
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
4 A
6

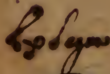
BARTOLOMAEI BLARERI REPETITIO SOLEMNIS

L. Diffamari Cod. de Ingen. manumiss.

[redacted] in eandem l. Commentatio.

Cum Indice rerum & uerborum locupletiss.

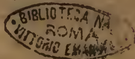

Basileæ, ex officina Episcopiana.

M. D. LXXIX.

BARTOLOMAEI BLARERI IVRISCONS. AD LECTOREM IVRISPERITVM AC ſtudioſum, de ratione Operis, Præfatio.

VOD *commentationem hanc in l. Diffamari, ſeu, ut communiter uocant, repetitionem ſcripſi, non aliam ob cauſam, quàm ut communi commodo, atq; adeò ſtudioſis noſtræ artis, ac omnibus iuſticiam exercentibus, & ius in uſu habentibus, hac ex parte inſeruirem, à me planè factum eſſe, omnino tibi perſuaſum habeas uelim, Lector humaniſſime: eaq; propter etiam, quòd ego præcipuè, amplam ac arduam hanc prouinciam ſuſcipere, ac præſentis legis materiam, uſui forenſi ut expoſitam, ita & difficilem, multiplicem, ac uariè hinc inde per uniuerſam iuris noſtri ſcripti ſegetem ſparſam, exquiſitè colligere, diſcutere, hocq; modo certam ac perfectam ampliſſimæ eius legis in foro tractationem, in medium proferre, poſt tot ſecula, & inter tot Iuris conſultiſſimos, conatus ſum: meliorem in partem te ac omnes qui communi patriæ ac ſtudijs noſtris*

ſtris non peßimè conſultum uolunt, interpretaturos, planè confido. Etſi enim ex animi fortè ſententia inſtitutum hoc meum non ſucceſſit, in hoc tamen uoluntatem meam uituperandam haud cenſeo, cùm omnibus bonis ac præclaris in rebus conatus in laude, effectus in caſu ſit: eorumq́ uoluntas nunquam à prudentibus improbata fuerit, qui licet ſuſceptæ rei magnitudini parem non potuerint, aliquã tamen operam adferre conati fuerunt: ipſa autem experientia paßim in iudicijs, præſertim in Germania, ubi propoſitæ legis uſus frequentior, teſtetur, pleniorem eiuſdem diſquiſitionem in potioribus partibus, præſertim pro cauſidicorum uulgo, neceſſariò requiri. Et ſæpe certè miratus ſum, ſuperioribus annis in aliquot comitijs Rom. Imperatorem & Imperij proceres, inter alia longè maxima ac grauißima totius Imperij negocia, & de huius legis uero ac legitimo intellectu & uſu, in Imp. Cameræ præcipuè iudicio, ubi eius uſus multus eſt, ſumma diligentia ac exactißima cura ſæpius egiſſe, tractaſſe, certoq́ conſtituiſſe: interim ex tot tamq́ claris noſtri temporis Iureconſultis, à quibus nihil ferè in iure obſcurum ſeu ambiguum relictum, qui et huius rei parem curam

ac pro communi patriæ commodo eam operam susciperet, ut quæ more Imperatorio breuiter in proposito constituta sunt, ea plena interpretatione omnibus faceret perspicua, uerúmque amplißimæ legis usum, ac perfectã in foro tractationem proponeret, hucusq; nullũ ferè extitisse. Etsi enim perpauci quædam, nec inscitè quidem, ad hanc legem annotarunt: quotus tamen quisq; est, qui integrum eius iudicium, quod singulare planè est, constituerit? omnésque eius ac singulas partes collocarit, ac propriam cuiusq; uim definitione declararit? Scio sanè multos esse, qui hanc rem multo felicius præstare potuissent: ac optaui sæpe, quendam ex Iurisconsultis nostris quibus usus ac modus forensis, præcipuè in laudatißimo Cameræ Imper. iudicio, in his ac omnibus causis perspectißimus est, quorum hodie multi ibidem causis cognoscendis ac legitimè diffiniendis, eximia sua prudentia ac iuris scientia summa cũ laude præfuerunt, ac etiamnum præstò sunt: multi uerò hinc inde alijs præclaris officij muneribus, aduocationísue partibus funguntur, eum ipsum laborem suscipere atq; perficere. Verùm dum illos perpetuò causarum multitudine ac immensò labore fatigari cõtingit, hos uerò a-

ljs serijs rebus, negocijs ac studijs occupari, & quosdam sibi ipsis quàm communi commodo comparare malle, in eo contenti, nec adeò forsan hoc insolenti sæculo malè, ut sibi sapiant: hácque ratione fiat, ut hac præstantissima lex fama quidem ac nomine omnibus in foro uersantibus etiam causidicis ac rabulis idiotis notissima, interim plurimorum intellectum fugiat: eáque res in bonorum ac simplicium hominum, qui frequenter à malis diffamandi malitia ac machinatione circunueniuntur, & qui hoc præsentis legis saluberrimo remedio defendi unicè debebant, dum ex hac ipsa defensionis formula causidici in iudicijs, andabatum more digladiantur, detrimentum non exiguum uergat: ac sæpe etiam, dum & iudicibus imperitioribus imponitur, eiusmodi diffamandi insolētia, exemplo totius Reipub. perniciosissimo, non legitimo modo, ac ut Vlpiani uerbo utar, translaticiè coerceatur.

Quapropter in re tam utili, ac nostris potissimum iudicijs tam necessaria, hāc meam qualemcunque operam, non pessimè collocatam, aliquos saltem iuris iusticiæq; consultos, dijudicaturos spero.

Nec uerò hanc legem nostris modò temporibus,

ribus, quibus eam inter cæteras Romanas leges solam, in aliquot publicis sacri Imperij conuentibus, Imperatoria Maiestate ac authoritate illustrari usuuenit, tantam celebritatem nactam, arbitrandum est. Etsi enim prima exordia legis nostræ exigua uideri possunt: si quis tamen splendidißimas rationes eius, secundũ quas legum uis ac dignitas metienda, perpendat, is facilè pspiciet, huius legis latores Impp. Diocletianũ et Maximinianũ AA. & CC. eam in casu quidem speciali, ac tum temporis ualde cõmuni, sicut & leges in ijs quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidunt, statui debent, constituisse. Cæterùm eos ipsos hac ipsa lege exquisitum ac præsentißimum remedium contra quasuis malorum hominum uenenatas diffamationes, quibus uel famæ ac dignitati, uel bonis ac posseßionibus noceri ac incõmodari potest, optima ratione exhibuisse: sicut & hoc ipsum Iustinian⁹ Imperator sua authoritate cõprobauit. Et deinceps id Imperatorum beneficium, non solùm iuxta uires aliarũ legum durauit, sed indies quoq; illustrius ac magnificentius reputatũ ac habitũ est. Sic ex primis illis Iuris ciuilis interpretib. Odofred⁹, hanc legẽ ut ualde argumentabilem cõmendat: sicut et inde quoq; utriusq;

iuris interpretes, utilitatem eius in uarijs hinc inde locis, mirum in modum auxerunt atque ornarunt. Quæ cum ita se habeant, hoc in loco quoque satis mirari non licet, ex tot tantisque interpretibus tam paucos reperiri, qui ex professo ac ordinariè in hãc legem scripserint, ac plures etiam, qui inter alios Iuris ciuilis libros & Codicem ac singulas Imperatorum leges interpretatione explicandas susceperunt, hanc ipsam planè silentio præteriisse: ut non inscitè hic Virgilianum illud,

Apparent rari nantes in gurgite uasto,

quo Iason in simili prouerbij loco usus est, allegari queat: cum perpauci eiusmodi commentationis munus suscepisse cernantur, ne dicam iam in practicis suis hanc solam formulam à Doctoribus esse relictam. Et quanquam aliqui superioribus illis, ac etiam nostris temporibus quædam utilia hic notarunt, quorum & prima uestigia, ut hanc tam latam scribendi prouinciam tentarem ac subirem, me adduxerunt: in clara tamen luce positum est, quid & quatenus scripserint, & mihi deintegrò huius legis materiam ex utroq; iure ac omnium Doctorum scriptis ac commentarijs comparandã ac dispensandam fuisse. In qua sanè inuestigatione,

gatione, hanc materiam præ cæteris à uetustioribus interpretibus diligentius tractatam inueni, quorum authoritate ac scriptione, cùm in hac mea commentatione frequenter adiutus ac usus sim: ipsorum sæpe & uerbis uti mihi congruum fuit, cùm quòd non adeò barbara illorum sunt scripta, ut nequaquam à Latinis hominibus intelligi queant, tum quòd nec adeò præsens hic tractatus sermonis puritatem ac elegantiam admittere aut exigere uidebatur: sicut nec ab eo qui quotidie eiusmodi scriptores uoluit, ea elegantia expetenda est. Constat autem præsentem materiam, particulatim hinc inde in ipsorum scriptis & minus plenè positam, summóque negocio ex ijsdem certam diffinitionem pro uarietate quæstionum ac causarum in hoc iudicio incidentium erui ac comparari. Cuius rei pauca quædam Doctorum responsa seu consilia, quæ in hanc rem extant, claram fidem faciunt, ex quibus apparet, dum saltem de unico aliquo huius iudicij articulo, ut si uel de libello, uel de citatione, uel de iudice, uel de sententia, &c. quæstio diffinienda incidit, quanta Doctores difficultate ac opera hoc agant, quàm latè in sententiam suam argumenta conquirant,

quantóque acumine authoritate aliorum utantur: taceo iam quàm in ea parte, an quis post terminum agere poßit, solliciti sint. Quare hoc nomine & me, si minus ex omni parte pensum absolui, uenia dignum iudico. Quòd si uerò in hac repetitione mea, cui forsan modum in una interpretanda lege excesßisse uidebor, in quam tamen reprehensionem apud eos quos huius legis in foro uim ac amplitudinem experiri contingit, me non incursurum, non ambigo: is sciat multa adhuc nec inutiliter nec incommodè hic recenseri potuisse. Cùm enim hominum ingenia ad fallendum ac diffamandum sint paratißima, & multa diffamationum genera multiplices quoque causas ac actiones efficiant, omnes ex hac sola lege legitimè dimetiendas: sicut & ea in omnibus actionibus tam ciuilibus quàm criminalibus, & tam realibus quàm personalibus locum habet: quis iam quæso arbitrabitur, breui expositione integram eius tractationem plenè posse complecti? Et cum hoc iudicium peculiarem, & ab ordinario alienum procedendi modum contineat: nónne & is de integrò tradendus fuit? Et quanquam non inficior, ad contrariorum explicationem the-

ses

ses interdum iuris ac argumenta breuiora adhiberi potuisse: si tamen eorundem explanationes ex ipsis legis rationibus ac materia sumerentur, ac singula hic ad pleniorem propositæ materiæ intellectum ac usum dirigerentur, præstantius ac utilius ratus sum; sicut & accommodata tantum, necessaria ac utilia hic exhibere uoluimus. Quòd uerò hic pleraque simplicius, crassius ac popularius tradita conspiciuntur, quæ sæpe breuius, acutius ac subtilius tractari ac proponi potuissent: factum est primùm, quòd in materia tam frequenti me eorum captui quorum hac crassiore Minerua exponi interest, magis quàm peritissimorum ingenio conformandum, accommodandúmque censerem: dein quòd simplicitas legum est amica, & quòd hæc simplex docendi ratio nihil habere fucati, ac ueritati planè apta ac conformis uidetur: cuius orationem planam ac simplicem esse constat, quam etiam hic passim ac præcipuè in difficilioribus quæstionibus extricandis, scrutandam omnino, nec aliter ac nautæ ad Helicen respicientes, semper mihi ob oculos ponendam ac sequendam esse duxi: eo quòd ueritas in omnibus principatum obtinet, ac mater ipsius iusticiæ est,

ut alibi præclarè inquit Baldus: & quòd in eam tanquam unicum totius ciuilis disciplinæ scopum, Iurisconsulti in omni doctrina ac deliberatione perpetuò collimare debent: hanc uerò nulla re ferè magis ac nimia subtilitate obscurari, ne dicam, interdum euerti contingat: unde & dictum uetus ac scitum existit, Femoralia nimis subtilibus plerunque solere decidere. Et hinc interpretes monere solent, nimias subtilitates intellectum turbare audientium, &c. Quòd autem hic quis forsan arbitrabitur, præsentis legis tractatum minus ad studiosos iuris pertinere, eo quòd forensem maximè respiciat actionem ac usum: tamen eo ipso hunc, ut qui in foro frequentem habeat utilitatem, studiosis præcipuè commendandum censeo: cum in studijs suis eò potissimum spectare debeant, ut ad Rempub. & ad forum se præparent, & hanc artem iuris discant, ut quandoque publicis ac priuatis causis rectè præesse queant, nec illotis, ut aiunt, manibus sacra iustitiæ attrectent, neque cum dedecore, rerum forensium penitus ignari, iudicium accedant. Ipsorum igitur maximè interest, materias utiles, ac in forensi consuetudine crebras discere, cùm uita hæc nostra breuibus circumscri-

Studia iuris ad usum forensem accõmodanda.

cumscripta sit terminis, ars uerò nostra longa, ac multis ac uarijs eiusmodi materijs ac doctrinis, quibus in primis Iurisconsultũ instructum esse necesse, onusta: quo nomine & huiusmodi tractatus qui in foro utilia depromunt, ac protinus quid conueniens & maximè dici scribiue oporteat, ob oculos ponunt, præcipuè commendandos esse, meritò iudicari debet. Et hanc rationem, quòd studia iuris ad usum forensem dirigenda sint, nec ueteribus elegantissimis nostris Iurisconsultis improbatam fuisse, locus Vlpiani alibi clarissimè testatur, ubi refert, olim magnæ pœnæ loco habitum, si iuris studiosis aduocationibus in foro interdiceretur. Vnde perspicuũ est, quãto studio iuris tyrones forũ olim frequẽtarint, quantiq́; exercitationẽ forensem fecerint. Nec hic refert, in ueteri Repub. Romana, longè aliã iudiciorũ ac fori fuisse consuetudinẽ, quàm hodierna nostra sit. Nã & hæc nostra ratio, utut sit, simili tamen studio necessariò nobis complectẽda ac seruanda est, quatenus ijs quibus solis eam immutare ac corrigere datum, probatur. Itaq; & hodie studiosi, postquam certa iuris initia tenẽt, & legum rationes inuestigare didicerunt, studia sua ad fori exercitium referre, seq́; paula-

 tim

tim ad iudicij consuetudinem accommodare debent, ut sic cognitio usum iuuet, & usus cognitionem perficiat. His duobus enim, ad finem cuiuslibet artis consequendum, uti necesse: in uniuersalibus theorematibus, methodo, in particularibus exercitatione: qua & ratione ueteres iuris nostri authores, Iuris disciplinam tandem omnium absolutißimam constituerunt, ratione scilicet & experientia pariter sese iuuantibus, mutuamq; operam sibi præstantibus. Etsi uerò rarò in Academijs & locum & facultatem concedi sciam, ut simul cum studijs & idoneum exercitium in foro haberi queat: extãt tamen ubiq; professores iuris præstantes, qui & praxin solerter declarare poßunt: extant & hodie multorum clarißimorum Doctorum scripta, in hoc omnino composita, ut foro deseruiant, & actionem forensem proponant: ex quibus certè non minor utilitas ac cognitio, atq; sæpe ex ipso strepitu forensi idoneè adipisci ac sumi poterit. Ex his igitur studiosus, qui iam spem aliquam de studijs suis concepit, si commodius uti foro non potest, iudicij partes diligenter discat, ut si quando in publicum ac aciem prodeundum sit, feliciter id primitùs

ac sine magno negocio præstare queat: cum manifestum sit, quanta ij qui citra hanc rationem ex scholis in ciuilem turbam ac forum se conferunt, in causis primùm forensibus agendis difficultate premantur. L. Lucullum scribit Cicero, cùm esset Roma ad bellum Mithridaticum profectus, rei militaris omnino rudis, tantam tamen inter nauigandũ, quà percunctandis peritioribus, quà rebus gestis legendis, operam posuisse, ut cum in Asiam planè dux factus peruenisset, tantus in omni genere belli extiterit, ut maximi illius regis confeßione atque iudicio, omnibus quorũcunq; sæculorum Imperatoribus anteferretur. Si peritiorum percunctatio, & historiarum lectio, tantam rei militaris peritiam, quam aliàs uix sine ardua ac diuturna experientia comparari credimus, impertire potest: quid non in studijs nostris, eorum tractatuũ qui quid maximè in deducendis causis, in iudicio agi oporteat, dilucidè tradunt, diligens suppeditabit lectio? Et hoc nomine quoq;, licet nec præsentem materiam meliore ratione tradi posse cernerem, ut et hic studiosi principaliores iudicij partes perspectas haberent, secũdum eas ipsas iudicium l. diffamari, dispartitus sum, integrumq; constitui:

ſtitui: licet id planè ſingulare ſit, & magna ex parte à communi proceſſu ac ordinarij iudicij ratione deficiat. Atqui eadem etiã de cauſa non uulgares quaſdam quorundam proceſſuum obſeruationes, locis ſuis conuenienter interpoſui, quòd & earum in hoc quoque iudicio non exiguus uſus eſſe poßit. Eadem planè ratione & in libellorum formis deſignãdis prolixior fui, ut ſtudioſis, ac ijs quibus necdũ in Cameræ Imp. iudicio procedẽdi modus perſpectus eſt, rem gratam facerem, & quòd ex ijs propoſitæ legis uerum intellectum & uſum bona ex parte conſpicere liceat. Deniq; cũ certum ſit, ad plenam huius legis declarationem, uaria loca ex utroque iure promenda fuiſſe: iam & hæc repetitio non unius, ſed multarum etiam aliarum legum expoſitio non immeritò æſtimari poterit: quòd hæc locorum collatio ac inter ſe applicatio, uera & germana iuris cenſetur interpretatio: & quòd noſtra ars minimè numero uel quantitate, ſed modo metienda eſt, & ille omnes leges facilè tractare queat, qui unam rectè tractare didicerit. Verùm dum hoc ago, ut hanc meam prolixitatem excuſem, uideo me in aliorum incidere reprehenſionem, qui potius in materia

ria

ria uberrima meam tenuitatem accusaturi sint: quam & iustiorem hic esse minimè inficiari possum, cùm sciam ad præsentis materiæ exactiorem disquisitionem non pauca solerter adiungi potuisse, nec mihi ipsi in omnibus satisfactum esse. Sed cum hic primitùs aliquis fuerit adhibendus modus, & ego prouinciam hanc insolitam, nec frequentatam peragrando, eam præter spem magis arduam ac ampliorem repererim: ideóque protinus de perquirendo ac inueniendo fine aliquo ac portu, quàm ut omnia curiosius scrutarer fuerim solicitus: si in ea prima transitione mea, ut ferè fieri solet, non singula exactissimè à me lustrata sint, te ac ingeniosissimos propterea ac peritissimos, iniquiores mihi futuros iudices non spero. Sicut & hanc commentationem meam, omnium iuris, iusticiæ ac rerum forensium peritorum ac consultorum, æquiori iudicio ac censuræ libens subijcio: nihilq; mihi hac in re gratius ac studiosis utilius accidere poterit, quàm si, quæ hic minus rectè seu plenè deducta sunt, ab ijs simili modestia rectius ac plenius præstentur. Cæterorum uerò iniquiorē censuram ac reprehensionem, ut illis simul & semel respondeam:

Οὐκ

Οὐκ ἀλέγω, ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι. ἢ πάϊς ἄφρων.
Κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο.

Atqui certè, si hodie (secundum Fabij sententiam) felices essent artes, eo quòd periti tantum de ijs statuerent ac iudicarent, longiore hac operis mei rationũ commemoratione ac quasi excusatione minimè mihi hic opus fuisset. Bene & feliciter uale Lector optime, ac ueri Iuris candorem illustrare, simulq́ue eius ac omnium Iuris candidatorum dignitatem fortiter tueri ac defendere perge.

CANDIDO LECTORI SEBAST. FEYRAB. IVrisconsultus.

Admonuit rectè prudens Cato, candide Lector,
Vt ratio famæ sit tibi prima tuæ.
En te Blarerus fama præclarus, eandem
Vt saluam poßis semper habere, docet.
Lex Diffamari iacuit sine nomine quondam:
Nunc Phœbi radijs æquiparata nitet.
Ergo tuum falsò si quis diffamat honorem,
Vel si fortè suas, res ait esse tuas:
Nec tamen in præsens sua uult deducere iura,
Sed magis expectat secula plura uafer:
Scilicet ignarus rerum dum fortè tuarum
Successor ueniens, præda sit apta dolis:
Callidus impostor tunc excitat undiq; lites,
Iurat & esse suum quicquid habere potes.
Ergo isti nequam si uis præcludere limen,
Iudicium uiuens suscipe, tutus eris.
Si modus, & forsan processus forma latebit,
Consilium promptum lex tibi nostra dabit.
Hanc lege non longam, ueniet sed longior inde
Vtilitas, modò sit sæpe relecta: Vale.

REPETITIO L. Diffamari. C. De ingenuis manumiss.

CHRISTI IESV *nomine in auxilium adscito.*

IMPP. DIOCLET. ET MAXIMINIA. *AA. & CC. Crescenti.*

DIFFAMARI statum ingenuorum seu errore seu malignitate quorundam, periniquũ est: præsertim cùm affirmes, diu præsidem unum atq; alterum interpellatum à te, uocitasse diuersam partẽ, ut contradictionem faceret, si defensionibus suis confideret. Vnde constat, meritò rectorem prouinciæ commotum allegationibus tuis sententiam dedisse, ne decæterò inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc diuersa pars perseuerat in

›› eadem obstinatione: aditus præses pro-
›› uinciæ ab iniuria temperari præcipiet.

SVMMARIA.

1 *Ordinis in ll. explicatione utilitas.*
2 *Exactior ordinis in huius l. explicat. obseruatio.*

IN L. DIFFAMARI

ΠΡΟΘΕΩΡΙ'Α.

RAECLARE *Xenophon ordine nihil pulchrius neq; utilius esse alibi protulit: & Bal. sine ordine tanquam rectè agendi modo nihil rectè agi. in tracta. schisma. col. 3. Quod ut in omnibus tradendis disciplinis ueritatem obti-*
1 *net: ita in explicandis legibus,† quæ uniuersam humani generis societatem respiciunt, quàm uerissimum est. Sicut enim ordo memoriæ maximè lumen adfert, ut Cicero de Ora. testatur: ita econtrà confusio plerunq; rectam animi intelligentiam impedire ac obscurare solet: unde non insciè Bal. in proœm. ff. circa princ. perfectæ cognitionis non esse dixit, scire quid facias, quo ordine uerò facias, ignorare: quod ut ita se habet, ita inprimis iuris materiæ latissimè patentes, difficiles ac confusæ diligentiorem ordinis rationem exigunt. Itaq; etsi præcipuè mihi is probetur modus, qui in interpre-*

terpretandis legibus communiter per Italiam, præsertim in nobilissima illa Iurisconsultorum Academia Ticinensi laudabiliter seruari solet: & exactam quoque tractandi leges rationem Bald. in repetitio. sua in l Iusiurandum, ff. de iureiur. præscribere uideatur: tamen ad præsentis l. diffamari, eiusq; in foro legitimi usus ueriorem rectioremq; explicationem † atq; 2 traditionem, alium & pleniorem & conuenientiorem ordinis modum necessariò disquirendum hic, atq; proponendum esse uidi. Primùm quòd hæc lex arduam ac ingentem iuris materiam cõtinet, nec solùm specialem aliquem ac uniusmodi casum & simplicem, uerùm ut alios casus plurimos, ita & uarios ac quasi multiformes in se complectitur: ut quæ in omnibus actionib. tam Ciuilibus ac Realibus, quàm Criminalibus ac Personalibus locum sibi uindicet: utpote quæ non in schola nata sit, sed in curia, in foro, ut bonis perfugium ac portus, & aduersus quoscunque improbos diffamatores teli uice esset. Dein quòd ut ea in foro hodie frequentissima est, ita et peculiarem quodammodo processum ac singularem iudicij rationem ac formam præ se ferre uidetur. Denique quòd id demum in omnibus rebus perfectum

intelligitur,quod ex omnibus suis partib. constat,ut elegãter Caius in l.1.ff.de orig.iur. Proinde cum præfationes ad lectionem ac euidentiorem intellectum proposita materiæ libẽtius ac facilius perducant,d.l.1.in fi.& l.1.ff.si cert. peta. l.proponebatur. ff de castrens.pecu.cum simil. Itaq; præmißis argumẽto in l.diffamari, eiusq; legis summa ac uerborum legitima expositione atq; interpretatione, integram eius celeberrimæ ac famosißimæ l.materiã sequentibus capitib.ordinatè ac exquisitè complecti tradiq; posse arbitramur. PRIMO *ergo capite tractabimus. Quale beneficium seu remedium hoc l.diffamari sit,in quibus generaliter causis:& quòd non nisi causa cognita à iudice concedendum.* II. *Quibus,& in quibus causis specialiter remediũ l. diffamari competat: & ut id exemplis ex utroq; iure adductis ampliari, atq; iudex secundum eius formam procedere ac decernere, hoc est, terminum alicui ad agendum præfigere, quo neglecto illi porrò iurisdictionẽ suam denegare poßit* III. *Contra quos condictio ex l.diffamari cõpetat atq; locum obtineat.* IIII. *Quis iudex & quod forum competẽs sit in hoc l. diffamari iudicio, quis item actor aut reus censendus.* V. *Quid &*

& qua ratione petendum, & qualiter in hoc iudicio libellus rectè formari poßit ac debeat. VI. *De citatione, quoties illa hic & qualiter à iudice fieri poßit ac debeat: & de termini aßsignatione in hoc iudicio.* VII. *De exceptionibus, allegationibus, litis contestatione ac reliquo processu, intentata hac lege condictione.* VIII. *An & quando post terminum præfixum comparere poßit diffamans, ac agere.* IX. *Sententia qualis sit, & ut ea ferenda: & quod in hoc l. diffamari iudicio iudicis in pronunciando munus sit, quæq; potestas.* X. *De appellatione, an & quomodo ea in hoc iudicio locum habeat, & ut appellari debeat.* XI. *De executione in hoc iudicio contra eum cui per sententiam iudicis perpetuum impositum est silentium.* XII. *De excellenti l. diffamari præstantia, amplitudine ac utilitate in genere: & de uero & legitimo huius postulationis condicticiæ usu atque effectu.*

SVMMARIA.

1 *Famam omnibus rebus anteponendam.*
2 *Statum seu famam dupliciter lædi, & nume. 5.*
3 *Iniuriarum actio dupliciter intentatur, & quando ciuiliter, quando criminaliter actum dicatur. nu. 4.*
6 *l. Diffamari remedium cur introductum: eius effectus, recognitio, nostrorum Impp. restitutio.*

ARGVMENTVM L. DIFFAMARI.

CVM *iuris naturalis ac scripti certa ratio in hoc potißimum constituta ac sita sit, ut societas hominum inter ipsos, & quasi consociatio ac uitæ communitas rectè ac conuenienter contineri poßit, sequitur præcellens iuris nostri præceptū ac quasi solidum fundamentum esse,* ALTERVM NON LÆDERE, *quo utiq; non tam manus, quàm linguam ac ipsam mentem cohibere sanctè religioseq; iubemur.* Vnde *&* id *non ad corporis ac bonorum solum, uerùm quàm maximè quoq; ad læsionem famæ, existimationis ac status referendum, ut quæ & atrocitate & crudelitate cæteris damnis longè grauior æstimanda sit: cùm honestatem sta-*
1 *tus & bonam ac integrā † famam omnibus diuitijs ac thesauris mundi præferendam &* Sacræ *literæ sanctè moneant, & iura nostra religiosè testentur.* Prouerb.ca.22.Eccles.c.41.l.Iulianus *in gl.fi. ff si quis omiß.cauf.testam. l.* Iusta, *ff.de manumiß.uind.l.miles. §.socer, in fi.ff.de adul. l.si in duabus, ff.de reg.iur. Cyn. &* Paul. *de Castro in l. si qui aduocatorum,* C *de postulan. Spec.in tit.de aduocato, §.3.nu.6.& in tit.de notorijs crim.§.3.11.q.3.c.non sunt audiendi.12.q.1.c.nolo, cum sim. Est enim fama thesaurus inæstimabilis homini, & iucundum odorem suauitatis tribuens, ut eleganter* Bal. *in l.1.col.5.C.de confeß. Atq; quisque statum suum integrum, famam item ac existimationē suam illæsam, ac omni modo incolumem conseruare ut poßit, iura nostra maximè solicita sunt, ac sancta ratione contra eos, qui alterius statum famámue lædere ac prostituere*

non

non uerentur, pœnas grauißimas constituunt.

Læditur autem status alicuius seu fama dupliciter:† & primò quidem cum apertè atq; iniuriandi animo quid in alterius contumeliam, idq; siue palàm ac ipsius in præsentia, siue apud alios atq; eius in absentia profertur. Et hanc 2
† quidem iniuriam adeò iura execrantur, ut contra eiusmodi iniuriatorem duplicem actionem, Criminalem seu Ciuilem aperiant. Etsi uerò *hodie iniuriarum actio criminalis in quibusdam iudicijs non facilè admittitur, tamen & ciuilem infamare iura clarè constituerunt. quod adeò quoque procedere ac uerum Zas. in l. acta, §. de amplianda, ff. de re iudic. omnino existimat, quòd etiam iudex in eiusmodi actione famam uel honorem concernente, si per sententiam condemnet partem, sententiæ adiungere non poßit: quòd ea non debeat nocere parti condemnatæ quo ad honorem ac existimationem suam, & quòd eiusmodi reseruatio iudicis in sua sententia inualida sit, nec quicquam operetur: ex eo quòd sentẽtia quæ tendit ad infamiam, mox postquam lata est, trahat secum executionem. atq; illud sedulò inculcandum iudicibus admonet, secus tamen esse in amicabilibus compositionibus. Quanquam eiusmodi opinionem non usqueadeò in iudicijs seruari uidemus, ut euidentißimis interdum ex causis respectu certarum causarum ac personarum, in sententia diffinitiua per iudicẽ condemnato existimatio sua ac honor nullo modo reseruari poßit: sicut quandoque ex causa & in supremo illo Imperiali iudicio Cameræ condemnato fama sua illæsa reseruari, idq; in fine sententiæ adijci ac exprimi solet: quod non solùm iure supremæ potestatis, sed & de iure nostro communi ac scripto & ab alijs iudicibus fieri posse uideri*

ri potest arg.l.si quis,in princ.§.miles,ff.de lega. tertio.l. & militibus.ubi gl.notab.in uerb.permittitur.C.de testamen.mili.l.1.§ de qua autem restitutione,ff.de postul. Maximè si iusta causa subsit,arg.l.quid ergo,§.poena grauior,ff.de his qui not.infam.& l.& si seuerior. & quod ibi not. C.eod.sicut idipsum & alijs rationibus facilè comprobari posset, ni intra argumenti limites consistendum esset. Solum itaq; hic quæstio illa haud uulgaris ac scitu digna haud prætereunda uidetur. Si in causa eiusmodi iniuria-
4 rum † uerbalium actio ad satisfactionem iniuriæ siue honoris, ac reuocationem uerborum iniuriosorum instituatur,ad quod & iniuriãs compelli potest ac tenetur,ut per Parid.de Put.in tracta. Synd. uers.compositio, col. 8. & Hostien.in sum.de poeni.& remiss.§ quibus,§.qualiter,et §.quid de accusatoribus. an tum ciuiliter aut criminaliter actum esse intelligendum sit? quæstio præclara, & quam se non reperisse ab aliquo tactam refert Rob. Maran. in suo tracta.de ordin.iudic.in 4.par.1.distin. num.10.Vbi quoque multis argumentis eiusmodi iniuriarum actionem merè criminalem esse demonstrare conatur. Verùm coram D.Friderico III. Roman.Imperatore eiusmodi causa primò recepta,actitata, & in ea ad reuocationem uerborum iniuriosorum sententia lata est: & fuit postea Anno CHRISTI 1495. talis causa in executiuis agitata in Imperiali iudicio Cameræ,& tum decisum,conclusum,& ita seruatum,eo casu censeri actum ciuiliter & non criminaliter: sicut & inde multæ eiusmodi causæ in Imperialis Cameræ iudicio, ut & in alijs hucusque receptæ, & tanquam ciuiles iudicatæ sunt,ut & id ex nouiss.Ordina.Imperial. iud. Camer. in 2. parte. tit.28. §. 4. clarum est.
Ex

Ex ratione quòd nihil hic applicandum uenit fisco, & satisfactio iniuriæ fiat parti, sicut & quãdo pœna pecuniaria parti applicatur. Et etiam in eiusmodi plerunq; causis, sententia ferè ac si ad æstimationem iniuriæ & pœnã tantum pecuniariam parti applicandam, esset actum, formari solet. Veruntamen eiusmodi sententiam secũdum qualitatem ac respectum personarum formari debere, omnino ad iudicis diligentiam atq; officium pertinere arbitror, arg. l.fin.ff.de iniur.& per ea quæ no. Bald.& Dd.in l.fin.§. Titius,ff.de pig.actio. Maximè cum uiros præstantes à criminosis & uilißimis hominibus frequenter diffamari ac contumelia adspergi contingat. Et quidem cætera de conuicijs ac iniurijs his uerbalibus apertè ac animo iniuriandi illatis, deq; earum cõpetentibus actionibus iura & passim clara ac obuia sunt, & ad huius l.diffamari materiam directè ac propiè haud spectant.

Secundo igitur modo alicuius fama, status seu existimatio non animo iniuriandi recta ac aliqua manifesta iniuria seu contumelia afficitur, ut iam dictum est: uerùm cum quis per errorem uel malitiam alicuius diffamatur † ac 5 obliquè adspergitur, per quod si id patienti animo ac tacendo ferret, non solùm status suus grauari, ut l.nostræ casus est, uerumetiam secũdum legitimam ac latam l.nostræ interpretationem uel rebus ac bonis suis facilè incommodari, uel etiam ratione existimationis ac famæ læsæ & honor ipsius & uita quoq; periclitari posset. Vbi licet de proposito atq; animo iniuriandi dolóue malo manifestè non constet, nec ius protinus præsumere hoc & iuuare quem soleat, ut confestim accusationem seu iniuriarũ uel aliam quampiam expressam actionem consultò instituere

poßit: tamen & hoc casu ut alicui prospectum recteq; consultum sit, ne quis eiusmodi fama latius sparsa maiori in-
6 dies periculo exponatur, hanc ipsam † diffamationẽ haud ferendam, & hanc qualemcunq; iniuriam seu molestiam minimè deuorandam, ac silentio prætereundam esse, prudẽti ac sancta quoq; ratione optimi Imperatores hoc præsenti l. Diffamari remedio salubriter prospexerunt: certãque cõtra eiusmodi diffamatorem agendi formulam præscripserunt, constitueruntq; l. huius condictione contra eiusmodi sugillatorem ac hominem malitiosum experiri, eumq; compelli posse, ut coram iudice compareat, & proposita actione ea quæ temerè diuulgare nõ cessat probet, uel porrò taceat, & in detrimentũ alterius status, famæ, existimationis uel possessionis etiam ac bonorum suorũ famam spargere desinat. Ex hac siquidem l. citato diffamatori non comparenti, uel comparenti sed non agenti, uel diffamationem suam nequaquam probanti, per iudicis sententiam perpetuum super diffamatione & ipsa causa silentium imponendum: cui si ne sic quidem pareat, iam aduersus hanc impudentiã ac iniuriam omnibus modis progrediẽdum est. Hinc etenim & iudex inuocatus pro qualitate delicti ac contumaciæ diffamatorem metu pœnæ ab iniuria reuocabit, ac pœnali etiã iudicio coercebit: & diffamato quoq;, ut quod antea non potuit, iam grauiori iudicio, ut actione iniuriarũ & alijs legitimis remedijs contra diffamatorem hunc suum agere, experiri ac uti poßit, uia aperta intelligitur. Præclarè itaq; præsentis huius l. diffamari remedio communi hominum societati, ac bonis & frugi hominibus, qui calumniandi ac diffamandi libidine à multis multifariam tentantur, cõsultum est. Atque

ut probos statum suum, famã, existimationem, & uitæ suæ honestatem ac innocentiam, possessiones præterea ac res quoq; suas à malorum impetu, improbitate, calumnia ac diffamatione indies magna cura ac solicitudine tueri necesse est, & ut Cicero alibi inquit, Ingenijs hominum criminosorum exposita sit uita innocentiũ: ita quoq; et præstantißimum hoc l. diffamari remedium ad omnes generaliter diffamationũ causas, Ciuiles simul & Criminales, & tam Reales quàm Personales secundum uerã, communem ac receptam Dd. sententiam extenditur, ac rectißimè dirigitur. Vnde & Odofred. hanc l. nostram bonã prædicat, ac ualde argumentabilem, hoc est, quæ in omnes uitæ partes latè pateat, ac multis ac uarijs rebus & casibus in iudicio conuenienter ac utiliter applicari adhiberiq; queat. Sicut & ad l. nostræ remediũ ac eius effectum & finem multis rationibus præstãtem, etiam extra diffamationum causas, aliæ quædam non incommodè applicantur: sicut is qui de facto molestatur uel uerisimiliter molestari timet, inde sibi consulere potest. ut Abb. in c. si quis contra clericum, circa princ. de for. compet. & fa quod no. Bart. in l. si finita, §. eleganter, ff. de dam. infec. & in l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro socio. & Bald. in l. j. uersic. quod ut fiat implorare æquitatem præsidis debes, C. qui bon. ced. poss. Sic & tutus exceptione antequam conueniatur petere potest ut actori perpetuum imponatur silentium, ut Ioann. de Imol. in cap. cum sit generale in princip. de for. compet. Bart. Castrens. & Dd. in l. si contendat, ff. de fideiuss. cum sim ĩ. allegan. Ad eundem quoq; modum, ut ei qui directò agere potest, potest ad agendum terminus cõstitui ut in l. nostra: ita & ei qui nõ directò, ut Ang.

in

in l.si quis libertatem, uers.plane,ff.de petit. hæred. ut & eius rei plura exempla ī.cap.2.ponūtur. Vt uerò optima ratione hæc l.nostra ab Imperatorib. primitùs proposita, ac consequenter ab ijs qui iura hactenus interpretati sunt, ac in usu habuerūt, propter eximium ac saluberrimum eius remedium ad omnes generaliter causas, commoda ac recta ratiōe relata est: ita & hoc amplissimū beneficium, sicut in hoc mundo nihil excellens ac præstās pristinæ integritati relinqui solet, propter præstantē eius amplitudinem ac frequentiam, in Romani Imperij iudicijs, à quibusdam leguleijs ac ueteratoribus uersutè & subdolè peruerti paulatim, ac in abusum detorqueri cœptum est: quod ipsum cum in summum detrimentum subditorum, Imperij Romanorum Imperator ac proceres Imperij per multorum querelas cognouissent: certò autem constaret, & luce clarius esset, hoc l. diffamari remedio tam præstanti ac aduersus hominū calumniam ac fraudem tam idoneo, hoc nostrum præsertim seculum insolens nequaquam carere posse: & ad conseruandam hanc communitatem generis humani esse summè necessarium: ne igitur in detrimentum ac ruinam non exiguam humanæ ac ciuilis consociationis & tantum legis beneficium, sicut iamdiu alijs multis legibus usu uenisse scimus, propter quorundam malitiam ac abusum penitus extingueretur: uerùm denuò omnibus modis pristino nitori ac uero & legitimo usui, maximè in supremo Sacri Romani Imperij iudicio restitueretur: Romanus Imperator ac proceres Imperij aliquot in comitijs ut plurimum soliciti fuerunt, eiusq; certiorem tractationem, ut in processu declarabitur, singulari ac nunquā satis laudanda cura ac diligentia aliquoties susceperunt, tandemq;

præ-

præclara ratiõe omnibus salubriter exhibuerũt atq; proposuerunt: ut hoc quoq; nomine hæc l. à tot seculis Imperiali authoritate ac Maiestate iterum atq; iterum illustrata exornataq́; præ cæteris legibus omnibus hodie emineat atq; triumphet.

SVMMARIA.

1 *Diffamare quid. & nu.2.4.5.6.*
3 *Diffamatio ac fama differunt.*
7 *Ingenuorum status quis fuerit.*
8 *Errare quid, & quid error, quando ignorantiã præsupponat, & à dolo excuset.*
9 *Diffamatio delictum est.*
10 *Præses quis, & unde dicatur.*
11 *Diffamatus diffamantem ubicunq; eum deprehenderit conuenire potest.*
12 *Citatio ad domum qualiter fieri debeat.*
13 *Vocitare est aliquoties ac frequenter uocare.*
14 *In iudicio legis diffamari quis actor, quis reus: & nu. 15.16.17.18.19.20.*
21 *Rei in iudicio l. diffamari quænam allegationes intelligantur. & nu.22.*
23 *Contumacia, ius dicenti non obtemperantis, litis damno coercetur. & nu.24.*

SVMMA L. DIFFAMARI.

Diffamanti aliquem de statu suo, iudex inuocatus legitimum terminum intra quem agat præstituit: qui si minus compareat ac agat, rectè eundem ulterius non audiendum pronunciat. Casum seu speciem facti

in

in hac l. ipsi Imperatores ut breuiter, ita clarè ac rectissimè exhibent.

LEGITIMA VERBORVM l. diffamari explicatio.

1 DIFFAMARI] *Diffamare † hic secundũ l. nostræ latum ac legitimum intellectum simul & usum, pro famam in alterius status, famæ, existimationis aut bonorum etiam ac rerum suarum detrimentum, ac futuram iacturam, spargere ac diuulgare accipimus. Vnde & generaliter contra omnem eiusmodi diffamatorem condictio ex l. diffamari secundum communem, receptam ac approbatam Dd. traditionem diffamato, ne maiori periculo per eiusmodi diffamationem exponatur, competit, ac prodita intelligitur.* Et
2 *sic diffamare hic in malam † partem interpretamur, sicut & eo uocabulo pro infamare, infamiam alicui inferre & existimationem alicuius offendere, quoties præsertim de persona profertur, & latinos authores frequenter usos esse constat, ut in hoc similiter &* Bart. *in l. turpia. circa princ. ff. de lega. j. dum declarat quando quis dicatur diffamare, & quomodo diffamare intelligatur, eius uocabuli significationem tradit: per text. inibi, ibi, quæ denotandi, &c. & l. item apud* Labeonem, *§. si quis libello, & l. lex* Cornelia, *§. fi. cum l. seq. ff. de iniur. & l. j. C. de fam. lib. & l. diffamari. atq; cum* Bart. *transeunt cæteri omnes excepto* Imol. *ut ibi per* Alexan. *&* Fel. *in c. Inquisitionis, in §. quæsiuisti, in 2. not. de accusa. unde &* Bal. *hic inter dif-*
3 *famationem † ac famam discrimen ponit: quòd illa ab inimicis nascatur ut in l. nostra: hæc non, arg. l. miles, §. pen. ff. de*

ff.de adult. Et hanc ob ratione obiter monet testem in causa criminali cautè debere interrogari de origine famæ & de conіecturis, per no. Bart. in l. de minore, §. tormenta, ff. de quæstion. Atq; hinc idem Bald. hic ex text. pro certiori praxi l. nostræ, ueram huius uocabuli significationem ac expositionem colligit, quòd diffamare coram iudice in iudicio, uel etiam non in figura iudicij, ut hic, item in uulgo uel cœtu, ac coram pluribus uel coram paucis quoq;, dum tamen infamandi caussa, dicatur alterius † famæ detrahe- 4
re. d. l. item apud Labeonem, §. ex his. & d. l. lex Corn. §. si quis lib. Ad idem no. Bal. & Ang. in l. 2. ff. de lib. & posthu. & Ang. de Are. in tracta. malefic. in glo. quæ incipit, Verba iniuriosa. fa. bene tex. & quod ibi no. in c. j. de obliga. ad ratioci. ordin. uel non. & in Clem. j. in uerb. diffamatur. de off. ordin. & sequitur hanc interpretationem et Ias. in d. l. turpia. nu. 7. Cum uerò hæc l. & in causa criminali sibi locum uindicet, rectè hic quæri potest, quod & Bar. quærit in d. l. turpia, quomodo quis intelligatur † dif- 5
famare de maleficio? & respondet non sufficere, si quis in genere maledictionis staret, dicendo aliquem impium & pessimum hominem, nec itidem requiri, quòd pronunciet maleficium ita limitatè, sicut in l. libellorum, de ac. sed sufficere quòd dixerit fecisse homicidium uel furtum & similia, per d. l. turpia. & no. in l. quoties, §. si quis sine, ff. de hær. instit. & l. denunciasse. §. j. de adult. Quæ Bart. interpretatio & in casu l. nostræ criminali apta est, arg. eorũ quæ no. Hostien. & Ioan. Andr. in c. lator, ext. qui filij sint legi. Deniq; diffamare quo ad generale l. nostræ iudicium est † ad iudicium prouocare, ut hic Bal. ualde notab. colli- 6
git arg. l. si ea. C. qui acc. non poss. Id quod magis ex l. no-

stra

ſtra probatur, & ex prima eius hic poſita definitione, & ulteriori porrò proceſſu declarationem accipit.

7 Statũ ingenuorũ.] *Status ingenuorũ † is fuit, q, ſtatim ac nati fuerunt, liberi fuerũt, ad quod matrẽ conceptionis, medio uel partus tempore liberam fuiſſe ſufficiebat, nec natalibus manumißio officere poterat. l. partum, C. de rei uin. l. placuit, C. de liberali cau. l. idẽ Pomponius, §. ſi equam, ff. de rei uind. c. dilectus. ubi gloſ. ext. de ſeruis non ordin. Inſt. toto tit. de ingenuis. C. hoc noſtro tit. &c.*

Errore uel malignitate.] *Quare hic imperatores Errorem ac Malignitatem coniungant ac quaſi æquiparent, quæri poteſt cum malitiam ac dolum ab errore iura paßim non exiguo ſpacio ſeparare manifeſtum ſit. Errare*
8 *ſiquidem † eſt aliud pro alio putare per no. ſuper Rub ff. de iur. & fa. ignor. 22. quæ. 2. c. in quibus. & diſt. 38. cap. quamuis. Nec error conſenſum habere dicitur l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. om. iud. l. 2. in prin. ff. de iud. l. non idcirco, C. de iur. & fa. ignor. l. nihil cõſenſui, §. nõ uidetur, ff. de reg. iur. Semper uerò error ignorantiam præſupponit, d. l. ſi per errorem, & l. non idcirco. & quod no. in d. c. quamuis, & ibi Archidia. Ideoq; cum quælibet ignorantia etiam iuris à dolo excuſare ſoleat, l. ſed & ſi lege, §. ſcire. ff. de peti. hæred. l. ſi quis in graui, §. ſi quis ignorans, uerſ. & ſi ſciens, ff. ad Syllan. l. ſi quis id quod. uer. doli. ubi Alex. ff. de iuriſdict. omn. iud. meritò conſtitutum, errantem tanquam non conſentientem atq; ignorantem à pœna & delicto excuſari, l. j. ff. de recepta. ubi gl. & Dd. l. in omni parte, ff. de iur. & fa. ignor. l. quæcunq;, C. de ſer. fugi. adeò ut etiam contra naturalem æquitatem cenſeatur, ignorantẽ puniri, c. 2. ext. de Conſti. in antiq. l. j. C. de ſum. trin.*

& fide Catho. Contrà uerò omnis dolus fraus dicitur, l. iure gentium, §. dolo, ff. de pac. & no. in c. j. Apostolus, dist. 81. Atq; idcirco omnimodò dolum puniri debere, ne doloso sua malitia lucrosa sit, iura sanciuerunt, l. j. in princ. ff. de dol. Bal. in l. penult. ff. si quis cautio. & l. & si cum, ff. de fer. & dila. fa. c. ad falsariorũ, de crim fal. & c. nihil, de ele. & quod ibi no. Veruntamen hoc inter errorem, dolum ac malitiam discrimine remoto Imperatores hic rectissimè errorem ac malignitatem æquiparãt. Is siquidem qui famã in alterius status, existimationis aut possessionis suæ damnum ac futurum detrimentum sine legitima causa spargere non ueretur, scit uel dictante illi conscientia ac naturali ratione, iniustè ac contra naturalem simul & ciuilem æquitatem ac honestatem, quæ hominem homini quouis modo insidiari nefas esse edocet, se agere: ideoq; ratione erroris qui in præiudicium ac detrimentum alterius uergit minimè excusandus uenit, æquè ac si id dolo malo egisset: cum hic error nulla ratione magis quàm dolus excusari poßit. Sicut enim error qui sine alterius damno ac præiudicio contingit per iura suprà deducta, pœnam non patitur: ita eadem planè ratione & dolus qui non nocet, secundum leges non punitur, l. quod uenditor, ff. de dolo. & l. fundũ, §. fin. ff. de euictio. l. de ætate, ff. de interrog. actio. c. j. ex. de crim. fal. Ioan. And. in reg. non est sine culpa. de reg. iur. in 6. Socin. conf. 104. in j. uol. Petr. de Anchar. conf. 24. quia ex quo nemini nocet propter deficiens interesse, nulli competit actio, l. qui nomine. ff. ad l. Corn. de fals. Non igitur obstat quod suprà adductum est quamlibet ignorantiam etiam iuris à dolo excusare. Id etenim intelligitur nisi alteri ea non noceat, ut dictum: item nisi lex

prohibeat, & ut in hoc nostro casu, resistat, quia tunc ignorans in dolo uidetur, l. quemadmodum, C. de agri & censi. lib. XI. *& ita decidit* Bart. *in d. l. sed & si lege, in §. scire. quod ipsum quoque latius refert ac comprobat* Felyn. *in cap. de quarta. col. 10. uers. tertia restrictio. de praescript.* Sicut *in simili licet ignorantia per iuramentum regulariter probetur ut text. cum ibi not. in cap. fin. qui matri. accu. poss. glo. in cap. innotuit, de electio. in c. proposuisti, 82. dist. in cap. 2. de tempo. ordi. in 6. text. in l. si tutor, C. de peric. tuto. in c. si uerò, el. 2. de sen. excom. in c. pastoralis, de excep. in c. nulli, de electio. in 6. glo. ordin. reg. praesumitur. de reg. iur. in 6.* Hoc *ipsum tamen fallit, si lex praesumeret scientiam secundum* Domi. *in cap. eos, de tempor. ordinar. in 6. text. in cap. uidua, de regula.* Item *si ageretur de praeiudicio alterius secundum eundem* Domi. *in d. c. eos.* Ex *quibus omnibus clarè sequitur, eum qui contra dictamen rationis ac naturalem simul & ciuilē legem alterum in ipsius praeiudicium diffamat, etiamsi hoc errore forsan ductus fecerit, aequè nec minus atq; si malignitate ac dolo malo id egisset teneri: ideoq; merito ac optimo iure contra eundē parem postulationē condictitiā & eandem executionem ab* Imperatoribus *hac l. esse cōstitutam.*

9 Periniquū est.] D*iffamare † igitur nō minima species delicti, uerum delictum graue ac intolerabile est.*

Praesidem.] *Praeses quem &* Rectorem *ac* Praesidem

10 *prouinciae* Imperatores *hic appellant, † à praesidendo dictus, quasi praesidens, ac implorantibus munus iusticiae ac officium suum iudiciarium praestans: quem & rectè hoc in loco iudicem ordinarium dixerimus, arg. l. 3. in princ. & l. 4. & l. 7. ff. de offi. praesid.*

Alte-

Alterum.] *Per alterum glo.hic quam & Bal. sequitur, successorem intelligit. Vnde & Bal. notabiliter hic infert apud successorem eadem debere uĕtilari & prosequi, quæ apud prædecessorem erant uentilanda & prosequenda, etiam iudicio nondum inchoato. quæ licet gl. & Baldi opinio ac interpretatio uera quoque esse ac procedere poßit: tamen eatenus saltem uerbum alterum hic constringi non potest, ut per id successorem solum non etiã alterũ alterius prouinciæ præsidĕ intelligere haud poßimus: cum cõstet imperio Romano eo tempore multas hinc inde prouincias subiectas fuisse, quarum quælibet rectorem suum ac præsidem constitutum habuit, qui & multis sæpe annis prouincijs præfuerunt: unde & adeò absurdum non est arbitrari, tamdiu hanc diffamationis cognitionem suspĕsam non fuisse, ut ad successorem usq; protendi potuerit. Quod tamen utut fieri potuit, ita Crescenti quoq; diffamato interim liberum atq; cõcessum fuit † ubicunq; locorum litium* 11 *diffamatorem suum deprehenderit, protinus contra eum apud eius loci iudicem ceu competentĕ ac ordinarium experiri, ac eius iudicis officium inuocare potuisse: cum delinquens ubiq; in foro sit competĕti, arg. l. 3. ff. de off. præsid. fa. Auth. qua in prouincia. in prin. et l. j. C. ubi de crim. ag. oport. & l. j C. ubi sena. uel clariß fa. optimè l. si eo tĕpore, & quod ibi no. Ioan. Fab. C. de remiß. pignor. de quã j. cap. 4. De iudice latius.*

Vocitasse.] *Ex hoc uocabulo Bal. hic arbitratur notandũ, q. quando fit † citatio uiua uoce ad domũ alicuius,* 12 *debeat interuenire Vocitatio, id est, alta uoce locutio. q. ipsum ubi ex cõsuetudine loci, eiusmodi citatio recepta, seruandũ quidĕ: quemadmodũ & hoc ipsum in citationibus*

quondam quæ uiua uoce fiebant, quaq́; frequentes etiam apud Romanos erant seruari omnino solebat. Sic Cicero pro Fla. Citat præco maxima uoce legatos Aemonēses, etc. Ita Neronem Cæsarem publicè de præconis peritia & uocis magnitudine certasse eosq́; superasse, Suetonius & Euseb. scribunt. unde & uox præconis dicitur horrida in l.
13 *dies festos, C. de ferijs. Verum nos hic uocitasse † simpliciter pro aliquoties citasse accipiendum existimamus: cum & eiusmodi denunciatio ac citatio in scriptis sæpißimè insinuari, interdum quoq;, ut præsertim in hoc iudicio, per programmata, id est publica edicta à iudice fieri soleat, & clarè appareat ex textu legis, uocitasse hic magis intelligendum iterum atq; iterum uocasse: ut in simili arg. in l. fi. C. de usur. pup. ibi, Denunciationib. frequenter interpositis ad iudicium eum prouocate, &c. sicut & in ea significatione Latini authores hoc uerbo uocitare, pro frequenter uocare usi sunt. De citatione uerò ac denūciatione eiusmodi ut ac qualiter fieri debeat, ĩ. suo loco plenè dicetur.*

Vt contradictionem faceret, si defensionib. suis confideret.] *Ex istis uerbis quidam concludere ui*
14 *dentur in hoc † iudicio eum qui remedio l. diffamari in iudicio utitur ac experitur, actorem omnino ac citatū reum esse dicendum: cum contradictio & defensio ad reum conuentum pertineat, licet ex hac eadem l. uideri queat pro diffamato tanquam reo sententiam absolutoriam esse latam, &c. eam uerò opinionem ueritatem non obtinere, ac eum qui iudicium l. diffamari intentat, reum, minimè uerò actorem esse dicendum: etsi ĩ. c. 4. euidentißimis rationibus præcipuè nouißima Imperiali Constitutione apertißimè demonstretur, ut nullis contrarijs obstantibus ulteriori inda-*

indagine opus non sit: tamen & hoc oppositum ex dictis uerbis quod oritur, ut diluatur singulariter, hic locus exigit. Ad hoc itaq; primum responderi potest, eos qui in tantum ea uerba intuentur, atq; inde eum qui cōdictione l. nostræ experitur, actorē esse inferunt, magis † accidentalem 15
quàm naturalem originem caussæ attendere, contra l. qui habent, ff. de tutel. Hic siquidem naturalis origo caussæ est ipsa diffamatio & ius quod se diffamator habere prætendit ac diuulgat. ex consequenti igitur non debet attendi, quòd diffamatus nunc & accidentaliter propter diffamationem petit diffamanti ad agendum terminum à iudice statui, cum causa naturalis ac principalis accidētalem uincat per ea quæ no. Anto. de Butr. in cap. si diligenti, col. 9. uers. Sed posito quòd requiratur sententia, de for. compe. & in c. cum inter, de excep. & Abb. in c. si quis contra clericum, de for. compe. Atq; hinc est quòd diffamatus meritò reus dicendus est, quasi iam prouocatus ad causam, ut Bal. notabiliter hic propè fi. uers. Item in l. nostra est unum mirabile: in iudicium etenim diffamatus † uenit stimulatus 16
stimulo diffamationis, sicq; necessitate coactus, ne in posterum inquietetur & molestetur: uenit igitur ut reus, atq; pro reo respectu originalis fori habendus est, ut pulchrè Felyn. in d. c. si quis contra, col. j. & in c. sin autem, in fin. de rescri. pro quo opt. fa. l. in contractib. §. fi. C. de non nu. pec. & quod no. Aret. in c. in præsentia, col. j. & in 5. no. & ibi Dec. in 4. no. & Paris. col. 9. de probat. & Alex. cons. 103. consideratis, in 5. uol. cum sim. j. c. 4. alleg. Nec hic quidquam impedit quòd diffamatus uideri potest diffamantem primitùs in ius uocare: neq; enim in ius uocare uidetur, qui offert se ipsum paratum defendere, ut ad hoc

Bart. principaliter no. l. libertus, la. j. ff. de in ius uoc. Contrà uerò diffamare ad iudicium prouocare est, secundum Bald. doctrinam hic communiter à Dd. approbatam atq; receptam, &c. Secundò igitur quod ad ipsa uerba spectat responderi potest, uerba ea contradictionem facere ac defendere, ut solum ex parte rei inseruire ac usurpari debeant, naturam latini sermonis & usum loquendi iurisconsultorum nequaquam ferre: cum constet hic con-
17 tradictionem facere, † tantundem esse ac contra aliquem dicere, atque hanc contradictionis hic legitimam ac germanam esse significationem: quemadmodum & eo uerbo contradicere generaliter ac indifferenter Cicero ac Latini authores, & sic tam ex parte actoris quàm rei frequenter utuntur. Sicut & hinc inde ex iure patet, eodem modo illud uocabulum generaliter usurpari, l. nam ita Diuus, ff. de adop. & contradictorem indifferenter actorem uel reum dici posse, l. edicto, § sin autem aliquis contradictor, ubi tex. glo. Alber. Bart. & Dd. C. de edict. Di. Hadr. toll. Ita & similiter constat Defensionis hic uerbum generalius esse, & minimè ad reũ & ipsius caussam solum restringendum: cum manifestum sit & iuris nostri scriptores & Ciceronem ac præstantiores Latinos authores uer-
18 bo defendere † pro propugnare, legitimarũ & ciuiliũ controuersiarum patrocinia suscipere, pro aliquo dicere, pro aliquo uerba facere, esse aduocatum alicui, causam alicuius suscipere uel agere, ac ius alicuius in iudicium deducere sæpißimè uti, atq; tam ad caussam actoris quàm rei id aptè referre. Sic Cicero li. 3. Offic. defendere iniuriam pro repellere ac propulsare iniuriam, atq; adeò per consequẽs & legitimè loquendo iniuriarum actione agere elegãter dixit.

dixit. Ita hic citatus diffamans aliter se defendere nequit, quàm ut ius quod antea contra Crescentem se habere diffamando quasi palàm proposuit, iam in iudicium deducat ac legitimè prosequatur: unde in l. nostra commodè ac aptè admodum Accu. Defensionibus, id est, Iuribus interpretatur. Ex quo & rectè ibid. Bal. formam citãdi aliquẽ in hoc nostro iudicio, in hunc modum colligit ac notat: Cito te ut cõpareas, si de iure tuo cõfidis. Deniq; q, dicta uerba in l. nostra, Vt contradictionẽ faceret si defensionibus suis cõfideret, ex parte tantũ actoris † ac pro eo, si iure seruitutis 19
uindicandæ posset contra Crescẽtem dicere, necessariò intelligenda sint, argumẽto ab absurdo uitãdo clarè mõstrari potest. si enim diffamator citatus reus censendus est, eo quòd mentio hic cõtradictionis & defensionis ad reum cõmuntum tantum pertineat, sequitur eum in hoc iudicio ut reum contradicere ac se defendere debere. Iam uerò in hoc legitimo iudicio à iudice citatio non decernitur nisi cum aliqua causæ cognitione, h.e. diffamatione antea probata, ut ĩ cap. j. uidebitur. Deinde citatio hic uolũtaria nec coactiua, nec quidquam aliud est nisi admonitio ad explorandum uoluntatem citati, cuius finis, ut si putet sua interesse & uelit agere, ueniat ac agat: sin minus, ut diffamare cesse, ut Bal. in l. testamenta, circa fin. uers. item quia citatio, C. de testam. Butrig. in c. cum inter, de excep. Inno. in c. cũ nobis, de elect. Quid igitur quæso à diffamato in iudicium deductũ est, cui legitimè citatus cõtradicere, ac ut reũ se defendere queat? An se nõ diffamasse? Sed iã diffamatio à iudice cognita est. An igitur, ut de principali causa loquamur, ius suũ quod sibi cõtra diffamatũ cõpetere existimat defendendo ac excipiendo contra diffamatũ proponet? &

aërem uerberabit: exceptio enim actionem præsupponit, cum actionis sit exclusio. uerùm hic à diffamato contra eum aliqua actio in iudicio instituta non est: sed hoc solum diffamatus agit ac expectat, ut ipse agat si uelit, et ius suū, quod prior diffamando contra se habere palàm quasi pro posuit ac diuulgauit, iam in iudiciū legitimè deducat ac cō probet, contra quod & solum se defendere paratum in iudicio offert. Per solam igitur actionis uiam, diffamator ci tatus ius si quod habet contra diffamatum in iudicium deducere poterit, neutiquam uerò per modum exceptionis quæ contra non existentem actionem opponi non potest: quemadmodum & agente diffamatore omnis persecutio diffamati protinus expirat, ac libellus eius licet prior in uim exceptionis & defensionis resoluitur, ac solum super libello diffamantis actoris tāquam originali, ordinario ac magis naturali, secundum formam iuris communis procedi tur per nota. Are. Decij & Paris. in d. c. in presentia, de proba. Cum igitur in l. nostra sequatur pro Crescente sen tentiam absolutoriam tanquam pro reo rectè esse latam: meritò & dicta uerba, Vt contradictionem faceret si defensionibus suis confideret, de diffamante tanquam acto re, ut si de iure suo confideret, de eo in iudicio experiretur & contra Crescentem diceret, ut omnis hic cōtrarietas ac absurditas excludatur, accipienda sunt: maximè cum eam interpretationem & natura sermonis facilè admittat, & ueritas ac mēs ipsius legis omninò flagitet: & quòd omnis
20 interpretatio ita facienda est ut † absurditas excludatur, nam absurdum, iuncta l. præcedenti, ff. de bon. liberto. l. di uortio, ff. solu. matri. l. scire oportet, §. aliud. ubi Bal. ff. de excusa. tuto. l. siue hæreditaria, in fin. ff. neg. gest. l. fin in pm.

princip. C. de usur. rei iudic. l. generaliter, C. de reb. cred. cum simil.

Vnde constat meritò rectorem prouinciæ commotum allegationibus tuis, &c.] *Meritò ac optimo iure commotum hic præsidem Imperatores aiunt, ut sententiam pro Crescente omnino absolutoriam ferret, idq; propter ipsius allegationes. Verùm cum ex suprà dictis constet, diffamatum in hoc iudicio ius suum minimè deducere, sed id tantum agere ut diuersa pars ius suum, quod diffamando sibi competere palàm fecit in iudicium deducat, idq; legitimè persequatur, aut ab eiusmodi diffamatione postmodum cesset: quæri hic potest quæ eiusmodi allegationes esse poßint? Ad quod ex natura huius condictionis responderi potest. Et primum † quidem quòd diffamatus de diffamatione corā iudice docuit, eamq; ratione status sui ac famæ præiudicialem omnino sibi & damno ac malo esse, atq; adeò defensionem hanc suam necessariò susceptam, probabiliter declarauit: sine eiusmodi enim causæ cognitione terminū in hoc iudicio iudex diffamanti statuere non potest, ut Hosti. Ioan. And. & principaliter Innocen. in c. lator. qui filij sint legi. & Bal. in l. 2. C. ne filius pro patr. ut ĩ. c. 1. ex nouiß. Imperiali constit. & communi Dd. sententia plenius manifestabitur. Dein quod contumaciā † diffamantis legitimè citati in termino non comparentis accusauit, simulac petijt per iudicis sententiam illum contumacem pronunciari, nec decæterò audiendum, &c. Nec enim contumaci contumacia sua obesse, aut contra illū ad sententiam procedi potest, nisi ab aduersario in termino comparente ipsius contumacia accusetur. ut tex. melior de iure secundum Raph. Fulgo. Paul. de Cast. & Ias. in l. pro-* 21 22

perandum,§.& siquidem,ibi, Parte fugiente ex una parte actoris absentiam incusante.ubi idem no.Dd.maximè Bal. & Salycet.Cod.de iudic.& Bartol.in l.consentaneum, ad fin.C.quom.& quan.iud.& in l.si finita,§.Iulianus,in 4. nota. ff. de damn.infec.& in Extrauagan.ad reprimen.in uerb.neglexerit. & prosequitur idem latè Alex. consilio 100.discußis. num.3.uolum.5. Et quòd hic à parte contumaciam accusante simul & à iudice ut sententiam proferat instanter peti debeat,diligenter monet Ang. Aret. in Rubr.Instit.de except.in 9.quæst. uers. quid si in termino prædicto,per no. Angel.& Ioan.de Imol. in l.quamdiu in mag.ff.de adqui.hære.qui moti ex eo quod no.Innoc.in c. cum in tua,extra qui matr. accus. poss. His igitur allegationibus diffamati meritò commotus iudex, contra diffamantem contumacem ac ipsius officium sæpius illi benignè oblatum prorsus contemnentem, sententiam ac pro diffamato absolutoriam tulit: qui & contumax meritò ac si præsens in iudicio succubuisset per iudicis sententiam condemnari potuit per no.Innocen.in c.præterea,de dilat.& Bal.in Authen. qua in prouincia,prope fin.C.ubi de crim. agi opor.& Ludo.Roma.in consil.174. uers.tertiò quia
23 uideo. Contumacia siquidem † eorum qui ius dicenti non obtemperant, litis damno rectè coercetur, l. contumacia, ff.de re iudicat. Vbi gloss. in uerb. Litis damno coercetur, uers.Item ut ex caussa,conuenienter decidit, ex caussa posse iurisdictionem denegari per l.diffamari, & l. sed & si per prætorem, §.sed & si dum,ff.quibus ex causis maior. fa.optimè §.si quis autem non implens.Authen.de hæredi. & Falcid. ubi sicut hæres monitus adimplere uoluntatem defuncti, id infra annum neglexerit, perdit omne emolumentum,

mentum, &c. ita multo magis si semel atque iterum iudex præfixerit actori certum terminum ad agendum cum comminatione seu admonitione, ut si infra certum terminum non agat, quòd postea non audiatur: cum utrobiq; eadem subsit ratio: nempe iudicis authoritatem & decreta non debere esse ludibrio, iuxta l. si prætor, ff. de iudic. & l. fin. ff. ne quid in loco public. & l. fin. §. pen. C. de bon. quæ lib. Vtique autem is cui per iudicem terminus ad agendum assignatus est, si eum negligat, authoritatem iudicis contemnere uidetur, argum. cap. pastoralis, de exceptio. Meritò igitur ut contumax condemnari debuit, ut infra in processu plenius uidebitur.

Sententiam dedisse.] *Sententiam interlocutoriã habentem uim diffinitiuæ, ut ĩ. cap. 9.*

Si igitur adhuc diuersa pars perseuerat, &c.] *Hic Bal. eum qui rei iudicatæ non paret, Obstinatum dici notabiliter colligit. Verùm Imperatores hic eum qui rei iudicatæ non paret, & adhuc, id est post impositum illi per iudicis sententiam perpetuum silentium diffamare nõ cessat, non obstinatum tantum, sed & Iniuriosum uocant: atque idcirco contra eundem grauius iudicium atq; protinus executionem bona ratione decernunt: quæ in hoc iudicio fieri ut possit ac debeat, infra cap. pen. dicetur. Atque hinc uidere ac diligenter obseruandum est, quomodo crescente † contumacia crescat & delictum, & per conse-* 24
quens pœna & fa. l. quicunque, in princip. C. de ser. fugit. & l. relegati, ff. de pœn. cap. clericos, in fin. extrà de cohabit. cleric. & mul. 2. quæst. 5. quando, ad fin. & ut no. Specu. de sententia. §. 6. ut autem, nu. 31. &c.

CA-

CAPVT I.

QVALE BENEFICIVM L. Diffamari ſit, in quibus Generaliter cauſsis, & quòd non niſi cauſa cognita à Iudice concedendum.

SVMMARIA.

1 *Beneficio l. diffamari quibus ſuccurratur.*
2 *Iudex diffamanti ex cauſis terminum ad agendum poteſt conſtituere.*
3 *l. Diffamari plures rationes.*
4 *Agens ex l. diffamari an officium Iudicis, an uerò conditionem ex hac lege uſurpet.*
5 *Diffamato plures actiones competunt.*
6 *l. Diffamari extenſio.*
7 *Abuſus.*
8 *Reformatio ad formam Cameræ Imper.*
9 *In l. diffamari Iudicio quod Iudicis officium: tam quo ad citationem, quam terminum ad agendum, libellum, & reliqua, latè. & nu. 12. 13. 14.*
10 *Bannimentum publicum an nulla præcedente diffamatione poßit proponi? & num. 11.*

1 *T ampliſsimum, ita & ſaluberrimũ l. diffamari beneficium eſt, quo illi, de quo † fama in præiudiciũ uel in detrimentum ſtatus ſui, ſeu famæ ac exiſtimationis uel etiã poſſeßionis ſuæ ac bonorum per obliquũ quaſi ac iniquè ſpargitur, cum ei iniuriarum protinus uel aliqua certa ac expreſſa contra diffamatorem actione, directè & commode, necdum agere iure datum conſultúmue ſit: interim autem famam eiuſmodi latius ac ulterius haud diuulgari, ratione*

tione status, famæ uel bonorum, ne maiori periculo inde exponatur, unicè sua intersit, succurritur. Atq; idcirco Innoc. Host. & Ioan. And. in c. lator. ex. qui filij sint legit. rectißimè monent, q. quando iudex uidet † actorem diffa- 2
mantem hac ratione, expectare tempus agendi, quo reus probationibus careat, & periculum sit in mora: uel alicuius famam uel statum per diffamationem alterius grauari: seu præsumptio cōtra aliquem sit, q. calumniosam moueat accusationem, &c. q. tunc ad inuocationem diffamati, maximè poßit ac debeat causa cognita statuere, ut j. certum tempus agat actor aut accuset, alioquin ulterius eum non audiendum per l. diffamari, & l. si eo tempore, §. 1. C. de remißio. pig. & c. quoniam. ut lite non contesta. bene fa. c. per tuas, de uoto. Et idem uult Host. in sum. in tit. de libell. obla. §. utrum. ac idem prosequitur Innoc. in c. conquerente, super 2. gl. de off. ordi. & in c. significantibus, in princ. de off. delega. & idem Innoc. & post eum Panor. in c. causa quæ, qui filij sint legi. & Panorm. in c. licet in beato Petro, uers. tu dic clarius, de acc. fa. optimè glo. in l. Titia, ubi idipsum quoq; diligenter Bar. no. nu. 8. uers. quæro utrum iudex, quem ibid. Dd. sequuntur, ff. de accusa. per tex. in l. ob commissa, in fin. dum dicit, Ne effrenata licentia ad terrendam aduersariam futuræ accusationis speciem prætendas. ubi gl. fi. in hæc uerba prorumpit, Statuetur enim terminus, ultra quem non audieris. l. si ea, C. qui acc. non pos. cuius l. textum ad hoc etiam Bar. declarat ac commendat. Idem Bar. clarè post gl. in l. Papinianus, §. si quis post rem, in fi. ff. de inoff. testam. & in l. 2. in 1. lectur. uers. sed circa hoc quæro, ibi, si enim iudex, C. de æden. per s. adduct. ll. & Bal. in c. debitores, de iureiuran. & singular. idem Bal.

hoc

hoc declarat in conf. 61. In ista quæstione dico in 2. dub. in 2. lib. & in Auth. Sed si quis, in 2. col. uers. sed hic dubitatur de tali quæstione, C. de testibus & Alexan. cons. 95. In causa & lite uertente, uers. Et licet dictus dominus, uol. 1. & Ang. in Rub. Instit. de except. in 9. quæst. Hoc idem monet Cæpoll. in caut. 110. quādo aliquis infamat, in princip. & caut. 242. Si poßideo. Idem communiter uolunt Dd. post glo. in l. unica, C. ut nemo inuit. & Canonistæ in c. cum in tua, qui matrim. accu. poß. cum simil. in processu uidend. Sicut eadem ratione uidetur, quòd quilibet regulariter qui exceptionem habet, etiamsi non conueniatur, iudicis officium implorare potest, ne ab aduersario inquietetur, & illi perpetuum imponatur silentium, per l. 3. C. qui bon. ced poß. l. si contendat, ubi tex. secundū unam lectur. ff. de fideiuss. fa. l. Aurelius, §. centum, & ibi glo. ff. de lib. lega. secundum Bar. in l. si societatem, § arbitrorū, nu. 10. ff. pro socio. & probatur l. & si fortè, ff si serui. uind. & no. in c. examinata, de iud. & fa. d. c. lator. & quod ibi no. qui fil. sint legi. & c. tuam, de ord. cogni. & no. Abb. in c. si quis contra clericum, circa prin. de for compe. & Ioan. de Imo. in c. cum sit generale, in princip. eod. sicut id ī. cap. 2. plenius tractabitur.

Vt uerò in qualibet l. non unam tantum, sed rationes
3 † plures aßignari poße, semper præsumendū est: ut Alex. in l. si constante. col. fi. ff. sol. matr. & Saly. nota. in l. si serui uestri. in 9. col. C. de noxal. & Iaſ. in l. quamuis, in fi. C. de fideicom. ita sanè certum ac manifestißimum est, & hāc l. nostram non ex una tantum, sed rationibus pluribus illisq; præstantißimis, ac uniuersam iuris disciplinam non minima ex parte fulcientibus, nec tam priuatorū commodum

dum ac salutem, quàm incolumitatem publicam ac quietē, ut ī.in processu & cap.ult.luculenter uidebitur, spectantibus, opt.Imperatores tulisse primitùs, atq; inde porrò cōstituisse rectißimè intelligũtur, posse eius l.remedio quemcunque diffamatorem, qui in detrimentum famæ, existimationis, status, rerúmue alterius seu errore seu malignitate diuulgare quædam non ueretur ac cessat, cogi, ut uel proposita certa actione ea in iudicio probet, uel porrò taceat, & eiusmodi famam in alterius dispendium in posterum traducere penitùs desinat. Quæ res etiam officio iudicis expeditur & quodãmodo usurpatur, quod licet hic quidam tangant, non tamen discutiunt. Iudicis † autem officium hic quoq; implorari manifestum est, ex eo quòd & 4
uerba legis ad iudicem diriguntur: igitur officium iudicis competit, ut est glo.ordin.in l.si soror, C.de collatio. & sic argumentatur Bar.in l.mancipiorum, ff.de optio.lega. & in l.unica, ff de condi.ex le.uer.2.principaliter. & in l.3. num.6.ff.de alim.lega.per l.quòd si minor.§.fin ff.de minor. & l.1.eod.tit. Quod etsi ita se habeat, nihilominus propriè & rectè hic dici potest diffamatum condictione ex l.diffamari experiri, idq; ad aliarum quodammodo actionum & condictionum similitudinem, argumen. d.l.1. & quod ibi no.ff.de condi. ex lé. & quæ no.Cyn. & Bartol.in l.ex placito, Cod.de rer. permut. & gloss. in c. cum liberum, de sepul. & in cap. si canonici, de offic. ordinan. lib.6 & Abb.in c.sæpe, col.3.de restit.spoliat. Apertißimè siquidem duplex in nostra l.diffamari beneficium Imperatores simul exhibent, dum scilicet condictionem ex hac l. constituunt, simulac ad iudicis officium eam rem maximè referunt ac dirigunt: sicut & aliàs huic l.no-

ſtræ condictioni ultra cæteras ex le. cõdictiones, quæ perſonales tantum ſunt & dicuntur actiones, imò reliquas actiones omnes, multa ſingulariter excellentia, ut in proceſſu uidebitur, attribuuntur. Itaq; nihil hic omnino impedit, q Bar. in d. l. 3. loco cita. annectit, q ideo dum uerba legis ad iudicem diriguntur, imploretur officiũ iudicis, non condictio ex le. competat; item tum demum ſi uerba non referrentur ad iudicem, condictionem ex l. oriri, argu. d. l. 1. ff. de condi. ex l. uerſ. 2. principaliter. Nam ut iam dictum eſt ex noſtra l. diffamari Imperatores poſtulationem condicticiam, eamq; rem iudicis potiſſimum officio diffiniendam, conſtituunt: unde cum in hac lege aliud genus actionis expreſſum non ſit, conſtat condictione huius l. agi, ſimulac officium iudicis inuocari poſſe & debere: q, cum ex uerbis & mente legis manifeſtum ſit ac clarum, neutiquam d. l. 1. in cuius alioquin materia Dd. mirè confunduntur, ff. de condi. ex le. hic obſtare poteſt: cum noſtrum ultra legem expreſſam diſtinguere non ſit, arg. l. de precio, ff. de publicia. Nec ullo modo legẽ ſuperflua remedia inducere, præſumendum, arg. l. qui bis idem, ff. de ſtipul. l. hæc ſtipulatio, §. diuus, ff. ut lega. nom. caue. t. t. C. in quib. cauſ. in integr. reſtit. non eſt neceſſ. Itaque etſi dictum Bart. regulariter intelligendum eſſet, in caſu tamen l. noſtræ expreſſo, tanquam ſingulariter exempto, inſtantiam recipere neceſſe eſt iuxta l. 1. & l. omnis definitio, ff. de reg. iur. Idq; maximè cum æquitas hic ſubſit, eam regulam in noſtro caſu non fallere ineptum eſſet, arg. notab. gloſſ. in Auth. ut ſine probibi. matres. in princip. ſuper uerbo, Exiſtimamus. Sic itidem nihil hic officere poteſt, quod tradit Innoc. in d. c. conquerente, de off. ordi. Officium iudicis competere, ubicunque

cunque

cunque aliquis iusticiam habet, nec aliquam certam habet actionem:eo quod latißimum sit iudicis officium,l.1.ff. de iurisdic.om.iud. Itaq; si alicui certa actio seu condictio ex le.competat, eum iudicis officium non habiturum: ad cuius comprobationem adducit l.in causæ.la.2.ff.de minor. Nam ad hoc ipsum ipse Innoc. in d. c.conquerente in effectu respondet: q. quando officium iudicis extraordinariũ est contra ius, sicut est quando datur in integrũ restituendis (quod tamen intelligendum contra ius ordinarium nõ autem commune,secundum Zas. in intell.suis singularib.) tunc non dari,nisi in defectum aliarum actionum:secundũ quam rationem omnino & reg.d.l.in causæ, limitat Abb. in c.ex parte,de rescript.per no.Ioan.Andr.in c.non solũ, de appell. lib.6. quòd ea procedat in remedio extraordinario seu officio iudicis contra ius, secus si secundum ius sit. nihil itaq; prohibet officium iudicis si ordinarium sit uel extraordinarium, secundum ius concurrere cum alijs actionibus, cum sit latißimum, secundum mentem Innoc. Ioan.Andr.Abb.in locis præallega.Causæ uerò l.diffamari inter caussas extraordinarias enumerantur,in ordi.Imperial.iudicij Camer.in 3.part.tit.3. & 4. Ex l.itaq; nostra, cum ipsius condictione simul & officium iudicis rectè coniungi ac implorari constat: ita uerò & aliàs postulationi huic nostræ condicticiæ & aliæ quædam actiones cumulatiuè & electiuè ancillantur. Etsi enim magnum † beneficium sit condictione l.diffamari in iudicio hoc impetrare ac consequi posse,ut diffamatori silentium perpetuum imponatur: tamen cum ultra hanc perpetui silentij impositionem, alia pœna contra diffamantem ex l.nostra exigi non poßit,prout Ang.in d.l.1. C.ut nemo inui. inte= 5

c rim

rim autem & Reipub. ac priuatorum maximè intersit, & ultra hanc, prauis illis hominibus, qui sine legitima caussa dolosè ac malitiosè quemuis in dispendium famæ aut rerũ suarum diffamare non uerẽtur, alias quoq; grauiores pœnas, ne illis omnino id impunè facere liceat, esse constitutas: itaq; contra eos ut & de Dolo & Interesse agi poßit, meritò quoq; iure prospectum ac consultum esse, quàm diligentißmè hoc in loco notandum est: sicut Spec. in tit. de emp. & uendi. §. nunc dicendum est de rescindendis uenditionibus, uers. ult. no. cum duob. seq. domino rei, qui ab alio in iure suo diffamatur, ultra remedium l. diffamari rectè subdit, ei etiam competere actionem de Dolo & Interesse contra diffamantem aut actionem in Factum, sed habito respectu ad diffamantem de dolo, ut eum allegat etiam Rom. consil. 53. Viso themate prænarrato: ubi sequitur, & dictum illud Speculat. decisionem esse quæstionis ait, quam Bal. reliquit indecisam in l. de pupillo, §. si is cui, ff. de nou. oper. nunciat. qui licet ibi se remittat ad dicenda in §. si quis ipsi prætori, in ead. l. eum tamen potius uoluisse se remittere ad dicenda per eum in l. non solum, §. morte, in examinatione protestationis prohibitoriæ, eod. tit. Sic autem & Bart. contra diffamantem aliquem, quòd sit malæ fidei possessor, & quod habeat aliquod ius, dicit posse agi interdicto Vti poßidetis, si per hoc in aliquo impediatur, in l. 1. §. huius autem interdicti, circa princ. ff. Vti possidetis. Respectu siquidem possessionis uidetur illi uim facere: quia molestatio & turbatio præsupponit uim, & quòd sola inquietatio uerbalis dicatur molestatio, & sic sit uis turbatiua, latè Alex. consil. 52. uiso testamento, nu. 6. & 7. in 2. uol. prout j. ca. 2. latius. Quòd uerò & aliàs

tiūs condictio ex le. cum alia actione poßit concurrere, decidit Bar. in d. l. un. in fin. ff. de condi. ex l. per istum tex. & l. quotiens, ff. de accu. & obl.

Etsi uerò primitùs l. nostræ condictionem intra curtos limites constitutā fuisse uideri potest, ea † tamen propter 6 præstantißimas ac amplißimas rationes, atq; adeò magnū ac saluberrimum eius remedium, etiam Imperatoria accedente authoritate, meritò ampliata est, ut hodie condictio ex l. diffamari latißimè pateat, & siue eius amplitudinem ac præstantiam, siue communem ac quotidianum usum ac praxim respicias, facilè inter cæteras omnium actionū ac condictionum formulas præcipuum, principem ac summū locum, ut regia mulier inter plebeias, speciali quodammodo iure suo sibi uindicet. Hæc siquidem tam in ciuilibus quàm causis criminalibus omnibus, tam item realib. quàm personalibus actionibus, & tam in possessore quàm petitore locum, idq; eminenti ac singulari quadam ratione, ut in eius pleno processu porrò uidebitur, obtinet. Quòd autem in omni actione & causa ciuili simul & criminali l. diffamari locum habeat, authoritate tam Legistarū, quàm Canonistarum clarè ac apertè demonstrari potest: sicut & Ioan. Fabri. in hac l. diffamari testatur, quòd licet hæc l. loquatur in quæstione status, tamen gl. & Dd. eam planè intelligere in omni actione: quod & ipse approbat. Sic Bartol. in d. l. Papinianus, §. si quis post rem, in fin. ff. de inofficios. testament. expreßè æquiparat in hoc causas criminales & ciuiles, quòd post terminum à iudice aßignatum quis non audiatur agere uel accusare uolens per l. Titia. ubi idem planè asserit, column. 2. uersic. quæro utrum, ibi, Est autē iusta caussa. ff. de accusa. & l. si ea, C. qui

accusa. non poss. & l. diffamari, & l. si eo tempore, C. de remiss. pign. & per no. in l. 1. C. ut nemo inuit. & Dyni in c. Indultum. de reg. iur. lib. 6. Idem concludit Ioan. de Imo. in l. de pupillo, §. si is cui, ff. de noui ope. nuncia. & ibi Moderni fa. quæ no. Bar. & Dd. in l. absentem, ff. de pœn. Specul. in tit. de emp. & uendi. §. uidendum restat, uers. ultimo not. cum duobus sequent. Bal. & ibi Alex. in add. Paul. de Castr. & Salyc. in d. l. una, C. ut nemo inuit. Rom. d. consil. 53. uiso themate, Par. de put. in tracta. de syndica. in uerb. Iudex, c. an si iudex, colu. 2. uers. Iudex cum causæ cognitione. Cæpoll. d. caut. 110. quãdo aliquis infamat. Aquens. in l. & quæ à diuo Pio. col. pen. uers. in quæstio. C. de æden. & ibi Purpur. nu. 28. allegans Alex. cons. 103. consideratis. uolum. 5. & Socin. consilio 41. colu. 3. in princip. uers. subiunxit tamen ibi notabile, uolu. 1. Sic in eadem planè sententia sunt Canonistæ. Innoc. in d. c. conquerente super. 2. glo. de off. ordin. quem ibi Felin. & cæteri sequuntur. Hostiens. in sum. in tit. de libelli obla. uers. utrum possit actor. Petrus de Anchar. in d. c. licet in beato Petro, col. 3. uers. habet hic incidenter: de accus. quem ibi etiam sequitur Ioan. de Ana. in fin. Remedium siquidem l. diffamari locum habet in omnibus causis diffamationum, nõ solum in actionibus personalibus, sed & in realibus, & non solum in petitore, sed etiam in possessore, ut uolunt Dd. in locis supra all. & Are. in c. in præsentia. & ibid. Felin. col. 2. in fi. uers. ex isto textu & in istis uerbis, de proba. quos partim refert & sequitur de sancto Nazaro lib. 1. responso. c. 8. num. 8. fo. 17. ut & eum refert & sequitur. Boer. decis. 255. nu. 7. & in ea quoq; sententia est Parisius in d. c. in præsentia, coll. 9. Itaq; hæc res de iure nostro scripto ac

communi dubium amplius non habet. Verùm ut nulla unquam lex tam bene fuit lata, quin ei statim fraus strueretur, & in abusum sit quandoq; detorta, quasi oporteat bo ni prætextu q̧ pessimum est nobis obrepere, & uidentib. quoq; fucũ facere: ita & huic † l. diffamari remedio præ- 7
stantissimo alioquin ac saluberrimo diu usuuenit. Dum enim frequenter ueteratores quidam reperti sunt, qui dum probationibus suis non confidere potuerũt, ad quamlibet pecuniariam & quasi obolarem causam huius l. subsidiũ, uerùm à sua postulatione tam alienum ut quod maximè, prætexere, & posthabitis legitimis actionum formulis etiam bonis & inuitis negocium temerè facessere, eosq; litibus ac litium expensis uexare indies ausi fuerunt: idcirco à Romano Imperatore † ac proceribus Imperij in aliquot 8
comitijs, & primum quidem Anno 1530. in comitijs Augustanis, ut hoc ipsum l. diffamari remedium, quod de iure nostro, ut suprà demonstratum est, latißimè patet, nec legitimè petentibus à iudicibus denegari debet, aliquantum quantum ad caussas & partes litigantes in Imperialis Cameræ iudicio atq; huius iurisdictionem spectat, limitaretur atq; constringeretur, prospectum. Dum etenim indies iudex Cameræ ac assessores ad multorum supplicationes processus ex l. diffamari ederent, nec tamen causæ ad aliquem finem perducerentur, sed ea solum ratione instituerentur, ut solum in iudicium Cameræ deducerentur, ac dein ita in suspenso relinquerentur, & inuiti sine legitima causa in iudicio ac litium sumptibus uexarentur: id ipsum in dictis Comitijs, ut eo in recessu continetur, ab Imperatore, Electoribus, Principibus ac Statibus Imperij, tanq̃ iniquum ac nimis durum reputatũ est: ac ea propter manda-

tum Imperatorium editum, ut commissarij ad reformationem Imperialis iudicij Cameræ singulariter deputati, hoc ipsum diligenter ac accuratè inquirerent, ac omni cura ac diligentia efficerent, ut in toto eo negocio legitimus ordo ac modus seruaretur: quod & Commissarij, quantum sanè potuerunt, fecêre, ac ea de re in reformatione sua ac Imperialis iudicij Cameræ ordinatione Spiræ anno dom. 1531. edita, inter cætera, quantum ipsos ex l. diffamari processus spectat, in hunc modum responsum exhibuerunt: Postquam nobis id muneris, ut iam relatum, iniunctum: eapropter nos studiosè inquisiuimus, & insuper usq; ad ulteriorem Cæsareæ Maiestatis, Electorum, Principum ac Statuũ Imperij, prouisionem ordinamus, ut in posterum Iudex Cameræ ac Assessores nullum processum ex l. diffamari aliũ, quàm ex fundamento iuris communis, &c. decernant aut edant, & deinceps ipse Iudex ac Assessores ad eiusmodi editam citationem ac partis inuocantis petitionem secundũ præscriptum iuris communis & Imperij ordinationem, ut iudices se exhibeant, ne processus ita in suspẽso relinquantur, & periculũ euitetur. Cum igitur sine Imperatoris ac procerum Imperij consilio, authoritate ac certiore constitutione, commissarij uidissent praxim l. diffamari latißimè patentem, aliquantum contra iuris communis dispositionẽ constringere periculosum, nec sibi solis competere, atq; idcirco ad ulteriorem indagationem ac Imperatoris ac omnium Statuum Imperij firmiorem ordinationem ac dispositionem eam rem reseruassent: ideo sequenti Anno 1532. in Comitijs Ratisponensibus inter alia & condictio l. diffamari, ut inde malitijs ac fraudulentis quorundam actionibus obuiaretur, à Romano Imperatore, Proceribus ac

Statibus Imperij aliquantum, contra latam iuris communis permißionem reformata atq; restricta est, ut ex eo recessu Ratisponensi in hæc uerba inter alia constat: Ex quo « autem illa commissariorum prouisio ad nos & cæteros E- « lectores, Principes ac Status Imperij eum ulterius exami- « nando deuoluta, eum punctũ Nos ac Electores, Principes « ac Status latius perpendimus, ac post diligentem inquisi- « tionem tantum reperimus ac cognouimus, q. per proces- « sus ex l. diffamari causæ non solum in iudiciũ deducantur, « deinde ita in suspenso relinquantur: uerumetiã partes con « tra nostram & Imperij ordinationem, ordinario suo iudi « cio priuentur, &c. Proinde statuimus, ordinamus ac uolu « mus, quod l. diffamari in nostro iudicio Cameræ intelligi « ac usurpari debeat, in fractæ pacis, iniuriarum ac alijs cau « sis, & inter partes nostro iudicio Cameræ immediatè sub « iectas, &c. Etsi uerò hunc in modum l. diffamari, cõtra iuris cõmunis, quod ad omnes generaliter caussas, ut suprà deductum est, hanc extendit dispositionem, ad certas caussas ac graues tantum, ut fractæ pacis, iniuriarum ac alias, ab Imperatore et proceribus Imperij, in dictis Comitijs seriò ac singulari cura restricta fuit: tamẽ etiamnum uersutia ac hominum malitia ne sic quidem coerceri ac cõpesci potuit, ut intra huius definitionis & limitationis certos fines ac limites l. diffamari remedium in Camera Imperiali consistere potuerit: uerùm ut antè ex lata interpretatione ac permißione iuris, saluberrimo illo l. diffamari beneficio ad quamlibet caussam etiam leuem aut sæpe fictã multi temerarij ac malitiosi, dum suis probationibus non confisi sunt, reiectis alijs legitimis ac competentib. actionũ formulis, et ut alijs fraudẽ inferre poßẽt, turpiter abuti cœperũt:

ita quoq; & idē hic in iam dicta reformatione atq; restrictione contigit, ut quidam leguleij, propter generalem illā clausulam, quam Imperator adiecit, Et alijs causis: statim quamlibet iterum caussam intelligere, ac eadem & consimili ratione in iudiciū deducere cœperint, cum tamē priora uerba, Fractæ pacis, ac Iniuriarum, satis demonstrarint similes causas quoq; & æquè graues per uerbum, Alias, subintelligi debuisse: cum uerba quantumcunq; generalia ad consonum intellectum dispositionis restringi debeant, l. 1. §. q ait, ff. ne quid in loc. sacr. c. inter dilectos, §. cæterum, de fide instr. Bar. in l. fin. §. idē quæsijt, ff. de condi. indeb. uers. circa prædicta, & ut absurditas excludatur, l. de pup. §. si quis fortè, ff. de nou. ope. nunc. & l. pen. ff. ad exhi. l. scire oportet, §. aliud, ff. de excus. tut. latè Ias. in l. Marcellus in 4. no. ff. ad Trebell. Eam igitur ob rōem ut leguleiorum in hoc malitia ac uersutia expreßius ac penitius excluderetur, Imperator, Proceres ac status Imperij denuò in comitijs Augustanis Anno 1548. moti sunt, ac ut & in quibus caußis in Imperiali iudicio Cameræ ex l. diffamari in posterū agi oporteat strictius ac certius expresserunt, ut in ordin. Imperial. iud. Cam. par. 2. tit. 25. uidere est, ubi inter cætera ita habetur: Eapropter statuimus atq; ordinamus quòd l. diffamari in nostro iudicio Cameræ intelligi ac usurpari debeat, in Fractæ pacis, Iniuriosis ac alijs similibus caußis, in quib. eiusmodi diffamationes, malitiosè, dolo malo alióue modo in præiudicium ac grauamen alterius partis fiunt, &c. Quæ quidem l. diffamari Imperatoria contra latiorem iuris cōis permißionem nouißima restrictio, solum in Imperiali iudicio Cameræ seruanda constituta ac uerbis expreßis præcepta est: alijs interim

terim inferiorib. Imperij iudicijs, ex certis caußis, reseruata iuris cõmunis d.l. diffamari dispositione atq; soluta ampliatione: cum speciale in uno denotet ius commune in contrarium, l. j. in fi. ad municip. glo. in l. fi. in uerb. admodũ, in fi. C. de his qui ad eccl. confugi. atq; ea dispositio cum ius commune restringat, ultra eius uerba & casum specialiter expressum extendi non debeat, arg. l. si seruum, §. non dixit pretor, ff. de adquir. hære. l. constitutionibus, ff. ad municip. Quod licet ita sit, interim tamen uel hoc Imperiali exemplo atq; authoritate omnino ad omnium iudicum munus ac officium spectat, ne saluberrimo ac Imperiali hoc l. diffamari beneficio ac remedio, ad quaslibet caussas leues ac indignas in perniciem aliorum, malos abuti patiantur: sed ut iam deductũ in caußis grauibus, ut & turbatæ posseßionis & causis matrimonialib. ac quoties dolus uel malitia diffamantis conspicitur, atq; ratione famæ uel bonorum graue præiudicium ac periculum propter diffamationem imminet, eo modo diffamatis salubriter ac legitimè uti permittant atq; concedant. Quo in loco obseruandum, cum in omni ut dictum actione l. nostra de iure communi locum sibi uindicet, in certis tamen casibus in iudicio Imperialis Cameræ restricta sit, quòd etiam ibidem restricta intelligatur in cæteris causis, quæ secundum earum naturam ad supremum illud sacri Imperij iudicium non pertinere perhibentur, iuxta rationem reg. cũ quid una, de reg. iur. in 6. cum sim.

Vt uerò in omni generaliter actione boni iudicis officiũ est, quàm plenißimè causam & in primis qualitatem rei, & facti ueritatem † inquirere, l. iudices, C. de iud. l. 2. C. de eden. atq; omnia summa cura ac diligentia perrimare, 9

dice decernendã esse. Ita expreßè decidit Bar. in d. l. Titia. in fi. per gl. in l. j. C. ut nemo inui. & l. si qs instituatur. ff. de hær. inst. & l. mancipiorũ, ff. de optio. lega. & l. j. de cu ra. bon. dan. Idẽ tenet et Bal. in l. si ea. C. qui acc. nõ poss. et in l. minorib. C. de his qb. ut indig. & clarè Saly. in l. si qs homicidij. C. de acc. & inscrip. Et sanè q, eiusmodi terminũ iudex alicui aßignare nõ poßit, nisi cũ causæ cognitiõe & sic facta prius informatione de dolo uel malitia diffamãtis, uel quacunq; caussa iusta, ubi imminet periculum, omnino uolũt Host. Io. And. & clarè Inno. in d. c. lator. qui filij sint legi. & idem diligenter monet Host. in sum. in tit. de lib. obl. uers. utrum poßit actor, quem cum Inno. in d. c. cõque= rente. in prin. de off. ordin. ad hoc etiam singulariter alle- gat ac sequitur Io. Fabri. in suo breuiar. super l. nostra. Idẽ clarè exponit Inno. in c. j. de confir. uti. uel inutil. & Host. in lectura sua in c. cũ in tua, §. alioquin, qui matr. acc. pos. Et uidetur hoc manifestè probari per c. quoniã. ut lite non contest. & c. per tuas, De uoto. cum sim. idem uolunt Paul. de Castr. in l. j. C. ut nemo innuit Saly. in d. l. nostra, uersic. Aut non comparet. Ang. Aret. in tract. crim. in uerb. Nec non ad querelam Titij. fo. 9. col. 4. uers. quæro an iudex poßit. & Inst. de excep. in Rub. in 9. quæsito. Alex. consil. 108. uiso themate. circa fi. uol. j. Petr. de Anch. in c. licet in beato Petro, col. 3. uers. habet hic incidenter. de accusatio. Et in effectu Abb. in d. c. cum in tua. circa fi. & Nicol. Mil. in reper. in uerb. actor agẽs. Ita & Bal. in l. 2. C. ne fil. pro patr. notabiliter dixit non procedere libellum in hac ma- teria nisi præcedat actus inquietans, qui & primitùs pro- bari ac cognosci debet, cum super hoc libellus fundetur. Di citur autem & solą inquietatio uerbalis molestatio, imò uis

uis turbatiua, ut latè Alex. in d. conſ. 52. uiſo teſtamento. uol. 2. Et hinc Bar. in d. l. Titia. in fi. & in d. l. mancipiorũ. uerſ. quæro iſtud officium. nota. decidit: ſi iudex ſtatueret iſtum terminum ſine cauſæ cognitione, quòd ſtatim appellari poßit & per appellationẽ reſcindatur, quem ſimpliciter ſequuntur Are. in d. Rub. de excep. in 9. quæſito, & Georg. Natta. in clem. ſæpè. in princ. col. 34. cum ſeq. de uerb. ſignif. & Cagno. in l. noſtra: de quo ĩ. de appell. plenius. Et quia hodie multos paßim iudices in inferioribus præſertim iudicijs iuris ualdè imperitos reperire eſt, & litigandi libido crebra, cautela hic pro citato, maximè ſi is extra diffamationis culpã ſit, eſſe poteſt, ut ſi is ex l. diffamari citetur, ex citatione autem, diffamationem de ſe probatam eſſe minimè appareat: ut mox intra terminum à iudice petat, diffamationis cauſſam cognoſci, nec enim ſibi de prætenſa diffamatione quidquam conſtare, nec illam de ſe probari poſſe: aperti autem ac expediti iuris eße citationem à iudice in hoc iudicio, diffamatione non præcedente nec plenè probata, nequaquam fieri poſſe, petendo igitur ac proteſtando, &c. Hac ſiquidem ratione, niſi cognita ac explorata diffamationis cauſa, ulterius iudex prudens non procedet, & ipſe protinus à citatione & comparendo etiam extra appellationis neceßitatem liberari poterit, ut ſæpè fieri ſolet. Si uerò nihilominus iudex iners procedat, etiam de nullitate citatus dicere poterit, ut ĩ. de appell. uidebitur. Omnino itaque in hoc iudicio primitùs cauſæ cognitio requiritur, & hinc eſt quod poſt Anto. de But. in c. cum olim. in uerſ. Tertius intellectus. de teſti. ponit Georg. Natt. in repe. d. clem. ſæpè col. 35. uerſ. Non autem. de uerb. ſign. quòd hic cum lis non conteſtetur, recipiantur

piantur

rim autem & Reipub. ac priuatorum maximè intersit, & ultra hanc, prauis illis hominibus, qui sine legitima caussa dolosè ac malitiosè quemuis in dispendium famæ aut rerũ suarum diffamare non uerẽtur, alias quoq; grauiores pœnas, ne illis omnino id impunè facere liceat, esse constitutas: itaq; contra eos ut & de Dolo & Interesse agi possit, meritò quoq; iure prospectum ac consultum esse, quàm diligentissimè hoc in loco notandum est: sicut Spec. in tit. de emp. & uendit. §. nunc dicendum est de rescindendis uenditionibus, uers. ult. no. cum duob. seq. domino rei, qui ab alio in iure suo diffamatur, ultra remedium l. diffamari rectè subdit, ei etiam competere actionem de Dolo & Interesse contra diffamantem aut actionem in Factum, sed habito respectu ad diffamantem de dolo, ut eum allegat etiam Rom. consil. 53. Viso themate prænarrato: ubi sequitur, & dictum illud Speculat. decisionem esse quæstionis ait, quam Bal. reliquit indecisam in l. de pupillo, §. si is cui, ff. de nou. oper. nunciat. qui licet ibi se remittat ad dicenda in §. si quis ipsi prætori, in ead. l. eum tamen potius uoluisse se remittere ad dicenda per eum in l. non solum, §. morte, in examinatione protestationis prohibitoriæ, eod. tit. Sic autem & Bart. contra diffamantem aliquem, quòd sit malæ fidei possessor, & quod habeat aliquod ius, dicit posse agi interdicto Vti possidetis, si per hoc in aliquo impediatur, in l. 1. §. huius autem interdicti, circa princ. ff. Vti possidetis. Respectu siquidem possessionis uidetur illi uim facere: quia molestatio & turbatio præsupponit uim, & quòd sola inquietatio uerbalis dicatur molestatio, & sic sit uis turbatiua, latè Alex. consil. 52. uiso testamento, nu. 6. & 7. in 2. uol. prout ĩ. ca. 2. latius. Quòd uerò & a-

liàs

liùs condictio ex le. cum alia actione poßit concurrere, decidit Bar. *in d. l. un. in fin. ff. de condi. ex l. per istum tex. & l. quotiens, ff. de accu. & obl.*

Etsi uerò primitùs l. nostræ condictionem intra curtos limites constitutã fuisse uideri potest, ea † tamen propter 6
præstantißimas ac amplißimas rationes, atq; adeò magnũ ac saluberrimum eius remedium, etiam Imperatoria *accedente authoritate, meritò ampliata est, ut hodie condictio ex l. diffamari latißimè pateat, & siue eius amplitudinem ac præstantiam, siue communem ac quotidianum usum ac praxim respicias, facilè inter cæteras omnium actionũ ac condictionum formulas præcipuum, principem ac summũ locum, ut regia mulier inter plebeias, speciali quodammodo iure suo sibi uindicet. Hæc siquidem tam in ciuilibus quàm causis criminalibus omnibus, tam item realib. quàm personalibus actionibus, & tam in possessore quàm petitore locum, idq; eminenti ac singulari quadam ratione, ut in eius pleno processu porrò uidebitur, obtinet. Quòd autem in omni actione & causa ciuili simul & criminali l. diffamari locum habeat, authoritate tam* Legistarũ, *quàm* Canonistarum *clarè ac apertè demonstrari pótest: sicut &* Ioan. Fabri. *in hac l. diffamari testatur, quòd licet hæc l. loquatur in quæstione status, tamen gl. &* Dd. *eam planè intelligere in omni actione: quod & ipse approbat. Sic* Bartol. *in d. l. Papinianus, §. si quis post rem, in fin. ff. de inofficios. testament. expreßè æquiparat in hoc causas criminales & ciuiles, quòd post terminum à iudice aßignatum quis non audiatur agere uel accusare uolens per l. Titia. ubi idem planè asserit, column. 2. uersic. quæro utrum, ibi, Est autẽ iusta caussa. ff. de accusa. & l. si ea, C. qui*

accusa. non poss. & l. diffamari, & l. si eo tempore, C. de remiss. pign. & per no. in l. 1. C. ut nemo inuit. & Dyni in c. Indultum. de reg. iur. lib. 6. Idem concludit Ioan. de Imo. in l. de pupillo, §. si is cui, ff. de noui ope. nuncia. & ibi Moderni fa. quæ no. Bar. & Dd. in l. absentem, ff. de pœn. Specul. in tit. de emp. & uendi. §. uidendum restat, uers. ultimo not. cum duobus sequent. Bal. & ibi Alex. in add. Paul. de Castr. & Salyc. in d. l. una, C. ut nemo inuit. Rom. d. consil. 53. uiso themate, Par. de put. in tracta. de syndica. in uerb. Iudex, c. an si iudex, colu. 2. uers. Iudex cum causæ cognitione. Cæpoll. d. caut. 110. quãdo aliquis infamat. Aquens. in l. & quæ à diuo Pio. col. pen. uers in quæstio. C. de æden. & ibi Purpur. nu. 28. allegans Alex. cons. 103. consideratis. uolum. 5. & Socin. consilio 41. colu. 3. in princip. uers. subiunxit tamen ibi notabile, uolu. 1. Sic in eadem planè sententia sunt Canonistæ. Innoc. in d. c. conquerente super. 2. glo. de off. ordin. quem ibi Felin. & cæteri sequuntur. Hostiens. in sum. in tit. de libelli obla. uers. utrum possit actor. Petrus de Anchar. in d. c. licet in beato Petro, col. 3. uers. habet hic incidenter: de accus. quem ibi etiam sequitur Ioan. de Ana. in fin. Remedium siquidem l. diffamari locum habet in omnibus causis diffamationum, nõ solum in actionibus personalibus, sed & in realibus, & non solum in petitore, sed etiam in possessore, ut uolunt Dd. in locis supra all. & Are. in c. in præsentia. & ibid. Felin. col. 2. in fi. uers. ex isto textu & in istis uerbis, de proba. quos partim refert & sequitur de sancto Nazaro lib. 1. responso. c. 8. num. 8. fo. 17. ut & eum refert & sequitur. Boer. decis. 255. nu. 7. & in ea quoq; sententia est Parisius in d. c. in præsentia, coll. 9. Itaq; hæc res de iure nostro scripto ac

communi

communi dubium amplius non habet. Verùm ut nulla unquam lex tam bene fuit lata, quin ei statim fraus strueretur, & in abusum sit quandoq; detorta, quasi oporteat boni prætextu q̃ pessimum est nobis obrepere, & uidentib. quoq; fucũ facere: ita & huic † l. diffamari remedio præ- 7
stantissimo alioquin ac saluberrimo diu usuuenit. Dum enim frequenter ueteratores quidam reperti sunt, qui dum probationibus suis non confidere potuerũt, ad quamlibet pecuniariam & quasi obolarem causam huius l. subsidiũ, uerùm à sua postulatione tam alienum ut quod maximè, prætexere, & posthabitis legitimis actionum formulis etiam bonis & inuitis negocium temerè facessere, eosq; litibus ac litium expensis uexare indies ausi fuerunt: idcirco à Romano Imperatore † ac proceribus Imperij in aliquot 8
comitijs, & primum quidem Anno 1530. in comitijs Augustanis, ut hoc ipsum l. diffamari remedium, quod de iure nostro, ut suprà demonstratum est, latissimè patet, nec legitimè petentibus à iudicibus denegari debet, aliquantum quantum ad caussas & partes litigantes in Imperialis Cameræ iudicio atq; huius iurisdictionem spectat, limitaretur atq; constringeretur, prospectum. Dum etenim indies iudex Cameræ ac assessores ad multorum supplicationes processus ex l. diffamari ederent, nec tamen causæ ad aliquem finem perducerentur, sed ea solum ratione instituerentur, ut solum in iudicium Cameræ deducerentur, ac dein ita in suspenso relinquerentur, & inuiti sine legitima causa in iudicio ac litium sumptibus uexarentur: id ipsum in dictis Comitijs, ut eo in recessu continetur, ab Imperatore, Electoribus, Principibus ac Statibus Imperij, tanq̃ iniquum ac nimis durum reputatũ est: ac ea propter manda-

tum Imperatorium editum, ut commissarij ad reformationem Imperialis iudicij Cameræ singulariter deputati, hoc ipsum diligenter ac accuratè inquirerent, ac omni cura ac diligentia efficerent, ut in toto eo negocio legitimus ordo ac modus seruaretur: quod & Commissarij, quantum sanè potuerunt, fecêre, ac ea de re in reformatione sua ac Imperialis iudicij Cameræ ordinatione Spiræ anno dom. 1531. edita, inter cætera, quantum ipsos ex l. diffamari processus spectat, in hunc modum responsum exhibuerunt: Postquam nobis id muneris, ut iam relatum, iniunctum: eapropter nos studiosè inquisiuimus, & insuper usq; ad ulteriorem Cæsareæ Maiestatis, Electorum, Principum ac Statuū Imperij, prouisionem ordinamus, ut in posterum Iudex Cameræ ac Assessores nullum processum ex l. diffamari aliū, quàm ex fundamento iuris communis, &c. decernant aut edant, & deinceps ipse Iudex ac Assessores ad eiusmodi editam citationem ac partis inuocantis petitionem secundū præscriptum iuris communis & Imperij ordinationem, ut iudices se exhibeant, ne processus ita in suspēso relinquantur, & periculū euitetur. Cum igitur sine Imperatoris ac procerum Imperij consilio, authoritate ac certiore constitutione, commissarij uidissent praxim l. diffamari latißimè patentem, aliquantum contra iuris communis dispositionē constringere periculosum, nec sibi solis competere, atq; idcirco ad ulteriorem indagationem ac Imperatoris ac omnium Statuum Imperij firmiorem ordinationem ac dispositionem eam rem reseruassent: ideo sequenti Anno 1532. in Comitijs Ratisponensibus inter alia & condictio l. diffamari, ut inde malitijs ac fraudulentis quorundam actionibus obuiaretur, à Romano Imperatore, Proceribus ac

Stati-

Statibus Imperij aliquantum, contra latam iuris communis permißionem reformata atq; restricta est, ut ex eo recessu Ratisponensi in hæc uerba inter alia constat: Ex quo « autem illa commissariorum prouisio ad nos & cæteros E- « lectores, Principes ac Status Imperij eum ulterius exami- « nando deuoluta, eum punctũ Nos ac Electores, Principes « ac Status latius perpendimus, ac post diligentem inquisi- « tionem tantum reperimus ac cognouimus, q. per proces- « sus ex l. diffamari causæ non solum in iudiciũ deducantur, « deinde ita in suspenso relinquantur: uerũmetiã partes con « tra nostram & Imperij ordinationem, ordinario suo iudi « cio priuentur, &c. Proinde statuimus, ordinamus ac uolu « mus, quod l. diffamari in nostro iudicio Cameræ intelligi « ac usurpari debeat, in fractæ pacis, iniuriarum ac alijs cau « sis, & inter partes nostro iudicio Cameræ immediatè sub « iectas, &c. Etsi uerò hunc in modum l. diffamari, cõtra iuris cõmunis, quod ad omnes generaliter caussas, ut suprà deductum est, hanc extendit dispositionem, ad certas caussas ac graues tantum, ut fractæ pacis, iniuriarum ac alias, ab Imperatore et proceribus Imperij, in dictis Comitijs seriò ac singulari cura restricta fuit: tamẽ etiamnum uersutia ac hominum malitia ne sic quidem coerceri ac cõpesci potuit, ut intra huius definitionis & limitationis certos fines ac limites l. diffamari remedium in Camera Imperiali consistere potuerit: uerùm ut antè ex lata interpretatione ac permißione iuris, saluberrimo illo l. diffamari beneficio ad quamlibet caussam etiam leuem aut sæpe fictã multi temerarij ac malitiosi, dum suis probationibus non confisi sunt, reiectis alijs legitimis ac competentib. actionũ formulis, et ut alijs fraudẽ inferre poßẽt, turpiter abuti cœperũt:

ita quoq; & idē hic in iam dicta reformatione atq; restrictione contigit, ut quidam leguleij, propter generalem illā clausulam, quam Imperator adiecit, Et alijs causis: statim quamlibet iterum caussam intelligere, ac eadem & consimili ratione in iudiciū deducere cœperint, cum tamē priora uerba, Fractæ pacis, ac iniuriarum, satis demonstrarint similes causas quoq; & æquè graues per uerbum, Alias, subintelligi debuisse: cum uerba quantumcunq; generalia ad consonum intellectum dispositionis restringi debeant, l.1. §. q ait, ff. ne quid in loc. sacr. c. inter dilectos, §. cæterum, de fide instr. Bar. in l. fin. §. idē quæsijt, ff. de condi. indeb. uers. circa prædicta, & ut absurditas excludatur, l. de pup. §. si quis fortè, ff. de nou. ope. nunc. & l. pen. ff. ad exhi. l. scire oportet, §. aliud, ff. de excus. tut. latè Ias. in l. Marcellus in 4. no. ff. ad Trebell. Eam igitur ob rōem ut leguleiorum in hoc malitia ac uersutia expreßius ac penitius excluderetur, Imperator, Proceres ac status Imperij denuò in comitijs Augustanis Anno 1548. moti sunt, ac ut & in quibus caußis in Imperiali iudicio Cameræ ex l. diffamari in posterū agi oporteat strictius ac certius expresserunt, ut in ordin. Imperial. iud. Cam. par. 2. tit. 25. uidere est, ubi inter cætera ita habetur: Eapropter statuimus atq; ordinamus quòd l. diffamari in nostro iudicio Cameræ intelligi ac usurpari debeat, in Fractæ pacis, Iniuriosis ac alijs similibus caußis, in quib. eiusmodi diffamationes, malitiosè, dolo malo alióue modo in præiudicium ac grauamen alterius partis fiunt, &c. Quæ quidem l. diffamari Imperatoria contra latiorem iuris cōis permißionem nouißima restrictio, solum in Imperiali iudicio Cameræ seruanda constituta ac uerbis expreßis præcepta est: alijs interim

terim inferiorib. Imperij iudicijs, ex certis caußis, reseruata iuris cõmunis d.l. diffamari dispositione atq; solita ampliatione: cum speciale in uno denotet ius commune in contrarium, l. j. in fi. ad municip. glo. in l. fi. in uerb. admodũ, in fi. C. de his qui ad eccl. confugi. atq; ea dispositio cum ius commune restringat, ultra eius uerba & casum specialiter expressum extendi non debeat, arg. l. si seruum, §. non dixit prætor, ff. de adquir. hære. l. constitutionibus, ff. ad municip. Quod licet ita sit, interim tamen uel hoc Imperiali exemplo atq; authoritate omnino ad omnium iudicum munus ac officium spectat, ne saluberrimo ac Imperiali hoc l. diffamari beneficio ac remedio, ad quaslibet caussas leues ac indignas in perniciem aliorum, malos abuti patiantur: sed ut iam deductũ in caußis grauibus, ut & turbatæ posseßionis & causis matrimonialib. ac quoties dolus uel malitia diffamantis conspicitur, atq; ratione famæ uel bonorum graue præiudicium ac periculum propter diffamationem imminet, eo modo diffamatis salubriter ac legitimè uti permittant atq; concedant. Quo in loco obseruandum, cum in omni ut dictum actione l. nostra de iure communi locum sibi uindicet, in certis tamen casibus in iudicio Imperialis Cameræ restricta sit, quòd etiam ibidem restricta intelligatur in cæteris causis, quæ secundum earum naturam ad supremum illud sacri Imperij iudicium non pertinere perhibentur, iuxta rationem reg. cũ quid una, de reg. iur. in 6. cum sim.

Vt uerò in omni generaliter actione boni iudicis officiũ est, quàm plenißimè causam & in primis qualitatem rei, & facti ueritatem † inquirere, l. iudices, C. de iud. l. 2. C. de eden. atq; omnia summa cura ac diligentia perrimare, 9

c.iudicantē,30,quæ.5.Fel.in Rub.de iudic. unde & oculus iusticiæ iudex dicitur,ut elegāter Math.Bosius in trac. de gerēdo magistra.col.4.ita quā maximè & diligētißimè à iudice in hoc l.diffamari iudicio caussa cognosci,isq; primū de diffamatione certò edoceri debet. Si enim diffamās dicitur ad caussam prouocare, atq; adeò actor cēsendus ac inuitus hic agere cogitur,ut Bald.in l.nostr.notab. tradit, & tractāt Dd. in d.l.unic. C. ut nem.inui.sequitur iā necessariò de diffamatione iudici ante omnia ac omnino certò constare debere,ne quis sine iusta,legitima ac probata caussa, cōtrà regulas iuris inuitus cogatur agere & ius suum in iudicio deducere:néue innocens iniustè cum periculo famæ & bonorum suorum litib. exponatur ac uexetur.quam & rationē Inno.in c.j.de confir.ut.uel inuti.ubi de eo agit qui se legitimum pronunciari petit,adducit:deniq; ne actor per alterius uersutiā ac calliditatē hac ratione sua instantia priuetur.Cum igitur Imperator, Proceres ac Status Imperij clarè cognouissent, multos in Imperiali iudicio Cameræ l.diffamari remedio,non solum ad quaslibet causas uiles ac indignas,ut hactenus relatū est, abusos: uerumetiā à multis fictas sæpe ac falsas diffamationū causas, ea solum ratione ut cæteris fraudē inferre,eosq; litib. ac litium sumptib.uexare possent esse propositas : atq; ita sine causæ cognitiōe ac diffamatiōe minimè probata processus tamen impetrasse:non solū,ut dictū est,ad certas cās l.diffamari restrinxerūt, uerumetiā ut ex hac parte ciuib. Imperij Romani rectius consultū meliusq; prospectū esset, summo cōsilio,summaq; diligentia cōstituerunt, præceperuntq;, ut in posterum nunquam processus ex l. diffamari in Imperiali iudicio Cameræ ad petitionem diffamati, nisi diffa-

diffamatione praecedente atq; probata & ita prius causa cognita decernerentur. quod ipsum singulis in comitijs, quoties tractatio l. diffamari proposita est, seriò, diligenter, ac denuò sanxerunt. Ita Commissarij deputati d. Anno 31. inter alia statuerunt, ut iudex Camerae ac assessores in posterum nullum processum ex l. diffamari, quàm cū aliqua causae cognitione ratione diffamationis decernant edántue. In hunc item modū d. Anno seq. 1532. ipse Imperator, Proceres ac Status Imperij dispositionē suā super l. diffamari seriò & in haec uerba cōcluserunt: Vt omni modo causae co- «
gnitio rōe diffamatiōis praecedere, nec aliqua fraus in hoc «
adhiberi debeat. Eadē diligētia in hoc & ex d. nouiss. ordinatione Imperialis iud. Cam. par. 2. d. tit. 25. cōspicitur: ubi inter alia Imperator in haec uerba grauiter prorūpit:
Quòd etiā iudex noster Camerae ac Assessores antequam «
eiusmodi processus decernāt, ratiōe diffamationis per scri «
pta aut alia fide digna testimonia ac indicia informētur et «
instruantur. Et si eiusmodi processus decreti, & diffama- «
tio, ut debet, in iudicio probata: tunc diffamāti, &c. Quod «
sanè, ut dictū, optima ac saluberrima rōe ab Imperatore, Proceribus ac Statib. Imperij toties tam diligenter ac seriò cautum: sicut & antea idipsum iure nostro communi receptum constitutumq;, ac communi Dd. sentētia in omni generaliter ex l. diffamari instituta actiōe clarissimè cōprobatum fuerat. In quo licet pauci quidam uariare aliquantū ac distinguere uideri queant: tamen constans, perpetua ac cōmunis tam iuris Canonici quā Ciuilis interpretū sentētia est, indistinctè semper ac necessariò in hac actione & hoc iudicio, requiri diffamationem praecessisse ac probatā, & ita omnino cū causae cognitiōe citationē à iudice

dice decernendã esse. Ita expreßè decidit Bar. in d.l. Titia. in fi. per gl. in l. j. C. ut nemo inui. & l. si qs instituatur. ff. de hær. inst. & l. mancipiorũ, ff. de optio. lega. & l. j. de cura. bon. dan. Idẽ tenet et Bal. in l. si ea. C. qui acc. nõ poss. et in l. minorib. C. de his qb. ut indig. & clarè Saly. in l. si qs homicidij. C. de acc. & inscrip. Et sanè q̃ eiusmodi terminũ iudex alicui aßignare nõ poßit, nisi cũ causæ cognitiõe & sic facta prius informatione de dolo uel malitia diffamãtis, uel quacunq; caussa iusta, ubi imminet periculum, omnino uolũt Host. Io. And. & clarè Inno. in d.c. lator. qui filij sint legi. & idem diligenter monet Host. in sum. in tit. de lib. obl. uers. utrum poßit actor, quem cum Inno. in d.c. cõquerente. in prin. de off. ordin. ad hoc etiam singulariter allegat ac sequitur Io. Fabri. in suo breuiar. super l. nostra. Idẽ clarè exponit Inno. in c. j. de confir. uti. uel inutil. & Host. in lectura sua in c. cũ in tua, §. alioquin, qui matr. acc. pos. Et uidetur hoc manifestè probari per c. quoniã. ut lite non contest. & c. per tuas, De uoto. cum sim. idem uolunt Paul. de Castr. in l. j. C. ut nemo innuit Saly. in d.l. nostra, uersic. Aut non comparet. Ang. Aret. in tract. crim. in uerb. Nec non ad querelam Titij. fo. 9. col. 4. uers. quæro an iudex poßit. & Inst. de excep. in Rub. in 9. quæsito. Alex. consil. 108. uiso themate. circa fi. uol. j. Petr. de Anch. in c. licet in beato Petro, col. 3. uers. habet hic incidenter. de accusatio. Et in effectu Abb. in d.c. cum in tua. circa fi. & Nicol. Mil. in reper. in uerb. actor agẽs. Ita & Bal. in l. 2. C. ne fil. pro patr. notabiliter dixit non procedere libellum in hac materia nisi præcedat actus inquietans, qui & primitùs probari ac cognosci debet, cum super hoc libellus fundetur. Dicitur autem & sola inquietatio uerbalis molestatio, imò uis

uis turbatiua, ut latè Alex. in d. conſ. 52. uiſo teſtamento. uol. 2. Et hinc Bar. in d. l. Titia. in fi. & in d. l. mancipiorū. uerſ. quæro iſtud officium. nota. decidit: ſi iudex ſtatueret iſtum terminum ſine cauſæ cognitione, quòd ſtatim appellari poßit & per appellationē reſcindatur, quem ſimpliciter ſequuntur Are. in d. Rub. de excep. in 9. quæſito, & Georg. Natta. in clem. ſæpè. in princ. col. 34. cum ſeq. de uerb. ſignif. & Cagno. in l. noſtra: de quo ĩ. de appell. plenius. Et quia hodie multos paßim iudices in inferioribus præſertim iudicijs iuris ualdè imperitos reperire eſt, & litigandi libido crebra, cautela hic pro citato, maximè ſi is extra diffamationis culpā ſit, eſſe poteſt, ut ſi is ex l. diffamari citetur, ex citatione autem, diffamationem de ſe probatam eſſe minimè appareat: ut mox intra terminum à iudice petat, diffamationis cauſſam cognoſci, nec enim ſibi de prætenſa diffamatione quidquam conſtare, nec illam de ſe probari poſſe: aperti autem ac expediti iuris eſſe citationem à iudice in hoc iudicio, diffamatione non præcedente nec plenè probata, nequaquam fieri poſſe, petendo igitur ac proteſtando, &c. Hac ſiquidem ratione, niſi cognita ac explorata diffamationis cauſa, ulterius iudex prudens non procedet, & ipſe protinus à citatione & comparendo etiam extra appellationis neceßitatem liberari poterit, ut ſæpè fieri ſolet. Si uerò nihilominus iudex iners procedat, etiam de nullitate citatus dicere poterit, ut ĩ. de appell. uidebitur. Omnino itaque in hoc iudicio primitùs cauſæ cognitio requiritur, & hinc eſt quod poſt Anto. de But. in c. cum olim. in uerſ. Tertius intellectus. de teſti. ponit Georg. Natt. in repe. d. clem. ſæpè col. 35. uerſ. Non autem. de uerb. ſign. quòd hic cum lis non conteſtetur, recipiantur

piantur testes super probatione diffamationis lite non contestata, contra reg. Rub. ut lite non contest. &c. fa. cap. quoniam. in prin. & ibi glo. ex. ut lite non contest. Atq; in hoc ipsum, quòd diffamatio primitùs hic deduci debeat, eleganter concludit Lud. Rom. d. cons. 53. uiso themate, circa med. Ex supra relata ratione quod aliàs secundum hoc inuiti cogerentur agere & ius eorum in iudicio deducere, quod fieri non potest d. l. j. C. ut nem. inuit. l. fin. C. de usur. pupil. cum simil. Clarum igitur est, quòd non tantum quis caussa non cognita terminum à iudice impetrare non possit, sed etiam iudex ipse non poßit hoc concedere, secundum iam all. & gl. ordi. in l. Papinianus, §. si quis post. ff. de inoff. test. Quod etiam inde maximè procedit, quod diffamare species delicti nec minimi habetur. l. nostra in princip. Vnde in hoc quoq; casu locum quodammodo habere uideri potest, regulam l. qui accusare, C. de eden. ut eleganter per Paris. in c. in præsentia, col. 9. de proba. & fa. c. cũ ecclesia, ex. de caus. poss. c. ut nostrum, ex. ut eccl. benefi. c. fin. de iureiuran. Verum licet intelligatur regula hic quòd citatus absoluatur definitiuè, secundum gl. in Auth. qui semel. in uerb. locum habet, C. quom. & quan. iudex. de quo aliàs per Hypp. in l. unus, §. in caussa, ff. de quæst. eatenus tamen ac directè id in hoc iudicio non procedit: cum iudex hic nec poßit nec debeat citationẽ decernere, nisi antea de diffamatione edoctus sit, illiq; certò de ea constet, ut dictum. Et si uerò hodie in inferioribus quibusdam, paucis tamen, necdum satis rectè institutis iudicijs, licet interim priuilegiatis ne ab ijs prouocari poßit, ut plerumque multa in ijs peruersè geruntur, ita etiam & diffamatione non prius probata, iudices tamen ad citationem & ulte-

ulterius contra prætensum diffamantem procedant, hoc tamen contra manifestam æquitatem ac iuris dispositionem fieri manifestũ est, ut hoc iudicũ uulgus eiusmodi ius minime constituere poßit aut debeat, & relinquãtur isti homines ueri iuris contẽptores, suo nescio quo iure antiquo ac cõsuetudinib. eatenus uti, donec aliquãdo periculo suo discãt ac experiãtur, æquitatẽ iuris nostri Ro. ac scripti denuò omnib. modis recipiẽdam atq; restituendã esse: eà uerò cũ in nostro casu, antequàm citatio à iudice fiat, omnino exigat ut antea causa cognoscatur, rectè ac conuenienter admodum inde Bal. & Paul. Cast. arg. illud, contra d. l. nostram ex l. j. & per tot. C. comminationes, epist. progrã. subscr. iud. autho. rei iud. non hab. ex hac ipsa ratione soluunt, quòd hæc cõminatio ac termini aßignatio cũ causæ cognitione fiat. Sed d. tit. de nuda loqui cõminatione & nihil aliud quàm causæ cognitionẽ requirere, igitur, &c. Sicut & Host. loco cita. ad obiectum, quod nemo inuitus cogatur agere, respondet, quãdo hoc sine causa faciat iudex, &c. Et ex hoc fundamento Bart. Cœp. d. caut. 242. ex doctrina Bald. in Auth. si quis ab aliquo in 2. col. C. de testib. acutè consulit, quod ubi nec speciali materia, puta ex contractu uel quasi, delicto uel quasi, est uel esse debet aduersarius certus, nec ex generali materia est aduersarius uerisimilis, & tamen aliquando aduersarius futurus metuendus est, tunc ut poßit fundari processus examinis testium ad perpetuam rei memoriã, quod per interpositam personam quis faciat se diffamari, tũc enim cum illa persona fundari iudicium & cæteros qui cõtradicere uellent citari posse per Auth. si oẽs, C. si ut innu. se ab hæred. abstin. l. at qui natura, §. cum me absente, ff. nego. gestor.

quam

quam sanè cautelam ad l.nostræ conditionem commodissimè applicari uideri potest: quod quis ex hac contra eos agere ualeat, à quibus se suósue hæredes in bonis suis aliquādo molestari posse uerisimiliter metuit, ut si illi de suo quodam dominio antiquitùs super bonis illius instrumenta apud se habeant, alióue modo molestationē metuat, etc. Sicut planè in hac opinione, ut si quis diffamationem ab aliquo passus fuerit, hoc prætextu fundari poßit generale iudicium contra quoscunq; prætendentes ius in aliqua re, intentando remedium l.diffamari, sunt Bal.& Salyc.in d. Auth.si quis ab aliquo, C.de testib. quos omnino sequitur Georg Nattan.in clem.sæpè in prin.col.35.de uerb.sign. quod maximè procedit, si ex causa, ut in hoc omnino iudicio fieri debet, generale proclama concedatur, ut hæc uerè sententia est. Ludo.Ro.in d.cons.53.sicut j.de cita. clarius patebit: & quod eiusmodi citatio propter diffamationem concedi debeat, no. Are.in l.quādiu la.3.col.5.ff. de adquir.hæred.et Barba.in c.fi.de emp.& uend.Est igitur iusta causa statuendi terminum caussa diffamationis, ut si quis aliquem infamet, quod sit debitor suus, uel res quā poßidet, ad se pertineat, uel quod uelit eum de aliquo crimine accusare, &c. Nam istæ sunt iustæ causæ, ut termi nus illi statuatur intra quē accusare aut agere poßit, aliàs non audiatur, per l.nostram, & l.ob commissa.in fi. C.ad l.Iul.de adul.cum sim.ut uolunt Bart.in d.l.Titia.circa fi. ff.de accusa.& Paul.de Castr.& Saly.in d.l.uni. C.ut nemo inui.& Innoc.in d.c.conquerente in gl.2.extr.de off. ordina.quod & sequitur Schurpff.cons.34.centur.j.nu. 6. Et satis est probari, quod in eius præsentia dixerit uel coram paucis, secundum Bal.in l. nostra, per l. apud Labeonem,

beonem. ff. de iniur. & ſequitur Ang. Aret. Inſtit. de exceptio. in Rub. in 9. quæſt. uerſ. aduertas quod ſatis eſt probari, &c. Idq; & coram iudice ſolum etiam in figura iudicij non exiſtente, ut eſt tex. in l. noſtra, in prin. ſecundum Bald. ibi. Alias quoq; cauſas enumerat glo. in d. l. j. ubi & Dd. C. ut nemo inui. De iure igitur communi ac unanimi Dd. ſententia clarè patet diffamantem niſi præcedente diffamatione, terminum eiuſmodi à iudice non impetrare, nec iudicem niſi cauſa cognita decernere ac conſtituere poſſe. Eam igitur iuris noſtri ſcriptam æquitatem euidentiſsimis de cauſis, meritò ac optimo iure Imperator, Proceres ac ſtatus Imperij, in aliquot comitijs, ut ſuprà dictum, ſua authoritate denuò comprobarunt, confirmaruntq;: atq; cum ea antiquitùs iuris ſcripti ac cõmunis fuerit, exindè quoq; omninò indiſtinctè, in omnib. iudicijs diligẽter ac neceſſariò obſeruandã omnib. iudicib. ſemel ac certò ꝓpoſuerũt.

Vt uerò hoc expediti iuris cõmunis eſt, ita quoq; hic cõuenienter quæri poteſt, ſi ſtatuto † ac iure municipali generaliter inductum ac cautum ſit, ut emptor perfecta emptione poßit bannimentis, ut uocant, publicè propoſitis, hoc eſt, programmate omnibus notum facere, ſi quis ſit, qui ſe aliquid iuris in re ſua empta habere confidat, intra certum terminum compareat, ac de eo in iudicio doceat, alioquin termino elapſo eum non audiendum fore, &c. An emptor poßit gridas & bannimenta ſecundum formam dicti ſtatuti, nulla præcedente diffamatione proponere? Et communiter reſpõdetur & ita ſeruatur quòd poßit: Nam cum in hoc dubio certus ſit caſus ſtatuti æqua ratione fundati, ulterius dubitandum non eſt, arg. l. ancillæ, C. de furtis, l. ille aut ille, § cũ in uerbis, ff. de lega. 3. Atq; huius ſta- 10

tuti duplicem rationē Ro.in d.conſ.53. uiſo themate,uerſ. ſed attenta ipſius ſtatuti diſpoſitione, adducit: Nempè *ut litium finis ſit, & ne dominia rerum in incerto* maneant: *ut in ſimili iſta duo mouerunt* Iuriſconſultum *in l. j. ff. de uſucap.& l.fin.ff.pro ſuo.* Inſtit.de uſucap. in princ. qui*bus duabus & aliæ rationes duæ euidentes addi poſſunt, nimirum quod quis præuidere debet, quod contingere po teſt,& damna ſi qua futura ſunt eſſeue poſſunt præcaue re.arg.eorum quæ no.in c.j.in uerb.præcaueri.de ſer.non ordin.* Dein *ut malitijs hominum obuietur & iniquitas re moueatur,l.in fundo,ibi : neq; enim malitijs indulgendum eſt.ubi glo.plura ſim.allegat, ff.de rei uind.& arg. l. j. ff. de eo quod cer.loc.* Et *pro quæſtio. fa. l.ſi eo tempore, & quod ibi no.*Bat.Ioan.Fabri *&* Dd. C.*de alien.pignor.& Auth.ſi omnes.& ibi* Cyn.Bar.Bal.*&* Saly.*C.ſi minor ab hær. ſe abſtin. & in l. ſed & ſi pupillus. §. proſcribere. ff. de inſti.action.& tenet* Innoc.*in c. cum in tua. quem ibid. ſequitur* Abb.*col.j.uerſ.dicit etiam* Inno.*qui matr.accuſa. poſſ.& ibi etiam* Card. Alex.*col.2.in prin. & col. 5.uerſ.* Panorm. *&* Bal.*hic in l.noſtra uerſ.ultimo nota.aſſerit ita cum dictis cridis ac bannimentis communiter per totā ſer uari* Italiam *: ſicut & in toto regno* Franciæ *in bonis ſub haſtatis & cridis publicis poſitis, ſeruari teſtatur* Boer. *deciſio* 158. An *ſubſtitutus. ut & non ambigendum eſt in* Germania, *ſicubi eiuſmodi uiget ius municipale ſeu ſtatu tum,hoc ipſum omnino,cum id æquiſſimis rationibus fiat,*

11 *ſeruari debere.*Neq; *dicta bannimēta per emptorem* † *quo minus fiant aliquo modo,à uēditore impetrari poteſt.* Nec *enim hoc bannimentorum beneficium à iure municipali emptori indultum per uenditorem ſibi auferēdum eſt,arg.*

c.in

c. indultum,de reg.iur.lib. 6.Et eiusmodi uenditoris prohibitio ut planè frustratoria spernenda uidetur, cum illi nullum ius competat emptori auferendi beneficium ipsi à statuto concessum,arg.l.si quis prohibuerit,ff.de publi. l. si fideiussor creditori.ff.de fideiuss.l.si fundū. C. de rescinuendi.ut Ro.d.conf.53.deducit.fi.quòd nullo modo uenire licet contra id quod lex municipalis disponit.l.fi. ff. de decre.ab ordin.facien.Bal.in l.nostra,uers. Item interdum statuitur,&c. Hic animaduertendum tamen, quòd citatio eorum qui se ius habere prætendunt, tunc secundum formam dicti statuti fieri potest,si incertæ sunt personæ,secus si certæ:tunc enim specialiter sunt citandæ,ut Ro. d. conf. 53.circa fi.& dicetur ĩ.c.6. Hoc in loco uerò & illud notandum,quòd necesse est quem † poßidere rem,super qua 12 *silentium ei à quo molestari timet,indici petit: ut singulariter probat tex.in l.3.secundum Bal. in l. j. uers. quod ut fiat implorare æquitatem præsidis debes. C. qui bon. ced. poss.quod alibi non reperitur secundū eum ita expressum: unde & ex hac parte iudex certus esse,& causam cognoscere debet, de quo cap. seq. Et suprà traditam doctrinam quòd iudex diffamatione necdum probata,citationem decernere non poßit, ampliamus quoq;,ut si diffamatio † le-* 13 *uis sit ac ludicra,nec dolus aliquis aut fraus appareat,atq; inde aliquod periculum, detrimētum seu præiudicium uel famæ ac existimationi alicuius uel bonis imminere seu inferri neutiquam poßit, quòd similiter & citationem ex l. nostra iudex decernere non debeat,arg.cōstitutionis ĩ.ex ordina.Imperia. iudicij Cam.adductæ, & quòd de minimis prætor non curat,&c.Poteſt uerò † præceptum sine* 14 *causæ cognitione per iudicem fieri, iustificatum tamen, ut*

no.glo.in l.de pupillo, §.meminisse, ff.de no.op.nuncia. & c.ex parte, j.de uerb.sign. uide Bar.*in l.j. C.de except.rei iudic.* Ang.*in d.§.meminisse, &* Spec.*in tit.de cita.§.iã de citatiõe, uers.Si ergo, &* Abb.*in c.j.de cans.pos.et propri.*

CAPVT II.

QVIBVS, ET IN QVIBVS causis specialiter remedium l. diffamari cõpetat: & ut id exemplis ex utroque iure adductis ampliari, atque iudex secundum eius formam procedere ac decernere, hoc est, terminum alicui ad agendum præfigere, quo neglecto illi porrò iurisdictionem suam denegare posit.

SVMMARIA.

1 *L.diffamari beneficium cui cõpetat, & quibus ex causis: n.2.3.exempla.n.8.9.10.11.*

4 *Actori ex caussa etiam directò ad agendum terminus à iudice statui potest.*

5 *L.purè, ff.de dol.& met.excep.limitatio.*

6 *Exceptione tutus agere potest antequam conueniatur ut silentium actori imponatur. & nu.7.*

12 *Epistola quorundam Germanorũ fidei declaratoria, scripta ad papam* Alexãdrum *anno* Domini 1499.

13 *Verbalis inquietatio dicitur molestatio et uis turbatiua.*

14 *Timenti molestationẽ, spoliationẽ, calumniã: quib. rationibus consulatur. & nu.15.16.17.*

18 *L. si contendat, ff. de fideiuss. quatenus à l. diffamari (differat.*

19 *Præuidere quis debet quod contingere potest: eiusq; rei exempla.nu.20.21.*

22 *Lites ut præcidantur iudex curare debet.*

23 Pœ-

23 Pœna eius qui ius dicenti non obtemperauerit: inibiq; multis exemplis ex utroq; iure productis latißime declaratur.
24 Excommunicato beneficium l. diffamari an cõpetat.
25 Excommunicatus reus non auditur nisi omnino pro necessaria ipsius defensione.
26 Excommunicatio minor ab agendo non repellit.

Vm hactenus quale beneficium l. diffamari sit, in genere, item quàm latè pateat & qualiter iudex idipsum concedere debeat, dictum sit: commodè sequitur nunc dicẽdum quibus in specie dictum beneficium competere queat, & quoties, ac quibus in causis iudex terminum accusandi agẽdiue diffamanti, ut inuito actori constituere, eiq; non comparenti postmodum iurisdictionem suam denegare poßit. Et quidem principaliter † quoties quis de statu suo diffamatur uel aliquo delicto & crimine, uel debito, uel aliàs ratione eius quòd sua interest, ut famæ aut bonorum suorum, &c. & quòd loco & tempore quis eum accusare aut contra eum intendat agere: tunc in eiusmodi ac similibus & alijs extra diffamationem quoq; casibus sicut id per exempla patebit, diffamatus aut is cuius aliàs quid fieri interest à iudice petere potest, ut diffamanti uel ei qui id ad quod de iure tenetur minus facit, terminum statuat intra quem agat uel accuset uel faciat & restituat, &c. aut in posterum ei perpetuum imponat silentium, seu tale præiudicium incurrat, &c. sicut in diffamanti quocunq; l. nostra extat ac præstò est, cum ibi no. & sim. s. alleg. & singulariter decidit In. c. conquerente, super 2. glo. de off. ordin. quem & refert & sequitur Ang. Instit. de excep. in 9. quæst. & fin. 1

optimè tex.& quod ibi no.in c.lator.ubi sing. gl. in uerb. infra duos, extr. qui filij sint legi.&c. Ita licet regulariter
2 possessori † actio prodita non uideatur, fallit id tamen si alius diffamaret & detraheret iuri possessionis suæ, c.causam, extr. qui filij sint legi.l. diffamari, cum sim.ut Inno. in c.j.extr.de confirm.uti.uel inuti. quod eatenus etiam Bar. in l.j. §.huius autem interdicti.circa prin. ff. uti possidetis, extendit, ut etiam contra diffamantem in possessione, si diffamatus in aliquo impediatur, interdictum uti possidetis intentari queat. Sic autem eodem modo si in possessione sua, alius quædam iura sibi competere assereret, ea om-
3 nino specificare † tenetur, ut per eam specificationem uia in posterum litigandi præcludatur, quod iudex facere debet ut lites dirimantur, d. c.conquerēte, & ibi pulchra gl. in uerb. specificantes. quæ & ratio sententiam iudicis in nostro hic iudicio non minima ex parte fulcit ac tuetur: sicut & hanc iudicis potestatem & præter diffamationē Ang.in l.si quis libertatem, uers. planè, ff.de petit. hæred.
4 ampliat, ut asserat quòd ei etiam qui directò † litem mouere potest, per uiam agendi possit caussa cognita statui à iudice terminus, infra quem agat, quo elapso ulterius non
5 audiatur: quemadmodum & regulam, † l.purè, ff.de doli & met.excep. quòd actor in sua potestate habeat, quando utatur iure suo, &c. eleganter limitat Cardin. Zabar. in clem. j.de sen. & re iud. quòd ea locum non habeat in exceptionibus, quæ uim actionis habent & sine expectatione aduersarij intentari possunt: potest siquidem tutus exce-
6 ptione antequam † conueniatur agere implorando iudicis officium ut silentium imponatur actori, sicut in negatoria quæ datur possessori, l. Aurelius, §.centum, ubi id gl. apertè

apertè sentit. ff. de lib. lega. & probatur l. et si fortè, ff. si ser. uind. & no. in c. examinata, de iudic. & no. Ioan. de Imo. in c. cum sit generale, in princ. de for. compe. & dicetur infrà. quod adeò etiam ampliatur, ut licet ad exceptiones opponendas terminus statutus fuerit, isq; lapsus sit, quod tamen per hoc non † præcludatur uia implorandi officiū 7
iudicis ut imponatur silentium actori contra quem exceptio competebat, licet in termino proposita minus fuerit, ut no. Bal. in l. domum. C. de rei uind. & tractat Bar. in l. j. §. j. ff. quod ui aut clam. Sic & eū qui de facto † molestatur 8
uel uerisimiliter molestari timet, implorare officium iudicis posse ut aduersario silentium imponatur, tradit Abb. in c. si quis contra clericum, circa prim. de for. compe. arg. l. diffamari, & d. c. conquerente, de off. ordina. iuncto tit. C. ut nemo inui. ubi gl. & Dd. & per Bar. plenè in l. si finita, §. eleganter, ff. de dam. infec. & in l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro socio. unde ex doctrina Abbatis manifestè colligi potest, etiam in caußis turbatæ possessionis ex l. nostra agi posse: sicut & aliàs constat ex ea l. eum qui in possessione sua quouis modo turbatur agere posse, ut declarat Alexan. d. conf. 52. uiso testamento. uol. 2. quanquam in ijs turbatæ possessionis causis directa protimus ac ordinaria uia uti, sicut plerumq; ferè ac singulariter in Imperiali iudicio Cameræ seruari ac procedi solent, consultius, considerata tamen negocij qualitate, fuerit: ubi tamen semper meminisse necesse est, eum qui de alterius molestia in rebus suis timet † eidem silentium imponi petere poßit, requiri 9
ut rem poßideat, ut & s̄ dictum est, & text. est sing. in l. 3. secundum Bal. in l. j. C. qui bon. ced. poss. Sicut in simili uidemus quòd tertius qui non poßidet rem, non potest impedire

pedire executionem suam, l. si is à quo, & ibi Dd. *ff. de rei
iud. & no.* Bart. *in l. à diuo Pio, § si super reb. de re iud.
&* Ioann. Andr. Abb. *&* Felyn. *in c. ueniens, el. 2. de te-
stib. &* Francisc. *de Are. cons. 51. col. 8. uers. ult.* Et quod
Abb. *tradit etiã eum qui uerisimiliter timet molestari, im-
plorare officium iudicis posse, &c. cõprobatur quoq; per
id quod no.* Innoc. *in d. c. conquerente.* Vbi *si monasterium
diffamatur ab episcopo, qui illud in quibusdam iuribus si-
bi debitorem asserit, iam cum episcopus gladium in manu
gestet, scilicet excommunicationis, 24. q. 3. c. corripian-
tur, & timor esse poßit ne illud iniustè excommunicet, re-
ctè iam monasterium implorando iudicis officium petere
10 potest, ut à diffamatione hac cesset, & iudex episcopo † ter-
minum dabit infra quẽ de iure suo doceat, aliàs eum à dif-
famatione cessare præcipiet per l. diffamari, & d. c. lator.
qui filij sint legi. quæ doctrina & ad alios magistratus ini-
què interdum ac importunè officium suum exercẽtes non
incommodè referri potest.* Atq; *ex iam traditis itidem ele-
11 gãs & cõsimilis doctrina sumi ac colligi potest: ut si quis †
diffamatus seu apud superiorem potestatem iniquè ac præ-
ter meritum delatus, ac alicuius insimulatus sit, per quod
protinus in pœnam incidisse uideri poßit, atq; ideo ad do-
cendam innocentiam seu obedientiam suam, uel ad uiden-
dum se declarari, &c. à potestatis illius fiscali, præfecto seu
iudice deputato, sub certa pœna citetur.* Iam *quia illi com-
parere forsan integrum non est, ac metus subesse poßit ne
immeritò damnari queat, quòd poßit is protinus graua-
men suum ac suam innocentiam apud ipsum superiorem
in scriptis atq; in modum exceptionis competentis contra
iniquam delationem & sine causæ cognitione subsequu-
tam*

tam citationem declarare atq; opponere, similiter ac petere ut eapropter fiscali suo, &c. super hoc perpetuum silentium imponat, &c. Cuius rei exemplum epistolæ cuiusdam ante multos annos ad Papam à quibusdam Germanis scriptæ ueram copiam subiungere libuit, cùm quòd ad præsentem doctrinam commodè uideatur facere, tum quoque ut inde constet qua libertate in confeßione fidei etiam ante hæc nostra tempora maiores nostri usi sint. Est autem literarum hic tenor.

SANCTISSIMO IN CHRIsto Patri & Domino, Domino Alexandro, diuina prouidentia Pontifici Maximo, post humilima V.S. pedum oscula.

VEnit ad nos beatißime Pater, † triste nuncium, quo 12
certiores facti sumus nos à fiscali S.V. ad urbem esse citatos sub pœna duorum milium ducatorum: ut in proprijs personis coram auditore Cameræ comparituri, doceamus nos quibusdã literis executorialib. paruisse, & nos Christianos esse, aut quidnam de fide sentiamus: alioquin hæreseos & præfatæ summæ reos esse declarandos. Dolemus nostras personas ad tantam distantiam uocari, quos in patria nostra coram nostris ordinarijs & immediatis iudicibus conueniri potius decuit: quoniam Romanæ linguæ ignari, non chartis sed militari disciplinæ hactenus operam dedimus. Verùm ne omnino famam nostrã & V.S. fiscalem contempsisse uideamur, cupimus & speramus has nostras agrestes literas pro nobis, quibus graue & molestum est Romã proficisci, excusationis munus supplere. neq; dubitet S.V. nos esse Christianos, & bene de

Christiana religione sentire: quippe qui etiam à parentibus nostris, auis & proauis, cæterisq; maioribus Christianis progeniti, ecclesiæ sacramentis initiati, inter Christianos educati, in fide & doctrina Christiana instituti, non aliter sentimus quàm quod à doctißimis præstantißimisq; uiris regularibus & secularibus sacerdotibus edocti sumus & indies edocemur. Coniuncti sumus denique familiaritate Christianißimo principi, qui DEVM *colit, diuinum cultum instaurat, templa & aras exornat, rem diuinam & uerbum* DEI *diligenter audit, clerum obseruat, Ecclesiæ defert, iusticiam amat, tyrannidem cauet, omne uitium odit: qui non solum non de adulterio, sed neq; de gestu, uerbo aut uisu impudico notatus est: cuius tanta fides est & integritas, ut nullum prorsus non bene de religione Christiana sentientem, in palatio aut quocunq; ministerio suo toleraret & pateretur. Vt uerò significantius & distinctius, quid de fide sentiamus* V.S. *constare poßit: Nos humiles & deuoti Ecclesiæ filij primùm confitemur & credimus unum esse* DEVM *Patrem & Filium & Spiritum sanctum: Filium incarnatum & passum resurrexisse, suaéq; resurrectionis exemplo omnes homines tandem resurrecturos. Credimus unam esse Ecclesiam, & unam primam sedem Romanam: in quam quisquis Catholicus non temerè & corruptis suffragijs, sed iusta electione ritè ascenderit, nec supremam illam dignitatem malis moribus & exemplis infecerit, nec omnibus* CHRISTI *sanguine redemptis scandala præbuerit, in* CHRISTI *uerò ac Apostolorum doctrina permanserit: eum esse patrem & iudicem uniuersitatis, ei à cunctis obediendum, eum ligandi & soluendi habere potestatem, claue non errante.*

Credi-

Credimus DEVM esse iustum iudicem, æternis ignibus puniturum grauia flagitia, ueluti latrocinia, sacrilegia, superbiam, luxum, uanitatem, abusum patrimonij crucifixi, concubinatum, simoniam, cæteráque enormia peccata, propter quæ Christiana religio labat, & omnis Christianorum cœtus scandalizatur. Hæc indubitata fide credimus, & quicquid aliud Sancta & uniuersalis Ecclesia, quæ generale concilium repræsentat, diffinierit. Orantes obnixè & supplicantes, ut S. V. fiscalem compescat, eique silentium mandet. Nam si alienam auaritiam explere possemus, non tamen ideo meliores Christiani utiq; iudicaremur. Memor sit S. V. cõsolatorij uerbi CHRISTI, cuius uicem gerit in terris, quo ait, Misericordiam uolo, & non sacrificium. Idem Dominus CHRISTVS uestram Celsitudinem ad regendum feliciter Ecclesiam diu conseruet. Ex Heidelberga pridiè Nonas Iulij, Anno, &c. incarnationis 1499.

Ioannes de Trotta, eques auratus.
Iohannes Morsaim } armigeri.
Henricus Bock }

Et ut ad rem redeamus, omnia quæ de molestatione suprà dicta sunt, adeò ad præsens negocium faciunt atq; etiã procedunt, ut etiam sola inquietatio †uerbalis dicatur mo 13
lestatio, & sic uis turbatiua, ut Bar. in d. l. 1. ff. uti posси. dicit, Si quis diffamat me dicendo quòd tale prædium non est meum sed suum, & q. teneo indebitè, & propter hanc diffamationem non possum inuenire colonos & laboratores qui uelint prædium illud colere, & sic in hoc impediar: dicitur ille facere uim mihi respectu possessionis, &c.

fa.

fa.l.uim facit,ff.de ui.& ui arm. per quam idem comprobare uidetur Pau.de *Castr.cons.*190. In DEI *nomine antequam ueniam ad dicta dubia,&c.* Et quòd *uerbalis contradictio & inquietatio dicatur molestatio, firmat quoq;* Bar.*in l.si prius,in* 5.*opp.*1.*partis,ff.de op.no.nuncia.&* Iap.*allegatione* 66.& Anto.de Butr.*in c.audita, de resti. spolia.&* Spec.*in tit.de actio.seu peti.* §.*super petitionib. & actionibus uers.sed nunquid habeo.* Ioan.And.*in c.mandatum,de rescrip.& fa. quæ idem post* Innoc. *& alios no. in c.suborta,in prin. de re iudi.&* Bal.*in l.non ab re.C.unde ui,& in l.ordinarij,in* 5.*col.*C.*de rei uind. & in disputa.* Accusatus *de ui turbatiua,col.*17.*ac prosequitur* Alex. *de* Imo.*d.cons.*52.*uiso testamento,nu.*6. & 7. *in* 2. *col.* Et *sicut suprà dictum est de uerisimiliter timenti molestari,ita quoq; in eundem modum*
14 *ri,ita quoq; in eundem modum* † *ad supplicationem partis quæ uerisimiliter se spoliari timet, in* Imperiali *iudicio* Cameræ *contra* Principes *mandata decernuntur, planè ut si pars uerisimiliter timet indebitè grauari & molestari, de quo &* Feli.*in* Rub.*de treug.& pac.Sic uerò & aduer*
15 *sus futuram* † *calumniam tutores, licet pupillum cum illis actione tutelæ agere compellere non poßint, si quid ei debent, ut cursus usurarum inhibeatur denunciationibus frequenter interpositis ad iudicium eum prouocare, ac si is rem dißimulatione proferat, actis apud præsidem prouinciæ factis,uoluntatis suæ rationem,quo tam ipsis quàm securitati filiorum suorum consultum sit,declarare possunt: quod & in curatoribus locum habet,l.fin.C.de usur.pup.* Sic *& uel maximè aduersus futuram calumniam,ut* j.*patebit,tertiò publicè edicuntur.* Sic *similiter licet regulariter lite non cõtestata ad receptionem testium procedendũ*

† *non*

† non sit: fallit id tamē si ratione diffamationis alicui peri- 16
culū status, famæ aut possessionis incumbat, & futurū esse
queat, quæ res protinus ad officium iudicis expeditur, c.
quoniā, in prin. & ibi gl. extr. ut lite non contesta. fa. quæ
de petenti instrumentum cancellari post Anto. de But. tra-
dunt Canonistæ in c. ex literis, de probatio. Quæ res adeò
procedit, ut etiam reus, sicut dictum est, qui exceptionem
† habet, si actor agere differat, fortè ut moriantur testes, 17
qui exceptionem probare poßint, poßit ipsum ad iudiciū
prouocare, implorādo iudicis officium, & petendo decla-
rari sibi exceptionem competere, & illi imponi silentium
super actione, & sic non solum petere examinari testes ad
perpetuam rei memoriam, l. si contendat. & ibi Bar. Paul.
Cast. & Dd. ff. de fideiuss. in qua l. licet Ioan. de Imo. uaria-
re uideatur & aliqua obijci poßint, uerior tamen ac com
munior sententia in contrarium est, ut per Bar. in d. l. fi. C.
de usur. pup. Aret. Inst. de excep. in rub. col. 17. uers. Et est
aduertendum. & col. 25. uers. quarto aduertendum, Abb.
in d. c. si quis contra clericum, in 1. nota. de for. compe. per
d. l. si contendat, & ibi gl. & c. 1. de iureiuran. & Felin. in
c. in præsentia, col. fi. de proba. & in c. sin autem, col. fi. &
c. olim, ad fi. 5. col. de rescrip. Vnde quoq; Soci. conf. 94.
col. 2. & 3. uol. 3. inter l. diffamari, & † l. si cōtendat, hoc 18
solum discrimen inesse dicit, quòd in terminis huius, actor
cogatur agere statim, aliàs iudiciū super exceptione pro-
cedere & imponi silentium: in condictione uerò l. diffama
ri cogatur actor in constituto termino agere, quo elapso
demum imponi silentium: quod quidē quo ad constitutio-
nem temporis uerum, aliàs uerò inter ius certum ac aper-
tum, sicut id in actore, d. l. si cōtendat, præsupponit & dif-
famatio-

famationem, quæ incerta interdum, malitiosa ac uana esse solet, de qua in l. nostra tractatur, non exigua quoq; differentia apparet. Itaq; tutus exceptione contra se potest impetrare à iudice quòd creditori suo imponatur silentium super illo debito, in quo exceptione tutus est, ut dicit Bartol. in l. si pater, per illum text. C. qui bon. ced. poss. per l. Aurelius, §. centum, ubi & glo. est notab. ff. de liber. lega. & d. l si contendat: & dicit ex d. l si pater, clarè apparere, quòd quis potest implorare officium iudicis ne fiat sibi molestia uel inquietatio, & sic alteri imponatur silentiũ: quod bene notandum monet. Idem prosequitur in d. l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc. & cæteris præalleg. ll. Quæ omnia ex bono & æquo ac ijsdem omnino rationibus à quibus l. nostra pendet, de quibus J. c. ult. procedere clarum est, ut lites amputentur, & quis de rebus suis certus sit, ac quòd præuidere quis debeat † quod contingere

19 potest: arg. l. si quis domum, §. 1. ff. loca. & omnino futura præcauenda sunt, 23. distim. in nomine Domini, & distin. 63. cum Adrianus, & c. conuenientibus, circa prin. 1. q. 7. gl. in c. 1. in uerbo præcaueri, extr. de ser. non ordin. atq; melius sit, ut eleganter ibi Hostien. & Ioan. Andr. ante tempus occurrere, quàm post causam uulneratum remedium quærere, per. l. 1. C. quand. lic. uni. sine iudic. se uind.

20 Sic licet fideiussor † habeat exceptionem ut non conueniatur in totum, sed ut fiat diuisio inter alios fideiussores, ut quilibet teneatur pro parte sua, si sunt omnes soluendo, §. si plures, Instit. de fideiusso. tamen de iure prospectum est, ut unus ex fideiussoribus poßit si uelit, antequam conueniatur implorare officium iudicis, ut fiat illa diuisio, & pro reliqua parte imponatur silentium creditori: sicut

Abb.

in d. c.si quis contra clericum. circa princ. de foro comp. per tex. & glo. in d.l. si contendat, & d. §. centum. Sic emptori de iure communi, † si sint qui illum iniustè emisse dif 21
fament, uti ab eo qui ius non habuit prospectum est, ut etiam inuito uenditore à iudice petere poßit, illis omnibus ius suum diffamantibus terminum statui intra quem compareant, & de iure suo doceant, quo elapso eos ulterius non audiendos: ut comprobat & asserit Rom. d. cons. 53. uiso themate.

Vnde similiter etiam ex suprà dictis rationibus constat, ut scilicet malitijs hominum obuietur, & quilibet sibi rebusq; suis melius ac certius prospiciat, neq; in incerto dominia rerum maneant, & lites quantum fieri potest diminuantur, † præcidantur, earúmque finis sit: quod om- 22
nino iudicem efficere, maximè ad ipsius spectat officium, l. properandum, C. de iudic. l. quidam. ff. si cert. peta. §. demum, & §. si tibi quoque, Authent. de manda. princip. c. finem, & cap. uenerabilis, extr. de dol. & contuma. d. cap. conquerente. ubi glo. notab. in uerb. specificantes, extr. de offic. ordinar. iudici plenam potestatem concessam ex caussa certum tempus alicui ad accusandum aut agendum statuendi, eoq; elapso sibi postea iurisdictionem denegandi, ut hac l. nostra. Vbi licet Accursius hoc ipsum aliquot ll. ac ex iure ciuili deductis exemplis clarè comprobet, tamen & alia plura eius rei illustria & conuenientia testimonia ac exempla similia, ex utroque iure hic similiter depromere, quibus amplitudo simul & difficultas l. nostræ illustrior ac perspicacior reddi, & eius præstans conditio ac uerus & legitimus in foro usus, latè in uarias ac omnes actionum partes facilius patére

ac

ac existere posit, dignum fortè ac operæprecium fuerit. Primùm igitur regulariter contumacia eorum qui ius di-
23 centi † non obtemperat, litis damno coercetur, l. contumacia, ff. de re iudicat. Iudex itaque ei qui decreto ipsius non obtemperat, iurisdictionem suam denegare potest, l. sed & si per prætorem, §. sed & si dum. ff. ex quibus caussis maior. ubi notab. gloss. in uerb. decreto. dictam l. contumacia, amplians, exemplum dat: ut si iudex statueret tempus alicui, intra quod de iure suo proponeret: is autem id neglexerit, uel iudex decreuerit ut rem aduersario restituat, quod similiter non fecit, quòd posit postea iudex denegare ei iurisdictionem suam, ut eum non adeat in aliqua caussa: & sic d. l. contumacia, intelligi posse: quam licet ibid. Bal. singularem referat ad hoc, quòd contumaci in una caussa posit iudex denegare audientiam in altera, id ipsum tamen uerum limitat, si inter easdem personas iudex decernat: & quòd contumax in uno actu, debeat citari ad alios, &c. de quo infrà de citat. latius. In hunc modum si hæres, cui ex lege portio legitima debetur, licet in plus scriptus sit hæres, si tamen decreto iudicis admonitus annum totum protraxerit, non implere quod dispositum est, ultra legitimam omni cætero commodo priuandus, nec ulterius audiendus uenit, §. si quis autem non implens. Authent. de hæred. & Falci. Ita si quibusdam absentibus præsentes petant, cum præsenti die relictum sit fideicommissum, caussa cognita statuendum est: explorabitq; iudex, & statuet absentibus tempus, intra quod ueniant & petant si uoluerint: & si non uenerint non admittentur pòst, eisq; iurisdictio à iudice denegabitur, l. si tamen quibusdam. & ibi gloss. in uerb. causa cognita, de legat. 2. Sic si hæres

hæres institutus conditionem potestatiuam & qui facilè parere posset, protrahat, ueluti si seruum quem in potestate habet, manumiserit, nec manumittat, ei ad hoc per iudicem terminus statuetur, post quem ulterius non audiendus erit, l. si quis instituatur. §. 1. ff. de hære. instit. Potest siquidem iudex hæredi sub conditione potestatiua instituto ad postulationem creditorum tempus intra quod conditionem impleat & adeat, certum statuere, quo neglecto non amplius audietur, & hæreditate priuabitur, l. si seruus. & ibi Bart. ff. de bon. author. iud. poßid. Similiter pendente conditione casuali iudex statuet terminum, intra quem si non petatur bonorum poßeßio, uel hæreditas adeatur, amplius hæres institutus non admittetur, & creditores in poßeßionem mittentur, & curator bonis constituetur. d. l. si quis instituatur. §. item si conditioni, & ibi Bartol. Sic quoque quando restitutio aduersus aditionem hæreditatis petitur, omnes creditores sunt citandi: qui si intra constitutum tempus non compareant, restitutio conceditur, & curator hæreditati datur, Auth. si omnes, & ibi Salycet. C. si minor ab hære. se abstin. Itidem uerò si nullus uoluntarius curator inueniri potest, ne bona dißipentur, atque ita ex magna neceßitate & Imperatoris arbitrio si procedat, inuitus curator creari potest: eique si se excusatione coram iudice tueri uelit, neminem inuitum bonorum curatorem fieri cogendum, dicta ex ratione iurisdictio denegari potest, l. 2. §. quæritur. ff. de curat. bon. dan. Eadem ratione si legatario optionis terminus à iudice, ad petitionem hæredis, qui alioquin durante electione de familia disponere non potest, ad eligendum statutus fuerit, isq; intra hunc eligere superſederit:

postmodum ad electionem re non integra non admittatur, l. mancipiorum. ubi Bartol. ff. de optio. legat. Sic si tibi electio serui, & mihi reliqui legati sint, decernendum est à prætore, & certum optioni constituendum tempus: intra quod nisi optaueris, petitio ulterius tibi denegabitur, & decæterò mei fient omnes. l. si tibi, cum gloss. ff. de optio. legat. Sicut si hæres cui data est optio in legato alternatiuo, tempore debito, scilicet tempore recitati testamenti non optauerit, amplius optare non poterit, & optio ad legatarium transfertur. l. statu liberum. §. Stichum aut Pamphilum. ff. de legat. 2. qui text. communiter etiam à Dd. ad casum l. nostræ allegari solet. Eodem modo iudex ad postulationem emptoris hæreditatis, ut is cui serui optio legata sit optet, cogere legatarium, ac sic ei certum terminum intra quem optet, aut in posterum non admittatur, præfigere debet, quemadmodum si hæres institutus id postularet: l. si optio. § final. ff. de optio. legat. idque ex ratione, quam ibi gloss. in uerb. hæreditatis, subiungit: quoniam emptoris non minus quàm hæredis si non uendidisset, interest, optionem non semper impedire dispositionem seruorum, argument. l. imo. eod. atque eapropter Bartol. in d. l. mancipiorum, in fin. quærit, ad cuius petitionem eiusmodi officium iudicis exerceri possit? & respondet, ad petitionem hæredis, d. l. mancipiorum. item alterius legatarij. d. l. si tibi. item emptoris hæreditatis uel alterius cuius interest, d. l. si optio, §. finali. Econtrà autem si cui liberatio ad tempus relicta fuerit, à iudice petere potest, ut interim hæredi silentium imponatur, l. Aurelius, §. centum, ubi gloss. & Bartol. ff. de libera. legat. Eadem uerò ratione, si infra annum à die

monitionis,

monitionis non sit executio testamenti per debentem exequi, deuoluitur executio ad episcopum. c. nos quidem, extrà de testament. l. nulli, Cod. de episcop. & cleric. fa. Authent. amplius, Cod. de fideicommiß. & §. si quis ædificationem. Authent. de ecclesiast. tit. pulchrè Abb. consil. 59. uiso. col. ultim. in 3. dub. in 1. lib. latè Felin. in c. si quis contra clericum. in 2. col. uers. quod episcopus, extr. de foro compet. Quod uerum nisi testator dixisset, Relinquo Titium executorem meum, & uolo quòd exequatur infra annum, aliàs uolo quòd exequatur Seius: eo siquidem casu si primus non est executus, executio non ad episcopum, sed Seium subrogatum spectabit: cum legis prouisionem testatoris prouisio cessare faciat, ut sing. Bal. per illũ text. in l. si fundum sub conditione, §. Stichum, de lega. 1. ubi dicit hoc memoria dignum ad cauendum, ne executio testamenti ad Episcopum deuoluatur: quod pro singulari cautela commendat Cæpoll. caut. 209. quia legimus. ubi hoc ipsum copiosè deducit. Simili modo si ij ad quos electio prælati cathedralis uel regularis Ecclesiæ infra tẽpus constitutum eligere negligant, electione priuantur, eáque ad proximum superiorem deuoluitur, c. ne pro defectu, & c. cum in ueteri, in princ. extr. de electio. Idem si præbendas uel officia in aliqua Ecclesia uacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses conferantur: quibus elapsis de Episcopo ad capitulum, & econtrà, demum ad proximum superiorem deuoluitur collatio, cap. 2. ad fin. de conceßio. præbendæ, &c. Sic contra confirmationem alterius se opponens, si apparet nominatim uocandus, aliàs generaliter in Ecclesia citatio facienda, ut si qui sint qui se uelint opponere compareant, aßi-

gnato peremptorio termino competenti: & ita confirmatio semper facienda, aliàs non tenet: ita uerò facta ualet, nec postea opponere uolens auditur. tex. est & ibi per Dd. in c. fin. de electio. lib. 6. quod ipsum extenditur etiam quando aliquis præsentatur in iure patronatus, quia debet fieri similis citatio per edictum, ut no. gloss. 1. & fin. in d. cap fin. sicut & hodie in eiusmodi præsentationibus seruari solet. Sic autem & de matrimonio statuitur: omnino enim iudex terminum præfigere potest ad accusationem matrimonij. cap. licet, ubi glos. in uerb. trium mensium. de proba. Id quod non solum in ecclesia publicè fieri, more, prout dicetur, consueto: uerùm & antè ea de re contra diffamantem ex l. diffamari experiri potest. Si enim quis puellam iam desponsatam habeat, uel illam sibi desponsari cupiat, uerùm sit qui ipsum uel ipsam alteri fidem suam dedisse uel errore uel malignitate dicat, quia matrimoniũ per hoc facilè impediri potest, eius maximè interest ne sic diuulgetur: & omnino statuendum honestiori modo, antequam publicè in templo futurum matrimonium enuncietur, si de eius diffamatione uel certò constet, uel euidens suspicio esse poßit, prius de eo ex l. nostra experiri debere: cum alioquin communiter & bona ratione statutum sit, ut cum matrimonia fuerint contrahenda in ecclesijs, per presbyteros publicè proponantur competenti termino præfinito, ut infra illum qui uoluerit & ualuerit legitimum impedimentum opponat, postmodum non audiatur. Hæc siquidem solennitas si omitteretur, matrimonium diceretur clandestinum, text. est & ibi per Cano in c. cum inhibitio. extr. de clandest. desponsa. & in c. cum in tua, extr. qui matrimo. accusa. poss. unde & hodie

die à ministris uerbi ritè & legitimè seruatur, ut per tres hebdomadas singulis diebus dominicis quodq; matrimonium publicè enuncient hac comminatione, ut si quis sit qui illud accusare poßit, id breui ac constituto in tempore faciat, aut porrò taceat, sicut & post statutum tempus ad accusationem matrimonij nullus admittendus: siquidem & si certus terminus præfixus non sit, infra modicum tempus uenire debet, ut Innoc. in d. cap. cum in tua: nec enim postmodum audietur, quod hodie apud nos maximè locum habet, cum post tertiam publicam enunciationem statim matrimonium perfici, & nuptiæ celebrari soleant: unde distinctione quam facit Innocent. in d. cap. cum in tua. opus sic non erit: ubi putat aliquem ulterius accusare non posse, quando post contractum matrimonium & post terminum transactum accusare uelit: aliud autem esse matrimonio necdum contracto, licet termino elapso, maximè si non cum comminatione ut ultra terminum non audiatur, lata sit sententia: arg. d. l. mancipiorum, & d. l. si optio. §. ulti. ff. de optio. legat. post contractum autem non debere audiri, d. cap. cum in tua, & c. lator. extr. qui filij sint legi. l. si eo. C. de remißio. pig. d. Auth. si omnes. C. si minor ab hæred. se abstin. similiter si sententia lata ut in posterum contra illud matrimonium nullus audiatur: ubi dicit hanc sententiam necessariam, & ad hoc prodesse, ut etiamsi matrimonium non sequatur, tamen post sententiam neminem audiendum, de quo infra. cap. 8. copiosius. Hæc etenim Innocentij distinctio locum sibi uindicare potest, cum iudicialiter de diffamatione matrimonij agitur, ut diffamanti silentium imponatur, &c. Verùm ubi statim post trinam publicam enunciationem matrimonium

in facie Ecclesiæ contrahitur, ibi res planè liquida est, & simpliciter ac indistinctè accusator nullus ulterius admittitur. Atque cum singulæ enunciationes in publico, maximè prima & secunda, cum cōminatione, ut quis intra constitutum terminum accuset, aut deinceps taceat, fieri soleant: etiam indistinctè quem post trinam enunciationem licet necdum contracto matrimonio, admittendum non putarim, arg. l. nostræ, cum sim. supr. all. & per iam relatam Innocentij opinionem: nisi denunciationem probabiliter ignorarit, uel iuret de nouo didicisse, & quòd malitiosè non obijciat, d. c. cum in tua. quod ipsum tamen in alijs accusationibus grauioribus extra diffamationem intelligendum, de qua suprà dictum, item tum locum habere limitandum quoq;, ubi nullus præcesserat accusator: quia si præcessisset, etiamsi legitimè absens & ignorans superueniret, non tamen audiendum. per no. in c. cum dilectus, extr. de electio. & no. Innoc. in d. c. cum in tua. Constituto igitur termino ad accusandum matrimonium, ut iam dictum, elapso, ulterius quis non audiendus. d. c. cum inhibitio, & d. c. cum in tua, cum sim. ut infra suo loco deducetur. Sic similiter nisi honesta persona & grauis fuerit, quæ contra matrimonium denunciat, à denunciatione repellitur, argumen. cap. cum in tua. extr. de sponsal. unde argumentum hodie sumi potest, contra leuioris farinæ homines, qui propter munuscula hinc inde data ac accepta, mox matrimonium initum publicè asserere ac præsumere audent, atque adeò aliud legitimum matrimonium sæpius diffamare, impedire, ac si aliquo modo fieri posset, dissoluere non uerentur: qua re licet nihil stultius sit, uidemus tamen interdum ea sæpe iudices imperitos moueri, sicut

hodie in multis locis ferè causæ matrimoniales hominibus ignaris planè ac idiotis dijudicandæ committi solent: quod tamen impiè fit, ubi ubi id fiat, cum ea res etiam animæ periculum contingat. Ita uerò & matrimonium accusare uolens propter turpem quæstum, uel tantum ut noceat, non audiendus, & illi perpetuum imponendum silentium est. cap. significante, extra. qui matrimon. accusar. poss. ubi ex gloss. in uerb. repellentes, generaliter notandum, quòd propter turpem quæstum accusatori iudex denegabit iurisdictionem. cap. prohibentur. 2. quæst. 1. Sic & accusatori ut indigno silentium imponitur, prout Hostiens. in cap. ueniens. de accusat. Is item qui semel calumniosè contra aliquem processit, contra eundem amplius non auditur, d. cap. ueniens. extrà de accusat. quia præsumitur postea quòd malo animo moueatur: unde ulterius audiendus non est. argum. cap. placuit, 3. quæst. 10. Ita calumniosè denuncians non solùm non auditur, sed & de calumnia punitur. cap. 2. extr. de calumnia. Quemadmodum & is qui crimen publicum instituere properat, si post satisdationem præsens non fuerit, edicto admonendus, ut ad causam agendam ueniat: & si intra terminum non compareat, non solùm amplius non auditur, sed & extra ordinem puniendus, & aduersario in expensis legitimis condemnandus uenit. l. 3. C. qui accusar. non poss. & fa. c. Epiphanium. 5. quæst ult. & c. quisquis, 4. quæst. 5. Eandem siquidem pœnam delator ferre debet, si citatus ad edictum non responderit, qua teneretur si caussam non probasset. l. senatus. §. diuus. ff. de iure fisci. Sic si tribus edictis à præfecto ærario adesse delator iussus, uenire noluerit, secundum possessorem pronunciandum: sed ab eo

qui ita adesse iussus, respondente possessore, non adfuerit, tantum exigendum quantum apud ærarium ex ea causa quam detulerat, remaneret, si possessionem eam implesset. d.l. senatus, §. quòd si tribus edictis. sa. l. Arrianus, ff. eod.

Ita Episcopo accusato similiter accusare uolenti, à primatibus prouinciæ ad comparendum & agendum terminus statuitur: quem ex ijs qui sine necessaria caussa neglexerit, excommunicatione punitur. Et ita notandum, quòd interdum accusare uolens, & intra statutum tempus non comparens, non solum non auditur, sed & punitur: unde uel maximè æquitas l. diffamari cum & ea in criminalibus locum habeat, fundari uidetur: sicut & aliàs termini aßignati neglectio grauiorem sæpè pœnam meretur atq; importat. Sic si seruus assertus legitimè citatus per annum non comparebat, eius domino qui litem ei intulerat, sine ulla dubitatione aßignabatur: l. 1. §. fin. Cod. de asser. toll. quod ipsum & quæ hinc inde de seruis in iure utilia ac æquitati naturali conuenientia extãt, ad eos rusticos ac subditos, quos homines uocamus proprios, Leibeygen Leuth *(quam nouam in Germania seruitutis speciem, hodie frequenter ac tam dominos Ecclesiasticos quàm Seculares palàm inducere ac inter subditos suos constituere uidemus: si modò ea seruilis conditionis constitutio Diuino ac Naturali iure defendi & tueri queat) non incommoda ratione referri applicarique possunt. Ita uerò & si quis tenens prædium tributarium se absentat, uel illud deserit, citari potest per edictum: & si non comparet infra sex menses, priuatur prædio, & alij locari potest. text. est & ibi Luc. de penn. in l. locorum, Cod. de omni agro descr. lib. 11. Sic ad diem commeatus si quis non*

non ueniebat, perinde in eum statuebatur ac si emansisset uel deseruisset, pro numero temporis, caussa tamen cognita l. 3. §. si ad diem, ff. de re mili. Sic & actore absente & reo præsente, proceditur ad petitionem rei in caussa post legitimas citationes, etiam lite nõ contestata: & intra anni spacium non comparens, ulterius nisi refusis expensis non auditur: quibus præstitis, si denuò legitimè citatus nõ cõparet, omni cadit actione, atq; contumacia pœnam exigit. Authen. qui semel, & ibi Bal. & Salyc. C. quomodo & quan. iudex. Sic si exceptio infra terminum à iudice constitutum minus proponatur, non solùm perditur, sed & in libra auri puniendus qui exceptionem dilatoriam post litis ingressum proponit. c. pastoralis, ubi glo. in uerb. nullatenus. per illum tex. & l. si quis aduocatus, C. de excep. extr. eod. Ita & creditor qui confessus est sibi satisfactum & solutum à debitore, nisi intra 30. dies exceptionem non solutæ pecuniæ proposuerit, ultrà non poterit. l. In contractibus, in prin. & §. j. & ibi Cyn. Bar. & Dd. C. de non num. pec. Eadem ratione & in dote confessata, sicut frequenter fit, cuius exceptio est intra annum, si intra biennium soluatur matrimonium, si autem ultra biennium & ad 10. usq; annum duret, intra 3. mẽses admittitur: uerùm si ultra decennium transcurrerit matrimonium, tunc ulterius eiusmodi exceptio non admittitur, nisi uir esset minor: quo casu restituitur, ut probatur per l. fi. cum Auth. quod locum. C. de dote cauta non numera. & ibi per Dd. quod benè notandum. Sic quando quis dat mercatori pecunias ad partẽ lucri & damni, si paciscatur quòd de casu contingente ex quo insurgit damnum, infra certum tempus probare debeat, si id constituto tempore mercator nõ deduxerit, am-

plius non audietur.text.sing.ubi per Dd. eiusmodi cautela traditur, in l. 2. C. de naufrag.lib. 11.

Aliàs autem communiter & regulariter accusatori à iudice terminus ad accusandum sicut & agendũ, intra quẽ in iudicio compareat & accuset, constitui, & si minus intra constitutum tempus comparuerit, illi in posterum iurisdictio denegari, ac perpetuum super accusatione silentium imponi potest. l. ob commissa. & ibi glo. C. ad l. Iul. de adul. l. Titia ubi Bar. ff. de accusa. l. si ea, C. qui accusa. non poss. Bar. in l. Papinianus. §. si quis post rem. ff. de inoff. testam. & d. l. si ea. & in l. 2. ff. de re iudica. & in l. 2. C. de eden. & in l. edita. in 3. col. eod. tit. & in l. de die, ff. qui satisda. cogan. fa. c. licet. cum glo. super uerb. trium mẽsium. extr. de proba. & c. cum in tua. ubi glo. in uerb. repellendus. extr. qui matrim. acc. poss. Idem esse uult, ut etiam in simili à testimonio quis repellatur per c. cum inhibitio. de clandest. desponsf. cum sim. fa. bene c. accepimus. & ibi glo. in uerb. ulterius arguendi. extr. de fide instrum. Ita omnino occultus infamator uel errorem suum apertè confiteri, uel infamationem suam agendo uel accusando publicè docere cogendus, c. quidam. 5. q. j. Sic uiro excusanti moram ob publicas functiones non institutæ actionis de adulterio, integra accusandi potestas concessa est, ad quam properare debet, ne effrenata licentia ad terrendam aduersariam futuræ accusationis speciem prætendat. d. l. ob commissa. ubi glo. subiungit, quòd aliàs ei terminus statuetur, ultra quem non audietur, ne semper iactet se accusaturum eam. Eodem modo testamentum alicuius falsum arguere minans, si solennia accusationis intra tempus à iudice definitum non impleat, iudex pronunciabit, non posse illum amplius de

falso testamento dicere: quæ sententia nisi ab ea legitimè appellatum fuerit, in rem iudicatam transit. d.l. Titia. Similiter redarguere uolenti priuilegium uel instrumentum de falso, iudex ad hoc certum statuit terminum, intra quem si hoc minus egerit, pronunciabit hoc ulterius eum arguere non posse, illiq; perpetuum imponet silentium. d.c. accepimus, & c. contingit. extr. de fide instrum. gl. in d.c. quisquis. 4.q.5. in uerb. accusator. Si enim potest iudex statuere terminum ipsi actori ad agendum, quo elapso decætero non audiatur: l. diffamari. cum sim. eadem ratione potest denegare alicui audientiam super aliquo instrumento, ut notabiliter decidit Bartol. in l. 2. in j. lectur. uers. sed circa hoc quæro, ibi: si enim iudex. C. de eden. Ita quoq; si quis accusationem infra certum tempus à iudice statutum non prosequatur, uelut renuncians amplius non auditur: d.l. si ea. ubi licet gloss. & Salyc. ad accusationem iam propositam prosequendam arbitrētur terminum iudicis arbitrio committendum, si fiat præsenti: aliàs tempus absenti à iudice præfigendum esse ordinarium: l. qui crimen. C. qui accusa. non poss. tamen & hoc per iudicem abbreuiari posse, no. Dd. in d. Auth. qui semel, C. quom. & quand. iudex. Sic licet proferens se aliquem coram iudice accusaturum, ante inscriptionem poßit sine pœna desistere & non accusare: tamen ei desistenti silētium perpetuum imponitur, etiamsi nondum incœperit, c. licet in beato Petro, & ibi Abb. extr. de accusa. per quem tex. etiam ibi Abb. notabiliter inducit, quòd desistens ab accusatione nō poßit amplius de illo crimine accusare reum: imò quòd non solum accusans & desistens repellatur, sed etiam ille qui dixit se accusaturum corā iudice, &c. & hoc notandum admonet eo quòd nemo

mo

mo istum textum ad hoc alleget:licet Bar.in simili faciat festum.in l.miles. §.socer.ff.de adul.uerùm illum tex. capituli idipsum longè melius probare. Sic uerò & de certo crimine absolutus de eodem iterum accusari non potest. c.de his.extr.de accusa. Et in hunc etiam modum cum finis instantiæ intra biennium in criminalibus,& caußis ciuilibus triennium sit constitutus:l.j.C.ut intra cert.temp.eleganter Dn.Alcia.ait:uulgares latrunculatores bis errare, qui dum reum conuincere nequeunt,eũ rebus sic stantibus absoluunt,ut quandocunq; uel minima coniectura ducti, rursus in carcerem trudant: elapso siquidem biennio inquietari amplius non posse,& cũ accusatori statutus sit terminus probationum recipiendarum causa, si probatum non sit,diffinitiuè reum absoluendum,non autem noua ac uulgari ea qua dictum est forma.

Is etiam qui iurauit se non accusaturum aliquem, amplius contra illum à iudice audiendus non est: d.c.ueniens. extr.de accusa.c.quemadmodum. de iureiuran. sicut & is qui simpliciter remisit accusationẽ.c.si illic. 13. quæst. 4. & c.diuina.dist. 4. de pœn.gl.in d.c.ueniens,in uerb.silentium. Et eo ipso quòd quis dixit se nolle accusare aliquem amplius, contra eundem non auditur.l.si maritus. 2. §. si negauerit. ff. de adulter. Ita quoq; generali abolitione à Principe cõcessa finita, ni intra triginta dies accusatio renouetur repetaturq́;,persequi crimina uolens ulterius audiendus non est,l.j.C.de gener.aboli.quod idem, & si legitima est abolitio,statuendum.l.libellorum.§.final. ff. de accusat.gloss. in d. l. j. in uerb. statutum. Et quòd accusator intra terminum illi ad accusandum à iudice statutum non comparens, dehinc de illo crimine non auditur: d. cap.

cap. licet.de accusat. & d.l.3. C. qui accus. non poss. cum sim. idem etiam dicendum ubi de crimine etiam ciuiliter agitur. gloss. in c. quisquis. 4. quæstione 5. in uerb. accusator. uers. idem fortè. per l. 2. §. senatus. ff. de iure fisci ubi gl. in uerb. Tribus, notabiliter dicit, ter citatum pro confesso haberi: argument. l. senatus. §. senatus. & l. Arrianus. ff. eod. quod & in alijs caußis ciuilibus procedere clarum est, ut per Bartol. in l. Papinianus. §. si quis post rem. ff. de inoffic. testamen.

Et ut ad alia quoque exempla l. nostræ transeamus: sic creditores programmate admoniti, si intra tempus à iudice statutum ius suum non exequantur, amplius eis iurisdictio à iudice non tribuitur, & obligationem pignoris amisisse uidentur. l. si eo tempore. ubi Bal. & Dd. C. de remiß. pignor. Arbitratur tamen Ang. in d. Rub. de excep. quando certo creditori in specie terminus aßignari potest, tunc programmata eius efficaciæ non esse: clem. j. de iud. bonus tex. in l. si pater. & ibi Bar. Bal. & Salyc. C. qui bon. ced. poss. sed in alijs creditoribus incertis habere locũ, & contra eos fieri posse proclamationes publicas, ut intra certũ tempus habeant agere, aliàs non audiantur. Verùm Bart. in d. l. si eo tempore, & alij contrà. de quo ĩ. cap. 6. ubi de citatione per edictum uel proclama dicetur copiosius. Ita uerò si minor adiuit hæreditatẽ, & postea per in integrũ restitutionem uult se abstinere & illam repudiare, citantur omnes creditores incerti per proclama cum termino trium mensium, quo elapso non audiuntur ulterius. tex est in Auth. si omnes, ubi Bal. in j. col. uers. tertiò quæro. C si minor se ab hære. abstin. Sic & iudex aduersarijs pupillis quæstionem status mouentibus certum tempus constituit, intra

intra quòd necessariò agāt, alioquin deinceps iisdem iurisdictionem denegandam.l.3.§.duæ,ubi gl.in uerb. experiri. ff. de Carbon. edi. ubi D. Hadriani rescriptum extat:
» Quòd in tempus pubertatis res differri solet, pupillorum
» caussa fit, ne de statu periclitentur antequam se tueri possint. Cæterùm si pupilli qui controuersiam status patiuntur, idoneos habeant à quibus defendantur, & tam expeditam caussam ut ipsorum intersit, maturè de ea cognitione iudicari, & tutores eorum iudicio experiri uolunt: non debet aduersus pupillos obseruari, quod pro ipsis excogitatum est, & pendere status eorum, quum iam possit indubitatus esse. unde d.gl.ad casum nostrum infert, ad certum tempus agere cogi aduersarios, &c. Sic iudex potest statuere terminum reo contra quem est facta missio in reali ut ueniat super proprietate. licet enim ita missus in possessionem præscribere possit proprietatem, postquam post annum efficitur uerus possessor, si per decem annos inter præsentes, & per 20. inter absentes non uenit reus super proprietate, ut no.gl.in l.2.C.ubi in rem actio, & ibi Bar. quem approbat Abba. post Anton.de Butr.in c.fin.§.quod si super.ut lite non contesta. potest tamen is à iudice petere ut l.co secundi decreti assignet terminum reo contumaci ad agendum super proprietate, post quem amplius non audiatur, & sic intelligitur l.à quo fundus, ff. de dam.infect.ubi Bar. & in l.consentaneum, C.quom. & quand.iudex, & not. Abb in d §.quod si super. Ita in diffamatione status liberta pro asserēda libertate filiorum ex se natorū rectè contra manumissorem suum qui liberos suos, seruos suos dicebat, à iudice petijt, ut certo constituto termino id probaret, uel ei super ea diffamatione perpetuum indiceretur

retur silentiũ, c. uno. extr. de nat. ex lib. uen. ubi obiter notandum, quòd si cui status quæstio illata fuit, caussam eam etiam post obitum eius propter emolumentum successionis durare. cuius igitur interest eam decidi, apud competentem iudicem id efficiet, l. quamuis, & tot. tit. C. ne de statu defunct. post quinq. quæra. Ita quoq; licet is qui se legitimum asserit, de hoc pronunciari petere non poßit, nisi primò eius aduersarius cuius interest agat uel excipiat, aut aliàs petat eum pronũciari illegitimum, ut cum agitur de bonis uel dignitatibus, et quæstio illegitimitatis incidit, argumẽ. l. circa eum, ff. de probat, & ita loquitur c. lator. c. causam, &, c. peruenit. extr. qui filij sint legi. &, c. tuam, de ordina. cognit. tamen si iusta caussa subsit, ut si quis habetur legitimus, & aliqui eum de illegitimitate diffament, & hunc contra diffamatores agere posse, rectè concludit Innocen. idq; iuxta naturam ac proprietatem l. nostræ, in c. causa quæ. extr. qui filij sint legi. uerùm hoc casu, licet ibi diuersa uideri queat Innocentij sententia, non poterit petere cõtra diffamatores nisi ut cesset ab eius diffamatione, 11 *nec admittetur quòd pronuncietur legitimus iuxta tenorem l. nostræ, neq; per eam sententiam, qua certis perpetuum imponitur silentium ignorantibus præiudicatur, ut Innoc. in d. c. causa quæ, in uers. Sed quæ res si uno petente. & hoc casu, sicut hic, ut dictum suprà, in alijs omnibus necesse est, quòd præcedat diffamatio, cum alios infra certum tempus agere compellat, &c. aliàs si directè agatur, quemlibet petere posse pronunciari se legitimum etiã nulla præcedente diffamatione, & se canonicè institutũ, uult Innoc. in c. j. extr. de confir. uti. uel inuti. per c. per tuas, qui filij sint legit. &, c. ex insinuatione. de procura. Et ei qui se effectu-*

assecurare uult super sua legitimatione, nec aduersarium habet, Innoc. *in d.c. causa quæ secundum tenorem.c.significaret. de testi. procedendum consulit.* Hodie *ad probandam legitimitatem solent eius rei à magistratibus loci originis testimonia peti ac accipi, quæ eius rei ubiq; locorum meritò plenam faciũt fidem, quæ ut aperta, ita facilis quoque ad legitimitatem probandam ratio est.* Ac *faciliùs quis dicens se pronunciari legitimum, quàm aduersarius contrà petens admittitur: quòd hoc odiosum, illud fauorabile, ut dicit* Innoc. *in d.c. caussa quæ. & quòd præsumptio est pro matrimonio, argum.c. illud. de præsump.* Sic *itaq; iudex ecclesiasticus, ad quem causa spiritualis incidẽs est delata, potest terminum peremptorium præfigere opponenti exceptionem quæstionis natiuitatis petẽti hæreditatem, infra quem teneatur eam probare, aut illum amplius non audiendum: quod facere debet iudex ubi uehementer præsumitur de calumnia excipientis, & dictum hoc est notabile, quod alibi non ita bene probatur, secundum* Abb. *in d.c. lator. extr. qui filij sint legi.* Sicut *in simili reus qui contra actorem de excommunicatione excipit, ut ipsum ab agendo repellat, nisi intra octo dies excõmunicationis speciem probarit, iudex in caussa procedet, & illum in expẽsis condemnabit, c. pia. §. si quis igitur. de excep. in 6.*

Sic *& excipiẽti de spoliatione facta à tertio, iudex tempus certũ statuit, intra quod restitutionem petere debeat: quod si non fecerit, exceptione non obstante accusabitur, c. j §. solet autem, & ibi* Ioan. And. *de resti. spolia. lib. 6.* Ita *iudex tam actori quàm reo dare tempus ad exceptiones proponendas potest, quo elapso præclusa excipiendi uia est, d.l.* Titia. *ubi gl. uerb. definitũ. ff. de accu. c. pastoralis.*

&

& ibi gl.in uerb.nullatenus.ex̄.de excep.& c.licet,ubi gl. in uerb.trium mensium,ex̄.de prob.plenè Abb.in d.c.pastora.cum sim. Similiter si quis unam exceptionem proposuit,& succubuit,si uult aliam postea proponere, nisi hoc intra terminum à iudice constitutum faciat, ulterius non auditur: quod tamen in non contrarijs intelligendum,ut d. glo. in uerb.nullatenus,per §.qui autem uult,Instit.de excu.tutor. Eodem modo iudex ex officio suo potest terminum præfigere productioni testium, quo elapso ulterius nō admittet,c.In nomine Domini,extr.de testibus, c. licet, & ibi gl.in uerb.trium mensium, extr.de probation. glo. in c.quisquis. 4.quæst.5.in uerb.accusator.Ita citatus à iudice,& ad audiendum testes certo constituto termino uocatus,si ex ineuitabili quadam neceßitate non uenerit, testimonia ualebunt, tanquam si non ex una parte consisterent,sed etiam ipso præsente facta fuissent, §. & hic uerò. authen.de testi. d. c.In nomine Domini,&c. Sic & iudex qui recusatur, arbitris ad finiēdum suspicionis negocium, competens tempus statuit, quo elapso si minus id finitum fuerit,in principali negocio procedit, c. legitima,de appellat.in 6. Sic tam ab interlocutoria quàm à diffinitiua appellanti potest iudex ad prosequendam appellationē terminum statuere,quo lapso rata manet sententia, ut notabil. Abba.in c.personas.circa princip. de appellat. per lapsum siquidem termini hominis etiam non expectato termino iuris remanet rata sententia. fa.c.licet.de senten. excom.lib.6.& hoc uult Fre.de Sen.cōs.26.& tractat Bal. in l. j. C. ut infra certum temp.Ita & ad appellationem finiendam terminus præfixus ex caussa per iudicem potest restringi,d.c.lator.ubi Abba.cum tex. in hoc argumētum

ſatis notabil. inducit, de quo in c. cum ſit Romana. de appella. ſiquidem eiuſmodi terminus ad appellationem proſequendam poteſt abbreuiari à iudice uel ab appellante, ſed prorogari non poteſt, c. oblatæ. extr. eod. Sic ad producendum iura & ad acta, proceſſus & ad audiēdam ſententiam, & ſic ad diuerſos effectus in iudicio, poteſt per iudicem partibus terminus ſtatui, ultra quem non audiantur, ut c. cum olim. 2. & quód ibi not. de priuileg. Sic interdum ad omnem conuincendam malitiam per iudicem parti dilatio dari poteſt, ultra quā omnis agendi uia præcluditur, c. prout nobis. cum glo. in uerb. ad conuincēdam. &, c. cum olim. extr. de dol. & contum. & c. præſenti, 5. quæſt. 2. Sic ſi una pars renunciauerit allegationibus, alia ſi quid proponendum habet, ut id intra 30. dies faciat, à iudice cogi debet: & ſi hoc non fēcerit, ad conuincendam omnem eius malitiam, duo adhuc menſes à iudice ad proponendum conſtitui debent, quibus elapſis iudex ſententiam proferet. Authen. iubemus. C. de iudic. & in corpore unde ſumitur. Auth. ut cum de appell. cognoſc. §. ſed & hoc præſenti. ſicut in Cameræ iudicio Imperiali multoties ex cauſſa ſeruari ſolet. Ita iuriſdictionem ex cauſſa denegari per iudicem poſſe patet, ut ſi quis ab alio iuſiurandum exigat, conditione iuriſiurandi non utatur, iudicium principalis debiti prætor ei non dabit. l. iuſiurādum, §. & ſi is qui. & ibi glo. ff. de iureiuran. Eadem ratione creditoribus patris tui, qui propter onera ciuilia bonis ceſſit, contra te agere uolentibus, ad inuocationem tuam iuriſdictionē ſuam denegabit, l. ſi pater. C. qui bon. ced. poſſ. Eodem modo audiāri quis non debet, contra id quod Imperator facit ex plenitudine poteſtatis, uel ex certa ſciētia: ſed repellendus eſt,
&

& illi etiam perpetuum imponendum silentium, ut Bal. in c. j. §. si quis autem, in prin. in tit. de pace Constant. quem etiam refert & sequitur Ludo. à Gozad. in consil. 92. nu. 22. & fi. quod no. Dec. cons. 516. quoniam. nu. 8. & cōs. 588. uiso puncto. nu. 3. & 4. Quod tamē intelligendum, quando disponit circa ea quae sunt iuris positiui, ut Felyn. in c. quae in Ecclesiarum. extr. de constit. & Curt. iun. consil. j. col. 7. Ita si quis alicui nouum opus nunciat, si is cui nunciatum fuerit satisdationem praestet uel offerat, nunciatio ac si ipso iure omissa esset censetur. l. de pupillo, §. si is cui. ff. de no. op. nunc. quod secundum c. pen. & fin. extr. eod. uerum est, si is qui nouum opus denūciat recipiat cautionem: aliàs non obstante cautione, cogitur is cui nunciatum fuerit, per trium mensium spacium expectare, intra quod si denuncians iuris sui praeiudicium non probauerit, ulterius à iudice non audietur, & aedificari poterit. Sic similes & alios reperire casus est, in quibus agere nolenti terminus à iudice cōstitui, & intra eum non cōparenti, silentium imponi, eiq; in posterum iurisdictio denegari poterit: ut actori malitiosè tardanti reum conuenire, argum. c. nonnulli. de rescrip. ut gl. in c. j. §. solet autem. in uerb. aestimamus. in 17. casu. de restit. spolia. lib. 6.

Sicut ex suprà aliquot adductis argumentis communiter hic Dd. exemplum ponunt in scholari, qui ex Academia discessurus metuit ne in abitu malitiosè conueniatur, eaq; ratione supellex ac bona sua tanquam obligata sequestrentur: unde ne suscepta profectio impediri, & ipse grauioribus expensis in maius detrimentum suum detineri queat, ac se ultra debita praestita redimere cogatur, eum ad omne euitandum periculum, damnum ac futuras lites,

& ut malitijs hominũ obuietur, maximè posse iudicis implorare officium, ut publicum edictum cum certi termini aßignatione, intra quem creditores si qui sint uolentes petere compareant, aut eis in posterũ agendi petendiq; uiam fore præclusam, proponat. gl. & Dd. in l. nostra hic, & copiosè in d. l. unica, & rub. C. ut nemo inuitus. Spec. in tit. de actore, in fin. uers. Item excipere potest. Rom. in l. quãdiu in mag nu. 2. ff. de acqui. hære. Ang. Are. Instit. de excep. in Rub. colum. 17. uers. secundo fallit. Hostien. in sum. in tit. de libell. obla. uers. contra credo. Dominic. & Petrus de Anchar. post Ioan. Andr. & cæteros, in d. c. nonnulli, §. solet autem, de rescrip. Abb. in d. c. lator. extr. qui filij sint legi. & in c. si. qui matrim. accus. poss. Sed an teneatur scholaris ad satisdandum creditori de iudicio sisti & iudicato solui in suo foro? & respõdet Bal. hic in l. nostra circa fin. uers. sed pone, teneri, eo modo quo potest, uel iuratoria cautione, & per nota. in l. 2. §. pen. ff. de iudic. & esse speciale, quòd suo nomine conuentus satisdet iudicatum solui, quia fiat quodammodo suspectus propter recessum, de do lo: subiungit tamen, forsan non cauere nisi de iudicio sisti, per d. §. penul. & §. sed hodie, Instit. de satisd. quæ & posterior opinio ueritati legitimæ magis uidetur consona. Sed quid si scholaris esset obligatus alicui mercatori in cẽtum, pro quo duos dederat fideiussores: deinde uolens recedere tradidit pecuniã uni ex fideiussoribus, uel post recessum misit illi: an iam creditor alium fideiussorẽ qui pecuniam non recepit, conuenire potest? & respondet Guil. de Cugno. quòd is contra creditorẽ rectè excipiat, ut primò agat cõtra alium qui pecuniam recepit: eum siquidem quod primò debeat excuti, facere, per gl. in l. unde queritur.

tur. ff. cōmoda. & idē in plurib. socijs, ut ibi Castr. in Rub. Et quod suprà de scholari dictum est, idem rectè Dd et de potestate & magistratu intelligi posse tradunt, ut si finito officio à loco recessuri sint, ac dubitent ne à quibusdā ratione administrati officij maluiosè quandoq; conueniri queant, eos itidem à iudice petere posse terminum statui publicè, intra quem contra eos agatur, si quis agere intendat, aliàs ulterius non audiatur, &c. pro quo commodè facit, quòd ratio ibi reddenda, ubi administratio gesta, l. j. et 2. C. ubi de ratio. agi opor. ex ratione, quòd in loco administrationis potest facilius & plenius ueritas inueniri tam per testes, quàm per instrumenta. Et quod de potestate si à loco recedere uelit dictum est, quòd à iudice petere poßit agere uolentibus terminum statui, &c. idem & de stipendiario protulit Bal. in d. l. unica, C. ut nemo inui. ut etiam alijs usuuenit, quando peregrè profecturi diffamationem debiti non soluti deuitare contendunt: uel quādo testamentorum executores, debita si qua sint, defuncti, se ad tempus publicè designatum, soluturos per nunciationem offerūt, per similia s. relata, & gl. & Dd. in locis s. alleg.

His siquidem casibus omnibus iudex intra terminum à se constitutum non comparenti nec agenti uel accusanti, in posterum agendi uiam præcludere potest: sicut & generaliter iurisdictionem suam bonis largiri, malis negare omnibus, magistratibus secundum ius potestatis suæ concessum est, & cum neceßitas requirit etiam pœnali defendere iudicio: ut ex suprà adductis quibusdam patet, & per gl. in l. nostra, argumen. l. j. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & l. eos, in prin. ubi et gl. C. de modo mul. Et quemadmodū iam tradita de reo diffamato iudicis officium imploranti uera

sunt, ut diffamanti non comparenti ac intra terminum agenti ad ipsius petitionem silentium perpetuum à iudice imponi queat ac debeat: ita quoq; in directo iudicio actore nil probante seruatis terminis reus ab impetitione actoris, licet nullam petitionem dederit, potest & debet absolui, per regulam Actore non probante, & c. c. fin. de iureiuran. quia trahendo reum in causam, æquè ac diffamando, satis impetijt, molestauit & impediuit: & ideo potest & debet actori etiã super huiusmodi molestatiõe & impedimẽto perpetuũ silẽtiũ imponi, imò super re de qua agitur. ut notabiliter concludũt dom. de Rota, decis. 120. Actore, in no. per c. cũ ecclesia, de caus. poss. & proprie. c. Bart. de re iudic. c. constitutus, de reli. do. d. c. licet. de proba.

Vltimo hic loco conuenienter quæri potest, an benefi-
24 *cium l. nostræ etiam excõmunicato † competat, & beneficio l. diffamari uti poßit habens exceptionem, & super ea implorans officium iudicis, petendo perpetuum imponi silentium aduersario, nec exceptione excommunicationis rẽpelli queat? Et quidem in ea opinione quòd poßit, uidetur hic esse Ioan. Ferrarius in sua practi. in ult. par. cap. ult. referens in hoc Andr. Barbatium. atq; idem sanè firmiter tenuerunt Io an. de Ana. in c. dura, colum. 2. post princ. uers. ex quo ergo, de crim. fal. & Feder. de Seni. in consil. 275. ex eo quòd omnis legitima defensio excommunicato sit salua, d. c. cum inter, §. porrò, & c. j. de excep. lib. 6. & c. intelleximus, de iudic. Et omne quod agit excommunicatus, ordinetur in finem defensionis, pro quo Feder. allegat notata Inno. in d. c. lator. qui filij sint legi. Sed in contrariã ac ueriorẽ sententiã sunt Paul de Cast. in l. libertus, la. 2. ff. de in ius uoc. et cõmuniter Canonistæ, Ant. de But. Abb. Imol.*

Imol.in d.c. cũ inter. ubi idem ſequitur & Fel.col.7. poſt prin. uerſ.tamen ſubſtantabiliore,& Dec.col.pen. & Pariſ.col.ult.reprobantes prius relatã Ioan. de Ana.opinionem Ad hoc ſiquidem ut excõmunicatus audiatur, neceſſe
eſt ut ſit reus neceſſarius † & coactus neceſsitate indican 25
te periculum iuſticiæ ſuæ imminens,d.c.cum inter, & d c. intelleximus.ubi Anto.de Butr. plus dicit,quòd excommunicatus non poſsit petere cogi actorem perſiſtere ſuper actione intentata. In hoc uerò iudicio reus eſſet uoluntarius.licet enim propter diffamationem ſtimulatus ad iudicium ueniat, non tamen in iudicio comparet pro neceſſaria ipſius defenſione, prout requiritur, ſed uoluntariè ſe offert.Igitur,&c.Et idem probat Boer.deciſ. Neap.255. num.7.& deciſ.258. Vbi tamen notandum, quòd minor
excommunicatio nihil prohibebit † hac conditione l.ex 26
periri:cum ea ab agendo nõ repellat,c.fin.ubi gl.3.quæſt. 4. Contra ipſum autem excommunicatum ut in cap. ſequenti uidebitur,rectè remedium l. noſtræ intentari poterit.Et pro ſententia quòd excommunicato remedium l.noſtræ non competat,facit,quòd bannitus citatus ex l.diffamari propterea non habilitatur,ut cap.ſeq. circa fin.dicetur: cum nulla maior pœna excommunicationis, l. hi qui ſanctam,C.de apoſta.c.corripiantur,23.quæſt.4.

CAPVT III.

CONTRA QVOS L. DIFFAmari remedium competat atq; locum obtineat.

SVMMARIA.

1 Correlatiuorum uno poſito,neceſſariò aliud firmatur.

2 *Inuitus agere uel accusare nemo cogitur, fallit. n. 3. 4. 5.*
6 *Agere uolenti etiam non directò, sed per obliquum in modum cōtradictionis, terminus ad id statui potest.*
7 *Legis diffamari iudicium contra quos intentari possit, & quid de excommunicato & bannito? numero 8. 9. 10. 11.*

VM superiori capite uisum sit, quibus remedium l. diffamari competat, iam quoq; ex eo ipso facilè constare potest, contra quos id
1 locum habeat: cum correlatiuorum uno † posito, necessariò aliud firmetur, l. j. C. de indi. uidui. l. j. C. de cupressis, lib. xj. Bal. in l. cum te Gallia, ff. si cert. peta. l. si seruus iurauerit. ubi Rom. ff. de iureiuran. Etsi igitur exempla non pauca ex utroq; iure huc propriè spectantia suprà, propter commodiorem ac conueniētiorē ordinis rationem & seriem simul sint posita, ex quibus præsens caput absolutum uideri potest: tamen sicut ibidem etiam extra diffamationum casus & alij relati sunt, in quibus beneficium l. nostræ locum habere uidetur: ita & hic cum sint, quos ex speciali quodam suo fori priuilegio tutos esse, ne hac l. diffamari condictione à quibusuis & coram diffamati iudice passim conueniri possint aut debeant, forsan uideri queat: præterea uerò & aliquæ personæ sint, quib. licet pro se ac rebus suis actio aliqua ut & l. diffamari beneficiū non cōpetat, id ipsum tamen contra easdē rectè intentari possit: deniq; hoc iudicium aduersus inuitum detur, adeò ut is ius suum in iudicio deducere atq; agere aut accu-
2 sare cogatur, contra reg. l. j. C. ut nemo inui. † & l. diui, ff. de accusa. & l. petendæ, C. de temp. in integ. restit. l. annus, ff. de calum. c. frequens, §. solet, de resti. spolia. lib. 6. Iacob. de

de bell. in tracta. malefi. tit. de quæstioni. fo. 92. col. 3. uers. sed nunquid iudex, & Bal. in margar. in uerb. silentiū nunquam imponitur: & petere uoluntatis sit, l. creditor, C. de pignor. fa. l. fi. C. de usur. pupil. cum sim. nec reus priusquā actor ius suum in iudicium deducere poßit, l. purè, in fi. ff. de excep. doli: & quòd actio certo tempore limitata sit, et sic certum tempus à iure actori concessum, priuatus auferre non poßit, ut in §. quid de augmentis, in fin. Authent. de nupt. & Auth. constitutio quæ de dignitatibus, in fi. col. 6. dist. 38. c. de his, &c. De hoc omnino & his ipsis dictis personis, propter clariorem intellectum ac conuenientiorem dispositionem, hoc singulari in loco dispicere, nō ineptum fuerit.

Et quidem quòd quis agere compellatur, † casus plures enumerantur, partim per glo. & Dd. ordinariè in d. l. 1. ut nemo inuit. & per Hostien. & Ioan. Andr. ut in gloss. c. 1. §. solet autem, in uerb. æstimamus. de restit. spolia. lib. 6. & copiosè per Georg. Natta. in repe. clem. sæpe, in princip. 32. colum. cum seq. de uerb. signific. Inter quos tamen casus omnes, amplißimum locum casus l. nostræ obtinet: adeò ut apertißimi iuris sit, l. nostræ † condictione inuitū planè compelli, ut is agere aut accusare, intra certum à iudice illi ad hoc constitutum terminū, nisi in totum iuri suo renunciasse uideri uelit, omnino teneatur. Nec hic quidquam iura in contrarium suprà adducta obstant: ad quæ partim Hostien. in sum. tit. de libelli obla. uers. sed nunquid iudex, respondet: dicta nempe iura intelligi, quando non iudex uel sine caussa terminum constituit: neque iudicem priuatum, & d. c. de his uoluntatis esse, 22. quæ. 1. c. integritas. quod ipsum etiam magis declarat, in tit. de mut. pe-

tit.§.qualiter procedendum sit,uers.& nunquid.uerb.Impetraui,& tit.de dila.§.& quare.uers.Sed quod dixi,etc. Atq; eiusmodi sanè contrarietatem et Dd.in d.l.1.C.ut nemo inuit.& in l.nostra aptè ac congruenter distinguendo clarè ac rectißimè soluunt atq; diluunt: quorum rationes ac declarationes quatenus quidem solum l nostræ casum respiciunt,cæteris iam omißis,quas in locis hinc inde allegatis uidere est,breuiter hic allegabimus. Et quidem Ac
5 curs.ut † nemo inuitus,& c.generale,sed hic speciale esse dicit: quem & Salycet.hic sequitur,ut & Abb.in c.lator. extr.qui filij sint legi illud regulare esse asserit,&c. Bart. autem in l.mancipiorum.ff.de optio.legat. dicit obiectum illud fallere ex caussa.unde rectè Odofred.in d.l.1.respondet,neminem ad agendum cogi,scilicet præcisè,uerùm causatiuè, ut propter malitiam alicuius arctandam posse ipsi terminum aßignari,&c.quod similiter uolunt Innoc.in c. caussa quæ,extr.qui filij sint legi. & in c. conquerente,in 2.glo.de off.ordin.& Ang.Instit.de except.in rubr.in 9. quæst.& in eam rationem concludit & Petr. de bell. per. in d.l.1.quòd nemo cogatur agere, scilicet præcisa coactione,sed non consecutiuè,&c. Et Bal.in d.l.1. & l.nostra clarius ad casum nostrum ait, quòd nemo inuitus cogatur agere nisi se adstrinxerit ad agendum expressè uel tacitè: sed diffamare esse ad iudicium prouocare,secundum tex.l. nostræ.Igitur,&c. unde nec d. l.purè, hic obstare potest, cum iam reus ad caussam prouocatus intelligatur. Atq; in hunc modum Bal.hic circa fin.uers.Sed pone,in fi.concludit, quòd causatiuè suadente æquitate, neceßitatiuè quis compellitur agere,non præcisè.quod in d.l.1.& Salyc.sequitur.quo in loco licet Paulus de Castr. dicat, quem nec

præcisè

præcisè nec causatiuè ad agendum cogi posse si nolit: id tamen ipsum ibi limitat rõe diffamationis fallere. Ex quibus & suprà traditis omnibus satis constat, diffamantem aliquem ratione status, famæ seu bonorũ suorum, condictione l. diffamari ad agendum uel accusandum, intra terminũ à iudice constitutum etiam inuitum, nullis contrarijs obstantibus, nisi ius suum remisisse, ac huic in totum renunciasse uideri ac iure existimari uelit, cogi posse.

Sicut uerò superiori capite casus, in quibus & beneficium l. nostræ extra diffamationem competit, uisi sunt: ita & ex notabili ac singulari doctrina Ang. in l. si quis libertatem, in uersic. planè, ff. de petit. hær. hic notandum est, remedium l. nostræ non solum contra diffamatores, ac item eos qui directè contra nos agere possunt, competere: uerumetiam † contra eum qui non potest agere dire- 6
ctò, sed per obliquum mouendo litem contra unum in modum contradictionis, deducendo ius suum in iudicium: ut nempe hoc ipsum deducat, aut illi à iudice perpetuum, super contradictione sua, quam habet uel se habere prætendit, imponatur silentium: quam plurimum notandam doctrinam sequitur & Aret. in l. quamdiu, la. 3. col. 6. ff. de acquirend. hære. quemadmodum & in hanc eandémque rationem ex superiori capite plures huc casus facientes solerter sumi ac depromi possunt. Vt uerò l. nostræ condictione inuitus ad agendum compelli potest, ita etiam
† quemlibet, utcunque ratione fori priuilegiatum diffa- 7
mantem, diffamatus coram suo iudice compellare, atque ut ibidẽ ius suum proponat, ex l. diffamari cogere potest. Nec in hoc quicquam priuilegiatæ aliàs personæ, suo singulari priuilegio gaudẽt; adeò ut etiã contra episcopũ uel præla-

prælatum diffamantem l. nostræ remedium laicus diffamatus intentare queat, & is coram iudice seculari per reũ diffamatum trahi, eaq; ratione ecclesiæ præiudicari possit, non agendo: ut principaliter ac in effectu uoluisse uidetur Innoc. in d. c. conquerente, de offic. ord. & probat id euidenter Alex. consil. 103. consideratis, in 5. uolu. sicut & in idem concludit Anto. Capy. in decisio. no. Neap. decis. 18. in caussa nobilis, num. 7. uers. sed maius dubium: ubi & ita iudicatum refert, sicut & ex nostra hac l. diffamari, & contra singulariter priuilegiatos aliquos & inter se exemptos Imperij status, ne scilicet in Imperiali iudicio Cameræ immediatè ac primitùs conueniri queant: in eo tamen Cameræ iudicio ijs ipsis priuilegijs, receptis consuetudinibus ac singularibus exemptionibus utcunq; denuò confirmatis, non obstantibus, protinus agi potest: ut id cap. seq. clarè uidebitur. Præterea quoq; licet hoc remedium aliquibus non detur, contra eosdem tamen competit & intentari potest. Sic & si excommunicati dicta condictione
8 l. nostræ contra alios experiri haud poßint, † ut superiori cap. circa finem deductum est: contra excommunicatum tamen rectè remedium l. diffamari intentari potest, ut post Innoc. Anto. de Butr. & Felin. in c. intelleximus, col. 5. uersic. quarta declaratio. de iudic. ex ratione ne quod contra ipsum excommunicatum inductum, in ipsius fauorem & commodum redundet: ueruntamen quum uersetur periculum animæ, & fauor publicæ utilitatis, non attenta nec
9 considerata uoluntate diffamati, † eum à limine iudicij per iudicem posse repelli arbitratur Dec. post alios Canon. in c. cum inter, de excep. col pen. ubi etiam pariter per Parisi. in pen. col. Ac eadem planè ratio, quæ in excommunicato

& in bannito seruatur. licet enim is nullo modo beneficio l.nostræ uti queat, cum extra protectionem iuris communis sit, ideoq; ei ius non debeat reddi, ut notab. Bal. in Authen.habita.in 3. col.in 3. notab.C.ne filius pro patre, & iuxta notata in l.1.ubi Cyn. C.de natu.liber.& planè bannitus pro mortuo habeatur secundum Bal. in l.si qua pœna, in primis uerb. ff. de his qui sunt sui uel ali. iur.quod pro singulari commendat Crem. notab. 12. quid si filius, & not.89.pone, & Iaf.in Auth.non licet, ante fin.Cod.de lib.præteri. † tamen cõtra bannitum intentari poterit uel 10
ex ratione in excommunicato tradita, & per no. Innocen. Abba.& Felin.in c.exceptionem, in fin. de except.& Feli. in d.c.intelleximus. An uerò is ad comparendum per procuratorem uel personaliter citandus sit, hic quæri potest. Et quidem ne putare posit, propter ordinationem Imperij sibi securitatem datam esse, eum ad comparendum per procuratorem citandum esse, uideri potest per tex. & ibi Bar.in l.Papinianus, ff.de publici.& quod no. Bart.in l.is qui, uers.ulterius quod, de pub.iud.uerùm in contrarium, eum scilicet iuxta Imperialis iudicij Cameræ stilum consuetum, personaliter citandum, in eodem iudicio seruatum, ita tamen †ut propter eiusmodi citationem ex hac l.nostra 11
eum ad agendum habilitari minimè intelligendum sit: & quòd dispositio super habilitate personæ eiusdem reseruari debeat usque ad determinationem causſæ, per no. Iaf. in l.de pupillo, §.seruo, ff.de nou.op.nuncia.Per solam enim necessariam citationem bannitus ad agendum habilitatur, ut Bar.in d.l.de pupillo, §.1 & Alex. & Iaf. in l.libertus, la.1. ff.de in ius uocan. Hæc autem ex l.nostra citatio uoluntaria est, ut posit comparere ac agere si uelit, &c.

ut

ut s̃.traditum est, & j.de citatio. plenius dicetur. Idq́; adeò etiam Paul. de Castr. in d.l. libertus à patrono, in fin. uerum esse ac procedere arbitratur, quòd excommunicatus uel bannitus ex hac l. citatus nec per se nec per procuratorem in iudicio comparere ac agere poßit, per no. in l. ea quidem, C. si man. ita fue. alien. & quòd uoluntariè uideatur comparere, arg. c. ueniens, de testi. fi. quod no. Abb. in d.c. intelleximus, in uers. An autem, ibi, secus autem si principaliter, &c.

CAPVT IIII.

QVIS IVDEX, ET QVOD forum competens sit in hoc l. Diffamari iudicio: quis item actor aut reus censendus.

SVMMARIA.

1 *In iudicio l. diffamari, an diffamantis, an uerò diffamati Iudex, competens dicatur. & nu. 2. 3. 4. 5. 11. 13.*

6 *Citatio ex l. diffamari uoluntaria planè est.*

7 *Silentium alteri imponi petens, si is alter in modum reconuentionis agat, super eius libello principaliter proceditur.*

8 *Iurauit qui extraneo soluere usuras, absolutionem à iuramento à suo iudice petet.*

9 *Vocare in ius non uidetur, qui offert se ipsum paratum defendere.*

10 *Reus trahẽs aduersarium ad uetitum examen, pro condemnato habetur.*

12 *Appellationes ab arbitramentis in iudicio Imperiali Cameræ recipiuntur.*

14 *Exceptionem reus ut coram suo iudice proponere possit,*

sit, intelligitur de exceptione propriè dicta.

15 Cautela pro actore ne rei forum sequi teneatur.

16 l. In tribus, ff. de iud. specialiter intelligendo.

17 Contra diffamatorem non comparentem, in hoc iudicio sententia fertur, propter ipsius scilicet contumaciam.

18 Exemplis non, sed legibus iudicandum.

19 Singula quæ non iuuant, coniuncta prosunt.

20 l. Diffamari in Camera Imperiali obseruatio. & numero 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34.

35 Actoris fauor est, plures habere iudices.

36 Silentium imponere an cuiusuis sit iudicis.

37 Citatio in hoc l. diffamari iudicio etiam ab inferiorib. & iudicibus extraneis fieri potest.

38 Priuilegiatus citatus nō tenetur comparere ad allegandum suum priuilegium.

39 Iudices plures habens diffamatus si coram uno iudicium l. diffamari contra diffamantem intendat, is autem prouocatus coram alio compareat & agat, an ei exceptio litis pendentiæ obstet?

40 Iudices plures habens, ordinatim ac ita procedere debet, ne alteri parti præiudicium inferatur.

41 Quæstio omnis ita moderanda, ut omnis absurditas ac iniquitas excludatur.

VM uisum sit quibus & contra quos iudicium l. nostræ competat, recto ac legitimo nunc ordine & de iudice dispiciendum erit, & an diffamatus uel diffamans reus censendus, & uel huius uel illius iudex hic ordinarius ac competens iudicandus sit. Et quidem quòd iudex

1 *diffamantis † in hoc iudicio competens existimandus sit, ex communi regula uideri potest, quòd actor rei forum sequi debet, l. fin. C. ubi in rem actio, l. iuris ordinem, C. de iurisdict. om. iud. Bar. in l. 2. in fin. ff. si quis in ius uoc. non ier. c. si diligenti, c. si quis contra clericum, c. cum sit generale, de foro compe. cum sim. Iam uerò ille qui ad iudicium alium uocat etiam petendo illi silentium imponi actor dicendus est, quum uoluntariè petat, & prior & principaliter ad iudicium prouocet, l. in tribus, ff. de iudi. l. libertus à patrono, cum ibi no. per Bar. Bal. Paul. de Cast. ubi quoque Alexan. contrariã in hoc sententiã, Anto. de Butr. in c. cum inter, de except. reprobat, ff. de in ius uocan. fa. quod habetur in c. forum. §. accusator. de uerb signific. Et idem expressè quoq; uult Paul. de Castr. in l. in criminali. C. de iurisdi. omn. iud. ubi extra glo. & Bar. quærit, Si reus traxerit actorem in uetito examine, id est coram iudice incompetente, quis dicatur competens & quis incompetẽs: & an reus uolens agere condictione ex l. diffamari, poßit hoc coram iudice suo coram quo actor debuisset agere si uoluisset, an autem coram iudice actoris? & respondet quòd coram iudice actoris, ex ratione quòd ipse hic sit actor & alter reus, et si hoc peteret coram suo iudice, quòd id fieret coram incompetente, & esse locum d. l. in criminali. licet Dd. non declarent, secundum eum ibi. Et in hunc modum fuisse iudicatum per sententiam consilij Neapolitani, testatur Math. de affli. decisio. 268. incip. In alia caussa fuit dubitatum. & quòd actor debeat super hoc conuenire illum qui se iactat in suo foro, & ideo remißioni locum esse, & sic fuisse executum. In quam etiam sententiam conclusio inclinare uidetur Nicolai Boerij decisio.*

ſio.255. nume.7. & hanc opinionem comprobat Milis *in ſuo reper.in uerb.* Actor *agens ex l.diffamari,&c. & eandem etiam opinionem ſequitur* Pariſ. *in ca. in præſentia,colu.10. de probat. & cum ea tranſire uidetur* Deci. *conſ.*487. In *quæſtione propoſita.nu.10. & conſ.686.* Magnificus Pyrrhus,*in fin.quòd prouocans alium ad cauſſam actor cenſetur.* Atque *in hanc rationem & eum qui condi. ex l.diffamari experitur, actorem appellat* Odofr. *in l.in præſenti,* C.*de his qui ad Eccleſ. confugi. ibi eodem modò reſpõdetur ad l.diffamari, quia ibi fecit actor, quòd iudex interponeret decretum ſuum. & diffamatum quo ad l.diffamari, actorem non reum eſſe, per d. deciſ.* Neapol.*268. & generaliter perſonam diffamati reſpici,in iudicio quoque ſuperiori, uſq; ad* Imperatoriam, *certiorem deciſionem,ut hic dicetur: licet ſemper de iudice aliter ac rectè ſtatutum fuerit,concluſum. quo etiam ipſos* Imperatores.*in l.noſtra apertè reſpexiſſe arbitrari poteſt, ibi,* Vt *contradictionem faceret ſi defenſionibus ſuis conſideret, cum id propriè reo competere uideri queat. quod idem quoque comprobari ſtatuitur ex eo, quòd actor in ſua poteſtate habet, quando utatur iure ſuo, ſecus uerò is cum quo agitur,quando conueniatur,l.purè, in fi.de doli mal. & met. except. cum ſimil. ſed hic libera facultas agendi diffamanti præciditur,imò ipſe conuenitur. igitur is actor dici haud poterit, &c.* Ex *quibus ac ſimilibus omnibus ſecundum communem ſuprà traditam regulam, in hoc iudicio iudicem diffamantis, & non diffamati iudicem competentem ac ordinarium concludendum eſſe uideri poteſt.*

Verùm *his omnibus non obſtantibus,contraria ſenten-*

tia ut uerior ac iuri magis consona rectè recepta est: iudi-
2 *cem nempe diffamati † & non diffamantis in hoc iudicio requirendum, ac competentem esse: imò quòd ubique diffamans, tanquam in foro competenti conueniri queat, patet ex l. 3. ff. de off. præsid. & l. 1. Cod. ubi de crimin. agi. cum simil. cum constet, diffamationem speciem delicti nec minimam esse, l. nostra, in princip.* Et in hanc omnino sententiam Alex. d. *consilio* 103. *Consideratis, in* 5. *uolum. pluribus in medium adductis rationibus ac argumentis constanter concludit.* Ex quo *consilio mirum est quosdam quædam in suam ac contrariam sententiam detruncare ac detorquere, cum de mente* Alexan. *manifestè in contrarium constet: sicut & illud mirum forsan uideri potest, plerosque qui in hoc iudicio diffamantem reum statuunt: interim in hoc quasi communi consensu concludere, iudicem diffamati non diffamantis competentem hic iudicem asserere: cum ad iuris regulam defendendam ac sustentandam magis proni, quàm non necessaria nec urgente exceptione inuertendam esse debeamus: argu. c. cum dilectus, extr. de consuet. c. inter dilectos. extr. de fide instrum. ca. 1. de constit. lib. 6. ca. si papa. de priuileg. lib. 6. fin. l. de quibus. ff de legi. & l. fin. C. de his qui uen. æta. impe. & c. nihil obstat. extr. de uerbor. signific.* Et *cum de iure necdum comprobatum sit, seu probari queat, agentem ex l. diffamari actorem censendum, meritò in nostro hoc casu d. regula l. iuris. C. de iurisdic. omn. iud. & d. c. cum sit generale. de for. compet. uires suas obtinere debet, secundum ea quæ no* Bart. *in l. quoties. ff. si quis cautio. & in l. 2. col. 1. ff. si quis in ius uoc. per no.* Innoc. *in c. præterea. de dila. & quæ no.* Bal. *in l. si tutor. in fin. C. de ser. pig. dato manu. &*

in

in c. 1. in 2. col. de alien. iudic. mutan. cauſ. fac. per no. in l. qui reſtituere. ff. de rei uind. & Alber. in 2. par. ſtatutorū, quæſt. 158. Si ex forma ſtatuti, circa fin. & pulchrè Iaſ. poſt Dd. in d. l. 2. in 7. col. uerſ. nota iſtam doctrinam. ff. ſi quis in ius uoc. non ier. & latè Deci. conſil. 8. Viſo puncto. in princip. Et hac omnino ratione ad propoſitum noſtrum Alexan. d. conſil. 103. conſulendo in ſpecie ac finaliter concludit. Quòd autem neutiquam probatum ſit aut comprobari queat, agentem ex l. noſtra actorem idcirco propriè dicendum, † ex Alexandri ac alijs item aliquot euidentibus rationibus ac argumentis nullis contrarijs obſtantibus facilè liquidum fieri ac demonſtrari poteſt. Manifeſtum ſiquidem eſt, definitionem atque doctrinam Baldi hic, q. diffamare nihil aliud ſit, quàm ad iudicium prouocare, ut ueram communiter ac uno quaſi calculo à Dd. comprobatam eſſe atque receptam. Inde igitur neceſſariū argumentum proficiſcitur, agentē ex l. diffamari propter diffamationis periculum atque diſcrimen ad defenſionem compelli, atque idcirco uerè ac legitimè ut primitùs prouocatum, reum, minimè autem actorē dici oportere: cum actionem hanc non niſi diffamatione compulſus tanquam defenſionem neceſſariam ſuſcipiat, nihilq́; aliud quàm ut diffamans agat aut porrò taceat in iudicio impetrare conetur: quod utique agere dici haud poterit, cum hoc nihil aliud ſit, quàm iure perſequi in iudicio quod ſibi debetur. Inſtitut. de actioni. in princip. Cum igitur experienti ex l. diffamari actionis legitima definitio nullo modo competat, illum quoque recta ratione actorem dici non poſſe, conſtat, arg. l. 2. §. appellata. & ibi Dd. ff. ſi cert. peta. & l. 1. §. dolum, & quod ibi no. Bartol. ff. de dolo, & 3

g 2 quod

quod no. idem Bartol. in l. 1. ff. de testam. fa. l. mortis caus-
sa capitur, in princip. ff. de donat. caus. mort. & l. quintus.
la. 2. §. cum aurum, ff. de aur. & arg. legat. & quod pon.
Cepoll. consilio 72. idq; maximè in casu hic nostro dicen
dum, ubi conditionem ex l. nostra instituentem, iudicium
4 ut reum † accedere constat, non ut actorem. In quem quo-
que omnino modum constanter argumentatur Felin. quòd
cum ueniat stipulatus propter diffamationem, sicq; neces-
sitate coactus ne in futurum inquietetur & molestetur:
uenire igitur eum ut reum, atque pro reo respectu origi-
nalis fori habendum esse: ut per eum in ca. si quis contra.
col. 1. de for. compet. & in c. sin autem. in fin. de rescript.
quod idem etiam planè confirmari uidetur per l. in con-
tractibus. §. fin. Cod. de non num. pecu. quam ad hoc ipsum
Bal. in l. acceptam. in 13. quæ. Cod. de usur. allegat: ubi
eam quæstionem, si debitor uelit pecuniam debitam in iu-
dicio deponere, quam creditor recipere recusauit, ne ul-
lam moram uel pœnam secundum formam d. l. acceptam.
incurrat: an id coram suo iudice uel ipsius creditoris com
petenter facere queat? notabiliter decidit, quòd coram
suo, cùm non ut agens, sed reus accedat. Naturalis siqui-
5 dem origo † causæ magis debet attendi, quàm accidenta-
lis: l. qui habent, in princip. ff. de tutel. sed origo natura-
lis indicat istam causam coram iudice creditoris principa-
liter agendam, ergo, &c. Sic quoque sponsa si contraxe-
rit sponsalia nulla, & uult petere licentiam discedendi ab
illis sponsalibus, id ea non coram iudice mariti, sed suo pe-
tere debet: cum coram eo ipsa ut rea principaliter conue-
nienda esset super matrimonio, nec aliter nunc quàm rea
æstimetur, ut uoluit Abb. in cap. ex parte. de restitu. spo-
liat.

liat. 2. col. per no. Bartol. in l. si societatem. in §. arbitrorum. ff. pro socio. Sic eadem ratione omnino in casu l. nostræ dicendum, quòd ex consequenti non debet attendi, quòd diffamatus accidentaliter propter diffamationem petat, diffamanti ad agendum terminum statui, ut apertè uoluit Anton. de Butr. in cap. si diligenti. de for. compe. col. 9. uersic. sed posito quod requiratur sententia, & in cap. cum inter. de except. Vnde & citatio ex l. nostra uoluntaria † nec coactiua est, ut aliquis poßit comparere, 6
& si uelit agere, intentionis suæ caussas producere: nec quidquam aliud est nisi admonitio ad explorandam uoluntatem citati, cuius finis, ut si putet sua interesse, & uelit agere ueniat, & intra terminum præfixum agat, si non uelit agere & caussam diffamationis suæ prosequi, caussa cadat: ut rectißimè concludunt Bal. in l. testamenta. circa fin. uersic. Item quia citatio. Cod. de testament. Butrig. in cap. cum inter. de except. Innocent. in cap. cum nobis. de electio. quod ipsum. item rectißimè confirmatur per doctrinam Aretin. in cap. in præsentia. col. 1. & in 5. notab. de probat. ubi dicit text. esse notabilem, si ille † cui silen- 7
tium imponi petitur, comparet coram iudice ad quem uocatus est, & per uiam reconuentionis petit, super quo sibi imponi silentium requirebatur, quòd tunc libellus conuentionalis resoluatur in uim exceptionis ac defensionis: & quòd solummodo super secunda petitione procedatur: & licet Felin. ibid. Aretinum reprehendat, malè tamen, ut ibidem Deci. in 4. nota. & Parif. colu. 9. id quod infrà de libell. cap. sequen. latius dicetur. Vnde similiter manifestum est, diffamatum actorem hic dici neutiquam posse, cum actio diffamanti & illi soli in hoc iudicio compe-

tat, & libera reseruata sit: quo non comparente uel non agente, nulla planè apparet actio ac iuris sui persecutio. In quam etiam rationem notanter decidit Lap. decis. 10.
8 *reum qui † iurauit soluere usuras extraneo, posse petere à iudice suo absolutionem à iuramento, tum quia nihil petit ab aduersario, tum quia originaliter est reus. Sic hic nihil prorsus impediet, quòd diffamans in ius primitùs uocatus uideri queat, cum ipse diffamando primùm ac principaliter diffamatum tacitè ad iudicium prouocarit, séque ad agendum cõstituerit, ut ex notab. doctrina Baldi suprà*
9 *relata patet: néque uideatur in ius uocare † qui offert se ipsum paratum defendere, ut Bartol. ad hoc singulariter commendat l. libertus. la. 1. ff. de in ius uoc. Et in hunc omnino modum Alexand. d. consilio 103. commodè adducit, quod no. Bartol. in l. iii criminali. Cod. de iurisdict. om.*
10 *iudic. ubi text. dicit: reum † qui traxerit aduersarium ad uetitum examen, pro condemnato haberi. ubi glo. & Dd. quærunt, quomodo id fieri queat, cum nemo inuitus cogatur agere: Cod. ut nemo inuit & respondet Bartol. exemplum constitui posse in reo qui facit actori statui terminum ad agendum, iuxta l. diffamari. & ibi intentionem Bartoli Alexand. eam affirmat, quòd reus intentando remedium l nostræ, debeat trahere actorem coram iudice, quem actor fuisset aditurus: hunc enim competentem nec uetitum iudicem esse: quæ & ueritas est, & in eum quoque modum & sententia apparet Bartol. in d. l. libertus. cum sequent. ubi inquit: Si libertus petat statui terminum patrono ad agendum, faciendo citari ipsum patronum non petita uenia, dicitur incidere in pœnam edicti, &c. Sed quantum ad alia, dicitur sustinere partes rei non actoris,*

ctoris, referens se ad ea quæ dixit in l.de pupillo. in §.meminisse. & §.qui remißionem. ff.de nou.oper.nuncia. Sic eum qui ex l.diffamari agit, reum proprie † cum alijs uocant Salyc.ibidem, & Ioan.de Imol. & Angel. in l.quamdiu.la.3. ff.de acquiren.hære. & Angel. Institut. de exception.in rubr.in 9. quæst.ibi, Et ista erit forma libelli mei rei. Et eadem omnino ratione secundum mentem Abb. in d.cap.si quis contra clericum. de for. compet. agens ex l. diffamari super negocio principali reus dicendus est, neque attendendum quòd nunc agit contra Titium ut agat, sed potius id, si Titius ageret iam ipso libellante, agentem ex l.diffamari esse reum, cum caussa naturalis ac principalis accidentalem uincat, d. l. qui habent. quem ibidem, ut suprà dictum est, Felin. pulchrè argumentando sequitur. Et in hunc modum apertè consuluit Socin. consilio 94. uolumin. 3. & etiam concludendo consulere uidetur Parif. consilio 80. ad fin. lib. 4. uolens eum qui aduersario silentium imponi petit, merum actorem dici haud posse. Quæ omnia etiam ex ipsis uerbis l.nostræ manifestißima fiunt, ibi: Vnde constat meritò rectorem prouinciæ sententiam dedisse, ne decæterò inquietudinem sustineres. ubi planè pro diffamato tanquam reo absolutoriam latam esse sententiam constat. & facit pro speciali casu l. nostræ & in hanc sententiam, l. liberis. §. si quis ex seruitute. ff. de libera. cauf. His & similibus rationibus ac argumentis, Dd. item authoritatibus facilè ulteriùs quoque deduci ac demonstrari posset, eum qui ex l.diffamari iudicium intentat, reum nec actorem rectè ac legitimè dici. Veruntamen ne longiore disquisitione hic opus sit, eam rem apud aliquos dubiam adhuc ac incertam, claram

iam, expeditam ac certam, atque extra omnem dubitationem ponit nouissima Imper. constitutio in ordin. iudicij Imperial. Camer. titul. 25. Qualiter ex l. diffamari in Camera Imperiali agi possit, part. 2. ubi in praesentem quaestionem, clara ac manifesta uerba inter caetera in hunc mo
» dum extant: Nec aliter quàm si pars petens seu suppli-
» cans, quae in caussa principali rea est, nobis ac Imperio im
» mediatè subdita sit, &c. Cum igitur haec posterior sententia ciuili aequitati ac ipsius rei ueritati conuenientior, nec solum communi praestantissimorum Dd. authoritate atque sententia fulcita, uerumetiam denuò Imperatoria constitutione atque authoritate comprobata confirmatáque splendeat: in angulos iam confugiant qui contrariam sententiam etiamnum aliqua ratione asserendam arbitrantur. Et maneat hic firma regula iuris d. l. 2. Cod. de iurisdic. omn. iud. & d. c. cum sit generale: ut diffamans qui alterum diffamando se actorem constituit, sequatur forum rei, scilicet diffamati, qui nihil aliud in iudicio quaerit aut agit, quàm ut diffamans agat aut taceat, sicut & ea petitio non nisi ad praeparationem caussae tendit, ut no. in rubr. ff. de interrogat. actio. cum simil. In hanc igitur sententiam meritò ac optimo iure praecipui Dd. unanimiter concluserunt, ratione nempe ac respectu fori ex l. diffamari agentem reum censendum: quemadmodum & reus cui exceptio competit, potest super ea sui ordinarij iudicis officium implorare, licet iudex actoris non sit: cum ista exceptio modò examinetur principaliter, quae aliàs in iudicio actore agente examinaretur incidenter, atque ex ea ratione possit examinari coram illo iudice, coram quo actor necessariò actionem debuisset proponere: in quo etiam

actor

actor non grauatur, cum ad hoc ipse de iure communi teneatur, ut Bart. in d.l. si societatem. §. arbitrorum, nu. 18. ff. pro socio, arg. l. cum hi. §. transactiones alimentorum. ff. de transaction. ubi iudex futurus super lite, super transactione arbitratur: sicut idem planè in excipienti petente aduersario eum inquietanti perpetuum imponi silentium, statuit Ioan. de Imo. in d.c. cũ sit generale. in prin. per no. in d.l. si contendat, ff. de fideiuss. & in l. Aurelius. §. cẽtum, ff. de libe. lega. & idem uoluit Abb. in d.c. si quis cõtra clericum. circa prin. de for. compe. Sicuti etiam quotiescunq; super aliqua exceptione debet aliquid principaliter examinari, ut cum reus ad sui defensionẽ cupit examinari testes ad perpetuam rei memoriam, semper examinatio coram iudice rei qui futurus esset super caussa principali, facienda est, secundũ intellectum l. fin. C. de usur. pup. secundum unã lectur. & idem approbat Frid. de Sen. cons. 231. ut in terminis, c. Albericus. &, c. significauit. de testi. ut eũ allegat ac sequitur Abb. in d.c. si quis contra clericum. & idem quoq; notat Bart. in d. §. transactiones alimentorum. Ex quo & hic notãdum, recurri ad iudicem partium non ad superiorem arbitratoris: sicut idem etiam colligitur ex c. exposita. ex̃. de arbitr. ubi Papa cognoscit de arbitramẽto lato à duce Venetiarum qui sibi nõ suberat: uerùm partes sibi suberant. sicut in simili, quando à iudice recursus seu reductionis ab arbitramento † appellatur ad Imperiale iudicium Cameræ, eiusmodi appellationes ibidem recipiuntur ac diffiniuntur: contra opinionem Bart. in l. j. de lega. 2. & Ioan. Andr. in add. ad Specula. in tit. de appella. in §. in quibus, in 4. col. & in additione incipiẽte, De hoc plenè scripsi, &c. & aliorum quos enũmerat Panorm. in 12

conf.38.in j.uol. Et obseruatur opinio Baldi, quem Rom. in conf.261. Super eo quod quæritur, in multis locis ita tenere allegat: ubi eandem quoq; sententiam pluribus argumentis confirmat ac comprobat. Vt igitur iam dictum in excipiente, ita eadem omnino ratione in diffamato hic statuendum est: ut siquidem nec sponte nec uoluntariè uenit, sed stimulatus propter diffamationẽ & naturalis caussa ac principalis magis attendenda est quàm accidentalis, ratione fori reus æstimetur, per s̄. nota & c. damnum. de reg. iur. in 6. Sicut idem quòd iudex diffamati hic competens sit, asserit Bal. in d.l.unica, C.ut nemo inui. ubi & Alex. in add. Et hanc sententiam expreßè affirmat Anton. de Butr. in d.c. si diligenti, col. 9. uers. Sed posito quòd requiratur sententia. & in specie planè in c. si clericus, in ult. quæstio. de for. compe. & in c. quinta uallis, col. antepen. uers. uenio ad quartum coram quo, de iureiuran. per d. l. fin. C. de usur. pup. & per no. Bart. in d. §. arbitrorum. ff. quæ idem no. in d. c. cum inter. in fin. de excep. & hanc opinionem etiam apertè probat Abb. in d. c. si quis contra clericum. circa prin. uers. Et hoc puto procedere. & sequitur Felyn. ibid. & in c. ea quæ. col. j. de re iudica. & in c. sin aũt. col. fin. de rescrip. et Dec. quoq; in c. 2. col. 4. de proba. & Socyn. d. conf. 94. uol. 3. Et quòd l. diffamari generaliter
13 *raliter † de quocunq; actore diffamante intelligatur, ut ille sequatur forum rei diffamati, specialiter etiam decidit Ioan. de Imo. in l. de pupillo, §. si is cui, ff. de op. no. nuncia. & idem in eandem sententiam in c. lator. super uerb. omnino sub uerb. exceptio. §. exceptionem habens, ex̃. qui filij sint legi. Et hanc tanquam communem ac legitimis rationibus fundatam nouißimè sequuntur ac approbant hic*

Ioan.

Ioan.Ferr.& Hiero.Cagno.Ex adductis itaq; hanc sententiam communiter receptam, ac iure quoq; expresso comprobari liquet,d.l.qui habent.ff.de tutel.& d.l.in contractibus.§.fin.C. de non num.pec.& l.cum uēdente. ubi Iac. Butr.& Bal.C.ubi causæ fiscales.& l.A diuo Pio. §.si super.ff.de re iudi.& d.l. cum hi.§ transactiones.& d.l.fin. de usur.pupill. & quod no.in c.olim.de iniur.cum sim.Irrefragabiliter deniq; atq; luculenter hæc sententia d. nouissima Imperiali constitutione confirmatur, ut mox uidebitur. Quod uerò suprà dictum est, reum exceptionem sibi competentem coram iudice cui ipse subiectus est, proponere posse,licet iudex actoris non sit:putat id Abb. in d.c.
si quis cōtra clericum,procedere in exceptione † propriè 14
dicta,quæ tantum stimulato seu stimulando stimulo actionis competit:secus esse in exceptione impropriè dicta,quæ competit etiam non stimulato, & hoc ratione publici interesse,ut quando opponitur cōtra electum confirmādum uel confirmatum cōsecrandum, ubi satis est quòd actio sit in potentia ut deduci poßit:& hanc exceptionem quæ intentionis appellatur,non coram iudice rei,id est excipientis,sed coram iudice ipsius electi discutiendam, ex ratione quòd quæstio principalis sit de per se, nec expectare ad aliud iudicium,ut ibid.Abb.per c.fin.de electio.lib.6.

Atq; ex iam adductis omnibus & ipsa materia l.nostræ fundari quoq; nō minima ex parte uidetur cautela, quam ponunt Dd.in l.consulta Diualia.C.de testam. & Ang. in l.j.§ hæc stipulatio, ff. si cui plus quàm per l. Falcid. per
quam effici posse putant, ut ferè nunquam actor † forum 15
rei sequatur,scilicet si ille qui agit,compareat,& dicat iudici: Ego sum acturus ad talem, &c. faciatis fieri proclamare

mare,ut omnes qui sua interesse putant compareant. Nam hoc casu arbitrantur eum qui putauerit sua interesse, & comparuerit, etiamsi fuerit clericus, teneri respondere in foro actoris: nec quicquam illum iuuare exceptionẽ, quòd actor rei forum sequi debeat. actorem siquidem replicare posse, quòd ipse eum reum non faciat, sed si putet aliquid sua interesse in præsenti lite, se coram suo iudice defendat: nec eum compelli posse ut suum sequatur forum. quam cautelam ut ualde singularem perpetuò in practica notãdam monet Socyn. in suis fall. in reg. Actor regulariter, in fin. Stat igitur firma, ut optimis rationibus ac expresso iure confirmata sententia, quòd agens ex l. diffamari ut reus censendus, & quod ipsius iudex ut ordinarius, ac in hoc iudicio competens, non diffamãtis requirẽdus sit. Nec quidquam hic contraria superius allegata remorantur, quæ ex hactenus traditis facilè solutionem recipiunt: & in specie
16 non obstat d. l. in tribus, ff. de iud. † ubi Caius inquit: Sed magis placuit eum uideri actorem qui ad iudicium prouocasset. quia ibi Iurisconsultus non in genere, sed specialiter ac in tribus tantum diuisorijs iudicijs loquitur, rationemq; annectit, scilicet quòd par causa omnium uidetur. Verùm hic longè diuersa apparet ratio, & planè dispar & diffamantis & diffamati caussa est: sicut ea diuersitas ex no. Innoc. Hostien. & Ioan. Andr. in c. lator. extr. qui filij sint legi. clarè sumi ac percipi potest. & fa. c. quidam, 5. q. j. unde cum hic lõgè diuersa ratio ac caussa utriusq; appareat, diuersum quoq; ius arbitrari debet, l. inter stipulantem. §. sacram, ff. de stipula. l. fin. ff. de ritu nup. cum sim. quod maximè hinc inde quoq; procedit, quòd diffamatus primitùs propter diffamationem ad caussam necessitate quadam fa-

mæ suæ aut rei tuendæ prouocatus, ut suprà demōstratum est, intelligitur. unde etsi hoc ipsum dictum Caius generaliter proposuisset, sicut id in specie fecit: falleret id tamen in casu l. nostræ tanquam specialiter exempto: ubi sententiam pro Crescente diffamato absolutoriam latam esse constat. Maximè igitur cum & æquitas hic subsit, dictum illud Caij in casu nostro non fallere ineptum esset, arg. notab. gl. in Auth. ut sine prohibi. matr. in prin. super uerbo æstimamus. Sic igitur nec d. l. libertus à patrono, cum ibi præall. no. & d. c. forum, §. accusator, eum qui primò litem incipit, actorem actorísue loco uideri, hic quidquam obstat. Si enim respiciendum, quid & primitùs & principaliter fit, patebit in hoc iudicio diffamatum primū prouocatum, & ut Abb. in d. c. si quis contra clericum, loquitur, futuræ actionis accusationísue stimulo stimulatū: dein in ipso iudicio principaliter diffamationis quæstionem discutiendam. Nec hic quidquam impediet, quod iam obijci posset, contra diffamantem non comparentem nec agentem, nihilominus tamen sententiam ferri: quia hoc sicut in alijs iudicijs ac institutis actionibus, fit † in contumaciam 17
non comparentis ac mandatum iudicis contemnentis, l. cōtumacia. ff. de re iud. cum sim. Vnde & si quod ius propter quod diffamare cœpit habuit, hoc ipsum per eiusmodi sententiam, sicut & actor contumax & institutam actionem suam intra statutū tempus non prosequens, propter ipsius contumaciam meritò amittit. Sicut in hanc sententiam Imperatores in l. nostra euidenter concludunt: ibi, Vnde constat meritò rectorem prouinciæ commotū, &c. Nec quidquam etiam hic officit, quod post alios Alex. in d. l. libertus scribit, reprobando opinionem Anton. de Butr. in d. c.

cum

cum inter. de excep. Illud enim ut satis ex ipsius d. consil. 103. & add. suis ad Bal. in d. l. unica, C. ut nemo inuitus, uidere est, non simpliciter aut generaliter intelligendum, sed solum in excommunicato, qui non potest stare in iudicio nisi pro defensione urgente ac necessaria, secundum d. c. cũ inter. & d. c. intelleximus. de iudic. Sed in l. nostra magis uoluntaria quàm præcisè necessaria est defensio, ut s. cap. 2. in fi. deductum. Nec hic quidquam Odofre. dictum in d. l. præsenti, remoratur, cum ibi ad id quod accidentaliter fiebat, tantum respexerit. ita nec hic curandum uenit quod no. Paul. de Castr. in d. l. in criminali. C. de iurisdi. om. iud. ibi enim ut planè singularis est, nec aliqua euidenti ratione dictum suum comprobat, ita illud & ex superiorib. facilè solutionem capit. Quod autem pro contraria opinione consi. Neapolitan. iudicauit ut Matth. de Affli. d. decis. 268. refert, & Nic. Boer. d. decis. 255. sequi & aliqui approbare uidentur, nihil etiam hic obstare potest. Id siquidem contra communem Dd. sententiam ac præstantiorib. rationibus fundatam, factum esse ex s. deductis apparet: ideoq; eiusmodi decisio. reprobari posse, constat ex notab. tex. in c. neq; dist. 9 ubi etiam Domi. dicit, quòd decisiones Rotæ reprobari possunt, ut & illas reprobat in c. duobus. de rescrip. in 6. ad quod idem refert Cardin. & Petr. de Anchar. & ibi declarat, quòd licet Domini de Rota à decisionibus suis recedere nolint, licet in contrarium rationes ualidiores adducantur, quòd tamen non nisi secundum ius iudicare habeant: cum ius nouum condere, solius
18 sit principis, &c. Sicut & non exemplis, † sed legib. iudicandum esse, rectè sancitum est l. nemo. C. de sen. & interlo. om. iud. Ang. de Are. in l. si expressum. col. 2. de appell.

Capoll.

Cæpoll.conſ.8 Pan.in c.ſi quando.ſuper glo. penul.& fi. de reſcrip. Felyn. & Dec. in Rub. eod. quod maximè hic dicẽdum eſt, cum ius expreſſum in contrarium extet,arg. gl.in c.fi. diſt. 20. quemadmodum in hanc ipſam ſententiam,quòd remedium l.diffamari intẽtare uolens,illud coram ſuo iudice licet ſeculari, etiam contra prælatum proponere poßit,Regium concilium Neapoli poſtmodum rectè pronũciauit,ut id refert ac cõprobat Anton. Cappy.in deciſ.no.Neap.deciſ.28 In cauſſa nobilis, referens ac approbans in hoc Alexan. d. conſ.103. uol. 5. & fi.pro ea deciſione quod in ſpecie no.Inno.in c.conquerente. de off. ordina.ita licet Pariſ. quoq; contrariam opinionem ſequi uideatur in d.c.in præſentia. de proba. contra tamen eum certius concludere apparet ex d.conſ.80.in fi.lib.4. Nec etiam Decij authoritas quidquam hic impedit. quod enim d.conſ.487.& d.conſ.686.in partẽ aduerſam ſcripſit, manifeſtum eſt eum ibidem hoc ipſum magis exempli gratia,cum id inter alia quoq; adminicula, cõplura cumulando ſecundum communem conſulentium cõſuetudinem, & regulam † l.ſpadonem,§.qui iura multa,ff.de excuſ. tuto. 19 ad materiam duelli inferat feciſſe,quàm ut ſimpliciter eam opinionem approbandam cenſeret.quod inde etiam liquidum fit,quòd docendo planè contrariũ expreßè ac in ſpecie aſſeruit,in d.c.lator.col.4.uerſ.ſecundo, Abb. quærit poſt Anton.de Butr.qui fil.ſint leg.& in d.c.2.col. 4. de proba.Sic quoq; Imperatorũ uerba in l.noſtra,ibi,Vt contradictionem faceret ſi defenſionibus ſuis confideret, &c. nullam hic hæſitationem pariunt, ut ſ. in interpretatione uerborum declaratum eſt.ita nec d.l.purè, etiamſi directè intelligatur,quidquam hic obſtare poteſt, cum diffamare ad

ad iudiciũ prouocare sit, ideoq; reus iã prouocatus ad caussam censeatur, ut Bal. hic circa fin. uers. item in l. nostra. Sic & quæ similia hic obijci possunt sine aliqua ambiguitate seu difficultate ex suprà dictis, & finaliter ex nouissima Imperatoria constitutione resolutionem suam accipiunt.

Quemadmodum igitur ex iam adductis omnibus euidenter constat, diffamatum quo ad beneficium fori, singulariter ut reum priuilegiatum: ita quoq; dici uix potest, quàm homines quidam malitiosi in iudicio Imperialis Cameræ hoc beneficio ac priuilegio fori turpiter abuti cœperint: ex occasione quòd contra omnium tyrannidem ac iniquitatem omnib. in Imp. Rom. sacrosanctum ac extremum
20 iusticiæ perfugium † Imperialis Cameræ iudicium existere creditur, omniumq; ciuium Romani Impe. paucis exemptis, ut supremum ita & cõmune iudicium inuicem præstò est: tum quoq; quòd hoc beneficium ac priuilegium fori ex l. nostra diffamato competens quàm latissimè patet, ut etiã citatio hic à iudicib. omnino extraneis fieri possit:
21 sicut in puncto l. nostræ in Imperia. iudicio † Came. contra quemcunq; diffamatorem processus decernuntur, per no. Ro. in d. cons. 53. & add. ad Bal. in d. l. unica, C. ut nemo inuit. cum sim. etiam contra eos qui à iurisdictione iudicij Imper. Cameræ iure quodam suo singulari ac fori priuilegio exempti sunt, uel inuicem singularibus ac receptis exemptionibus uti consueuerunt: idq; adeò, ut hic nullus in uniuerso Imperio Ro. aliquo iure seu priuilegio suo, aliquáue exceptione contra citationem ex l. nostra in Imper. iudicio Cam. aduersum se impetratam, promulgatam ac editã se tueri queat: idq; simpliciter ac indistinctè omnino, si diffamatus in prima instãtia Cameram, ut infrà dicetur,

iudi-

*iudicem habeat: ut etiam hoc nomine condictio ex l. nostra
supra cæteras actionum formulas singulariter triumphet.
Etsi enim dicta priuilegia † fori, ac singulares istæ exem- 22
ptiones in d. ordinatione iudicij Imper. Cam. denuò quib.
inter se competunt, Imperiali authoritate comprobatæ cõ
firmatæq; sunt, atq; ibidem Imperialis sanctio extet: singu
lares, consuetas ac constitutas inter certas personas exē-
ptiones, inuicem omnino retinendas seruandasq; esse. sic e-
nim in d. ordina. par. 2. tit. 2. quom. & coram quo iudice
electores, principes, ac eiusmodi personæ illustres inuicem
iudicialiter conueniri queant. Inter cætera in princ. in hæc
uerba habetur: Item in controuersijs iudicialib. inter Ele- «
ctores, Principes, ac eiusmodi personas illustres, spiritua- «
les & laicos ita seruetur, qui singulares receptas legitimas «
exemptiones inuicem habent, his secundum earum præscri «
ptum inuicem utantur: qui uerò eiusmodi exemptiones in- «
uicem non habent, &c. de qua re etiam quo ad alias perso
nas in seq. tit. 4. §. 3. & seq. tractatur. item quo ad eos qui
singulariter à iurisdictione Imper. iudicij exempti sunt, cõ
stitutio Imperatoria d. par. 2. tit. 27. in hunc modum ex-
tat: Cæterum ordinamus, statuimus ac uolumus, ut omnes «
ac singulæ personæ & causæ, quæ nostræ Imperatoriæ iu- «
risdictioni immediatè subiectæ, neq; per singulares exem- «
ptiones, huius nostræ ordinationis aut alia priuilegia, li- «
bertates, receptas ac legitimas cõsuetudines exceptæ sunt, «
in nostro Imper. Cam. iudicio conueniantur, ac in contro- «
uersiam uocentur. His tamen omnibus exēptionibus, † in- 23
quam, ac singularibus priuilegijs utcunq; confirmatis, dif-
famans quo minus in iudicio Imperial. Cam. citatus compa
rere cogatur, nullo modo gaudere poterit: sicuti hactenus*

in Imperiali iudicio contra quoscũq; laudabiliter seruatũ esse cõstat, etiam contra ipsos electores priuilegiatos. Nec quidquã enim priuilegia seu exceptiones dicta processus ex l. diffamari impedire possunt. quod nũc clarũ ac expeditũ esse, ex nouissima ac singulari Imperatoria constitutione mox subnectenda in specie ac luculenter apparebit: quanquam & olim ac semper ita in Camera cõstãter obtinuit: licet antiqua ordinatio iudicij Cam. Anno 1532. Ratisbonæ edita, ut dicetur, utramq; partẽ Cameræ subiectam esse requirat, & l. nostram solùm ad immediatè Imperiali iudicio subditos restringere, quanquã nõ dextre, ut dicetur,
24 *uideri queat. siquidẽ ordinatio de exemptionib. † loquitur in casu cũ quis agit aut uult agere, non aũt cum quis diffamat, & sic non uult agere: qui casus est omissus, & relinquitur dispositioni iuris cõmunis, quo in puncto diffamationis etiam iudex planè extraneus habet cognoscere. Igitur tunc Camera iudex est, non attento quòd diffamãs immediatè eo tribunali subiectus non sit, cum iudex diffamationis sit: sicut semper ac rectè in iudicio Cameræ hactenus obtinuit. Cũ igitur Imperiale iudiciũ omniũ in imperio iudiciorũ cõpetens ac supremũ sit, de in beneficiũ l. nostræ latissimè pateat, ac constet omnem Imperiali Cameræ subditũ, quemlibet in Imperio, ratione diffamationis ibidẽ, nullis priuilegijs ac exemptionibus obstantibus, liberè ac rectè conuenire posse: factum est, inquam, ut hac lata permissione iuris cõmunis simul & tanta beneficentia Cameræ Imperialis multi turpiter abuti, atq; exin & iudiciũ Imperiale caussarũ impertinentiũ multitudine & partes temerè citatæ plurimũ grauari cœperint: quæ res postmodum cũ Imperatori, proceribus ac statibus Imperij, in aliquot*

comi-

comitijs manifestata ac proposita esset, inde quoq; ex illorũ pietate & prudentia remediũ accepit: atq; eapropter quibus, qualiter ac quatenus, in pũcto l. nostræ, Imperialis Cameræ iurisdictione uti cõcessum, ne cuilibet Imper. hac amplissima iurisdictione ad libitũ hic suũ ac in alterius detrimentũ abuti apertũ ac permissum ulterius sit, accuratè ordinatũ atq; prouisum. Et quidem in comitijs Ratisbon. Anno 1532. ubi de ordina. iudicij Imper. Cam. tractatur, eo in recessu, inter cætera qualiter ibidem ex l. diffamari agi ac cognosci oporteat, in hæc uerba cautũ ac constitutũ habetur: † Postquam uerò ille articulus ad nostram ac Ele- 25
ctorum Principum ac Statuum Imperij ulteriorem proui- «
sionem deuolutus, cum punctum nos ac Electores, Princi- «
pes ac Status latius expendimus, & post diligentem habi- «
tam inquisitionem tantum reperimus, quòd per processus «
ex l. diffamari caussæ non solum in iudicium deducantur, «
ac dein ita in suspenso relinquantur: uerum etiã partes con «
tra nostram ac Imperij ordinationẽ eorũ ordinario iudi- «
cio atq; instantia excludantur atq; priuẽtur: quapropter «
statuimus, ordinamus ac uolumus, quòd l. diffamari in Ca- «
meræ nostræ iudicio intelligi ac usurpari debeat in fractæ «
pacis, iniuriosis, ac alijs caussis, & inter partes nostræ «
Cameræ iudicio immediatè subiectas, eóue secundum no- «
stram ac Imperij ordinationem pertinentes. Quod alias «
uerò personas & caussas spectat, debent hæ suis ordina- «
rijs iudicibus relinqui, & casus in prima instantia ad iu- «
dicium nostrũ Cameræ haud spectãtes ad ordinarios suos «
iudices remitti, &c. Ex qua ordinatione quidã concluden- «
dũ arbitrati sunt, l. diffamari in iudicio Cameræ solũ ad im «
mediatè et ex utraq; parte subditos Cameræ esse restrictã. «

*quem sensum licet ipsa constitutionis uerba præ se ferre ui
deantur, eiusmodi tamen interpretationem & olim ac sem
per contrarius usus, quòd ex ea magna absurditas, & dif=
famatum immediatè Imperio ac Cameræ iudicio subditum
ordinario suo iudicio, contra legitimum l diffamari bene=
ficiū priuari sequeretur, rectißimè reprobauit: cum quæ=
libet dispositio ita sanè intelligenda ac moderanda sit, ut
omnis absurditas ac inconuenientia excludatur, l. de pupil
lo, §. si quis fortè. ff. de no. op. nuncia. l. pe ff. ad exhib. cum
sim.* De eadem igitur re in sequentibus comitijs Augusta=
nis Anno 1548. *in noua illa ac perfecta iudicij* Imperial.
Cam. *ordinatione plenius denuò ac certius à* Ro. Impera=
*tore, &c. tractatum constitutumq́; est, prout inibi in par.
2. tit. 25. qui est, Quomodo in iudicio Cameræ ex l. diffa=
mari agi poßit, constitutio integra extat, in hunc modum*
26 *Latinè se habens: Quòd etiam † per processus ex l. diffa=
» mari caussæ interdum in iudicium deducuntur, ac dein ita
» in suspenso relinquuntur: unde quoq; partes contra no=
» stram ac* Imperij *ordinationem, ordinario suo iudicio atq;
» instantia excluduntur atq; priuantur.* Eapropter *statuimus
» atq; ordinamus, quòd l. diffamari in Cameræ iudicio no=
» stro intelligi ac usurpari debeat, in fractæ pacis, iniuriosis
» ac alijs similibus causis, in quibus eiusmodi diffamationes
» uersutè, dolo malo, aliòue modo in alterius partis præiu=*
27 *dicium ac grauamen fiunt: neq; aliter † quàm si pars pe=
» tens, quæ in caussa principali rea, nobis ac* Imperio *aliàs
» immediatè subiecta, uel ad nostrum Cameræ iudicium, ex
» nostra ac* Imperij *ordinatione immediatè pertinet. Quòd
» etiam iudex noster Camer. ac assessores, priusquam eius=
» modi processus decernant, ratione diffamationis per scri=*

pta

pta aut alia fide digna testimonia ac indicia informentur
ac instruantur: & si eiusmodi processus decreti, & diffa-
matio insuper, ut debet, probata: tunc diffamanti † si diffa 28
matus iudicio Cameræ in prima instantia immediatè sub-
ditus, uel aliàs caussa secundum naturam eius eò pertinet,
coram hoc nostro iudicio Cameræ: si uerò diffamatus im-
mediatè Imperio, uerùm in prima instantia iudicio Came-
ræ non subditus, coram iudice ad quem caussa ordinariè
spectat, certus terminus actionem suam proponendi, hac
clausula, si id minus faciat, quod ipsi perpetuum silentium
impositum esse debeat, statuatur: ac aliàs secundum nostra
ac Imperij cõmunia iura & ordinationes agatur & pro-
cedatur. Si uerò diffamatus Imperio non immediatè sub-
ditus, neq; ipse uel caussa secundum eius naturam eò in pri
ma instantia pertinet, tunc ad instantiam eius partis in no
stro iudicio Cameræ contra diffamantem, non attento, cu-
iuscunq; iurisdictionis sit, nullus processus decerni, uerùm
caussa in ambobus punctis diffamationis ac caussæ princi-
palis ad ordinaria iudicia remitti debet. Quæ constitutio
propter breuitatem, qua hodie lingua nostra Germanica
accuratè ac eleganter admodum exornari solet, & tamen
hic à stricta uerborum interpretatione recedendum mini-
mè fuit, aliquam forsan difficultatem præ se ferre uidetur.
Ea igitur in effectu quo ad iurisdictionem diffamato in iu-
dicio Cameræ tribuendã, tres † casus distinctos ponit. Pri- 29
mò, quando diffamatus Imperio immediatè ac in prima
instantia iudicio Cameræ subditus est, tunc processus de-
bent decerni. Idq; ut suprà satis demonstratum est, & ex
hac constitutione Imperatoria clarè patet, contra quem-
cumque diffamantem, nullis priuilegijs aut singularibus

exemptionibus omninò obstantibus: ex suprà tradita ratione, quòd ordinatio de exemptionibus, de ijs qui agere intendunt, loquitur: deinde quòd diffamans hic licet agere omnino non uel necdum uelit, tamen in odium eius tanquã actor habeatur. Si igitur status Imperij quantumcunq; priuilegiatus contra eum qui immediatè Imper. iudicio subiectus est, uellet agere, hoc omnino coram ordinario suo iudice, hoc est iudicio Imper. Cam. facere cogeretur. Igitur similiter & in hoc casu rectè ibidem, ne illi malitia sua lucrosa sit, conuenitur, &c.

Secundò, quando diffamatus Imperio quidem imme-
30 *diatè subditus, † uerumtamen in prima instantia iudicio Cameræ nõ subiectus est (de quib. in d. ordina. par. 2. post primum tit. titulus singularis extat) tunc ad petitionem eius, diffamanti certus terminus, intra quem coram ordinario iudice diffamati diffamationem suam deducat, à Camera hac comminatione constitui debet, ut si id minus egerit, quòd illi perpetuum silentium impositum esse debeat.*

31 *Tertiò, quãdo diffamatus Imperio non immediatè † neque item iudicio Cam. in prima instantia subiectus est, tunc in Cam. contra diffamantẽ, etiam si is Imperio ac iudicio Cam. in prima instantia immediatè subiectus esset, nullus omnino processus decerni, uerũ caussa ad ordinariũ iudicem, diffamati s. remitti debet. Ex hac igitur cõstitutione, ut iurisdi. Cameræ Imp. cõpetat in pũcto l. diffamari satis patet, illã item l. de quocunq; actore diffamãte intelligi, ut ille sequatur forũ diffamati rei: & ita iudicẽ diffamati omnimodo iudicẽ competentẽ ac ordinariũ in hoc iudicio esse sine omni ulterius scrupulo ac contradictione cõstat. Et quidẽ primus ille casus clarus est. quod uerò in textu d. con*

stitutionis

ſtitutionis dicitur de cauſis ſecundum naturam ſuam † ad 32
iudicium imper. Cameræ ſpectantibus, de fractæ pacis ac
aliis, de quibus in d. ordina. par. 2. poſt tit. 8. tit. ſingula-
ris extat, intelligendum uenit. Quòd item in ſecundo caſu
d. conſtitutionis remiſsionis ad iudicem ordinarium cum
certi termini præfixione, mentio fit: id nunc expeditũ eſt,
ad cuius petitionẽ, ad quem & qualiter ea à Camera † fie 33
ri poſsit ac debeat: tamen & antea ſi citatus petebat cauſ-
ſam remitti, remiſsio iuxta ſuprà dictam ordinationem
de anno 32. fiebat, quando conſtabat de diffamatione re-
miſsio. Ita quòd ſtatuebatur diffamanti terminus ad agen-
dum coram iudice ordinario nominãdo ſeu nominato, per
reum originarium, infra quem terminum, ſi idem diffamãs
actionem non propoſuiſſet, quòd tunc in puncto abſolu-
tionis, impoſitionis ſilentium fieri deberet in Camera ad
inſtantiam rei originarij: quod iuſtum eſt. & ſic ex utraq;
ordinatione patet, quòd licet reus diffamatus immediatè † 34
Imperio, uerùm in prima inſtantia iudicio Cameræ ſubie-
ctus non ſit: ad ordinarium tamen ſuũ iudicem remiſsionẽ
cauſſæ fieri debere. Quod ipſum recto, legitimo ac com-
muni ordine procedit. quemadmodum enim reus hoc be-
neficio gaudet, ut non niſi coram ordinario ſuo, in prima
inſtãtia cõueniri poſsit ac debeat: ſic quoq; & hic in præ-
iudicium inuiti actoris hunc omittere non poteſt, q. hic is
reus reputetur, & quòd fauor actoris ſit † plures habere 35
iudices, cui reus renunciare nõ poteſt: per ea quæ pulchrè
no. Socyn. in c. propoſuiſti, & in c. cũ ſit generale. de for.
compe. Vltimus caſus d. conſtitutionis hic dubium nullum
habet: tota cauſſa ſiquidem diffamationis atq; ſi nunquam
quidquam in iudicio Cameræ petitũ ac deductum fuiſſet,

coram ordinario diffamati,licet diffamãs in prima instantia immediatè iudicio Imperiali subiectus sit, peragenda atq; tractanda erit. Et sic ex Imperiali hac constitutione patet, eorum petulantiam ac uersutiam qui beneficio hoc l.diffamari latißimè patente in amplißimo illo Imperiali iudicio Cameræ aliàs omnium Imperij ciuium atq; adeò ipsius sacrosanctæ iusticiæ in orbe Romano unico ferè ac supremo asylo, in aliorum detrimentum abuti non uerebantur, egregiè ac prudenter coarctatam atq; restrictam.

Etsi uerò ex superiùs traditis quemlibet iudicem diffamati in hoc nostro iudicio iudicem competentem ac ordinarium esse satis constat:tamen cum etiamnum apud quos
36 dam,an quilibet iudex poßit silentium † imponere, quæstio in dubio relicta superfit,& ea hic certius ac specialius necessariò diffinienda erit.Et quidem non quemlibet iudicem posse,uult Andr.Barba. in c.in præsentia, nu. 37. de proba.Et quis iudex processus,& quando citationem contra non subditũ poßit decernere,decidit Dyn.in c.ea quæ de reg.iur.in 6.et tractat plenè Socyn.in d.c.proposuisti. de for. compe. Verumtamen ne hic longiore disquisitione opus sit, quòd quilibet iudex ordinarius aut præses prouinciæ idipsum ac ex l.nostra decernere poßit, ex textu ipsius l.diffamari luculẽter ac aliquoties patet, ut ibi: Cum affirmes diu præsidem unum atq; alterũ.& ibi:Vnde constat meritò rectorem prouinciæ. item ibi: Aditus præses prouinciæ,&c.sicut in hoc & Boer,d.decisio.255.num. 12 in fi.rectè concludit. Atq; cum diffamare species delicti sit,ubiq; diffamantem,ut & suprà deductum,tanquam coram iudice competente ac ordinario conueniri posse,similiter satis liquet iuxta l.3.ff.de off.præsid. cum sim. Et

sicuti

ſicuti condictio l. noſtræ in omnibus caußis diffamationũ locum habet: ſic etiam in iſtiuſmodi caußis decerni ac citatio fieri, non ſolùm † à ſuperiore, ſed etiam ab inferiori- 37
bus & omnino iudicibus extraneis poteſt. ſa. d. c. conquerenti. & quod ibi no. de off. ordin. Neq; hic aliqua alicuius priuilegij allegatio locum meretur: ſicut in Imperiali iudicio contra electores priuilegiatos alioquin aut exemptos, ut ſatis ſuprà oſtenſum, conſtanter ſeruatur. Vnde hic non ſolùm deciſio illa ceſſat, q̃ † citatus non teneatur compa- 38
rere ad allegandum priuilegium ſuum, ſi notorium eſt iudicem non habere iuriſdictionem, uel habere eligibilem in cauſſa, prout no. gl. in c. ſi duob. ubi & Abb. de appell. & in clem. paſtoralis. §. Piſana. de re iudi. & c. ueniens. de accuſ. et c. ſi Epiſcopus, 3. q. 2. ſed ne quidē hic ulla ullius priuilegij ſeu exemptionis productio quidq̃ iuris uel aliqua ratione, ſibi uindicare pōt: ſicut ex ĩ. traditis clarè elucet.

Atqui poſtremò hoc in loco commodè adhuc ac utiliter quæſtio illa enodari poterit: Si diffamatus plures iudices habeat, † & condictionem ex l. noſtra competentem 39
coram uno intentauerit, petendo perpetuum ſilentium imponi creditori, qui illum debitorem ſuum eſſe diffamauit: inde prouocatus coram alio ex prædictis iudicibus compareat, atq; agendo petat id quod ſibi deberi prætendit: utrum iam exceptio litis pendentiæ obſtare queat, & ad quem cauſſa remittenda ſit? Et quidem Socin. conſ. 94. uol. 3. conſuluit electionem iudicis actoris eſſe, ſcilicet creditoris. pro quo etiam ſa. quæ idem no. in d. c. propoſuiſti, & d. c. cum ſit generale. de for. compet. Sed in contraria ſententia, quòd coram eo iudice coram quo primo beneficium l. noſtræ intentatũ eſt, cauſſa peragi debeat, eſt Felin.

in d.c.cum ſit generale.col.4.Verùm in hac quæſtione ritè ac legitimè diſcutienda, quo ad iudices diſtinguendum omnino eſſe uidetur. Aut enim diffamatus qui plures iudices habuit,inferiore ac ordinario ſuo iudice præterito,ſuperiorem protinus à quo ulterius appellare nullo modo
40 datum acceßit:& ſanè † hoc caſu opinio Socini procedere poteſt,per ea quæ & ſuprà dicta ſunt,& quòd fauor actoris ſit plures habere iudices, cui reus renunciare nõ poteſt,ut Soc.in d.c.propoſuiſti,&c. & quòd actori hic eodem priuilegio ac iure uti conceſſum quo ipſe reus,ſi primò ab actore fuiſſet conuentus,uti potuiſſet:ut ſcilicet primum coram ordinario ſuo & ordinatim ac gradatim, nõ protinus corã ſuperiore à quo nulla amplius daretur ſeu concederetur appellatio,conueniretur: ſicut ex d.ordina. iudic.Came.ſecundus caſus exemplum eſſe poteſt.ubi licet diffamatus immediatè quidem imperio, tamen ſi in prima inſtantia iudicio Cameræ Imperialis immediatè ſubiectus haud ſit, cauſſam ad ordinarium ſuum iudicem remittendam eſſe conſtat. Neq; uerò hic ad rem pertinet quærere, ſi diffamatus iudicem aliquem ex ordinarijs diffamantis acceßiſſet,per quod magis Socini opinionem ut ueriorem comprobari uideri poſſet,cum is planè hic iudex incompetens ſit, nec diffamatus hunc inter ſuos iudices ordinarios aliquo modo habere intelligatur per hactenus tradita & ea quæ no.Bar.in l.in criminali,C.de iuriſdic.omn.iud.ut eum allegat Alexan.d.conſ.103.num.2. uol.5.cum ſimil. ſupra latè deductis. Aut igitur ipſa quæſtio de iudicibus inferioribus ac ijs qui ſuperiorem agnoſcunt, & ad quem poſtmodum appellare iure permiſſum,uel alijs ordinarijs parem poteſtatem habentibus, & ita ubi nullum actoris

peri-

periculum seu praeiudicium uertitur, isue aliquo iuris beneficio priuari praeter iuris rationem potest, intelligenda est. Et tunc quidem si coram uno ex his ordinarijs diffamatus condictionem ex l. nostra instituisset, exin iam diffamantem coram alio iudice comparere, & diffamationis caussam ac principalem peragere non posse. & sic Felin. *sententiam magis probandam ac firmiorē esse meritò existimari potest: quòd primum ex ipsis uerbis l. diffamari probari uidetur, ibi,* Praesertim *cum affirmes diu praesidē unum atq; alterum. ubi uerbum alterum non solum ad successorem, ut ibi gl. &* Bal. *uoluerunt, sed ad quemlibet aliū alterius prouinciae praesidem referendum esse, suprà in uerborum interpretatione ostendimus.* Fuit *igitur diffamato libera electio inter praesides atq; rectores, quorum singuli in singulis suis prouincijs parem potestatem habuere, con cessa. & fa. d. l. 3. ff. de off. praesid. & quod diffamare delictum, &c.* Deinde *si opinio Socini generaliter ac simpliciter uera ac intelligenda esset, sequeretur quoties diffamatus plures haberet iudices, omnem institutam ex hac l. nostra condictionem ad uoluntatem diffamantis agere uolentis eludi ac frustrari posse, & licitum esse praesidis authoritatem contemnere, contra l. si praetor. ff. de iud. & l. fi. ff. ne quid in loco pub. cum simil.* Et *sic beneficium l. nostrae quo ad forum diffamato concessum auferretur, atq; in ipsius dispendium retorqueretur, contra reg.* Indultum, & *c. quod ob gratiam, de reg iur. in 6. quod esset absurdum. quare praesens quaestio † ita temperari ac moderari debet,* 41 *ut omnis iniquitas ac absurditas excludatur, argum. l. nam absurdū. ff. de bon. liber. c. in* Genesi, *de electio. & c. quemadmodum, de iureiuran. cum simil.*

CA-

CAPVT V.

QVID ET QVA RATIONE petendum, ac qualiter in hoc iudicio libellus rectè formari possit ac debeat.

SVMMARIA.

37 Ex-

famari, est tantū exploratio uoluntatis diffamantis.
67 *Cōtumacē cōtra, nisi instāte altera parte, nō proceditur.*
68 *Sententia contra in termino non comparentem ut feratur, à diffamato peti debet.*
70 *Citatus ad comparendum primitùs sub pœna silentij in iudicio Cameræ idcirco non grauatur.*
71 *Citatio interdum cum comminatione pœnæ fit in iudicio Camer. Imperial.*
72 *Supplicationis pro citatione cum comminatione silentij, finalis petitio ut formari poßit.*
74 *Citationis ac processus iuxta l. diffamari in caussa matrimoniali, prout in Consistorijs spiritualibus forma.*
75 *Matrimonij fauore multa contra iuris communis seriem specialia conceduntur.*
77 *Diffamans de crimine falso non solū ex l. diffamari conueniri, sed & accusari potest.*

1 ICET *citatio † fundamentum ordinis iudiciarij sit, ut Spec. in tit. de cita. in prin. & regulariter ab ea iudicium incipiat, §. fi. Inst. de pœnitem. litigan. atq; hoc nomine à practicis scriptoribus plerunq; citatio conceptioni libelli præponi ac tradi soleat: maximè cum ipsa*
2 *libelli porrectio † de processu iudicij nō æstimetur, ut Bal. in rub. C. de in ius uoc. & Bal. & Alex. in l. 1. ff. eo. & Feli. in c. 1. col. 1. de lib obla. & de iure uerius esse existimet, q. quis prius citari debeat, quàm libellus offerri. Petr. Ferr. in sua. pra. sub rub. form. actio. real. §. ad euidentiam, nu. 12. iuxta glo. in c. eccles. sanctæ Mariæ, extr. de constitut. & c. quoniam cōtra falsam, extr. de proba. tamen cum constet, meliori ac luculenta ratione eum in practica ordinem in omnibus bene institutis iudicijs seruari, ut primò iudici*
offe-

offeratur libellus, & postea super eo expediatur citatio, eo quòd iudex † primò uidere libellum debet, ut rem acu- 3
tius perpendere, ac deliberare poßit, an libellus iustus sit ut super eo procedatur, sicut Bar. & Bal. in Auth. offera-
tur, C. de litis contesta. & Bal. in l. cum clericis, C. de episc. & cler. & Ioan. de Imol. Panorm. & multum notabiliter
Feli. in d. c. 1. col. 1. & sequitur Maran. in sua practi. in 6. par. uerb. libellus, nu. 17. Sicut in supremo Cameræ Impe-
rialis iudicio primum pro citatione supplicandum esse antequam decernatur citatio, notum est: in qua planè suppli
catione ipsa requisita † substantialia, licet denuò libellus 4
summarius post citationem exhibendus sit, exquisita ratione contineri necesse est: uti & in cæteris hinc inde cla-
ris iudicijs uidere est, ubi ipse ferè libellus ex parte iudicis loco citationis ad citandos mittitur. sicut & hanc commu
nem practicam esse Petr. Ferr. loco allega asserit, & hanc fundari ex c. significauit, extr. de libelli oblat. Id ipsum ue-
rò cum in nullo alio iudicio atq; in hoc nostro adeò locum solidũ sibi uindicet, ut libellus hic noster nihil aliud † quã 5
diffamantis citationem ad explorandam ipsius uoluntatẽ an ipse agere uel accusare nec ne uelit, requirat ac impe-
tret: meritò in hoc iudicio nostro legitimum principium li belli oblationem constituimus, eamq; citationi debito ac
rectißimo ordine præponimus: cum iudicium hic quantũ I. nostræ processum spectat, super diffamati libello † tan- 6
quam unico ac principalißimo fundamento fundetur ac dirigatur: idq; in tantum ut si diffamans legitimè citatus
non compareat, probata diffamatione super solo libello hic iudicium procedat, ac sententia planè condemnatoria
contra diffamatorem feratur. Itaq; in hoc nostro iudicio,

quod

quod suprà dictum est libelli porrectionem de processu iudicij nõ esse, omnino limitationem recipit: ubi uel maximè uerum est ac procedit, quod de libello, q. is de substantia ordinis iudicij sit, not. Abb. in c. cum 1 & A, de re iudic. & in c. examinata, de iudi. & fa. c. unic. de lit. contestat. Quæ res tamen cum aliquod scrupulum hic habere uideatur, nõ inconuenienter nunc primùm ea quæstio tractabitur, An

7 *in hoc nostro iudicio libelli oblatio † necessaria sit, nec ne? quòd etenim is qui remedio l. diffamari in iudicio uti uult, non teneatur libellum offerre, nec litem contestari, nec alium iudiciariũ ordinem obseruare, sed solum petere possit ac debeat terminum aduersario aßignari, infra quẽ doceat de iure suo, aliàs si non doceat postea nõ audiendum, no. Bal. in l. nostra, & Bar. in l. mancipiorum, de op. lega. & Inno. in c. conquerente, in 2. gl. de off. ordin. & in c. lator. extr. qui filij sint legi. & clarè in c. in præsentia, extr. de probat. ubi dicit, quòd iudex ex officio suo & de plano & sine libello cognoscet quis poßideat, quando uterq; dicit se poßidere: sicut in simili uidemus, cum terminus actori statuitur ad eligendum, d. l. mancipiorum, & ibi Barto. putat istud officium non implorandum dato libello ordinario, sed summariè tantum de plano, & sine causæ cognitione, secundum Dyni opinionem in l. Titia. ff. de accusa. & in c. indultum, de reg. iur. lib. 6. Atq; adeò Bal. hic procedere putat, quòd aßignatio termini ad probandum sine libello fiat: ut & quando neutra partium uult libellum offerre, sed armis & uiribus de facto litigare, allegat l. liberis. §. ulti. ff. de liber. cau. Verùm his nihil impedientibus*

8 *ut generaliter libellus † in scriptis porrigendus est, ut rectè Ioan. de Imol. Panorm. & Felin. in d. ca. 1. de lib. oblat.*

ita

ita quòd in hoc nostro iudicio libellus in scriptis planè of-
ferri debeat, legitimè recteq; usu ac hodierna fori ac iudi-
ciorum consuetudine seruatur:† primùm ut iudex super li 9
bello, an super eo ad citationem hic, quæ protinus præiu-
dicium totius causæ in se complectitur, procedendum nec
ne sit deliberare secum & cognoscere, similiter & postmo
dum, ut aliàs regulariter, formare sententiam sciat, quæ se-
cundum petitionis formam ferenda est, c. licet Heli. *extr. de*
simo. Id *quod ratione citationis maximè hic iudici primi-*
tùs cogitandum erit, cum ipsius sententiæ in hoc iudicio et
uis & specialis quodammodo forma, in citatione repræ-
sentata sit, ut infrà suo loco uidebitur. Dein *ut citatus quo-*
que diffamationis caussam animo rationeq; complecti, &
de probationibus suis dispicere, atq; an cedere uel conten-
dere è re sua sit ac expediat, consilium exquirere atq; de-
liberare ualeat: præsertim cum hic de pleno ipsius agatur
præiudicio, atque idcirco cautius agendum sit, iuxta c. ubi
periculum, de electio. in 6. præterea quòd totum iudiciũ l.
diffamari per se, super solo diffamati libello ac ipsa legiti-
ma iudicis citatione procedit, ut dictum est, & in proces-
su uidebitur. denique quòd hic non nisi cum aliqua caussæ
cognitione ratione diffamationis iudex citationem ac pro
cessus decernere potest, sicut & iure communi & nouissi-
ma Imperiali *constitutione summa ratione sancitum ac or*
dinatum esse, suprà cap. 1. euidenter deductum est. ex quo,
quod no. Bartol. *in d. l. mancipiorum, hic non obstat, cum*
ibi caussa manifesta ac plana sit, quòd hæres durante ele-
ctione, non posit de familia disponere, ideoq; probatione
non indigeat, ut l. 1. cum simil. de exercit. hic uerò diffa-
matio omnino probari, ac de ea iudex plenè instrui de-

beat: unde rectè hic libellus cum probatione diffamationis in scriptis iudici exhibendus, ideoq; exin citationi omnimodo inserendus uenit, ex rationibus suprà positis: & quod hodie ferè, & alijs de causis præstantibus in iudicijs legitimè institutis, in scriptis procedi solet. ff. Authentic. offeratur, Cod. de lit. contestat. & quod not. Institutio. de actio. in §. Tripli. Secundo igitur loco bono ordine quæstio, quam hic Ioan. Fabri obiter mouet, an duo libelli

10 *† dari debeant, unus ut tempus præfigatur, alius elapso termino ut silentium imponatur, sicut ex casu ferè l. nostræ colligere est: an uerò unus, in quo concludatur, ut cessetur, sufficiat, tractanda ac discutienda uenit. Et quidem prima facie, quòd hæc quæstio exigui momenti æstimari ac facilè subuerti possit, uideri potest ex eo, quòd licet in eiusmodi petitione uel libello non peteretur ut silentium imponeretur, tamen iudicem id supplere posse, cum*

11 *silentium † de natura litis ueniat: ideoq; id specificè peti necesse non esse, secundum Bal. in quæst. per eum disputata quæ incipit, Accusatus de ui turbatiua, col. 3. post princ. uers. Silentiū enim quod uenit. unde facilè colligi potest unicum hic libellum sufficere, licet in eo ut cessetur haud petatur. & rationem annectit Bal. quòd ad iudicē pertineat sententiam formare secundū ius, c. cum dilectus, de ele. cum simil. & si iudex secundum eum nollet imponere silentium nisi per partem peteretur, posse hanc additionem fieri in libello lite etiam contestata, cum pòtius declaratio q̄ noua petitio sit: nec obstare l. edita actio, C. de eden. Nam licet,*

12 *ut inquit, sit uerum quòd in libello † non possit addi uel detrahi in tribus substantialibus partibus libelli, facti scilicet narratione, obligationis uel iuris suppositione & conclusione*

clusione post litem contestatã: tamen secus esse in his quæ incidenter petuntur, in quibus pars potest petendo & iudex decernendo supplere, donec sit impositus terminus liti. & sic cum Bal. uideri potest simpliciter transire Boer. decis. 255. nu. 9. Verùm hac obiectione ac similibus propter contemptam hic authoritatem iudicis, &c. neutiquã obstantibus constat hanc quæstionẽ ut dignam non immeritò à Io. Fab. hic motam: cùm ob doctrinam Bar. in d. l. Titia. ff. de accusatio. in prin. ubi primò notat iudicem posse accusatori statuere tempus intra quod accusare poßit: secundò, q; iudex elapso termino poßit pronunciare eum nõ esse audiendum: tum uerò maximè, quòd in hoc iudicio in effectu & quo ad processum secundum hanc distinctionẽ proceditur. Etsi enim unico & primo libello peti potest & debet ut aduersario tempus præfigatur, & in eo non comparenti silentium imponatur: tamen manifestum est, legitimè citato intra constitutum terminum non comparenti, ut silentium imponatur, denuò à diffamato peti debere: sicut & secundam hanc petitionem primæ similem Angel. Aret. instit. in rub. de except. in 9. quæst. quem & hic Cagno. approbat, omnino requirit: sicut & infrà cap. 8. plenius dicetur. Atq; hinc Ioan. Fab. hic infert, legem nostram ad hoc facere, quòd † quis potest petere confirmationem 13
sententiæ, pro quo remittit ad ea quæ no. Inno. in c. 1. extr. de confir. uti. uel inuti. Et hoc casu, quòd contra citatum in termino non comparentem denuò libellus † exhibendus 14
sit, & stilo iudicij Cameræ Imper. comprobatur. Etsi enim ibidem pro citatione primitùs rectè supplicatur, ut diffamatori ad agendum terminus constituatur, aut si id minus egerit, ad uidendum & audiendũ ipsi imponi silentiũ, etc.

tamen in ipso termino citato non comparente seu agente, denuò per libellum peti necesse est, propter hanc non paritionem illi per sententiam silentium imponi. quod adeò quoq; uerum est, ut in dicto Imperiali iudicio etiam post
15 † *emanatam citationem duplici quodammodo libello seu petitione interdum opus sit, ut si alia quàm iam dictum ratione ex l. nostra agatur ac procedatur, sicut ante ordinationem nouissimam, ubi non admodum strictè antequam citatio aut processus decernerentur, diffamationis probatio ac deductio requirebatur, processum esse ac etiamnum interdum agi, & ex formis libellorum inferius patet: ubi primitùs in supplicatione narrata diffamatione simpliciter petitur, citationem iuxta l. diffamari in communi forma decerni: atq; exin in citatione diffamanti ad comparendũ ac agendum certus terminus, seu uerò ad uidendum ac audiendum illi ad hoc agendum certum tempus per sententiã constitui, intra quod si id minus egerit, tũc illi perpetuum silentium insuper imponi, &c. assignatur: ac postmodum diffamatore in termino non comparente nec agẽte libellus à reo exhibetur, quo demum petitur actori certum constitui terminum ad agendum, intra quem si minus egerit, ad uidendum & audiendum illi perpetuum imponi silentiũ: ubi in effectu secundum Fabri propositam quæstionẽ proceditur. imò & in hoc processu si nec in denuò constituto termino diffamator comparuerit, & tertia petitione opus esse conspicitur, licet ea sine scriptis forsan fieri queat: cum contumacem contra non procedatur nisi altera parte instante, ut clarus textus est, & ibi Dd. in l properandum. §. & siquidem, C. de iud. sicut & id ĩ. ulterius deducetur. ueruntamen cum nõ ad comparendum ac audiendum solum*

sibi

sibi constitui terminum, diffamans ex l. diffamari, uerum etiam secundum eius † energiam ac efficaciam ad comparendum protinus & ad agendũ, idq́; sub pœna impositionis perpetui silentij citari possit: atq; hodie iudicium Cam. anteq̃ processus ex l. diffamari decernat, antea de diffamatione cognoscere habeat: conuenientior forsan, † utilior ac expeditior agendi hic modus erit, ut primitùs in supplicatione pro citatione petatur actori terminus ad comparendum ac agendum constitui, intra quem si id minus egerit, ad uidendum & audiendũ illi insuper perpetuum imponi silentium: atq; si citatus in termino minus comparuerit ac egerit, mox eodem in termino, per libellum iam expeditũ contumacia non comparentis accusetur, eidemq́; per sententiam ut perpetuum imponatur silentium, petatũr, sicut & id diligenter monet Ang. *in d. rub. de excep. in 9. quæst. uers. unde tu causidice sis cautus. & in idem hic concludit* Io. *Fab. &* Inno. *in c. 1. extr. de confirm. util. uel inut. sicut & hæc agendi ratio infrà in libell. form. ulterius deducetur.* In *quæstione itaq; proposita licet* Io. *Fab. & quidem quo ad dictam duplicem † petitionem simul in libello iungendam rectè in eam partem inclinare uideatur, q, unus libellus sufficiat, in quo & concludatur q, cessetur: in quam etiam sententiã adducit* Inno. *in c. conquerente, ext. de off. ordi. tamen & iam manifestum est, si actor legitimè citatus in termino minus compareat, ut eidem per sententiam iudicis imponatur silentium, denuò à diffamato peti necesse esse: quæ ipsa petitio, ut per formam † libelli in iudicio* Cameræ Imp. *exhibetur, ita quoq; eiusmodi secundam petitionem, quo ad confirmationem comminationis ac quasi sententiæ in citatione adumbratæ, hoc est ut citato nõ com*

16 17 18 19

parenti silentium imponatur, etiam in inferioribus iudicijs, ubi omnia certo ordine ac in scriptis aguntur, per libellum ac in scriptis commodè exhiberi posse non inficiari potest: sicut & j. ca. 7. dicetur. Et ex his *satis apparet, qualiter adducta quæstio Fabri hic discutienda atq; moderanda sit, pro duplici nẽpe petitione duplici libello distinctè opus non esse: unico siquidem libello & terminum aßignari, & ut cessetur peti posse: interim tamen contra non comparentem secundam petitionem, ad impositionem s. silentij, denuò repetendam in iudicio, &c.* Nec *obstat quod superius contra hanc disquisitionem nostram ex disputa. Baldi adductum est, silentium de natura litis uenire, & q. in his quæ incidenter petuntur pars petendo & iudex decernendo usq; ad terminum litis supplere poßit: neq; enim id quidquam ad præsens negocium nostrum facit. principaliter siquidem hic de condictione quæ ex l. nostra competit, loquimur: quæ per se sola si subsistat, licet post libellum rei ac iudicis legitimam subsequutam citationem ac contumaciæ accusationem, ulteriorẽ processum secum non producat, sententiam tamen iudicis æquè ac alia actio solenniter in iudicio peracta, meretur.* Cum *igitur in hoc nostro iudicio causam cognoscendam ac iudici libellum exhibendum atq; super eo sententiandum esse constet: sequitur quoq; libelli substantialia libellum hic secundum naturam suam complecti debere.* Et *sicut in cæteris actionibus a-*
20 *ctor in † libello concludere habet necesse, l. fin. C. de fidei. lib. ita & hic omnino, cum iudex non nisi quatenus petatur, officium suum interponat, l. ut fundus. ff. comm. diuid. & l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec.* Itaq; *ut alias, sic quoq; & hic petitio in libello secundum l. diffamari*

ri naturam neutiquam omittenda: cum tota uis libelli in petitione uertatur, & iudex potißimum ad conclusionem † respicere debeat, quæ regulat, ampliat, restringit & de- 21
terminat: ut dicit Ang. Institut. de action. circa princip. & ibid. sequitur Zas. & dicit Bar. in l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. leg. ex conclusione libelli apparere, qualiter præcedentia intelligãtur. Vnde quod frequenter traditum, libelli conclusionem diligenter attendendam esse, adeò etiam procedit, ut si unum narretur in libello, & aliud concludatur, quòd isto casu potius conclusio inspicienda sit, ut Innoc. notabiliter in c. super literis, extr. de rescript. quem etiam refert Bal. in l. edita, in repe. Paduana, in 9. col. & Angel. consilio 25. pro decisione quæstionum in 1. col. in fin. Et hoc est quod Dd. in l. nostra & in uarijs hinc inde iuris locis mox allegand. tam diligenter formam libelli nostri, præcipuè uerò eius conclusionis tradunt: ubi † appri- 22
mè monent hic in conclusione, iudicis omnino implorandum officium, ut actori non comparenti nec agenti per sententiam suam perpetuum imponat silentiũ. Sic quod Bal. in d. sua dispu. subiungit, si iudex nollet imponere silentiũ nisi per partẽ peteretur, sicut nec tenetur, quòd potest hæc additio fieri in libello lite etiã contestata: hic similiter planè impertinenter quoq; adducitur, & à principali nostra condictione prorsus alienum est: hoc est, si diffamator nõ compareat nec agat, ibi siquidem nec lis contestatur, nec ulterior processus requiritur, sed protinus ad instantiam diffamati ad sententiam contra non comparentem proceditur. Cæterùm si diffamator comparet, & per uiam reconuentionis petit id super quo silentiũ sibi imponi petebatur, tunc hoc iudiciũ planè immutatur, & libellus † dif- 23

famati in uim exceptionis resoluitur, ut Aretin. in cap. in
præsentia,col.1. & in 5. nota.de probat.de quo infrà la-
24 tius. Et quòd omnino dicta conclusio in libello † ponen-
da,sicut & à iudice in citatione inserenda, ut & infrà suo
loco dicetur,comprobatur per ea quæ no. Innoc.in c.cum
in tua,qui matrimo.accus.poss. & in d.c.conquerente,de
off.ordi.& Ang.in l.quamdiu magna illa,uers. Et ideo sit
semper cautus aduocatus rei,de adqui.hær.ubi & Ioan.de
Imo.& idem expreßè uidetur tradere Bal.in l. nostra,uer
sic.modò quæro,& Salyc.ibid. uers. Item nota conclusio-
nem libelli.& in ead.l.nostra Ioan.Fab.& Angel.Aretin.
in d.rubr.de except.in 9.quæsi.uers. Et ista erit forma,&
quæ plenè Barba.in d.cap.in præsentia,num.37.& pro-
bat Boer.d.decis.255.num.9.& Georg.Natta. in repe.
clem.sæpe,col.35. de uerb.signif.& Cagno.hic. Sicut &
omnes Dd. quoties ex l.nostra agitur, dictam conclusionẽ
uel maximè petitioni annectendam, simulq; in libello ex-
primendam, tradunt & seruant. Nunc igitur, tertio lo-
co conuenienter cur & quatenus petendum sit, dispiciens-
dum uenit. & quidem sicut regulariter omnis libellus tria
25 principaliter cõtinere debet: † primùm scilicet factum seu
caussam,dein obligationem quæ ex facto descendit, & iu-
ris uinculum est, Institutio.de obligat.in princip.tertio a-
ctionem ex obligatione quæ profluit: ita omnino hic loco
facti ipsa diffamatio in libello recensenda est,de qua etiam
iudex plenè instrui ac edoceri debet,ut suprà c. 1. deductũ
est:dein loco obligationis quantum periculi ac præiudicij
ex eiusmodi diffamatione,quæ & per se non minima deli-
cti species est, immineat, & quatenus nõ ita diffamari sua
intersit narrandum:tertio loco commodo ordine expone-
tur,

tur, quo iure, nempe secundum naturam atq; officium legis nostræ, ut ulterius indicabitur, petatur. Quousq; au- *tem sese hæc petitio extendat, diffamatus diligenter quoq; expendet: siquidem in petitione hic limites † ac fines l. no-* 26
stræ trãsilire nullo modo licet, sicut nec iudex ulterius pronunciare potest. Saltem *igitur in hoc iudicio libello petendum, ut diffamatori certus aßignetur terminus, ac de iure suo quod se diffamando habere prætendit doceat: quòd si minus egerit, ei lapso termino super diffamatiõe & prætenso iure suo perpetuum imponatur silentium.* Et *in his terminis † diffamato in libello suo consistendum omnino* 27
erit, nec si super crimine aliquo uel statu suo uel certæ rei possessione diffamatus sit, ulterius progredi ac petere poterit, ideo se à crimine per sententiam iudicis penitus absolui, uel liberum se uel possessorem pronunciari debere: sicut nec iudex, cum hoc non actum neq; probatũ sit, pronunciare potest, ut hic per Bal. Vnde *error eorum manifestus fit, qui asseuerant de ingenuitate uel alia de re diffamatum, hoc iudicio se ingenuum, legitimum uel certæ rei possessorem pronũciari petere posse. nec enim hæc condictio eatenus sese extendit, arg. eorum quæ not. in rub. ff. de interroga. action. & quæ hic no.* Bal. *circa finem, uersic. sed nũquid iudex.* Sicut *nec hic sentẽtia inter certos lata, ignorantibus præiudicare potest aut debet, iuxta l. etiam, ff. de minor. ut eius regulæ exemplum de legitimitate latè deducit ac explicat* Inno. *in c. causa quæ, uers. sed quæ res si uno petente, extr. qui filij sint legi.* Idipsum *uerò sicut in publicis citationibus cum oẽs quorum interest citantur, limitetur, cap. seq. clarius patebit.* Et *hæc quidem ex natura condictionis nostræ uera sunt.* Cæterùm *si diffamator compa-*

 reret,

28 reret † ac de iure suo contra diffamatũ in iudicio experiretur, tunc sanè si succũberet, diffamatus legitimè petere posset de crimine se per sententiã absolui, uel legitimũ se uel possessorẽ pronũciari: idq; tamen quatenus eum aduersarium certum spectat, ut j. c. 7. clarius. Neq; in hoc puncto

29 alteratio † iudicis quidquã immutare potest, cũ apud successorem eadem uentilari ac prosequi debeant, quæ apud prædecessorẽ uentilanda erant, ac prosequenda etiã iudicio nõdum inchoato, ut notab. hic ex l. nostra Bal. colligit.

30 Quid aũt de expensis in hoc iudicio, an illas quoq; † diffamatus in libello suo petere poßit ac debeat? nunc omnino dispiciendum uenit. Et primùm quidem, licet aliàs quo tempore expensarum condemnatio fieri debeat, constitutum sit ut per Panor. in c. cũ dilecti, circa fi. de dol. & contum. & de expensis quoq; circa testes sit cautum, ut latè Ioann. And. in add. ad Spec. in tit. de teste, §. qualiter, super uers.

31 testes aũt: consultò tamen ac singulariter in has litis † expensas & eas referimus, quas diffamatus primitùs ratione probandæ diffamationis fecit, quæ uel maximè hanc litem respiciunt, cum ante legitimam diffamationis deductionẽ atq; probationẽ, ut suprà dictũ est, iudex hic citationem ac processus decernere nequeat. Et quidem prima facie uidetur in libello diffamati expensas peti iure haud posse: cùm citatio hic uoluntaria nec coactiua sit, ut poßit comparere si uelit, & sicut dictum, & cap. seq. ulterius dicetur: & hic præter perpetui silẽtij impositionẽ ulterior ac alia pœna diffamatori in iudicio hoc constituta nõ appareat: & abundè satis pœnas dedisse uideatur is, qui protinus & penitus caussa cadit, omniq; iure suo asserto priuatur: nec uerisimile sit, delictũ unũ eadẽ lege uarijs æstimationib. coerceri,

feri, ut præclarè Papinianus in l. sanctio legū, ff. de pœn. Verùm his & similibus neutiquā obstantibus, uidetur de cōmuni stilo Imp. Cameræ iudicij aliorumq; bene institutorū iudiciorū rectè seruari, † ut in libello diffamati ex- 32
pensæ circa hanc litem factæ, sicut & in cæteris caußis regulariter ac cōmuniter fieri consueuit, petantur: & in hac diffamator intra terminū non comparens, præterquā q̄ illi perpetuū à iudice imponitur silentiū, legitimè quoq; diffamato condemnandus ueniat: cū manifestū sit, & dupli-
ci † ratione diffamatorē hanc ipsam expensarū pœnā in- 33
currere: & quidē primùm, q̄ diffamando grauiter, perniciosè ac periniquè deliquit: dein q̄, & authoritatē iudicis in nō cōparendo manifestè contēnit. Si igitur actori etiam meliorē caussam habenti, propter solā absentiæ contumaciā, pœna imposita est, ut reo licet uicto, expensas suas refundat, † l. properandum, §. sin aūt ex gestis, ubi Alex. & 34
Ias. C. de iudic. multo magis diffamator & ratione calumniæ, & ratione contumaciæ, ut qui & iniquā caussam habuit, & legitimè citatus in termino illi à iudice legitimè cōstituto comparere contempsit, atq; adeò sententia iudicis protinus condemnandus uenit, expēsas ratione litis factas, reo diffamato refundere tenebitur: quem malitiosa diffamatione sua ad iudicium prouocasse, eumq; et immeritū et inuitum ad defensionem necessariam compulisse censetur. Quod & inde magis procedit, quòd lex nostra hac in ratione præcipuè fundatur, ut malitijs hominū obuietur, ut j. c. ult. uidebitur: & quòd hic de fraude remouēda † prin- 35
cipaliter agatur. meritò itaq; pœna extendenda, arg. l. j. §. fin. ff. de calumn. & l. sed Iulianus, §. mutui dationem, ff. de S. C. Maced. Sic quòd diffamato in hoc nostro iudicio

cio expensæ maximè debeantur, inde quoq; clarũ fit, quòd diffamato præter remedium legis nostræ & actio in factum & de dolo & interesse contra diffamantem competit, ut refert & prosequitur Ro. *cõs.* 53. *uiso themate prænarrato. Præterea cum certum sit, propter lapsum instantiæ reum petere posse se absolui ab obseruatione iudicij, & actorem in expensis condemnari, ut* Cyn. *in d.l. properandum, in fi. & in §. illo proculdubio: & sequitur* Ferra. *in sua practi. sub* Rub. *form. lib. in actio. rea. dela. §. & expensis. nu.* 6. *ut & idem quòd iudex in sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, actorem in expensis condemnare debeat, uoluit* Inno. *in c. finem litibus, de dol. & contum. &* Bal. *pulchrè in d. §. illo proculdubio.* Poterit igitur *& maximè hic reus expensas petere, propter manifestam diffamantis malitiam simul ac contumaciam.* Deniq; *si ratione contumaciæ expensæ reo debentur, d. §. sin autem ex gestis: similiter & expensæ † ratione uictoriæ, &*
36 *ratione temeritatis, & ratione calumniæ rectè petantur, ut* Bart. *in l. eum quem temerè, ff. de iudi. certè in hoc nostro iudicio reo diffamato expensas factas præstare, cum hic simul & semel singulæ rationes positæ concurrant, meritò ac optimo iure actor non comparens tenetur.* Et *cum suprà c. j. dictum sit, in hoc iudicio tam officium iudicis implorari quàm condictionem ex l. intẽtari, omissa hic distinctione, quam faciunt* Inno. *& gl. in d. c. finem litibus, an expensæ officio iudicis, an iure actionis petantur, statuendum est hic simpliciter, quòd officium iudicis postule-*
37 *tur: sicut id generaliter † certißimum ac consultißimum asserit* Petr. Ferr. *in loco all. num.* 4. *in fin. & regulariter quoq; uerum est, ut glo. &* Dd. *in d. c. finem litibus, & fa.*

tex.

tex.in l.terminato,C.de fructi. & lit.expen. Et quanquam iudex ex officio,etiam si expensæ non petantur,potest condemnare uictū uictori ad expensas,l. Aediles,§.item sciendum,ff.de Aedil.edi.& no.in d.c.finem litibus:tamen cum ad id non adstringatur si non petantur, ut uult Dyn. & Bart.in l.4.§.hoc autem iudicium,ff.de dam.infect.maximè uerò in hoc iudicio cum lis non contestetur, propterea omnino necesse sit super expensis iudicis officium requiri, ut Petr.Ferr.loco all.num.6.planè cautus esse debet diffamatus, ut † semper in libello suo damna & expensas ra- 38
tione litis factas petat. Tunc enim declarare super expensis iudex tenetur, & diffamantem non comparentem per rationes suprà positas diffamato in expensas condemnare:aliàs faceret litem suam,per ea quæ no.Bar. in d.l.properandum, §.sin autem alterutra, col.fin. ubi & Bald.& per no.Abb.in c.auditis.de procur. & quæ Dd. communiter in d.§.hoc autem iudicium.Et quod dictum est,diffamantem diffamato in expensas omnino condemnandum, hoc secundum proprietatem huius nostri iudicij intelligendum uenit: hoc est, si diffamator in termino non comparuit, † nec egit, & ratione diffamationis ac contumaciæ 39
condemnandus est. Aliud est si in termino statuto comparuit,& in iudicium ius suum deduxit: tunc enim iudicium modò inchoatur,& iudiciario ordine atq; processu caussa tractatur.propterea quantum condemnationem expensarum spectat,pro ratione ac qualitate ipsius causæ, iudicij finis expectandus est,per no. Cal.in c.Nicolao, de appell. & ibi Abb.in fin.& Io.And.in c.j.de ele.lib.6. in nouell. Et quidem tum si diffamator in iudicio probationibus destituitur,quin similiter in expensis condemnetur, dubium non

non est. Nec illum iuramentum calumniæ à condemnatio-
40 ne expensarum tueri poterit. † Etsi enim ratione præsum
ptæ calumniæ, ut hic difficillimè poterit, excusaretur: nō ta
men ratione temeritatis, quæ contra uictū præsumitur. &
ideo regula habebit locū, quòd uictus uictori, &c. per no.
Bar. & Dd. in d. l. eum qui temerè, ff. de iudic. & Abb. &
Canonist. in d. c finem litibus, cum seq. quæ cōmunis ac re-
gularis traditio licet limitari queat in uiro bono & inte-
41 græ opinionis, ut licet iustè succumbat, † ab expensis tamē
excusetur, ut not. Hostien. in d. c. finem litibus, in pen. col.
quod dictū pro singulari reputat ac sequitur Andr. Sicul.
in repe. Rub. extr. de fide instrum. col. 38. in princ. & in
cons. 3. clementissimi Dei, col. 16. post prin. li. 2. Ias. in d. l.
properandum, §. sin autem alterutra, in 3. col. ad fi & seq.
& in repetitio. l. admonendi, col. 74. in fin. & seq. ff. de
iureiuran. & in l. j. col. 2. ff. de eo per quem fa. er. & fa.
quod no. Felyn. in c. super his, col. fin. de accusa. tamen hæc
limitatio in nostro iudicio in diffamante neutiquam locum
habere potest. ut enim uiri boni est, de causa, si quam iu-
stā habere se arbitratur, in iudicio palàm ac legitimè ex-
periri: ita econtrà improbi hominis esse censetur, nec so-
lùm causæ suæ diffidere, sed & iniquè & dolosè agere præ
sumitur, qui iudicium subterfugiendo, interim tamē absen-
tem hinc inde diffamare nō ueretur, arg. l. nostræ, in prin.
& hæc de expensarum ratione hic sufficiant. Porrò nunc
quæstio hoc loco admodum conueniens discutienda occur
rit. Si diffamator cui silentium à diffamato imponi peti-
42 tur, coram iudice ad quem uocatus est † comparet, & per
uiam reconuentionis petit id super quo silentium sibi im-
poni requirebatur: an super libello conuentionali uel re-
con-

conuentionali procedendum sit, uel super utroque? Et quidem rectè hanc quæstionem discutere uidetur Are. in d. c. in præsentia, col. j. & in 5. nota. de proba. ubi dicit tex. esse notab. quòd prima petitio & libellus conuentionalis resoluitur in uim exceptionis & defensionis, & quòd solūmodo proceditur super 2. petitione, ut in fin. c. probatur: idq; ex materia ac natura conditionis nostræ longè clarius conspicitur, quæ in hoc tantum consistit ut diffamans agat aut taceat. Si igitur agit, iam prior libellus diffamati in uim defensionis ac exceptionis planè conuertitur: ut diffamatus suis iuribus ac defensionibus nunc in legitimè constituto iudicio utatur tanquam reus, & diffamator tanquam actor ius suum prosequatur. pro quo optimè faciunt argumenta suprà adducta, quibus diffamatū hic reum non actorem censendum esse, demonstratum est. Et pro sententia Areti. egregia est ratio, quòd † attendi debet ordinarius originalisq; libellus ac magis naturalis, licet secundo loco datus, non autem primus. & licet in d. c. in præsentia, Felyn. Aretini sententiam damnet: ibidem tamen Dec. in 4. not. & plenius Paris. col. 9. Aretinum bonis rationibus defendunt, ac motiuis Felyni respondent. in quam etiā sententiam & Cagno. hic rectè ire & concludere uidetur, sicut id ī. cap. 7. de processu in hoc iudicio manifestius tradetur. Et ex his colligitur, duos † libellos contrarios circa idem non admitti, de quo Paul. Castren. & Lanc. Dec. in l. in tribus, ff. de iudic. Felyn. in c. inter monasterium, col. 10. de re iudic. Perusin. in c. dilecto, quæst. 16. num. seq. de appell. 43 44

Vltimo deniq; hic loco † de conceptione ac forma libelli ac petitionis conclusionisq; dicendū erit. Et quidem qua- 45

qualiter in casu l. nostræ uariè libelli formari poßint, copiosè tradere uidetur Spec.in tit.de nat.ex lib.uentr. sicut & formam petitionis & conclusionis libelli hic diligẽter ponunt Bal.Salyc. Io. Fabri, & nouißimè Cagno.hic in l. nostra, Ang.in d.rub. de exce.in 9.quæst.uers. Et ista erit forma petitionis, & Boer.d.decis.255.nu.9.& Natta in d.repe.clem.sæpe,in prin.35.col.de uerb.sig.scilicet ut diffamatus de crimine uel super statu, uel existimatione, aut super posseßione seu iure suo,in sui dedecus, ignominiam aut extremam perniciem seu damnum, ac futuram bonorum suorum iacturam,eiusmodi diffamationem fieri in libello exprimat,de qua (ut dictum) & iudici constare necesse est,& quòd sua ita iniquè diffamari unicè intersit,indicet:ideoq; petat aduersarium suum ad iudicium euocari, illiq; certum statui terminum, infra quem agere uel accusare debeat, si quod ius habeat delictum aliquod contra eum prætendat,cum de hoc ubiq; eum diffamet:& eo intra terminum constitutum non agente uel accusante,pronunciari eum decæterò non esse audiendum, quinimò eidem per sentẽtiam ac officium iudicis, quod implorat super eiusmodi impetitione, turbatione & diffamatione secundum beneficium ac remedium l. diffamari perpetuum imponi silentium:sicut Dd. in prædictis ac uarijs hinc inde iuris locis unanimiter sentiunt ac declarant, ac ex suprà adductis quoq; satis ac clarè constat. Sit igitur cautus aduocatus rei diffamati,ut in duobus punctis quo ad termini aßignationem & silentij impositionem,semper conclusionem † in li
46 bello, secundum naturam condictionis nostræ formet ac integrã ponat. Hodie enim multos libellos in iudicijs hinc inde afferri conspicuum est:in quibus ubi de diffamatione narra-

narratum est, mox iudicis officium imploratur, ac protinus diffamatori, sine alicuius termini aßignatiõe, propter iniquam suam diffamationem perpetuum imponi silentiũ petitur: quæ res forsan in iudicijs, ubi iudices æquè ac procuratores imperiti habentur, aliquem successum sortiri potest. Cæterùm eiusmodi libelli propter ineptam conclusionem & ab hac legis nostræ conditione alienam, à iudicibus omnino reijci debent: cum tota uis libelli in petitione & conclusione uertatur, ut Inno. *in c. super literis, de rescrip. &* Bar. *in l.* Aurelius, *§. Sticho, ff. de lib. leg. cum simil. s. all. Cum uerò sufficere & libellus sustineri poßit, si exposita diffamatione in libello generaliter ac simpliciter petatur, citationem iuxta l. diffamari decerni: hanc sanè generalem hic petitionem ac conclusionem, hinc inde in inferioribus iudicijs procuratores non satis instructi, ne errent, & integrum reijciendi processum occasionẽ præbeant, in libellis suis amplectantur. Cum uerò res exemplis maximè illustretur, † l. prætor, §. Iulianus, ff. de colla. bon.* 47
nunc in gratiam tyronum iuris, ac eorum quibus modus procedendi ex l. diffamari in iudicio Cameræ Imperialis *nõ perspectus ac cognitus est, aliquot hic supplicationum, libellorum ac petitionum prout ibidem offerri solent, formas subiungere ac apponere operæpreciũ uisum est: † cùm* 48
ob hoc ipsum, tum quoq; ut ijsdem qualiter & qua ratione l. diffamari in fractæ pacis, iniuriosis ex dolo, ac alijs similib. caußis, prout id ordinatio complectitur ac exigit, in dicto supremo Imperiali *iudicio locum habeat, clarum ac perspicuum fieri queat. quas equidem formas pro modo huius repetitionis* Latinè *quidem, sed simplicißimè, nec secundum consuetum stilum cæterarum curiarum, in quibus*

Latinè agi ac procedi solet, exhibemus: eo quòd non Latina sed uernacula ac lingua Germanica in dicto laudatissimo Cameræ iudicio ex ueteri omnino consuetudine ac constitutione Imperatoria agatur atq; procedatur. Quare in ijs formis saltem modum hic ac processum utcunque ostendisse suffecerit.

49 FORMA † SVPPLICATIONIS pro citatione iuxta l. diffamari, & pro mandato de non offendendo, in caussa iniuriosa, &c.

GEnerose, Romanæ Cæsareæ Maiestatis Cameræ iudex, domine gratiose. Coram M. V. nomine Tuij propono, quòd N. & N. nuper in quibusdam ipsorum literis, aliquot sibi iura ac actiones contra Tuiũ competere, sine omni tamen ueritatis argumento ac causa legitima asserere, similiter & eundem ac si contra ius, honestatem ac fidem datã egisset, atrociter infictari atq; iniuriari non sunt ueriti: insuper quoq; quòd eidem adeò grauiter comminati sint, ut ipsum planè cum suis magna indies solicitudine teneri necesse sit, ne à N. & N. citra omne meritum grauius offendantur atq; lædantur, sicut hoc ipsum ex dictis ipsorum literis, quarum copias litera A. & B. signatas procurator hic simul exhibet, cum oblatione si opus fuerit ipsa originalia se producturum ac ostensurum, facilè ac clarè animaduertere est. Cum uerò iure cõmuni, aurea bulla sacri Imperij ordinationib. ac nouissima Constitutione de pace publica tenenda, prohibitum sit, ne quis cuiuscunq; status, ordinis seu conditionis is fuerit, alterum sine cõcessione ac permissione iuris uiolenter inuadat, turbet

bet aut molestet: præterea quoq; ex nouißima reformatione Augustana manifestum sit, in fractæ pacis, iniuriosis ex dolo, ac alijs similibus caußis, si diffamatus Imperio immediate subiectus sit, diffamantes coram M.V. & hoc laudatißimo Imp. Cam. iudicio iuxta l. diffamari citari posse ac debere: atq; Titius contra aduersæ partis prætensum ius, assertas actiones ac iniuriam sibi illatam iure ac legitimè defendere se ac tueri, remq; eò deducere, ut omnibus notũ esse ac manifestò constare queat, cõtra omne ius ac omnem honestatis ac æquitatis rationem eiusmodi iniuriam sibi factam, aduersariosq; falsò ius prætendere. Eapropter nomine dicti Titij humiliter peto, ut V. M. contra dictos N. & N. ratione diffamationis citationem iuxta l. diffamari: similiter quoq; contra eosdem nomine commminationis mandatum, ne quid contra ius commune ac suprà dicta statuta, ordinationes & constitutiones ipso facto ac propria ui moliantur, uerùm dicto principali suo ordinarium ius integrum permittant ac inuiolatum seruent, in forma solita decernere clemẽter dignetur. In his M. V. pro administrãda iusticia ac cõpetentib. remedijs iuris humiliter implorans.

N. & N. Aduocatus ac Procurator, &c.

SEQVITVR CITATIO † AC mandatum, ead. in caussa. 58

Carolus, &c. notum facimus N. & N. quòd corã nostro Imperiali iudicio Cameræ Titius supplicãdo proposuit, uos in aliquot uestris editis scriptis, quædam uobis iura ac actiones contra eum competere, sine omni tamen ueritatis argumento ac caussa probabili,

asseruisse: simul etiam ipsum atq; si contra honestatem, iuris æquitatem ac fidem datam egisset, alijsq; modis summa contumelia ac iniuria affecisse: præterea quoq; ipsi ac suis in tantum comminatos esse, ut indies ipsum ac suos, ne à uobis grauius offendantur, suspensos ac anxios teneri necesse sit: sicut idipsum ex suprà dictis scriptis uestris ac earum copijs in nostrum iudicium productis, satis & liquidò constare queat. Propterea cum iure communi, aurea bulla, nostris ac imperij ordinationibus, ac edita constitutione de pace publica tenenda, expreßè prohibitum sit: ne quis, cuiuscunq; status, ordinis seu conditionis is fuerit, alterum sine iuris permißione ac conceßione uiolenter inuadat, turbet, seu quouis modo molestet, &c. præterea quoque ex nouißima reformatione Augustæ edita perspicuũ sit, in fractæ pacis, iniuriosis ex dolo, ac alijs similibus causis, si diffamatus Imperio immediatè subiectus sit, diffamãtes ratione diffamationis coram dicto nostro iudicio Cameræ iuxta l. diffamari citari posse ac debere: atq; ipse contra omnia prætensa iura uestra ac actiones assertas, ipsi item à uobis illatam iniuriam ac contumeliam iure ac legitimè se defendere ac tueri poßit: ad eorundem legitimam ac iudicialem determinationem consequendam, pro citatione contra uos omnes ac singulos, præcipuè uerò ratione uestræ comminationis, pro mandato decernendo illi atque impertiendo sedulò rogauit ac petijt. Cum igitur nos singulis ius ac iusticiam administrare, ac omnes uiolentas actiones præcauere teneamur ac cupiamus, atq; illi hac ratione citatio ac mandatum decreta sint: eapropter citamus uos omnes ac singulos ex potestate Imperatoria hisce, ut ad 33. diem proximam, postmodum uobis hæ nostræ Impera-

peratoriæ literæ insinuatæ fuerint, quorum nos uobis undecim pro prima, undecim pro secunda, ac undecim pro tertia, ultima ac postrema iudiciali die statuimus ac designamus peremptoriè: aut si ea dies iudicialis dies non fuerit, sequenti die iuridica per uosmetipsos aut per procuratores uestros, in dicto nostro iudicio Cameræ compareatis, ad prædictum ius uestrum ac actiones contra Titium assertas, iuxta suprà dictam, propositam ac probatam uestram diffamationem, in iudicio proponendum ac deducendum, uel ad uidendum ac audiendum ad id agendum uobis certum tempus aßignari: siq; id in statuto tempore minus egeritis, tunc insuper uobis perpetuum per sentẽtiam imponi silentium, seu ad proponendum legitimas caussas (si quas habetis) quare id fieri minus debeat: ac proinde his causis ac omnibus suis diebus iuridicis ac terminis ut usque ad finalem conclusionem ac sentẽtiam præstò sitis. Siue igitur singuli uos ueniatis ac compareatis, uel minus, tunc nihilominus ad partis obsequentis, eiúsue procuratoris postulationem ac petitionem, in hoc iudicio agetur ac procedetur, sicut id iuxta ordinem suum fieri conuenit. Quocirca quilibet uestrûm consultò agere ac se gerere poterit. Nos quoq; mandamus uobis N. & N. ex suprà dicta nostra Cæsarea potestate, sub pœna in nostra ac Imperij de pace publicã cõstitutiõe cõprehensa, præsertim nostro ac Imperij bãno, hisce seriò, ac uolumus, ut cõtra dictũ Titiũ et suos suprà dictarũ uel aliarũ caussarũ nomine, propria ui contra commemoratam nostram constitutionem, ius commune, statuta ac ordinationes nihil præsumatis, moliamini, committatis aut agatis per uos ipsos uel alios, clàm palámue, nulla uia aut ratione: uerùm pro uestris as-

sertis iuribus ac actionibus iudiciali deductione ac determinatione utamini atq; contenti sitis : nec in his omnibus inobedientes uos praestetis, quatenus poenas antè dictas, ac nostrum & Imperij bannum euitare mauultis. Qua re seriam uoluntatem nostram exequemini. Datae Spirae, &c.

FORMA EXEQVENDI processus.

HViusmodi citationem, &c. cum nuncius parti insinuat, statim pro certa executione eiusdem, secundum ordinationem, nomen suum, annum, mensem ac diem, praeterea locum ubi executionem fecerit, & cui & qualiter, quidq; ei responsum sit, diligenter, plenè ac perfectè in ipso citationis originali uel copia eiusdem adscribet: quae & executio reo & actori aequaliter tradēda. prout in d. ordina. tit. 38. §. 5. & §. 19. in j. par. accuratè requiritur. Et huiusmodi relationi nunciorum omnino creditur, ut Bar. in l. tres denūciationes, C. quom. & quan. iudex. & Panor. in c. cum parati, de appell. & in c. fin. de dol & contumacia, in fin. atq; etiam in praeiudicium tertij, ut glo. in d. c. cum parati. quod etiam d. nouiss. ordinatio iudicij Imp. Cam. cōprobat in j. par. tit. 36. ubi in prin. dicitur, plurimum sanè in nūcijs iudicij Camerae esse situm, eo quòd ipsis in eorum relationibus credatur, atq; super ijs semper processus contra inobedientes in contumaciam constituantur, &c.

51 SEQVITVR † PETITIO AC LIbellus summarius, ead. in caussa.

GEnerose, &c. Ad postulationem Titij edita est citatio iuxta l. diffamari cōtra N. & N. Procurator itaq;

itaq; Titij comparet, reproducit dictam citationem cum eius executione, repetit narrata eiusdem loco petitionis, dicit ea esse uera atq; probata. Petit proinde dictis N. & N. iuxta eorum diffamationem ac iactationem ad agendum certum tempus statui, cum tali appositione, si intra id statutum tempus minus agant, ipsis simul ac cuiq; eorum singulariter perpetuum tum silentium per sententiam imponi: & aliàs decerni ac pronunciari quòd hoc loci in emolumentum sui principalis de iure decerni potest, cum refusione expensarum, damnorum ac interesse. De his omnib. M. V. iudiciale officium humiliter implorans.

Saluo iure, &c.

Ad hanc petitionem summariam diffamantibus certum tempus ad agendum constituitur, cum hac comminatione, si minus egerint, ad uidendum & audiendum illis per sententiam perpetuum imponi silentium. Itaq; si & in hoc assignato tempore non agant, iam denuò necesse erit eorum contumaciam accusare, ac propterea petere, ut ijsdem per sententiam super prætensis actionibus suis, &c. imponatur silentium: cum contumacia parti non obsit, n. si altera parte instante, ut apertius tex. & ibi Dd. in l. properandũ, §. & siquidem, C. de iudic. cum sim. ĩ. allegan. quod ipsum etsi forsan uideri potest breuiter per recessum oretenus fieri posse: tamen & id per libellum in scriptis fieri non inconueniens fuerit, cùm ob certas caussas prægnantes, tum quoq; propter ipsam ordinatio. tit. 23. §. 3. & §. 4. in j. par. Huiusmodi igitur postremi libelli forma ferè, mutatis mutandis, ex ultima hic forma libelli sumi poterit. ubi primum exponitur qualiter in citatione actori diffamãti ter-

minus ad agendum fuerit constitutus cum comminatione, &c. dein eapropter ipsius cõtumacia accusatur, ac eidem iuxta editam comminationem silentium ut imponatur petitur. Atq; id hic obseruandum semper faciẽdum esse: quoties demum post citationem in libello diffamati petitur actori ad agendum terminum cum dicta comminatione constitui, ex ratione adducta, quæ & iudicij Cameræ Imper. stilo semper seruatur ac comprobatur.

52 ALIA FORMA † SVPPLICATIONIS pro citatione ex l. diffamari, ac pro mandato, &c. in caussa fractæ pacis.

GEnerose, &c. Coram V. M. proponit procurator Lucij, quòd licet iure communi, Imperialibus ordinationibus, statutis, & præsertim nouißima constitutione de pace publica, &c. salubriter prospectum, & sub grauißimis pœnis prohibitum sit, ne quis alterum cuiuscunq; status, ordinis, conditionísue is fuerit, uiolenter inuadere, capere aliísue modis turbare ac molestare præsumat: uerùm quilibet si quid iuris contra alterum habere se arbitretur, super eo iure ordinario contra eundem experiatur, eidemq; id integrum ac inuiolatum permittat ac seruet: tamen hoc non attento Sempronius, eo quòd ipsi propter quoddam prætensum suum ius ac debitum, quod tamen nulla ratione principalem suũ Lucium, sed tertium quendam Caium, &c. contingit, minus hactenus à Lucio satisfactum sit, licet idem Lucius super eo prætenso iure ipsi semper sese exhibuerit, ac etiamnum exhibeat ad suscipiendum iudiciũ, si eum cõuenire uoluerit, paratißimum: nuper

nuper quibusdam suis scriptis ac oretenus quoq; eidem Lucio acriter comminatus est, nisi ipsi ab eo infra festum S. Iacobi dicti debiti ratione satisfactum fuerit: quòd ipse eiusmodi ius suum nequaquam remittere, sed uel ipso facto ac propria ui, & ita omnino contra dictam constitutionem de pace publica tenenda, sicut id aliter interpretari non potest, contra ipsum ac item omnes suos agere ac se gerere uelit, ut ipsum & suos omnes perpetuò pœnitere debeat, ipsi dicti debiti nomine ab eo minus satisfactum fuisse, sicut id ipsum ex aliquot scriptis suis, quorum auscultatas copias hic procurator A, B, & C, *literis signatas ad probandam eiusmodi diffamationem, comminationē ac præsumptam uiolentiam simul exhibet, satis ac clarè intelligi ac percipi potest: quæ singula dicto iuri communi, ordinationibus ac statutis maximè contraria sunt. Quapropter cum Lucius ac omnes sui propter eiusmodi periculi ac uiolentiæ denunciationem, plurimum iam anxij ac soliciti teneantur, ac nisi cautio ac prouisio fiat, eos etiamnum ac indies ita in suspenso teneri necesse sit: prætereà quoq; eiusmodi diffamationem diutius ferre ipsi incommodum planè ac graue sit. Eapropter procurator ipsius Lucij domini principalis sui nomine humiliter rogat ac petit, iuxta nouißimam reformationem Augustanam, cum & hoc factum pacem publicam respiciat, ac in eiusmodi caußis citatio ac processus iuxta l. diffamari decernendi sint, principali suo contra dictum Sempronium, propter allegatum ac assertum ius suum, citationem: ac propter comminationem, ne quid grauius & de facto contra ipsum Lucium ac suos, contra suprà adducta iura, statuta ac constitutiones quouis modo moliatur ac tentet, mandatum in forma soli-*

ta decerni. In his M.V. pro opportunis ac necessarijs beneficijs iuris humiliter implorans.

Ad hanc supplicationem decreta citatio est, cum mandato de non offendendo, ut superius similis forma extat. Quare nunc post eam citationem eiusq; executionem libellus sequitur. Et est hic etiam uidere quodammodo casum & practicam l. negantes, C. de action. & obliga.

53 FORMA PETITIONIS † AC libelli summarij, in eadem causa.

Generose, &c. In caussa emanatæ citationis super l. diffamari, simul & annexi pœnalis mandati de non offendendo, coram M.V. controuersa inter Lucium ex una, ac Sempronium ex altera parte: comparet procurator dicti Lucij, uigore proxime exhibiti mandati, ac repetit contra & aduersus dictum Sempronium, ac contra quamcunque aliam personam pro illo & illius nomine in iudicio legitimè comparentem, narrata & contenta dictæ, emanatæ, executæ & proximè præterita 27. die Septemb. iudicialiter reproductæ citationis. Veruntamen non in modum solẽnis libelli, uerùm simplicis ac summariæ petitionis & facti narrationis, & dicit ea esse uera. quapropter petit procurator nomine Lucij principalis sui humiliter, dicto Sempronio diffamanti per M.V. certum tempus præfigi, ad prætensum ius suum, quod contra Titium se habere contra omnem æquitatis rationem palàm asseruit ac diffamauit, prout ex citatione & productis scriptis suis diffamationis ac atrocitatis plenis clarè patet,

patet, coram M.V. & hoc laudatißimo Imperialis Cameræ iudicio proponendum: intra quod si id minus fiat, tunc ad uidendum & audiendum ipsi super eiusmodi sua diffamatione, iactatione ac assertione dicti prætensi iuris ac debiti per V. M. perpetuum silentium per sententiam imponi, cum refusione omnium hucusque factarum expensarum (de futuris protestando) damnorum ac interesse. Quæ omnia petit procurator in meliori forma iuris, & si quæ ulterius in commodum, fauorem ac utilitatem principali suo, secundum huius causæ conditionem ac iuris æquitatisq; ratione, & ex officio M.V. peti, fieri ac decerni possunt & debent, pro complemento iusticiæ eidem decerni. In his omnibus & singulis M. V. officium ad hoc opportunum, & quæcunq; alia remedia iuris necessaria petendo, & humiliter implorando.

Saluo iure, &c.

ALIA FORMA SVPPLICAtionis, pro mandato de non offendendo, & citatione † iuxta l. diffamari, in caussa turbatæ possessionis, &c. 54

GEnerose, &c. Titius habet quædam bona immobilia in Imperio sita, in diœcesi ciuitatis N. quæ illi ex auita ac paterna hæreditate tanquam bona propria ac allodialia obuenerunt, quæ & ipse annis iam 30. uel pluribus proximè elapsis tanquã allodialia tenuit & possedit continuè, pacificè, liberè & quietè. quæ etsi ita sint ac omnino probari queant: Caius tamẽ contra oẽm

æqui-

æquitatis rationem diffamando asserere non ueretur, sibi in ijs bonis quædam iura competere, & præsertim prædium Cornelianum iure directi dominij ad se spectare, & Titium tantum ut uasallum suum utile dominium eius prædij tanquam clientelaris habere: idq; ab eo in feudum tenere, & de eo etiam inuestiri debere, sicut & nuper quòd inuestituram à se petere debeat, postulauit: quanquam id sine omni titulo ac legitima caussa. Titius igitur cum ad id se iure adstringi posse meritò inficietur: conatur iam Caius de facto ac propria ui ad hoc eum compellere: sicut nuper aliquot equitibus eundem insectatus est. ex quo uerò illum consequi non potuit, agros suos populari ac uastare cœpit, ac equorum transitu hinc inde frumentũ in agris conculcauit: existimans per eiusmodi uiolentiam Titium propria ac hæreditaria sua possessione, præsertim prædio suo Corneliano deijcere, ac se uoti sui compotem facere posse: quemadmodum & nuper literis quibusdam atrociter ipsi minitatus est, quarum ueram copiam litera A signatam procurator ad probandam diffamationem ac prædictam uiolentiam simul hic exhibet. Et quanquam dictus Titius de eiusmodi ui ac uiolentia apud Senatum ciuitatis N. in cuius diœcesi ea bona sita sunt, ac ipse quoque domicilium suum habet, oretenus primùm, dein & in scriptis conquestus est, simulac petijt, ut eiusmodi uiolentiam, sicuti bonum magistratum decet, prohibere ac deprimere uelit: & quòd planè Caio semper exhibuerit, ac etiamnum se exhibeat ad suscipiendum iudicium super ea re si eum conuenire uoluerit, paratissimum: tamen ne & hanc quidem æquissimam ac iustissimam petitionem Senatus recepit, uerùm eam recusauit: sicut ex præsenti & hic adiuncto

instrumento litera B signato, clarè intelligi potest. Et hac ratione bonus ac integer uir à magistratu suo indefensus, omniq; consilio ac auxilio destitutus relinquitur: ac insuper indies eum summa solicitudine teneri necesse est, ne quandocunq; ab aduersa parte utpote potentiore grauius in corpore quoque uel bonis suis lædatur atque offendatur. quod tamen iuri communi, sacri Imperij ordinationibus, ac nouißimæ constitutioni de pace publica tenenda, omnique æquitati maximè contrarium. Quapropter procuratoris dicti Titij humilis est petitio, V. M. uelit eundem principalem suum habere commendatum: ac Caio aduersario suo sub pœna fractæ pacis mandare, ne contra ipsum ac suos quidquam uiolenter tentet: neque eum in dictis suis bonis præsertim prædio Corneliano quoquam modo ulterius molestet, inquietet aut turbet: praeterea ratione diffamationis contra eundem Caium citationem iuxta l. diffamari in consueta forma decernere, M. V. in his nobile officium implorando.

Hæc supplicatio ac petitio fundatur & ex l. diffamari, quatenus ipsam diffamationem spectat: & per ea quæ ponit Panorm. in c. si quis contra clericum, circa prin. de for. compet. quod etiam is qui in poßeßione sua † turbatur ac 55
molestatur, hoc remedio l. diffamari uti queat: per c. conquerente, de off. ordin. & per ea quæ no. gloss. & Dd. in l. 1. & rubr. C. ut nemo inuit. & Bar. in l si finita, §. eleganter. ff. de dam. infe. & in l. si societatem, §. arbitrorum. ff. pro socio, & quæ latè refert Alex. cons. 52. uiso testamento, uolu. 2. ueruntamen potuisset & hoc casu super fracta pace ad pœnam banni agi, ex quo diffamans Titium in publico itinere Imperiali cum aliquot suis equitibus insecta-

tus est, & exin bonis suis damna uiolenter ac armata manu intulit. Etsi enim uis publica seu pœna pacis publicæ turbatæ uerum dolum requirat: iste tamen dolus probatur etiam præsumptiuè ex qualitate & euidentia facti, ut manus armatæ & inuasionis alieni loci, ut Salyc. in l. senatus. C. de his qui sibi in testa. adscrib. & ipsa uiolentia probat dolum, l. 2. §. doli mali. ff. ui bon. rap. ut Alexan. euidenter cons. 103. uidetur prima, nu. 8. uol. 1. ubi etiam si sit parata tantum uiolentia & nondum facta, tamen si quis instet attenditur propositum, & dicitur uiolentia, per l si quis ex domo, in princ. ff. de furt. Violentia siquidem ex animo & proposito attenditur, ut dicatur uis esse ubi non fuit, ut glo. in d. §. doli mali. Itaq; in his decerni possunt processus & citatio ad uidendum, &c.

Potuisset item & hoc casu in iudicio Cameræ Imper. directè ac protinus pro turbata possessione agi, atque interdictum, uti possidetis, intentari, ut id ex ipsa facti narratione liquet: atque eo magis quoque probatur, quòd eti-
56 am propter solam † inquietationem ac turbationem uerbalem ex eo interdicto agi queat, cum & ea molestatio dicatur, & sic uis turbatiua, ut Bar. in l. 1. §. huius autem interdicti. ff. uti poßid. & latè Alexan. in d. cons. 52. nu. 6. & 7. & dictum est suprà cap. 2. nu. 26. Quod ipsum etiam non parum confirmari uidetur ex constitutione in ordina. iudicij Cam. Imper. par. 2. tit. 21. in princ. ubi nimirum iuxta l. æquißimum, & quæ ibi no. ff. de usufru. & quemad. Ipsa constitutio in huiusmodi possessionis conten-
57 tionibus † timorem armorum præsumit, eamq; rationem clarè in se complectitur ac exprimit: ut inde etiam necesse non uideatur in supplicationibus specificè exprimi, dummodò

modò cætera conueniant ad præsumendum illum metum. Atq; hoc sanè pro turbata poss. agendi modo † potuisset 58
hic primùm peti ut aduersarius cessaret à turbatione, dein ne ulterius molestaret, quòd item de obseruatione promissorum idoneè caueret ac satisdaret, deniq; quòd damna illata ac expensas protinus restitueret, sicut & in Cameræ
iudicio turbato uincenti † cautio decernitur de amplius 59
non turbando, unà cum interesse & expensis: secundum ea quæ no. in l. pe. ff. de aq. quo. & æsti. & ea quæ no. Bar. in d. l. 1. §. interdictum. ff. uti poßid & ut no. Ferr. in form. libelli turbatæ posseß in uerb. ad cessandum, in princip. In
quo & iudicio notandum & post mortem turbantis, † in 60
eius tamen hæredem sententiam ferri. Vnde quoq; in his turbatæ poßeßionis caußis, licet in ijs expedita quoq; ratione ex l. diffamari agi queat: tamen ad magis firmandã stabiliendamq; poßeßionem, protinus directè pro turbata poßeßione agere consultius atque utilius esse apparet: cum sententia l. diffamari, eiusq; executio non nisi certum diffamantem contingat, ut ĩ suo loco uidebitur, & uide tamen ĩ cap. 8. nu. 62. Potuisset deniq; in iam posita supplicatione petitio ac conclusio expeditiori ratione protinus ad impositionem silentij formari, &c. prout in finali hic libelli forma uidebitur.

FORMA PETITIONIS AC libelli summarij, in eadem causa.

Generose, &c. In caussa pœnalis mandati & insertæ citationis, controuersa inter Titium ex una, ac Caiũ ex altera parte porrò ut fieri debet procedẽdo, primitùs procurator dicti Titij, pœnale id mandatũ cũ inserta

inserta citatione iuxta l. diffamari, eiusq; executione iudicialiter hic reproducit, ac narrata eiusdem loco petitionis repetit, ac illa uera esse asserit. Eaq; propter petit dicto Caio secundum iactationem ac diffamationem suam certum tempus ad agendum, sub pœna perpetui silentij constitui, cum refusione expensarum ac damnorum. Pro quibus omnibus ac singulis petit procurator ipsi ac principali suo ius ac iustitiam, non solùm eo modo quo petitum est: uerùm prout hoc ipsum in principalis sui summum commodum ac emolumentum fieri potest aut debet, administrari: officium M.V. iudiciale pro opportunis beneficijs iuris humiliter implorando.

Saluo iure, &c.

ALIA FORMA SVPPLICATIONIS, PRO MANDATO & CITATIONE IUXTA L. DIFFAMARI, † IN CAUSA FAMOSI LIBELLI.

61

GEnerose, &c. Contra ordinationem iuris communis N. & N. fictum famosum libellum contra Senatum ciuitatis C. publicè ediderunt: in quo ipsi præter alias contumelias ac iniurias multa quoq; iura contra eundem Senatum sibi competere prætendunt, intolerantius iactant atque (quanquam sine omni ueritatis specie ac argumento) diffamant: simul quoque multifariam ac atrociter minitantur, se aduersus dictam ciuitatē propria ui acturos, &c. sicut idipsum ex hic simul adiuncto impresso libello per totum respectiuè: præcipuè uerò quantum præsumptam uiolentiam spectat, in fine eius clarè

rè perſpici poteſt. Etſi uerò ipſi N. & N. reuera nullum ius, nec aliquam actionem competentem ac legitimam contra dictum Senatum habere, aut aliqua probabili ratione prætendere ſeu aſſerere poſſunt, ſicut id ipſum M.V. ex inſtructione ſimul hic exhibita ſatis ac apertè intelligere ac uidere poteſt: tamen Senatus omnino intolerabile, nec aliquo modo diutius ferendum ſibi ſtatuit, eam rem diutius ſilentio prætereundam, ac in ſuſpenſo ita relinquendam eſſe. Ne igitur de ſe dicti N. & N. aliquo modo iure conqueri poßint: offert ſe illis Senatus ſuper ea cauſſa, ſi agere uoluerint, ad ſuſcipiendum iudicium coram V. M. & hoc Imperiali iudicio nunc planè paratum: ueruntamen in alijs cauſis ac contra alios iuribus ſuis ſingularibus ac priuilegijs ſaluis. Quapropter nomine dicti Senatus ſyndicus humiliter petit, ſibi à V. M. contra nominatos N. & N. iuxta l. diffamari in forma ſolita citationem, dein quoque ratione commemoratæ commminationis contra ipſos ac omnes eorum complices, qui iam propria ui ſe acturos uel minitati ſunt, aut etiamnum minitari ac id agere poſſent, contra omnes ac ſingulos mandatum, ne quid contra ius commune ac nouißimam conſtitutionem de pace publica tenenda aduerſus Senatum, eius ciues, inhabitatores, coniunctos ac ſubditos uiolenter moliantur ac tentent: uerùm eo ipſo quòd ſe illis ad ſuſcipiendum iudicium Senatus paratißimum offert contenti ſint, ac ex omni parte quoque ius ordinarium Senatui in hoc integrum ac inuiolatum permittant ac ſeruent, decerni. In hoc V.M. pro adminiſtratione iuſticiæ, ac competentibus iuris remedijs humiliter implorans.

62 FORMA PETITIONIS † SVMmariæ iuxta l. diffamari, in eadem causa.

Generose, &c. Syndicus ciuitatis C. in caussa l. diffamari emanatæ, executæ & iudicialiter reproductæ citationis, &c. contra N. & N. ulterius progrediendo, repetit loco citationis narrata dictæ citationis, ac dicit ea esse uera. Ideoq; petit dictis N. & N. secundũ diffamationem suam ad ius suum prætensum ac assertum in iudicium deducendum tempus certum sub pœna perpetui silentij aßignari, ac aliàs decerni ac pronunciari: quod hic in commodum, fauorem ac emolumentũ ipsius ciuitatis C. ac eius Senatus, & de iure decerni debet ac potest: omnia cum refusione expensarum ac damnorum, huius caussæ ratione passorũ. In his omnib. ac singulis M. V. nobile officiũ ac oĩa opportuna remedia iuris humiliter implorando.

Saluo iure, &c.

Atq; sanè in his libellis, in quibus petitur diffamatori certum ad agendum constitui tempus, sub pœna perpetuæ impositionis silentij: cum antea simpliciter solùm pro citatione supplicatum, atq; exin per citationem diffamans ad iudicium uocatus fuerit: poterit hæc conclusionis ac petitionis finalis communis quasi ac certa forma esse.

63 FORMA GENERALIS † CONclusionis in libello, ubi petitur diffamatori ad agendum certum constitui tempus, sub pœna silentij.

Cum igitur diffamato eiusmodi diffamationem diutius taciturnitate præterire ac ferre omnino graue,

ue, intolerabile, periculosum ac præiudiciale sit: non immeritò itaq; nunc ac optimo iure de eiusmodi aduersæ partis iactatione ac diffamatione cõqueritur: ac eidem rogat ad eiusmodi suam prætensam actionem ac assertũ ius, si quod sibi competere arbitratur, sicut id fieri debet, coram M. V. proponendum ac deducendum certum tempus per sententiam aßignari ac constitui, cum adiecta comminatione, ut si id intra constitutum tempus minus egerit, ad uidendum ac audiendum ipsi perpetuum imponi silentium: cum refusione expensarum & clausula salutari.

Verùm potest & expeditiori ratione † secundum naturam ac uim huius iudicij l. diffamari ex parte rei similis omnino petitio, & in supplicatione primitùs poni: ita ut hoc casu pro ulteriori termini constitutione ad agendum, in libello petere opus non sit: sed protinus per ipsum libellum summariũ, si in termino in citatione ad agendũ præfixo citatus minus agat, eius contumacia accusari, ac ut eidẽ pœna perpetui silentij imponatur, peti poßit. sicut in sequenti libello, ex quo & contenta supplicationis præcedentis, ac item citationis facile colligere est, clarum fit. 64

FORMA PETITIONIS SEV libelli summarij ex l. diffamari: † ubi protinus contumacia citati accusatur, ac ut eidem silentium imponatur, petitur. 65

GEnerose, &c. Postquam in caussa l. diffamari Marci contra Sempronium diffamantem, procurator diffamati Marci qualitates & conditiones l. diffamari ad magis fundandã intentionẽ suã in supplicatiõe sua

pro citatione deduxit, atque ad probationem diffamationis possessionis prædij Valeriani aliquot instrumenta ac literas exhibuit, quibus partis aduersæ diffamatio, ac prætensi iuris in dicto prædio iactatio satis, aut saltem quantum necesse est probatur: repetit nunc procurator emanatam citationem cum eius executione, ac post hanc proponit in meliori forma, qua id fieri potest aut debet, sequentem petitionem: ueruntamen non in modum solennis libelli, uerùm simplicis facti narrationis. Quod quanquã aduersa pars sæpius diffamarit, iactarit ac prætenderit in dicta possessione prædij Valeriani ius quoddam sibi competere, seq; aliquando pro recuperanda ea possessione acturum: hacq; de causa contrà principalis suus Marcus sæpe eidem significarit, simulac ab eo humaniter petierit, ut si quid iuris sibi ratione eius possessionis competere arbitretur, ut de eo legitimè ac ut secundum iura ac statuta fieri debet, in iudicio contra eum experiatur: quod omnino se illi super ea controuersia si eum conuenire uoluerit, ad suscipiendum iudicium omni tempore quàm paratissimum exhibeat. Quod tamen hac æquitatis ratione non perpensa Sempronius hactenus de asserto iure suo in iudicio neutiquam experiri uoluerit: interim uerò nihilominus in sua diffamatione permanserit, ac etiamnum de suo prætenso iure palàm iactare se, ac principalem suum Marcum legitimum possessorem diffamare non uereatur: atque propterea dictum Marcum tandem necessitate quadam ac ratione futuri præiudicij penitùs coactum & compulsum, contra eundem Sempronium citationem iuxta remedium l. diffamari impetrare. In qua etsi M.V. certum terminum ipsi constituit ad producendum ius, quod in dicta possessione

sione sibi competere arbitratur, aut si id minus fiat, ad uidendum & audiendum sibi perpetuum imponi silentium: tamen manifestum est, quòd pars aduersa id non fecerit: sicut & nunquam facere, probare aut docere poterit, quòd unquam aliquod ius sibi in dicta possessione competierit, uel etiamnum competat. Quæ cum ita se habeant, petit ea propter procurator, nomine quo suprà per M.V. decerni, declarari & pronunciari quòd eidem parti aduersæ eiusmodi diffamatio atque assertio non competierit, ac proinde eidem super diffamatione ac prætenso illo iure suo perpetuum imponendum esse silentium: atque in his omnibus & singulis sibi ac principali suo ius ac iustitiam administrari, cum refusione expensarum, damnorum ac interesse, &c.

Saluo iure, &c.

Hoc casu expedita ratione pro citatione supplicatum, decretum item, ac exin hic libellatum fuit: sicut in hunc modum etiamnum rectè fieri ac procedi solet. Cum enim in hoc l. diffamari iudicio supplicatio pro citatione, & ipsa citatio † nihil aliud sit quàm admonitio ac mera denunciatio ad explorandam uoluntatem citati, an agere 66 *nec ne uelit, per ea quæ no. Bar. in l. Titia. ff de accusa. & in l. si e.a. C. qui accus. non poss. & l. cum Papinianus. §. si quis. ff. de inoff. testamen. & Bal. in l. testamenta, circa fin. uers. item quia citatio. C. de testam. Butrig. in c. cum inter, de excep. Innoc. in c. cum nobis, de electio. cum simil. suprà all. rectißimè sanè ac commodißima ratione hic in præcedente supplicatione post requisitam deductionem ac probationem diffamationis supplicatum est, pro citatione con*

tra diffamantem ad comparendum in certo termino, ad prætensum ius suum in iudicio deducendum: intra quem si id minus egisset, ad uidendum & audiendum super diffamatione sua ac iuris sui assertione sibi perpetuum imponi silentium. Itaque cum is constituto tempore minus in iudicio comparuerit uel egerit, rectè nunc à diffamato libellus exhibitus fuit, in quo primùm contumaciam citati non comparentis accusauit: cum nunquam procedatur
67 contra contumacem † ad aliquem actum, nec ei contumacia noceat, nisi altera parte instante, ut Bar. in Authent. ei qui appellat, in fin. C. de temp. appell. & in l. si finita, §. Iulia, in 4. notab. circa princip. ff. de dam. infec. & in l. consentaneum, ad fin. C. quom. & quan. iudex. & est tex. clarus, & ibi Dd. in l. properandum, §. & siquidem, C. de iudic. & Alexan. consil. 100. discußis, num. 3. uolum. 5. sicut & id ex suprà posita citatione Imperatoria clarè elucet, ibi, Siue igitur compareatis uel minus, tunc nihilominus ad partis obsequentis postulationem ac petitionem procedetur, &c. quemadmodum & aliàs semper in terminorum constitutione in iudicio Cameræ Imper. seruari solet. Atque postmodum accusata contumacia citati, ut eidem secundum in citatione appositam comminationem perpetuum protinus super diffamatione ac prætenso iure
68 imponatur silentium petijt: † sicuti id in constituto termino citato non comparente, à diffamato omnino fieri debere, suprà demonstratum est. Atque hinc conspicitur, hanc procedendi rationem multo expeditiorem esse ea quæ per aliquot formas superius demonstrata est, præsertim cum iuxta contenta supplicationis in hoc iudicio citatio edatur: ibi siquidem cum primitùs ad comparendum tantum, certo

*certo præfixo termino diffamans citatus sit, necdum ta-
men in eo termino compareat, postmodum denuò per li-
bellum summarium petitur, ut ad agendum sub pœna silen-
tij terminus præfigatur. quod enim & post hunc secun-
darium terminum petere diffamatum necesse. Id si iuxta
hic positam rationem agatur, statim post citationem &
lapsum temporis ad agendum, &c. constituti in citatione,
per libellum summarium rectè peti potest: ut hic libellus † 69
iam nihil aliud sit quàm contumaciæ accusatio, ac admo-
nitio iudicis, ut iuxta comminationem suam in citatione
positam ad silentij impositionem per sententiam proce-
dat: sicut & postmodum diffamator ad impositionem
perpetui silentij citandus, ut sequent. cap. uidebitur, illíq;
omnino silentium imponendum est. Neque hoc † modo 70
diffamans magis grauatur. si etenim illi uerè ius aliquod
contra diffamatum competit, atque ipsius ut id in iudici-
um producat, interest: iam hoc emolumenti consequutus
est, ut sine maiori labore & partim quoque præsentibus
expensis protinus in iudicio Cameræ Impe. ubi ut in præ-
clarißimè instituto iudicio, probationum copia non angu-
statur, contra eundem agere queat. Sin autem caussæ suæ
diffidit, nec agere uult, meritò nec diffamare debuit: sicut
& ex hac ratione iudicium l. diffamari super solo diffama-
ti libello, & legitimè subsequuta citatione contra diffa-
mantem in termino non comparentem nec agentem, sal-
tem denuò accusata cōtumacia regulariter procedere con
stat. Neque id à stilo Imperialis iudicij alienum est, ut si-
quidem probata prius diffamatione protinus in supplica-
tione pro citatione peti queat, diffamatori certū aßignari
terminū ad ius suum assertum in iudicium deducendū, aut*

si id minus egerit, ad uidendum & audiendum illi perpetuum imponi silentium, atque hac ratione citando pro-
71 *tinus comminationem † pœnæ obijci: cum & in causis fractæ pacis, ubi contra aduersarium directè ad pœnam fractæ pacis & imperiale bannum pars conquerens agere constituit, primitùs ac protinus in supplicatione post narrata qualificata super fracta pace: idcirco contra uiolatorem, ad uidendum se incidisse in pœnam fractæ pacis publicæ, ac bannum declarari, &c. citationem sibi decerni petere soleat. Maximè igitur & in casu nostro demonstrata diffamatione diffamatus, idque iuxta proprietatem ac naturam l. diffamari, ut diffamatori protinus in citatione cum suprà dicta comminatione terminus constituatur postulare: atque exin in termino legitimè citato non comparente per libellum ac petitionem secundariam contumaciam actoris accusare, & ut contra eundem ad pœnam perpetui silentij per sententiam procedatur, petere poterit. Neque hic quidquam impedit, quod capit. sequent. demonstratur, unicam in hoc iudicio citationem haud sufficere, cum id præsens negocium non contingat, & eiusmodi citatio cum comminatione primitùs fieri queat ac debeat: & quod hic iudicium Camer. Imperial. spectat, ad id infra ex. capit. 8. responsio sumi queat. Itaque in hoc processu conclusio ac finalis petitio supplicationis pro citatione, post narratam, expositam, probatam atq; demonstratam partis aduersæ diffamationem, ac prætensi iuris sui iactationem, hoc forsan modo non incommodè formari poterit.*

CON-

CONCLVSIO IN SVPPLICATIONE, † ubi protinus terminus sub pœna silentij diffamanti constitui petitur, generaliter ut formanda. 72

CVM igitur diffamato eiusmodi diffamationem diutius ferre, ac in ea manere omnino graue, intolerabile atq; præiudiciale: & ipsa caussa ita qualificata sit, ut super ea secũdum nouißimam ordinationem Augustanam processus in hoc laudatißimo Imperialis Cameræ iudicio decerni & poßint & debeant: ideo humilis ac supplex eius est petitio, sibi cõtra diffamantem Titium, iuxta l. diffamari citationem, in qua illi ad comparendum, ac secundum diffamationem ac iactationem suam eiusmodi ius suum ac actiones assertas, sicut id legitimè fieri debet coram M. V. deducendum, certus constituatur terminus: intra quem si id minus egerit, ad uidendum tum & audiendum ipsi perpetuum super suis iuribus assertis imponi silentium, à M. V. clementer decerni. In hoc præcipuè M. V. pro administranda iusticia ac opportunis remedijs iuris, humiliter implorando.

Verùm hac in re nemini modus datus esto: & cum sic duplici uia supplicari ac procedi poßit, utra uia hic iudicium l. diffamari commodius intentari queat, cuiq; suum liberum sit & iudicium & consilium.

Et hæ quidem formæ supplicationum ac petitionum, prout in iudicio Cameræ Imp. offerri ac exhiberi solent, sufficiant, cum secundum has & reliquæ facilè formari queant. Ex quibus interim obseruandum ac diligenter notandum est, in quaq; forma conspicuum esse ferè præter ci

tationem iuxta l. diffamari, & pœnale quoq; mandatum esse petitum per supplicationem: ut uel hinc appareat, in d. Cameræ iudicio solum in caussis grauibus, ut fractæ pacis ac iniuriosis ex dolo, & similibus, ubi non spernendum periculum uel præiudicium subest, d. l. diffamari intelligi ac usurpari debere: sicut id clarè in ordina. in par. 2. tit. 25. continetur. deinde ut diffamatio probari possit ac debeat, ex ijsdem quoq; colligendum. deniq; & hoc nota dignum ac diligenti obseruatione ex omnibus formis suprà positis conspici, diffamationes ut euidenter esse probatas, ita & illas ipsas nuper nec ante multa tēpora fuisse factas. & hoc est quòd quidam Iurisperiti existimant, hoc l. diffamari beneficium competere, ubi immineat periculum, & diffamans maneat in finibus iactationis: idq; propter singularia iuris beneficia diffamato ut reo concessa. Quapropter ad euitandas ulteriores hic disputationes ac cauillationes, bona ratione fieri uideri potest, ubi si de diffamatione semel constat, atqui diffamari eo modo diffamato graue ac præiudiciale sit, protinus ex l. diffamari contra diffamatorem experiri: quòd ex eo ipso constat esse consultum diffamato, quòd ipsius ita non diffamari unicè intersit, argum. l. j. C. quan. lic. uni. sine iud. se uind. & l. fin. C. in quib. caus. in integ. resti. non est nec. cum sim. Quanquam & uideatur diffamato quasi in hoc libera facultas concessa: cum ius suum non in modum actionis, sed defensionis ac exceptionis solum producat: & exceptiões reo quasi perpetuæ censeantur, & diffamare ad iudicium prouocare æstimetur, ut s. dictum: idq; arg. l. licet, C. de exceptio. cum sim. Itaq; hic simpliciter locum habere ac uerum uideri poterat, tempus inducendæ obligationis ut non esse modum,

ita

ita nec tollēdæ:ut no.in §.at si ita stipularis,Instit.de uerb. oblig cum sim.accedit quòd hic diffamatoris, si is non agere uelit,nullum uertatur periculum,&c. Verùm in hac quæstione, cum iudicium l.diffamari in omni actione tam ciuili quàm criminali, & tam reali quàm personali locum obtineat, ipsa actionum natura ac legalis constitutio semper & in hoc nostro iudicio temporis quoque rationem ac modum dabit.

Cum autem ex primo ac secūdo cap. suprà manifestum sit,& hoc l.diffamari iudicium non solùm in ciuilibus, ac ijs causis quæ in iudicio Cam. Imper. aliàs tractari solent, uerùm & in matrimonialibus ac criminalibus,&c.locum sibi uindicare:nunc & de ijs,earumq; processu hìc paucis dispicere non inconueniens fuerit.

FORMA LIBELLI † IN DIFFAmationis caussa matrimoniali,coram Officiali,&c. 73

Coram uobis,reuerendo domino N.N.curiæ Constantien.Officiali comparet procurator, eoq; nomine procuratorio honesti uiri Ioannis N. exponit cum querela,quòd licet ipse Ioannes cum quadam Anna S.matrimonium uel sponsalia nunquam cōtraxerit,nec aliàs quidquam cum ea egerit, cuius prætextu eidem matrimonialiter uideri queat alligatus:quòd tamen nihilominus ipsa Anna hinc inde famam spargere, ac falsò asserere non formidarit,nec etiamnum uereatur,eum sibi matrimonialiter esse alligatum : & quòd ipsa eum sic diffamando impedit, quo minus matrimonium cum alia legitimè contractum,in facie Ecclesiæ, prout consueta ratione ac solennitate

nitate fieri debet, cõfirmare ac consummare queat: in summum ipsius dedecus, præiudicium ac grauamen. Id uerò cum dicta Anna citra omne ueritatis argumentum, atque contra omnem æquitatis ac honestatis rationem faciat, nec prætensam suam diffamationem atq; assertionem uel aliqua legitima probatione in iudicio comprobare confirmareq; queat: idcirco petit procurator nomine quo suprà, contra eandem Annam per V. R. P. iudicem æquissimum, citationẽ iuxta l. diffamari decerni, eiq; ad eiusmodi suũ assertũ ius matrimoniale corã V. P. R. in iudicio, prout fieri conuenit, deducẽdum, certum assignari terminum, cum tali cõminatione, ut si hoc intra eum minus fiat, quòd eidem tum super eiusmodi sua assertione, diffamatione ac prætenso iure matrimoniali perpetuum per R. V. P. sententiam silentium impositum, ac simul dicto Ioanni principali suo facultas cum alia matrimonium contractum, legitima solennitate confirmandi consummandiq; concessa esse debeat. Quæ omnia ac singula procurator in meliori forma qua id fieri debet ac potest, in fauorem ac commodum principali suo decerni pronunciariq; rogat ac petit, cum refusione expensarum ac damnorum. In his omnibus V. R. P. officium ad hoc opportunũ, & quæcunq; alia remedia iuris competentia ac necessaria, & iusticiam petendo & implorando.

Saluo iure addẽdi, demendi & corrigendi, prout iuris, moris & stili.
N. N. Procurator, &c.

Hac ratione ac forma pro modo Consistoriorum, ac stilo in eiusmodi diffamationum caussis matrimonialibus, facilimè

cilimè libelli formari poterunt: cum aliàs sæpe & frequenter coram Consistorijs ac officialibus eiusmodi petitiones oretenus tantum, breuiter ac simplicissimè proponi ac fieri soleant: & indicata persona diffamante super iure matrimonij contra eandem, ut citatio & processus iuxta l. diffamari decernantur ac edantur, simpliciter peti soleat: hoc est, ut parti diffamanti terminus assignetur, infra quem doceat de iure suo asserto, aliàs si id minus fiat, postea eandē amplius non audiendam: quemadmodum & hanc breuem ac extemporariam petendi, simulq́; procedendi rationem, & citra libelli solennitatē approbant Innoc. *in c. conquerente, in* 2. glo. *de offi. ordin. & in c. in præsentia, extr. de proba.* Bar. *in d. l. mancipiorum, de opt. lega. &* Bal. *hic in l. diffamari. Cum autē eiusmodi caussæ matrimoniales non ita exigui momenti, ut ferè reputari solent, sed grauissimæ sint: non inconueniēter libellus in scriptis exhiberi hic poterit: sed in hoc Consistorijs suus relinquendus est modus & stilus.* Et *omnino etiam in his caussis antequam citationem ac processus decernat* Officialis, *causam diffamationis certò cognoscere debet, idq́; maximè secundum personarum qualitatem dijudicabit.* Habent *autem ut in alijs, ita & in his causis* Officiales *certas suas atq; consuetas citandi procedendiq́; formas: quarum hic unam casum nostrum concernētem, exempli gratia subnectere libuit: quanquam in ea quædam quoq; ponantur, quæ secundum proprietatem ac naturam l. diffamari in controuersiam trahi possent. ueruntamen ita uetus illa, antiqua & recepta Consistoriorum consuetudo obtinuit, quam immutare aut emendare nefas credunt.*

FOR-

74 FORMA CITATIONIS AC PROcessus iuxta l. diffamari, in caussa † matrimoniali, prout in Consistorijs spirit.

Officialis Curiæ Constantien. omnibus & singulis Ecclesiarum rectoribus, parochis, curatis & uicarijs cæterisq; præsbyteris et clericis requisitis; Salutem in Domino, & præsentium debitā executionem. Ex parte Ioānis N. nobis expositum est cum querela, quòd licet ipse exponens cum quadam Anna S. matrimoniū uel sponsalia nunquam contraxerit, nec aliàs tantum cum ea egerit, cuius prætextu eidem matrimonialiter sit alligatus: nihilominus eadem Anna in locis habitationis partium falsò asserere & prædicare non formidauerit, nec etiamnum formidet ipsum exponentem, sibi matrimonialiter esse alligatum: & quòd ipsa exponentem sic diffamando impediat, quo minus matrimonium cum quadam alia contractum solennisandi habeat facultatem, in ipsius exponentis præiudicium & grauamen. unde pro parte eiusdem exponentis fuit nobis humiliter supplicatum, quatenus sibi in præmißis aliquo iuris remedio prouidere dignaremur, nostro officio ordinario super hoc humiliter implorato. Nos petitioni huiusmodi tanquam iustæ & licitæ annuentes, uobis & cuilibet uestrûm suprà dictis ad hoc requisitis mandamus, quatenus accedentes, quæ propterea fuerit accedenda, dictam Annam diffamantem peremptoriè citetis, quam nos præsentibus sic citamus, ut nona die iuridica post præsentium executionem proxima, coram nobis Constantiæ in iudicio compareat, ad deducendum & allegandum

gandum ius suũ matrimoniale, si quod in ipsum exponentem habere prætendat, à nobis supra hoc receptura iusticiam expeditam: alioquin ad uidendum & audiendum sibi exponenti matrimonium cum alia, ut prædictum est, contractum solennisandi facultatem per nos concedi, sibiq; diffamanti super eius diffamationibus & assertionibus imponi silentium perpetuum, uel dicendum & allegãdum caussam uel caussas in contrarium, quare hæc fieri non debeãt: cum tali certificatione, quòd siue ipsa in huiusmodi citationis termino non comparuerit, siue comparuerit, nil tamen rationabile in contrarium allegauerit: nos nihilominus ad præmissa & aliàs prout iustũ fuerit, procedemus, ipsius citatæ absentia seu contumacia non obstante: diem executionis præsentibus apponentes. Datum & *actum Cõstãtiæ in iudicio, hora uesperarũ,* Anno Domini 1561. *die uerò 6.* Mensis Nouemb. *Indictione secunda, &c.*

Ex hac citationis forma, quemadmodum in his matrimonialibus diffamationum caußis in Consistorijs procedatur, liquidò apparet: similiter & hic diem executionis cum die citationis appositam. quod etsi cui alienum à natura huius iudicij l. diffamari uideri queat: tamen & id proprietas dictæ nostræ condictionis in hoc planè casu nostro admittit, ut executionem hic pro ipsa sententia executionem secum trahente intelligamus. hæc enim dum hic fertur, in continenti quasi executionem paratam habet, secumq; trahit: hoc modo ut diffamato hic, ab obseruatione iudicij, quantum Annam *illam diffamatricem spectat, absoluto protinus cum altera matrimonium contractum in facie* Ecclesiæ *confirmandi facultas concedatur atq; præstetur: quæ facultas concessa ac permissa ipsam sententiam eate-*

eatenus statim exequitur, ut contra eam ulterius diffamatrix nulla ratione uenire queat: atq; eatenus eiusmodi comminationis ac executionis hic appositio non inconuenienti ratione defendi potest. licet aliud in alio casu, si diffamatus ab impetitione diffamantis puellæ absolutus, cum nulla alia adhuc matrimonium contraxisset, ratione exequutionis uideri queat: ut infr. de executione secundum naturam l. diffamari dicetur. Possunt aũt & alijs rationibus euidentibus huiusmodi Consistoriorũ publicæ citationes ac processus defendi: maximè in his causis matrimonialibus, atq; propter fauorem matrimonij, ubi omnia obstacula remoueri, ac legitimè contractũ matrimoniũ omni modò pro-

75 *moueri debet.* † *Multa nanq; contra iuris communis seriem ac dispositionem in fauorem matrimonij specialia cõcessa ac recepta esse constat, ut* Ioan. And Anton. de Butr. *&* Dd. *in c j. ut lite non contesta. &c.*

Et quia *l. Diffamari uel maximè etiam in criminalibus caußis locum habet, ut s. cap. j. pluribus deductum: nunc & libelli formam in criminali caussa diffamationis, secundum naturam & limites l. diffamari, ne quid in hoc desiderari queat, ponemus.*

FORMA LIBELLI IVXTA L. diffamari, in caussa † criminali, scilicet homicidij, &c.

76

C*Oram uobis domine Iudex, comparet procurator Titij, ac proponit non in modum solennis libelli, sed summariæ petitionis & simplicis facti narrationis, quòd licet hoc præsenti anno, &c. prima die Martij Sempronius in hac ciuitate N. & tali platea noctu hora*

decima à Caio oppressus ac occisus sit: sicut & is author cædis eadem nocte per singulas domos, ac aliquot diebus etiam pòst diligenter quæsitus est, donec tandem certò cōpertum, ipsum eadem nocte qua cædem fecit, per muros ciuitatis se demisisse, atq; ea ratione aufugisse ac euasisse: ut & ea res, quòd Caius unicus eius criminis patrator habeatur, & apud Senatum huius ciuitatis, omnes item ciues ac incolas nullum hucusq; dubium planè peperit. Licet quoq; manifestum ac omnibus in hac ciuitate notum sit, & casu necessitatis euidēter probari queat, Titio cum occiso Sempronio nullas unquā inimicitias intercessisse, ut qui ei planè incognitus fuerit: similiter quoq; eundem Titium cum Caio nihil unquam commercij ac familiaritatis habuisse: sicut & apertè constat in tota hac ciuitate ne quidem uel minimam huius maleficij suspicionem unquam in Titium principalem suum cecidisse: licet deniq; iure diuino & humano, ac nouiss. Imperialibus constitutionibus sub grauissimis pœnis cautum ac prohibitum sit, ne quis alterum alicuius criminis aut maleficij reum faciat aut diffamet, nisi eundem id crimen ac facinus perpetrasse exploratissimum habeat, idq; probationibus luce meridiana clarioribus asserere ac comprobare queat: tamen his omnibus non consideratis, Lucius affinis interfecti in oppido A. habitans, iam demum dictum Titium hinc inde apud suos, ac literis quoq; huc ad aliquot hic ciues scriptis, quarum procurator aliquot copias A.B. & C. literis signatas simul hic ad probandam eiusmodi atrocem diffamationem exhibet, diffamare, ac quasi clàm accusare non ueretur, eum ipsius cædis authorem, aut saltem eius facinoris socium esse. Cùm autem ei in hoc summa ac atrocissima fiat iniuria, & is

eiusmodi iniuriam ei contra omnem iuris ac naturalis æquitatis rationem illatam manifestè ac legitimè defendere, ac à se propulsare poßit: idq; omnino ut faciat, ipsa rei indignitas ac extrema neceßitas flagitet: idcirco petit procurator, dicto Titio principali suo iuxta l. diffamari citationem contra dictum Lucium diffamantem decerni, atq; adeò ei ad personaliter comparendum ac eiusmodi diffamationem ac prætensam accusationem suam, ut id legitimè fieri debet, in iudicium deducendum certum statui terminum: cum tali comminatione, ut si intra constitutum termi num id minus agat, quòd illi tunc super asserta sua accusatione per sententiam perpetuum silentium imponi debeat. Quæ omnia ac singula, & si quid ulterius in commodum, fauorem ac emolumentum dicto principali suo pro complemento iusticiæ ac ex officio impertiri potest aut debet, eidem quoq; per V. M. decerni petit procurator: cum refusione omnium tam factarum quàm fiendarum expensarum, damnorum ac interesse. In his omnibus pro administranda iusticia ac competentibus, opportunis ac necessarijs remedijs iuris, V. M. humiliter implorans.

Saluo iure addendi, demendi & corrigendi, prout iuris & stili.
N. N. Procurator, &c.

Ad hanc sanè formam & in hunc modum, & in causis falsi, furti, rapinæ, adulterij, & cæteris similibus criminalibus, in quibus quem falsò & citra omnem diuini, naturalis & humani iuris rationem ac omnem æquitatis honestatem temerè diffamari contingit: uel quoties contra aliquem uehemẽs præsumptio est, quòd eiusmodi calumnio-

sam moueat aut foueat accusationem, libelli formari potevrunt. Verùm cum non solùm res pessimi exempli, sed etiam perniciosissima, detestanda ac penitus execranda sit, de eiusmodi graui ac capitali crimine quem præter meritum diffamari: utpote quòd eiusmodi diffamatio non solùm in existimationis eius seu bonorum incommodum, sed planè in capitis periculum ac extremum supplicium tendat: forsan hic quis quærere nunc potest, An igitur sufficiat contra talem perniciosissimum diffamatorem ex l. diffamari ad impositionem perpetui silentij esse actum, cum hoc iudicio aliam pœnam exigi non posse, suprà dictum sit: an uerò in alio insuper iudicio, postquam satis iam cōstat eidem nullam accusationem cōpetijsse, illumq; dolosè ac malitiosè diffamasse, contra eundem diffamatorem, ad grauiorem illi ex merito suo infligendam pœnam agi posit? Et certè manifestißimum est, posse. Si etenim is qui in ciuilibus diffamatur, non solùm ex l. diffamari contra diffamantem iudicium intentare potest: sed & ipsi contra eundem actio de dolo & interesse, seu actio in factum, scilicet habito respectu ad diffamātem de dolo, cōpetit, ut rectè Spec. in tit. de emptio. & uendi. §. nunc dicendum est de rescindendis uenditionibus: uers. ult. no. cum duob. seq. quod ipsum & probat pulchrè Rom. cons. 53. uiso themate prænarrato. Multo magis ergo is qui extremo uitæ suæ periculo, de crimine perpetrato præter culpam suam diffamatus est, contra eiusmodi suum perniciosum ac nequam diffamatorem non solùm de dolo actionem, sed & similiter accusationem instituere poterit: quemadmodum & hodiè id de communi ferè curiarum consuetudine seruari uidemus. Et hæc hactenus de libellorum conceptione in hoc no

stro iudicio sufficiant. Cæterùm si diffamator hic compareat, & de iure suo contra diffamatum docere paratus sit, cum is processus ex communi pendeat: ij quoq; libelli ex parte actoris secundum communem ac cõsuetam formam, ut in cæteris caussis, formandi erunt.

CAPVT VI.

DE CITATIONE: QVOTIES ILla hic, & qualiter à iudice fieri posſit ac debeat: & de termini aſsignatione in hoc iudicio.

SVMMARIA.

1 *Citatio fundamentum & principium totius processus iudiciarij est, cuius Iuris, qualis in hoc Iudicio: forma quænam requiratur. usque ad num.15. & plura de citationis natura, effectibus. n.21.22.30.31.32.34.39.43. & à num.52. usq; ad num. 66. & quid in Iudicio Cameræ quo ad citationem in l.diff. iudicio obseruetur. num.40.41.42.107. & plura de citatione. nu.68.70.71. & à nu.90. usq; ad nu.111.*

15 *Monitio unica quem in mora constituere potest.*

16 *Hæres semel monitus implere defuncti uoluntatem, si non fecerit, perdit emolumentum.*

17 *Iudicis authoritas non debet esse ludibrio.*

18 *Exceptiones intra constitutum terminum non opponens, non auditur ulterius.*

19 *Instrumentum exhibere iussus, si non exhibet, ipsius iure priuatur.*

20 *Hæres institutus ni intra terminum à iudice statutum conditionem impleat, ulterius non auditur.*

23 Exe-

23 *Executor antequam ad episcopum deuoluatur hæreditatis executio, aliquoties monendus.*

24 *Presbyter antequam propter retentam mulierem amoueatur, aliquoties monendus.*

25 *Vxor spreta à marito, antequam soluat matrimonium, ipse aliquoties culpatus sit requiritur.*

26 *Matrimonium ne ulterius accusari queat, aliquoties enunciatum fuisse requiritur.*

27 *Citatus ter pro confesso habetur.*

28 *Iudicis à negligẽtia ut appellari poßit, requiritur eum ter esse requisitum.*

29 *Dilatio interdum parti ad omnem conuincendam malitiam datur.*

33 *Dispositum in sensu directo, oppositum arguit in contrarium.*

35 *Præsertim dictio, particula implicatiua est.*

36 *Imperator in lege quid commendans, idem & iuris esse uoluisse uidetur.*

37 *Benignior interpretatio legis retinenda est.*

38 *Diffamatorem contra antequam feratur sententia, secundò monitus sit requiritur.*

40 *Cameræ* Imp. *iudicium* Imp*eratoria planè authoritate in decernendo iudicandoq́; utatur licet, tamen secundam citationem in hoc iudicio decernere non dedignatur.*

41 *Citationem seu ulteriorem termini constitutionem hic requiri, & stilus* Imp. *Cameræ iudicij probat.*

42 *Cameræ* Imp. *iudicium generaliter ad totam caussam citare intelligitur.*

44 *l. Nonnunquam, ff. de iudic. ut limitetur.*

45 *Feudorum controuersia trinam citationem requirit.*

46 *Monitionibus in iudicialib. unica uocatio nõ sufficit.*

VONIAM *citatio † fundamentum & principium totius ordinis ac processus iudi ciarij est, §. ult. Instit. de pœn. tem. litigan. c. gratum, de off. dele. c. caueant, &, c. omnia, 3. q. 9. c. quoniam, de proba. & quod no. i- bi Hostien. atq; sententia † citatione non præcedente om- nino sit nulla, per iura allega. maximè uerò hic cum uel ex sola citatione protinus de pleno agatur præiudicio, argu- ment. Authent. si omnes, C. si minor se ab hæred. abstin. l. nam ita diuus, ff. de adopt. l. properandum, §. & si qui- dem. C. de iudic. l. j. §. item cum ex edicto, ff. quæ sent. sine appell. rescindan. gloss. in cap. consuluit, de offic. de- lega. gloss. in Clement. sæpe, de uerbor. significat. Innoc. in d. c. consuluit, Dec. cons. 606. Serenißimus, nu. 11. adeò* 1 2

85 Testes

85 *Testes ad perpetuam rei memoriam cum recipiuntur, omnes quorum intereſt citantur.*
86 *Probationum copia non anguſtanda.*
87 *Diffamantis unius ratione generale fundari iudicium, ut limitandum.*
88 *Renunciādi iudicem iuſta cauſſa, eſt legitima ſuſpicio.*
89 *Malitijs hominum ut obuietur, principaliſsima l. diffamari ratio.*
107 *Nuncij Cameræ cum citationē ac proceſſus exequuntur, executionem ipſam diligenter annotare debent: cum ex eorum relatione contra inobedientes in contumaciam procedatur.*
112 *Saluum conductum præſtari non ſufficit, ſi quis ad locum non tutum citetur.*
113 *Citatio in conſtitutione termini potiſsimum uerſatur: terminus à quo cōſtituatur, quomodo: eius effectus, natura. num. 114. uſq; ad finem.*

VONIAM *citatio † fundamentum & principium totius ordinis ac proceſſus iudiciarij eſt, §. ult. Inſtit. de pœn. tem. litigan. c. gratum, de off. dele. c. caueant, & c. omnia, 3. q. 9. c. quoniam, de proba. & quod no. ibi* Hoſtien. *atq; ſententia † citatione non præcedente omnino ſit nulla, per iura allega. maximè uerò hic cum uel ex ſola citatione protinus de pleno agatur præiudicio, argument.* Authent. *ſi omnes,* C. *ſi minor ſe ab hæred. abſtin. l. nam ita diuus, ff. de adopt. l. properandum, §. & ſi quidem.* C. *de iudic. l. j. §. item cum ex edicto, ff. quæ ſent. ſine appell. reſcindun. gloſſ. in cap. conſuluit, de offic. dele. gloſſ. in* Clement. *ſæpe, de uerbor. ſignificat.* Innoc. *in d. c. conſuluit,* Dec. *conſ. 606. Sereniſsimus, nu. 11. adeò* 1 2

3 *ut etiam contra subditum ipse Imperator † uel Princeps non poßit supplere defectum citationis, ut notab. Bal. in l. fin. per illum tex. C. de legi. Ang. in l. princeps, ff. eo. & est text. in Clem. pastoralis, §. cæterùm, de re iudica. & not. Abb. in c. j. in ult. no. de causs. poss. & proprie. et in c. cũ olim, col. pen. de re iudi. quod & in summarijs locũ habet, d. Clem. sæpe. Neq; ullo modo defectus citationis excludi aut tolli poßit, ut Calder. cons. 8. An sententia lata contra absentem, & est in tit. de re iud. Petr. de Anchar. cõs. 212. de iure communi, in fin. Rom. cons. 245. Hæc sententia. et quod idem Rom. notat in repe. Rub. ff. de arbi. in 7. col. uer. 17. &c. Ang. cons. 177. In facto proponitur, circa fi. cum sim. adductis per Hyppol in repe. l. fin. C. de proba. in 38. car. & per Dec. cons. 410. In caussa mota, & per eundem Dec. in c. ex parte, col. 20. de off. deleg. optimè facit q;*
4 *citatio de iure † gentium est, ut Panor. in d. c. j. post Bar. in l. filiusfam. ff. de dona. & quòd de iure naturali, c. pastoralis, de re iud. Ias. in l. certum, C. unde legi. Itaq; cum dictum sit, quibus & contra quos l. diffamari competat, quis item in hoc iudicio iudex, & qualiter libellus in hoc iudicio pro citatione formandus atq; iudici offerendus sit: non immeritò nunc ac legitimo ordine sequitur & de citatione hic, quæ supplicationem uel legitimum libellum protinus sequi solet & debet, dispicere, & qualiter ac quoties ea hic cõtra diffamantẽ à iudice decernẽda sit atq; edenda.*
5 *Et quidem citatio iuxta l. diffamari limitata † & uoluntaria est, ut aliquis poßit comparere, & intẽtionis suæ caussas pducere, ut ex textu legis patet, ibi,* Si defensionib. suis cõsideret. *Ex quo etiã Bal. formã citãdi diffamatorẽ colligit ac notat, scilicet,* Cito te ut cõpareas

si

si de iure tuo confidis. Quod uerò citatio sub eiusmodi conditione fieri poßit, ut citatus compareat si sua putauerit interesse, no. Ang. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de nou. oper. nuncia. & glo. sing. in l. ea quidem, C. si mancip. ita fuer. alien. & Abb. in c. 1. de caus. poss. & proprie. & quòd hic maximè sub ea conditione, ut dictum, citatio fieri debeat, ex materia l. nostræ manifestè constat. Siquidem patet, citationem † hic nihil aliud esse nisi meram de- 6
nunciationem ac admonitionem ad explorandam uoluntatem citati, cuius finis, ut si putet sua interesse, & de iure suo confidat & uelit agere, intra terminum præfixum ueniat ac agat: si non putet sua interesse, nec uelit agere, ac intra constitutum tempus comparere ac caussam prosequi, quòd tunc illi uia in posterum agendi præclusa esse debeat. Bar. in l. Titia. ff. de accusa. l. si ea. C. qui accus. non poss. & l. cum Papinianus. §. si quis. ff. de inoff. testament. Bal. in l. testamenta, circa fin. uers. item quia citatio, Butri. in c. cum inter, de except. Innoc. in c. cum nobis, de electio. Quoties enim terminus statuitur ad id quod interest aduersarij non fieri, tunc excluditur quis termino lapso: ut Bal. in d. l. si ea. nu. 6. uers. Item nota. col. 1. & in l. nostra, & in Auth. ad hæc, col. pen. uers. quæro etiam. C. de usur. Sic & citatio † generalis omnium quorum interest non 7
arctatoria, sed monitoria est: ita quòd omnes qui putauerint sua interesse, poterunt uenire ad caussam si uolunt, prout plenè Hostien. & Innoc. in c. dilecti, de except. Rota decis. 419. Si impetretur, in no. nu. 2. ita Ioan. Caldrin. in suo repert. notat, quòd citatio uel citandi hoc modo si uult opponere, non intelligantur citati præcisè sub modo, per no. Innoc. & in d. c. dilecti, & no. in l. ea quidem. C. si

m 5 mancip.

8 mancip.ita fuer. Sicut citatio quæ fit de hærede † non est simplex nec absoluta citatio, sed potius conditionalis in effectu, scilicet si uult se opponere: si autem se non opponit, non est aduersarius, ut no. in d. l. ea quidem. Sic dicta citatio potius dici potest edictum, quàm citatio, cap. cum in tua, extr. qui matrimon. accusa. poss. & cap. fin. de electio. lib. 6. & potius uidetur citatus ad uoluntatem exquirendam quàm ad caussam, ut Bal. in d. l. testamenta, numer. 5. & Caldrin. in suo repert. in uerb. Citatio, uel citandi hoc modo. Quod Ioannis Caldrini repertorium superioribus annis à clarißimo iuris Doctore Ioanne Porcio iudicij Cameræ Imperial. aduocato & procuratore nactum, cum iuris materias præstantes ac in foro utiles & frequentes alphabetico ac commodißimo ordine, ex ipsis utriusque iuris textibus & commentarijs, præsertim Innocentij & Ioannis Andreæ præceptoris sui, collectas atque digestas proponat, libenter quandoq; in lucem, si ita iurisperitis ac studiosis placere cognouero, dabimus.

9 Potest autem forma † citationis hic in nostra materia in specie uel in genere colligi ex l. nostra, ibi, Si defensionibus suis confideret compareat: uel ut Bal. hic, Si de iure tuo confidis, uel si tua interesse putaueris: sicut & id ex superiori cap. traditis citationum formis luculenter apparet. Et ut eiusmodi conditio in conditione hic semper inseratur, optima ratione constitutum, ne malitijs ac cauillationibus occasio prebeatur, & postmodum contra non comparentem rectè ad sententiam procedi queat. De qua etiam citationis hic forma Alexan. in d. l. de pupillo. §. seruo. ff. de oper. nou. nuncia. Felin. in c. cum inter, colu. 7. & ibi Dec. col. 5. de excep. & idem Dec. in l.

fin.

fin.col.15. C.de edict.diui. Et quòd hic conclusio libelli † 10
ubi diffamatus iudicis officiũ implorat ac petit, intra prædestinatum terminum non agente uel accusante diffamatore, pronunciari amplius eundem audiendum non esse, ac illi super prætenso suo iure perpetuum imponi silentium, in citatione per iudicem inserenda sit, concernendo contra diffamantem super ea conclusione responsurum, & aliàs ut iuris processurum, &c. uideri potest per no. Innoc. in c. cum in tua, qui matrim.acc.po. & in c. conquerente, de off.ordin. quod & idem uidentur uelle Ang. in l. quamdiu magna illa, uers. & ideo sit semper cautus aduocatus rei, de acq. hære. & ibid. Ioan. de Imo. & Saly. in l. nostra, & Ang. Are. in rub. Instit. de excep. in 9. quasi. uers. & erit ista forma, & plenè Barba. in c. in præsentia, nu. 37. sicut in hoc ipsum apertè quoq; concludit Boer. deci. 255. nu. 9. sicut & id ipsum in formis citationum suprà positis uidere est. Atq; sic secundum conclusionem libelli, etiam absente altera parte, dum tamen fuerit legitimè citata, iudex ferre sententiam potest: ut j. cap. 9. latius deducetur.
Cum uerò paria sint, quem † non fuisse citatum, uel minus 11
legitimè citatum, ca. bonæ, el. 2. ubi Abb. col. 2. de electio. fa. l. quoties. ff. qui satisda. cogan. l. 1. §. pen. ff. quor. lega. cum sim. recto nunc ordine qualiter ac quoties in hoc iudicio citatio facienda sit, uidendum sequitur. Et quidem hic
omnes citationis species, † modò rectè ac legitima ratione 12
singulis perpensis circũstantijs decernantur ac fiant, locũ sibi uindicant: ut citatio personalis, si reperiri poßit, aliàs ad domum fiat, sicut regulariter fieri debet, l. 1. ubi Bar. ff. de lib. agnoscen. & in l. prætor ait. ff. de dam. infect. interdum quoq; et frequẽter, quo ad oẽs ius prætendẽtes, in hac

materia per publicum edictum,programma seu proclama eiusmodi procedit citatio,ut ĩ.suo loco cõmodè uidebitur.

Principaliter itaque antequam in hoc iudicio iudex ad
13 *sententiam procedere poßit, an per ipsum semel tantum † diffamantem citatum, eiq́; certum terminum aßignatum fuisse sufficiat:an uerò ulteriori quoque hic citatione,monitione seu termini aßignatione opus sit? quæstio illa ardua, & in hanc & illam partem plurimum à Dd.in uarijs hinc inde iuris locis controuersa ac agitata, quæq́; etiamnum inter Iurisperitos aliquos hæsitationem disceptationemq́; non exiguam parit, cum in eius certiore disquisitione ac discußione non parum situm sit,diligentius hic ac certius discutienda atque diffinienda uenit. Et quidem quòd unica citatio hic sufficiat, probari uidetur, quòd u-*
14 *nica † regulariter citatio pro tribus citationibus sufficit, & uim peremptorij habet,l.nonnunquam.ff.de iudic. sicut & in requisitionibus uel monitionibus una uocatio sufficit,prout no.glo.in c.si episcopus,18.dist.& est text. in clem.1.de hære.Abb.in ca.cum nobis,circa fin.de electio. Et quòd hic diffamantem semel per iudicem citatum esse*
15 *sufficiat,argumentum est,quòd ad † constituendum quem in mora & negligentia, unica sufficiat monitio & interpellatio,l.Titia.la.2.§.usuras.ff.de lega.2. latè Felin.in c. ex literis, de constit. Dd. in l.uni.ff.si cert.pet. Item pro comprobanda ista opinione facit l.si eo tempore,C.de remiss. pignor.& l.si ea.Cod.qui accus. non poss. cap. licet, de accusa. cum simil. ubi in hac materia de unica tantùm monitione fit mentio.ad idem facit l.mancipiorum, & ibi Bar.ff.de optio.lega.& l.si tamen quibusdam, & ibi glo. in uerb.caussa cognita, ff. de lega.2. Quod idem etiam*

clarè

clarè comprobat, §. si quis autem non implens, Authen. de hære. & Falcid. Sicuti enim † ibi hæres semel monitus ut 16
adimpleat uoluntatem defuncti, neglexerit infra annum adimplere, perdit omne emolumentũ, etc. ita si iudex præfixerit actori certum terminum cum comminatione siue admonitione, ut si infra eum non agat, postea non audiatur: cum utrobique eadem subsit ratio, nempe iudicis † au 17
thoritatem non debere esse ludibrio, l. si prætor, in princ. ff. de iudic. quam rationem ut rectè glos. in d. §. si quis autem non implens, in uerb. admonitus, in fin. allegat. ita sanè eadem & hic militat: quando scilicet iudex semel comminatus est actori, ut si infra statutum terminum non agat, quòd amplius non audiatur. Nam si non agat, utique contemnitur authoritas iudicis. quod optimè uidetur probari per c. pastoralis, de except. ubi postquam iudex præfixit parti † terminum ad producendas exceptiones, post 18
terminum amplius non auditur: nisi pars iuret quòd huiusmodi exceptio de nouo ad eius deuenerit noticiam, & non requirit ibi text. aliquam admonitionem ulteriorem, &c. prout argumentando etiam concludit Hiero. Schurf. consilio 75. quòd prædicta, numero 12. centu. 1. Potest enim iudex tam actori quàm reo ad exceptiones proponendas certum tempus constituere, quo semel elapso præclusa excipiendi uia est, l. Titia. & ibi glos. in uerb. definitum. ff. de accusa. cum simil. suprà c. 2. allegatis. Et manifestè quoque eandem probari opinionem per † doctrinam 19
Innoc. in c. G. perpetuus, de fide instrum. approbatam per Bar. & Dd. in l. 2. Cod. de eden. quòd semel iussus à iudice exhibere instrumentum, si non pareat, priuari poßit iure ipsius instrumenti, finaliter quoq; hic Hieron. Cagno. asserit.

ferit. Sicut in simili uidere est, quòd redarguere uolēs in strumentum de falso, nisi hoc intra terminum illi semel constitutum arguat, amplius non auditur, ca. accepimus, extr. de fide instrum. Bar. in l. 2. in 1. lectur. uers. sed circa hoc
20 *quæro, C. de eden. Sic si hæres † institutus conditionem potestatiuam intra terminum à iudice constitutum non impleat, ulterius non auditur, l. si quis instituatur. §. 1. ff. de hær. instit. & fi. ibid. §. item si conditioni, & ibi Bar. si intra terminum constitutum pendente conditione casuali hæreditas non adeatur, &c. ubi præcisè planè agitur, nec aliqua secundæ monitionis mentio fit. Sic & similia cōplura exemplà ad hanc rem idonea ex d. c. 2. suprà depromi ac detorqueri possunt. Et pro hac opinione tuenda ac approbanda, quòd unica hic sufficiat monitio, est gl. aperta in d. §. si quis autem non implens, in uerb. admonitus, ibi, nam dico unicam admonitionem sufficere, &c. & hanc opinionem*
21 *nem † contra Ang. argumentis firmauit Rom. in l. quamdiu, nu 12. ff. de acquir. hære. quem ibid. sequitur Are. col. 6. communem hanc asserēs, sicut idem etiam uoluit Alex. in l. fi. ff. de fer. cum alijs, quos ibi in 3. col. refert Ias. & in hoc rationes Romani comprobat Felin. in c. ex literis, col. 5. de constitu. & idem tenere uidetur Dec. in l. fin. col. 17. C. de edic. diui Hadr. toll. Et hanc opinionem ut ueriorem, hic Hieron. Cagno. sequi ac probare uidetur, sicut & eam in praxi seruari finaliter contendit Hieron. Schurff. d. consil. 75. quòd prædicta. Veruntamen adductis his authoritatibus, rationibus ac argumentis non obstantibus, con-*
22 *trariam sententiam, nempe unicam monitionem † hic non sufficere, uerùm alteriorem necessariò requiri, probabiliorem uerioremq́; esse statui potest. Hic siquidem cum agatur*

gatur de priuatione iuris sui, ut uidelicet quis excludatur ab agendo uel accusando, cautius procedendum est, arg. c. ubi periculum, de electio. in 6. Rectè itaque Accurs. quando breuior terminus aßignari solet, atque maior pœna imponitur, binam exigendam admonitionem ratiocinatur in d. §. si quis autem non implens, in uerb. admonitus. Sic à testatore † designatus, si hæreditatem uel legata ad pias caus 23
sas exequi supersedeat, ut omni lucro priuetur, & ad episcopum uel superiorem executio deuoluatur, semel & secundò ab episcopo moneri debet, §. si autem qui hoc, Authent. de eccles. tit. Sic seruus assertus eius dominio qui litem ei intulerat, tum demum aßignabatur, si aliquot edictis citatus per annum non comparebat, l. 1. §. fin. C. de asser. toll. Eadem ratione presbyter † aut diaconus in suis 24
ædibus mulierem retinens, quæ potest ei suspicionem inferre, antequam ab episcopo eius secundum Ecclesiasticos canones de clero amoueatur, antea semel & secundò de ea re ab episcopo aut à suis clericis admonendus est, §. presbyteris autem & diaconibus, Auth. de sanctiß. episcop. Eodem modo antequam liceat mulieri, † cuius maritus ea contem 25
pta cum alijs manet, soluere matrimonium, ac datam dotem & antenuptialem donationem recipere, necesse est ut antea is semel & secundò culpatus sit. § si quis in sua, Authent. ut liceat mat. & auiæ. Sic, ut clericus beneficiatus absens, qui non facit residentiam, priuandus idcirco beneficio ueniat, per tria edicta citari debet, quæ debent affigi in ualuis Ecclesiæ suæ: & postea expectatur per sex menses, text. est, & ibi Abb. & Dd. in cap. ex tuæ, de clericis non resid. Ita omnino legitimum habenti impedimentum ad accusandum matrimonium, † ut ei omnis agendi 26
uia

uia præcludatur, & perpetuum imponatur silentium, necesse est antea aliquot denunciationes præcessisse, illudq́; tertiò publicè in ecclesia esse edictum, cap. cum inhibitio, extr. de clandest. despons. cap. cum in tua, extr. qui matrimo. accus. poss. sicut hoc ipsum etiamnum ferè per Romanum Imperium seruari solet. Sic delatorem tribus edictis à præfecto ærario, ut ueniat, monitum esse necesse est, antequam secundum possessorem pronuncietur, & is in pœnam incidat constitutam, in l. senatus. §. quòd si tribus edi-
27 ctis. ff. de iure fisci. ubi quoque gloss. notab. dicit, ter † demum citatum pro confesso haberi, argu. d. l. Senatus. §. senatus, & l. Arrianus. ff. eod. Ita in simili ut à iudicis ne-
28 gligentia appellari † posit, requiritur trina ipsius requisitio, ut Bal. in l. sed & si per prætorem, §. ait prætor. ff. quibus ex caus. maior. & Ioan. Andr. in c. dilecto, & Abb. in c. ex parte, in pen. no. de appell. Ita tutores ut cursus usurarum inhibeatur, denunciationibus frequenter interpositis pupillum ad iudicium prouocare: & si is rem dißimulatione proferat, tum demum uoluntatis suæ rationem apud præsidem prouinciæ declarare possunt, l. fin. C. de usur. pup. Sic in hanc sententiam, quòd quoties de magno agitur præiudicio, & quis penitus suo iure intra constitutum terminum priuandus uenit, semper ac necessariò ulteriorem requiri citationem, monitionémue ex pluribus utriusque iuris exemplis, ut & ex superiori cap. 2. patére
29 potest. Sicut & ad omnem conuincendam † malitiam parti per iudicem dilatio datur, ultra quam demum omnis agendi uia præcluditur, c. prout nobis, cum gl. in uerb. ad conuincendam, & c. cum olim, extr. de dolo & contuma. cap. præsenti, 5. quæst. 2. Auth. iubemus, C. de iudic.
&

& in corpore unde sumitur, §. sed & hoc præsenti, Auth. ut cum de appell. cognosc. Et quia hic in terminis sumus, ut contra absentem feratur sententia condemnatoria, & citato non comparenti perpetuum per iudicem imponatur silentium, atque diffamatus ut reus ab obseruatione iudicij in posterum penitus absoluatur: constat hic unicam citationem non sufficere. Etsi enim iudex diffamatori terminum intra quem agat, aut ulterius non audiatur, constituere, eamq; sententiam eo absente ferre potest: tamen cum hic de nouo, pleno † ac magno præiudicio, & sic de grauamine irreparabili absenti inferendo agatur, omnino is iterum citari debet, arg. l. properandum, C. de iudic. & gl. cum text. in clem. sæpe, de uerbor. signific. & quæ not. Innocen. in c. ad petitionem, de accusa. & in c. consuluit. ubi post eum Abb. in 4. col. de off. delegat. & ita apertè uult Bal. hic circa fin. uersic. & nota hanc interlocutoriam, & in c quoniam frequenter, in prin. col. ult. ante fin. uers. non obstat ut lite non contesta. & hoc uelle uidetur Abb. in c. licet in beato Petro, col. 2. uer. in gloss. 1. in fin. de accusa. uolens, quòd antequam imponatur perpetuum silentium, debeat iterum pars citari, saltem quo ad audiendam sententiam, per. l. qui crimen, C. qui accusa. non poss. & no. in d. c. consuluit. & hoc manifestè approbat Milis in suo repert. in uerb. actor agens. Quæ omnia & inde robur accipiunt, quòd neutiquam nisi post legitimas citationes reo præsente contra actorem absentem procedendum, Auth. qui semel, ubi Bal. & Salyc. C. quom. & quan. iudex. Sic licet citatione facta † per prædecessorem, per eum terminus citationis fuerit completus: tamen successor nondum pronunciare potest, sed denuò citare debet, maximè uerò

n si

3 ut etiam contra subditum ipse Imperator † uel Princeps non poßit supplere defectum citationis, ut notab. Bal. in l. fin. per illum tex. C. de legi. Ang. in l. princeps, ff. eo. & est text. in Clem. pastoralis, §. cæterùm, de re iudica. & not. Abb. in c. j. in ult. no. de causs. poss. & proprie. et in c. cũ olim, col. pen. de re iudi. quod & in summarijs locũ habet, d. Clem. sæpe. Neq; ullo modo defectus citationis excludi aut tolli poßit, ut Calder. cons. 8. An sententia lata contra absentem, & est in tit. de re iud. Petr. de Anchar. cõs. 212. de iure communi, in fin. Rom. cons. 245. Hæc sententia. et quod idem Rom. notat in repe. Rub. ff. de arbi. in 7. col. uer. 17. &c. Ang. cons. 177. In facto proponitur, circa fi. cum sim. adductis per Hyppol in repe. l. fin. C. de proba. in 38. car. & per Dec. cons. 410. In caussa mota, & per eundem Dec. in c. ex parte, el. 20. de off. deleg. optimè facit q̃
4 citatio de iure † gentium est, ut Panor. in d. c. j. post Bar. in l. filiusfam. ff. de dona. & quòd de iure naturali, c. pastoralis, de re iud. Ias. in l. certum, C. unde legi. Itaq; cum dictum sit, quibus & contra quos l. diffamari competat, quis item in hoc iudicio iudex, & qualiter libellus in hoc iudicio pro citatione formandus atq; iudici offerendus sit: non immeritò nunc ac legitimo ordine sequitur & de citatione hic, quæ supplicationem uel legitimum libellum protinus sequi solet & debet, dispicere, & qualiter ac quoties ea hic cõtra diffamantẽ à iudice decernẽda sit atq; edenda.

5 Et quidem citatio iuxta l. diffamari limitata † & uoluntaria est, ut aliquis poßit comparere, & intẽtionis suæ caussas ꝑducere, ut ex textu legis patet, ibi, Si defensionib. suis cõsideret. Ex quo etiã Bal. formã citãdi diffamatorẽ colligit ac notat, scilicet, Cito te ut cõpareas

si de iure tuo confidis. Quod uerò citatio sub eiusmodi conditione fieri poßit, ut citatus compareat si sua putauerit interesse, no. Ang. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de nou. oper. nuncia. & glo. sing. in l. ea quidem, C. si mancip. ita fuer. alien. & Abb. in c. 1. de caus. poss. & proprie. & quòd hic maximè sub ea conditione, ut dictum, citatio fieri debeat, ex materia l. nostræ manifestè constat. Siquidem patet, citationem † hic nihil aliud esse nisi meram de- 6
nunciationem ac admonitionem ad explorandam uoluntatem citati, cuius finis, ut si putet sua interesse, & de iure suo confidat & uelit agere, intra terminum præfixum ueniat ac agat: si non putet sua interesse, nec uelit agere, ac intra constitutum tempus comparere ac caussam prosequi, quòd tunc illi uia in posterum agendi præclusa esse debeat. Bar. in l. Titia. ff. de accusa. l. si ea. C. qui accus. non poss. & l. cum Papinianus. §. si quis. ff. de inoff. testament. Bal. in l. testamenta, circa fin. uers. item quia citatio, Butri. in c. cum inter, de except. Innoc. in c. cum nobis, de electio. Quoties enim terminus statuitur ad id quod interest aduersarij non fieri, tunc excluditur quis termino lapso: ut Bal. in d. l. si ea. nu. 6. uers. Item nota. col. 1. & in l. nostra, & in Auth. ad hæc, col. pen. uers. quæro etiam. C. de usur. Sic & citatio † generalis omnium quorum interest non 7
arctatoria, sed monitoria est: ita quòd omnes qui putauerint sua interesse, poterunt uenire ad caussam si uolunt, prout plenè Hostien. & Innoc. in c. dilecti, de except. Rota decis. 419. Si impetretur, in no. nu. 2. ita Ioan. Caldrin. in suo repert. notat, quòd citatio uel citandi hoc modo si uult opponere, non intelligantur citati præcisè sub modo, per no. Innoc. & in d. c. dilecti, & no. in l. ea quidem. C. si

8 mancip.ita fuer. Sicut citatio quæ fit de hærede † non est simplex nec absoluta citatio, sed potius conditionalis in effectu, scilicet si uult se opponere: si autem se non opponit, non est aduersarius, ut no. in d. l.ea quidem. Sic dicta citatio potius dici potest edictum, quàm citatio, cap. cum in tua, extr. qui matrimon. accusa. poss. & cap. fin. de electio. lib. 6. & potius uidetur citatus ad uoluntatem exquirendam quàm ad caussam, ut Bal. in d. l. testamenta, numer. 5. & Caldrin. in suo repert. in uerb. Citatio, uel citandi hoc modo. Quod Ioannis Caldrini repertorium superioribus annis à clarißimo iuris Doctore Ioanne Porcio iudicij Cameræ Imperial. aduocato & procuratore nactum, cum iuris materias præstantes ac in foro utiles & frequentes alphabetico ac commodißimo ordine, ex ipsis utriusque iuris textibus & commentarijs, præsertim Innocentij & Ioannis Andreæ præceptoris sui, collectas atque digestas proponat, libenter quandoq; in lucem, si ita iurisperitis ac studiosis placere cognouero, dabimus.

9 Potest autem forma † citationis hic in nostra materia in specie uel in genere colligi ex l. nostra, ibi, Si defensionibus suis confideret compareat: uel ut Bal. hic, Si de iure tuo confidis, uel si tua interesse putaueris: sicut & id ex superiori cap. traditis citationum formis luculenter apparet. Et ut eiusmodi conditio in conditione hic semper inseratur, optima ratione constitutum, ne malitijs ac cauillationibus occasio præbeatur, & postmodum contra non comparentem rectè ad sententiam procedi queat. De qua etiam citationis hic forma Alexan. in d. l. de pupillo. §. seruo. ff. de oper. nou. nuncia. Felin. in c. cum inter, colu. 7. & ibi Dec. col. 5. de excep. & idem Dec. in l. fin.

fin.col.15. C.de edict.diui. Et quòd hic conclusio libelli † ubi diffamatus iudicis officiũ implorat ac petit, intra prædestinatum terminum non agente uel accusante diffamatore, pronunciari amplius eundem audiendum non esse, ac illi super prætenso suo iure perpetuum imponi silentium, in citatione per iudicem inserenda sit, concernendo contra diffamantem super ea conclusione responsurum, & aliàs ut iuris processurum, &c. uideri potest per no. Innoc. in c. cum in tua, qui matrim. acc. po. & in c. conquerente, de off. ordin. quod & idem uidentur uelle Ang. in l. quamdiu magna illa, uers. & ideo sit semper cautus aduocatus rei, de acq. hære. & ibid. Ioan. de Imo. & Saly. in l. nostra, & Ang. Are. in rub. Instit. de excep. in 9. quasi. uers. & erit ista forma, & plenè Barba. in c. in præsentia, nu. 37. sicut in hoc ipsum apertè quoq; concludit Boer. deci. 255. nu. 9. sicut & id ipsum in formis citationum suprà positis uidere est. Atq; sic secundum conclusionem libelli, etiam absente altera parte, dum tamen fuerit legitimè citata, iudex ferre sententiam potest: ut j. cap. 9. latius deducetur. Cum uerò paria sint, quem † non fuisse citatum, uel minus legitimè citatum, ca. bonæ, el. 2. ubi Abb. col. 2. de electio. fa. l. quoties. ff. qui satisda. cogan. l. 1. §. pen. ff. quor. lega. cum sim. recto nunc ordine qualiter ac quoties in hoc iudicio citatio facienda sit, uidendum sequitur. Et quidem hic omnes citationis species, † modò rectè ac legitima ratione singulis perpensis circũstantijs decernantur ac fiant, locũ sibi uindicant: ut citatio personalis, si reperiri possit, aliàs ad domum fiat, sicut regulariter fieri debet, l. 1. ubi Bar. ff. de lib. agnoscen. & in l. prætor ait. ff. de dam. infect. interdum quoq; et frequẽter, quo ad oẽs ius prætendẽtes, in hac

10
11
12

materia per publicum edictum,programma seu proclama eiusmodi procedit citatio,ut ĩ.suo loco cõmodè uidebitur.

Principaliter itaque antequam in hoc iudicio iudex ad
13 *sententiam procedere poßit, an per ipsum semel tantum † diffamantem citatum, eiq́; certum terminum aßignatum fuisse sufficiat:an uerò ulteriori quoque hic citatione,monitione seu termini aßignatione opus sit? quæstio illa ardua,& in hanc & illam partem plurimum à Dd.in uarijs hinc inde iuris locis controuersa ac agitata, quæq́; etiamnum inter Iurisperitos aliquos hæsitationem disceptationemq́; non exiguam parit, cum in eius certiore disquisitione ac discußione non parum situm sit, diligentius hic ac certius discutienda atque diffinienda uenit. Et quidem quòd unica citatio hic sufficiat, probari uidetur, quòd u-*
14 *nica † regulariter citatio pro tribus citationibus sufficit, & uim peremptorij habet,l.nonnunquam.ff.de iudic.sicut & in requisitionibus uel monitionibus una uocatio sufficit,prout no.glo.in c.si episcopus,18.dist.& est text. in clem.1.de hære. Abb.in ca. cum nobis,circa fin. de electio. Et quòd hic diffamantem semel per iudicem citatum esse*
15 *sufficiat,argumentum est,quòd ad † constituendum quem in mora & negligentia, unica sufficiat monitio & interpellatio,l.Titia.la.2.§.usuras.ff.de lega.2. latè Felin.in c. ex literis, de constit. Dd. in l.uni.ff.si cert.pet. Item pro comprobanda ista opinione facit l.si eo tempore,C.de remiss. pignor.& l.si ea.Cod.qui accus. non poss. cap. licet, de accusa. cum simil. ubi in hac materia de unica tantùm monitione fit mentio.ad idem facit l.mancipiorum, & ibi Bar.ff.de optio.lega.& l.si tamen quibusdam, & ibi glo. in uerb.caussa cognita, ff. de lega.2. Quod idem etiam*

clarè

clarè comprobat, §. si quis autem non implens, Authen. de hære. & Falcid. Sicuti enim † ibi hæres semel monitus ut 16
adimpleat uoluntatem defuncti, neglexerit infra annum adimplere, perdit omne emolumentū, etc. ita si iudex præfixerit actori certum terminum cum comminatione siue admonitione, ut si infra eum non agat, postea non audiatur: cum utrobique eadem subsit ratio, nempe iudicis † au 17
thoritatem non debere esse ludibrio, l. si prætor, in princ. ff. de iudic. quam rationem ut rectè glos. in d. §. si quis autem non implens, in uerb. admonitus, in fin. allegat. ita sanè eadem & hic militat: quando scilicet iudex semel comminatus est actori, ut si infra statutum terminum non agat, quòd amplius non audiatur. Nam si non agat, utique contemnitur authoritas iudicis. quod optimè uidetur probari per c. pastoralis, de except. ubi postquam iudex præfixit parti † terminum ad producendas exceptiones, post 18
terminum amplius non auditur: nisi pars iuret quòd huiusmodi exceptio de nouo ad eius deuenerit noticiam, & non requirit ibi text. aliquam admonitionem ulteriorem, &c. prout argumentando etiam concludit Hiero. Schurf. *consilio 75. quòd prædicta, numero 12. centu. 1. Potest enim iudex tam actori quàm reo ad exceptiones proponendas certum tempus constituere, quo semel elapso præclusa excipiendi uia est, l.* Titia. *& ibi glos. in uerb. definitum. ff. de accusa. cum simil. suprà c. 2. allegatis. Et manifestè quoque eandem probari opinionem per † doctrinam* 19
Innoc. *in c. G. perpetuus, de fide instrum. approbatam per* Bar. *&* Dd. *in l. 2. Cod. de eden. quòd semel iussus à iudice exhibere instrumentum, si non pareat, priuari posßit iure ipsius instrumenti, finaliter quoq; hic* Hieron. Cagno. *asserit.*

*ſerit. Sicut in ſimili uidere eſt, quòd redarguere uolẽs in-
ſtrumentum de falſo, niſi hoc intra terminum illi ſemel con
ſtitutum arguat, amplius non auditur, ca. accepimus, extr.
de fide inſtrum.* Bar. *in l.2. in 1. lectur. uerſ. ſed circa hoc*
20 *quæro, C. de eden. Sic ſi hæres † inſtitutus conditionem po
teſtatiuam intra terminum à iudice conſtitutum non im-
pleat, ulterius non auditur, l. ſi quis inſtituatur. §.1. ff. de
hær. inſtit. & fi. ibid. §. item ſi conditioni, & ibi* Bar. *ſi in-
tra terminum conſtitutum pendente conditione caſuali hæ
reditas non adeatur, &c. ubi præciſè planè agitur, nec ali-
qua ſecundæ monitionis mentio fit.* Sic *& ſimilia cõplura
exemplà ad hanc rem idonea ex d. c.2. ſuprà depromi ac
detorqueri poſſunt.* Et *pro hac opinione tuenda ac appro
banda, quòd unica hic ſufficiat monitio, eſt gl. aperta in d.
§. ſi quis autem non implens, in uerb. admonitus, ibi, nam
dico unicam admonitionem ſufficere, &c. & hanc opinio*
21 *nem † contra* Ang. *argumentis firmauit* Rom. *in l. quam-
diu, nu 12. ff. de acquir. hære. quem ibid. ſequitur* Are. *col.
6. communem hanc aſſerẽs, ſicut idem etiam uoluit* Alex.
in l. fi. ff. de fer. cum alijs, quos ibi in 3. col. refert Iaſ. *& in
hoc rationes* Romani *comprobat* Felin. *in c. ex literis, col.
5. de conſtitu. & idem tenere uidetur* Dec. *in l. fin. col. 17.*
C. *de edic. diui* Hadr. *toll. Et hanc opinionem ut ueriorem,
hic* Hieron. Cagno. *ſequi ac probare uidetur, ſicut & eam
in praxi ſeruari finaliter contendit* Hieron: Schurff. *d. con
ſil. 75. quòd prædicta. Veruntamen adductis his autho-
ritatibus, rationibus ac argumentis non obſtantibus, con-*
22 *trariam ſententiam, nempe unicam monitionem † hic non
ſufficere, uerùm ulteriorem neceſſariò requiri, probabi-
liorem uerioremq́; eſſe ſtatui poteſt.* Hic *ſiquidem cum a-
gatur*

gatur de priuatione iuris sui, ut uidelicet quis excludatur ab agendo uel accusando, cautius procedendum est, arg. c. ubi periculum, de electio. in 6. Rectè itaque Accurs. quando breuior terminus aßignari solet, atque maior pœna imponitur, binam exigendam admonitionem ratiocinatur in d. §. si quis autem non implens, in uerb. admonitus. Sic à testatore † designatus, si hæreditatem uel legata ad pias caus 23
sas exequi supersedeat, ut omni lucro priuetur, & ad episcopum uel superiorem executio deuoluatur, semel & secundò ab episcopo moneri debet, §. si autem qui hoc, Authent. de eccles. tit. Sic seruus assertus eius dominio qui litem ei intulerat, tum demum aßignabatur, si aliquot edictis citatus per annum non comparebat, l. 1. §. fin. C. de asser. toll. Eadem ratione presbyter † aut diaconus in suis 24
ædibus mulierem retinens, quæ potest ei suspicionem inferre, antequam ab episcopo eius secundum Ecclesiasticos canones de clero amoueatur, antea semel & secundò de ea re ab episcopo aut à suis clericis admonendus est, §. presbyteris autem & diaconibus, Auth. de sanctiß. episcop. Eodem modo antequam liceat mulieri, † cuius maritus ea contem 25
pta cum alijs manet, soluere matrimonium, ac datam dotem & antenuptialem donationem recipere, necesse est ut antea is semel & secundò culpatus sit. § si quis in sua, Authent. ut liceat mat. & auiæ. Sic, ut clericus beneficiatus absens, qui non facit residentiam, priuandus idcirco beneficio ueniat, per tria edicta citari debet, quæ debent affigi in ualuis Ecclesiæ suæ: & postea expectatur per sex menses, text. est, & ibi Abb. & Dd. in cap. ex tuæ, de clerici non resid. Ita omnino legitimum habenti impedimentum ad accusandum matrimonium, † ut ei omnis agendi 26
uia

uia præcludatur, & perpetuum imponatur silentium, necesse est antea aliquot denunciationes præcessisse, illudq́; tertiò publicè in ecclesia esse edictum, cap. cum inhibitio, extr. de clandest. desponsf. cap. cum in tua, extr. qui matrimo. accus. poss. sicut hoc ipsum etiamnum ferè per Romanum Imperium seruari solet. Sic delatorem tribus edictis à præfecto ærario, ut ueniat, monitum esse necesse est, antequam secundum possessorem pronuncietur, & is in pœnam incidat constitutam, in l. senatus. §. quòd si tribus edi-
27 *ctis. ff. de iure fisci. ubi quoque gloss. notab. dicit, ter † demum citatum pro confesso haberi, argu. d. l. Senatus. §. senatus, & l. Arrianus. ff. eod. Ita in simili ut à iudicis ne-*
28 *gligentia appellari † poßit, requiritur trina ipsius requisitio, ut Bal. in l. sed & si per prætorem, §. ait prætor. ff. quibus ex caus. maior. & Ioan. Andr. in c. dilecto, & Abb. in c. ex parte, in pen. no. de appell. Ita tutores ut cursus usurarum inhibeatur, denunciationibus frequenter interpositis pupillum ad iudicium prouocare: & si is rem dißimulatione proferat, tum demum uoluntatis suæ rationem apud præsidem prouinciæ declarare possunt, l. fin. C. de usur. pup. Sic in hanc sententiam, quòd quoties de magno agitur præiudicio, & quis penitus suo iure intra constitutum terminum priuandus uenit, semper ac necessariò ulteriorem requiri citationem, monitionémue ex pluribus utriusque iuris exemplis, ut & ex superiori cap. 2. patére*
29 *potest. Sicut & ad omnem conuincendam † malitiam parti per iudicem dilatio datur, ultra quam demum omnis agendi uia præcluditur, c. prout nobis, cum gl. in uerb. ad conuincendam, & c. cum olim, extr. de dolo & contuma. cap. præsenti, 5. quæst. 2. Auth. iubemus, C. de iudic.*

&

& in corpore unde sumitur,§.sed & hoc præsenti, Auth. ut cum de appell.cognosc. Et quia hic in terminis sumus, ut contra absentem feratur sententia condemnatoria, & citato non comparenti perpetuum per iudicem imponatur silentium, atque diffamatus ut reus ab obseruatione iudicij in posterum penitus absoluatur: constat hic unicam citationem non sufficere. Etsi enim iudex diffamatori terminum intra quem agat, aut ulterius non audiatur, constituere, eamq; sententiam eo absente ferre potest: tamen cum hic de nouo, pleno † ac magno præiudicio, & sic de grauamine irreparabili absenti inferendo agatur, omnino is iterum citari debet, arg. l. properandum, C. de iudic. & gl. cum text. in clem. sæpe, de uerbor. signific. & quæ not. Innocen. in c. ad petitionem, de accusa. & in c. consuluit. ubi post eum Abb. in 4. col. de off. delegat. & ita apertè uult Bal. hic circa fin. uersic. & nota hanc interlocutoriam, & in c quoniam frequenter, in prin. col. ult. ante fin. uers. non obstat ut lite non contesta. & hoc uelle uidetur Abb. in c. licet in beato Petro, col. 2. uer. in gloss. 1. in fin. de accusa. uolens, quòd antequam imponatur perpetuum silentium, debeat iterum pars citari, saltem quo ad audiendam sententiam, per. l. qui crimen, C. qui accusa. non poss. & no. in d. c. consuluit. & hoc manifestè approbat Milis in suo repert. in uerb. actor agens. Quæ omnia & inde robur accipiunt, quòd neutiquam nisi post legitimas citationes reo præsente contra actorem absentem procedendum, Auth. qui semel, ubi Bal. & Salyc. C. quom & quan. iudex. Sic licet citatione facta † per prædecessorem, per eum terminus citationis fuerit completus: tamen successor nondum pronunciare potest, sed denuò citare debet, maximè uerò

ſi mutat tribunal,per no.in l.edictum ff.de iudic. & probatur id omnino in l.noſtra,ibi, Præſidem unum atque alterum, *ubi glo.nec obſtat,clem.ne* Romani,*de electio.*
Nam procedit in curia Romana,*ubi cum citans ſit de longinquo,non poteſt de facili citari,prout no.Abb.in c.licet, de accuſ.in fin.pro quo & fa.quod infrà c.8.de iudicio Cameræ* Imper.*dicetur. Sic licet terminum à iudice ad agendum uel accuſandum conſtitutum regulariter peremptorium dicendum Salyc. aſſerat, minimè tamen inficiatur, quin iudex adhuc nouum terminum ſtatuere poßit & debeat,in d.l.ſi ea,nu. 6. uerſ. primo caſu,C.qui accuſa. non poſſ.* Ita *ad plenam contumaciæ probationem ſemper plures citationes fieri ſolent & debent: unde ſi citandus ſe occultet, uel citationem impediat, uel reſpondeat ſe nolle*
32 *uenire, his caſibus cum ſatis* † *de contumacia ſua conſtet, citationem geminare neceſſe non eſt: cum in certis opus coniecturis non ſit,ut* Innoc.*in c.ad petitionem, de accuſa. quod commendat* Abb.*in d.c.ex tuæ,in 5. col. de cler. nõ reſid. & latius dicetur infrà.* Ergo *ſi non lateat nec citationem impediat,& hanc recipiat, ulterius monendus, &*
33 *legitimè citandus eſt: cum diſpoſitum* † *in ſenſu directo oppoſitum arguat in contrarium, l.1. ubi* Dd. *ff. de off. eius cui man. eſt iuriſd. quod hic uel maximè propter plenum præiudicium dicendum, & quòd contumax non ſtatim puniatur, uel contra eum mittatur niſi ſecundò citetur, licet in expenſarum condemnatione aliud ſit,* no.in c.ſecundo, *de procura.* Denique *in hoc noſtro iudicio unicam citationem non ſufficere, ſed ulteriorem iudicis requiri moni-*
34 *tionem, ex ipſa l.noſtra* † *manifeſtè conſtat. ſi enim diſpoſitio proceſſuum hic ac præſentis quæſtionis certior deci-*

ſio

ſio ac reſolutio ex mente & ipſis uerbis l.noſtræ ſumenda ac petenda eſt,ut omnino eſt:ſatis iam patet,contra diffamantem abſentem ſemel tantum citatum ſententiam condemnatoriam ferri,illiq; perpetuum indici ſilentium nō poſſe.Sic enim uerba l.habent,Cum affirmes diu,& ibi, uocitaſſe diuerſam partem. quod uerbum frequentatiuum iuxta Latinam ac ueram eius ſignificationem pro frequenter ac iterum atq; iterum uocaſſe reſoluitur ac intelligitur:ut in effectu ſimile argumentum extat in d.l.fin. C.de uſur. pup. & ſic Bal. hic circa fin. ex litera l.noſtræ notab.colligit, quòd, licet quis ſit contumax ad agendum, tamen debeat citari ad ſententiam & quidem ſolenniter, cum hic de pleno agatur præiudicio: & alioquin ſententia nullius ſit momenti, per tex.& Bar. in l.ad peremptorium,& l.nonnunquam.ff.de iudic. Vnde quod hic quidam ex gloſſ.Baldi ad hoc uerbum Vocitaſſe, colligere ac demonſtrare conantur,unicam tantùm in hoc iudicio ſuffi cere citationem,admodum ridiculum eſt:cum id ex interpretatione ſua detorqueri neutiquam poßit, & ex ipſius iam adducta ac notabili doctrina planè contrariũ conſtet, quam & Dd. ſingulariter in uarijs locis commendant & ſequuntur:& uult ipſe idem in l.1.C.ut nem. inui. Sic ſimiliter quòd quidam nimis argutè ac ſophiſticè propter dictionem Præſertim,hic inferendum † putant, quòd hæc 35 particula implicatiua ſit,& interpretanda atq; eo magis, quaſi diceretur,cum alioquin una ſuffeciſſet citatio ſeu uocatio,unicam itaque citationem ſufficere:nihil quoque hic impedire poteſt, cum ad præcedens manifeſtum ſit eam dictionem in l.noſtra præcipuè referri, quòd iniquum ſit ſtatum ingenuorum diffamari, maximè ſi is qui diffamatur

super ea re ad iudicium prouocet, ibiq; iuri ac cognitioni iudicis se committere paratus sit: interim tamen diffamator necdum cesset, unde rectè eidem silentium imponi. Licet uerò & quis ad sententiam latam referendum existi-
36 met, tum quoq; similiter apparet, † Imperatores hic hoc ipsum quòd iudex sæpius diffamantem uocarit atque citarit, extollere, laudare ac commendare, sicut in textu sequitur. unde constat meritò rectorem prouinciæ commotum, &c. Vnde potius præstantior ac certior doctrina hic colligi debebat: nimirum iudicem, ut semper meritò ac optimo iure in hoc iudicio sententiam ferre uideatur, antea aliquoties diffamantem ad iudicium uocare debere: & sic saltem de honestate ac æquitate, in cuius nimiam partē peccari non potest, ulteriorem hic citationem requiri: quod ipsum maximè hic, propter commendationem ipsorum Imperatorum asserendum, quorum summam ac diuinam in legibus condendis potentiam esse, notum est: ut And. de Iser. in rub. de prohib. feudi alien. per Lotha. & in c. 1. uersic. ad Felicem, quæ sint rega. Id ipsum itaq; quod lege commendant, non minus authoritatis ac iuris obtinere potest, quàm si id expressa sanctione actum constitutumq; fuisset, atq; in hoc ipsa l. nostra Imperatorum mentem ac uoluntatem clarè ac dilucidè proponat, arg. eorum quæ no. Dd. in l. 1. ff. de consti. princip. & §. sed & quod principi, Instit. de iure nat. gen. & ci. Itaque ulteriorem à iudice in hoc iudicio monitionem, antequam ad sententiam procedatur necessariò adhibendam, & uerba & ipsa mens ac ratio legis monent, & sine omni ulterius dubitatione declarant, arg. l. ancillæ, C. de furt. Atq; cum hæc sentētia iuxta ipsius legis dispositionem directa sit, magisq; ad æquitatem ac benignita-

nignitatem accedat ciuilem, magis quoque meritò † pro- 37
banda atque recipienda est, arg. l. fin. ubi Bal. C. qui manu-
mit. non poss. & argu. d. c. ubi periculum, de ele. in 6. cum
simil. Ita in hac omnino sententia, quòd quoties de pleno
agitur præiudicio, iudex non poßit perpetuum silentium
imponere, nec quenquam iure suo priuare, nisi præceden-
te bina monitione, est Ang. Perus. in d. §. si quis autem non
implens, in 2. colum. uers. pro hoc consequenter quæritur,
post glos. ibi in uerb. admonitus, quam ibi singularem fe-
cit, Auth. de hær. & Falcid. quem refert & constanter se-
quitur Ang. Aret. super rubr. Instit. de except. in 9. quæsi.
circa finem, ibi, unum tamen tene mente perpetuò, diligen
ter in hæc uerba monens: Ideo sis † cautus, ut bis facias 38
admoneri, uel bis statui terminum actori infra quem agat,
quia non sufficit semel fieri admonitionem. Idem dicit &
in practica bene notandum, in suo tracta. malefic. in gloss.
in uerb. nec non ad querelam Titij, colum. 4. uersic. unum
tamen singulariter nota. per tex. in d. §. si autem qui hoc,
Auth. de eccles. tit. & idem in † effectu & omnino in casu 39
nostro uult Bar. in d. l. Titia, num. 7. per no. Innocent. in c.
consuluit, extr. de off. delega. ff. de accus. & ibidem in ad-
di. idem apertè planè Alexand. de Imol. in uerb. quæro u-
trum iudex, & idem Alexan. in hoc, glo. in d. §. si quis au-
tem, pro singulari citat in l. ult. in 1. no. ff. de ferijs. ubi li-
cet de ea dubitare uideatur, tamen eam pro singulari ap-
probat & sequitur consilio 108. uiso themate, in ult. uer-
bis, in 1. uol. & pro hoc singulariter commendat dictum
Ang. in d. §. si quis autem non implens, & in d. §. si autem
qui hoc. Eandem sententiam sequitur Francis. de Are. post
Rom. in d. l. quamdiu in magna. ff. de acquir. hæred. Felin.

in c.penult.col. 4. uers. secundo, nota.de iudic. & latè de hac ueritate idem Felin.in c.ex literis,colum. 5. uers. fallit nono,de consti.Cardin. Alexand. in c. cum in tua, colum. 4.uersic.nota primam partem glossæ,qui matrimo.accu. poss. Cæpoll. caut. 110. incipien. quando aliquis. Ias.in l. rem quæ nobis,in ultim.uerbis. ff.de acqu. poss. & in l.2. colum.3. C.de eden.& in l.fin.in 3.nota.in 4.limita.ubi in hanc sententiam plures enumerat.ff.de ser. Et in hanc sententiam Hieron. Decium & alios allegat ac sequitur, Francisc.Purpura.in d.l.2. §.15. numero 53. ubi & Aquens.colum. 2. & Curtius col. 3. Mod. Taurin.colum.8. & Ripa colum. 5.Cod.de eden.& idem Aquens.in l.si ex legali caussa, colum.2. de uerbor. obligat. ut & eos partim hic refert Cagno.& Cotta.in suis memor. in uerb. iudex potest statuere, uersic. tamen ultra hoc, ubi sequitur: & ita fuit decisum & iudicatum per concilium Neapol. ut asserit Matth. de Afflic. decis.264. num.3 quem & in hoc cum alijs quibusdam suprà relatis,refert ac approbat Nicol.Boer.decisio.255. num.9. 10 & 11. ubi pluribus quæstionibus ac exemplis clarè ac fortius commonstrat,de stilo curiarum Franciæ seruari, ut ubi quis nunquam comparuit, & agatur de reali, personali uel criminali, quòd requirantur quatuor defectus seu cōtumaciæ,& sic quarta citatio ad audiendam sententiam & in posteriorē hanc sententiam nouissimè concludit Hieron. Schurff. consilio 34. Quòd prædictus,num. 4. cent.1.sicut & hanc à Dd. communiter approbatam in l.2. C.de eden.asserit hic Oldendorp. Satis itaq; ac clarè ex adductis rationibus,argumentis ac authoritatibus apparet, hanc posteriorē sententiam, ad impositionem silentij perpetui præter primam citatio-

tationem, ulteriorem adhuc iudicis monitionem necessa-
riò requiri, firmam, ac apertißimo iure, nec non communi
præstantißimorum Dd. sententia comprobari atq; curia-
rum stilo esse receptam: sicut & doctrina Baldi hic quòd
trina in hoc iudicio, ubi protinus de pleno agitur præiudi
cio, requiratur citatio, communi quodammodo usu ac con
suetudine forensi in Romani hinc inde Imperij iudicijs ser
uatur: adeò ut si iudex in hoc iudicio contra semel tantum
citatum ad sententiam progrederetur, ipsa sententia qua-
si ipso iure nulla meritò reputari posset, iuxta tex. glos. &
Dd. in l. ea quæ, Cod. quom. & quan. iudex. quæ omnia sa-
nè cum manifestò ita se habeant, non immeritò iam is qui
etiamnum contrariam opinionem sectandam opinatur,
iustum ac legitimum hic processum infringere uelle uide-
ri ac iudicari potest. Atque ut hæc posterior iure pro-
bata sententia ac doctrina in singulis iudicijs quæ Impera-
torem superiorem agnoscunt, locum sibi uindicare opti-
mo iure potest: ita & singulariter eam seruandam ipsius
iudicij Cameræ Imperial. stilus ac consuetudo omnibus uel
maximè præcipit. Idq; clarum esse patet, ob eius Imperato
riam planè in decernendo ac iudicando † maiestatem, di- 40
gnitatem ac authoritatem. Etsi enim Imperator qui omnē
iurisdictionem originaliter radicatam in se habet, & fons
iurisdictionum est, arg. l. 1. ff. de consti. prin. & no. Bar. in
l. 1. col. fin. ff. de iurisdi. om. iud. tex gl. & Bal. in c. 1. §. iu-
dices, de pace iuram. fir. in usib. feud. & idem Bal. ibid. in
tit. de pace tenen. §. ad hæc, num. 2. & nu. 11. & in c. 1. in
prin. quis dica. dux. com. uel mar. & Ang. in rub. ff. de iu-
risdictio. omn. iudic. & de quo illud conuenienter dici po-
test, semel loquutus est Deus, per ea quæ no. Bal. in consil.

279. pridie enim consului, lib. 3. &c. & Cameræ suæ iurisdictionem suam ac in iudicando parem omnino potestatem largitur, ut Bar. & Alexan. in l. moræ maioris, & alij quos ibi alle. ff. de iurisdict. omn. iudic. ita ut in solidum cum Imperatore iurisdictionem Camera habeat, & eius quasi concurrens iudicanda sit, sicut j. cap. 8. ulterius deducetur: ut meritò Cameræ propter singularem ac Imperatoriam eius potestatem, in hoc nullus modus constituendus esset, sicut & in alijs generaliter caußis licet grauißimis indifferenter unica ibidem citatio, quæ (ut mox dicetur) ad totam causam intelligitur, sufficiens habetur: tamen ne propter hanc quidem summam ac Imperialem planè authoritatē, Camera iudicium l. diffamari eatenus constringere uoluit, ut id ibidem unica citatione ac termini constitutione finiri penitus queat, sed denuò secunda citatio ad audiendam sententiam decernenda sit: sicut & sæpe
41 ibidem † ulterior quoque monitio seu termini constitutio, ut ex primis suprà positis libellorum formis haud obscurè colligere est ac uidere, designatur. ut hac quoque ex parte dilucidum sit, secundam hanc sententiam, de ulteriori monitione, authoritate iudicij Imper. Cameræ confirmari: ac proinde eandem omnibus inferioribus iudicijs sedulò ac diligenter seruandam planè esse propositam. Quo in loco cum mentio iudicij Cameræ ac ibidem citationis, &c. facta sit, obiter quoque notandum ac obseruandum, quòd ibidem iuxta ca. fin. & ibi Panorm. de dilat. partes ad to-
42 tam caussam citantur, idq; de stilo iudicij: quæ † generalis citatio ad totam caussam, arctat citatum ad duo, scilicet ad comparendū in termino, & ad comparendū. Itaq; licet actor & reus in primo termino non cōpareant: tamē si

si deinde actor in alio termino cõparet, & reus non, tunc proceditur ad petitionem actoris in contumaciam rei ad proclama, & deinceps secũdum ulteriorẽ tenorem. Quia licet primus citationis effectus, scilicet comparitio in termino sit circunductus & deletus, non tamen in totum circunducitur, iuxta decisionem Rotæ 345. *licet impetrans, in no. ubi & eius pulchrè rationes adducũtur. Ideo in causis decernuntur proclamata in contumaciam rei sic ad totam caussam citati, etiamsi actor post primum terminum ad duas uel tres septimanas demum comparuerit. Quamuis si actor ex longo interuallo compareret, tunc nihil in contumaciam decernendum, sed reum de nouo citandum, bene existimarunt domini: cum id æquitatis ratio postulare uideatur, c. consuluit, de off. deleg. & c. cum dilecti, de dol. & contum. quæ decisio & in hoc iudicio locum habere aliquem potest, & posteriorem nostram sententiam firmare uidetur. Itaq; nunc † ad argumenta superius in contrariam opinionem, quòd unica hic citatio sufficiat, adducta respondendum. Et primum quidem non obstat communis regula † l. nonnunquam, ff. de iudicijs. eam siquidem limitari constat, quòd locum habeat, nisi plures requirantur citationes, ubi una pro omnibus sufficere non potest: ut est gl. sing. in Clem. j. in uerb. requisierit, de hær. Sicut in feudis uidere est, ubi utrinq; † siue dominus contra uasallum agat, siue uasallus contra dominum, trinã citationem interuenire necesse est, c. j. de mil. uas. qui contumax est, ubi glo. in uerb. tertiam uocationem, quam* Bal. & Aluarotus *sequuntur. Ita similiter ubicunq; agitur de pœna incurrenda uel pleno præiudicio, & ius ulteriorem monitionẽ uel citationem requirit, ibi unicam peremptoriam citatio-*

43

44

45

n 5 nem

nem non sufficere uoluit Post.glo.notab.in Clem.j. de uit. & hon.cler.& Ioan.Andr. in c.tuæ, de cler. non residen. & in add.ad Spec.ead.rubr.Panor.in c.fin.d.tit. uers. & ex his uerbis infertur, de uit.& hon. cler.pro quo optimè fa.ratio c.indultum,de reg. iur.in 6.Itaq; non obstat,quòd ubi à iure requiritur triplex citatio,una peremptoria sufficiat,quæ uim trinæ citationis habeat,l.tres denunciationes,C.quom.& quan.iudex. cum hoc non procedat, si ex iure contrarium in specie appareat: item quòd aliud sit in monitione,de quo Panor.in c. in nomine Domini, de test. Cum igitur ex superius traditis euidenter cōstet,ultra primam citationem ulteriorem iudicis monitionem ante impositionem perpetui silentij requiri, d. regula obstare hic nihil potest. Quod deinde adducitur, in requisitionibus uel monitionibus extraiudicialibus unicam uocationem sufficere,magis posteriorem sententiam, quòd hic ulterior requiratur,confirmare uidetur,forti illo argumento à sensu contrario,d.l.j.ubi Dd.ff.de off.eius cui mand.est iurisd.
46 Igitur in monitionibus iudicialibus † unica uocatio non sufficit, cū hic iudicialiter & de pleno præiudicio agatur: & prima citatio fiat ut per eam firmetur iudicium, si disfamator uelit agere uel accusare,hoc agat:si minus,illi perpetuum imponatur silētium,arg.eorum quæ not. Hostien. in c.quomodo,de prob. Quod item obijcitur, ad constituēdum quem in mora & negligentia unicam sufficere monitionem & interpellationem,hic nihil operatur: cum ex diuersis & separatis malè inferatur,l. fin. ff. de calumn.l. Pap.exuli, ff.de minor. Mora enim multipliciter purgari potest: hic autē de pleno præiudicio principaliter agitur, ut protinus contra contumacem sententia condemnatoria ferri

ferri queat, ad quod unicam citationem non sufficere iura constituerunt: sicut & ad d. regulam, limitationem elegantem ponit Alex. cons. 18. uol. j. uiso processu, col. 2. & fa. quod geminata demum interpellatio impedit ne poßit mora purgari, ut no. Alex. & Rom. in l. insulam, ff. de uerb. obliga. & Rom. cons. 352. dubio secundo principali. Ita nec ll. adductæ in quibus tantùm unius monitionis mentio fit, quidquam hic impedire possunt, cum ibi partim nec de iudiciali, nec de tanto ac omnimodo agatur præiudicio, & ex contrario adductis iuribus, cum maiore pœna imponenda uenit, appareat semper plures uel saltem binam requiri monitionem: partim uerò quòd ipsa lex ibi terminum constituat, quem præterire non licet, ut iam & j. cap. 8. dicetur. Sic d. §. si quis autem non implens, † cum glo. in 47
uerb. admonitus, nihil ad impugnationem sententiæ nostræ facit. quantum enim ad ipsum textum attinet, manifestum est ibi ipsam legem terminum unius anni præscribere: & quòd admonitio iudicis ibi designatur, id potius de benignitate iuris quàm regulariter de iure procedere, cum lapsu termini legalis per se quis iure suo excludatur. fortior namq; est † exclusio termini legalis quàm repudiationis, 48
ut dicit Iacob. de Are. in l. facta, §. si quis bonorum, ff. ad Trebell. & contra statutum iudicis mora purgari poßit, nisi obstet res iudicata, uel caussa cognita perpetuum impositum sit silentium, d. l. Titia, & d. l. mancipiorum. Contra terminum uerò legis exclusiuum nullo modo reparatio detur, nisi impedimentum probetur, d. l. ob commissa, C. de adul. & d. l. facta, §. si quis bonorum, ut diligēter hic not. Bal. col. j. uers. & differentia est. fa. l. quòd si nolit, §. si quis ita, in fin. ff. de ædil. edict. & not. Abb. post Innoc. in c.

cum

cum in tua, uers. quid enim si sponsus sibi, quod aut terminus fuit præfixus. &c. qui matrim. accus. poss. & Aret. in l. quamdiu, in 7. col. ff. de acq. hær. Itaq; cum exclusio termini legalis per se sola satis superq; sufficiens fuisset ad excludendum omni cætero ultra legitimam commodo hæredem, qui intra annum integrum dispositum non implesset: hoc in casu & similibus mirum non est, unicam iudicis monitionem sufficere, ut accidens, cum ipsa lex simul per se ac principaliter id ipsum operetur, certumq; terminum constituat. Vnde quoq; argumentum ualidum pro bina citatione hic sumi potest, ut si exclusio termini legalis, quæ fortior est exclusione iudicis, secum tamen antea iudicis monitionem exigit ac admittit: fortius igitur ut sola iudicis exclusio uires obtinere queat, ulteriori quoq; eius antea monitione muniri ac firmari debet. In hunc modum etiam d. glo. hic in uerb. admonitus, posteriorem hāc sententiam magis confirmat. quòd enim asserit unicam monitionem sufficere, in certis id aßignat casibus: ubi minor pœna imponitur, ac amplior terminus, ut unius anni à lege conceditur. Contrarium uerò admittit in casibus ubi maior imponitur pœna, & terminus iuxta arbitrium iudicis breuior aßignatur: ut uerè casus est noster. Vnde & constat rationem allegatam, iudicis authoritatem non debere esse ludibrio, nihil quidquam hic obstare. ea siquidem intelligitur, si legitimè & secundum iuris præscriptum ordinem iudex procedat, iuxta tit. C. cōminationes, epist. program. subscrip. author. rei iud. non habere. Atq; si dicta ratio generaliter ac indifferenter locum haberet, sequeretur in omni actione ac actu iudiciali, omniq; iudicio unicam & qualemcunq; iudicis citationem monitionemúe sufficere:

quod

quod apertißimo iuri contrarium, ac planè absurdum esset. Vnde cum hic de pleno præiudicio agatur, atq; hoc casu ius ulteriorem iudicis monitionem requirat, cõstat eius rationis allegationem hic impertinentem, importunam ac absurdam esse. arg. l. de pupillo, §. si quis fortè. ubi Ias. in 2. not. ff. de no. op. nunc. & l. pen. ff. ad exhib. Quòd autem pro hac ratione suprà d. c. pastoralis, de excep. adducitur: simili quoq; modo id iuxta l. fin. ff. de calum. & l. Pap. exuli, ff. de minor. inconuenienter ac intempestiuè fieri apparet. Ibi enim † iudex terminum ad omnes dilatorias ex- 49
ceptiones, quibus aliàs malitiosè nonnunquam caussarum terminatio prorogabatur, proponendas statuit: atq; ibidem etiam protestatio ac alia remedia non parenti reseruantur. Vbi sanè si ipsam caussam principalem respicias, nullum omnino excipientis apparet periculum aut præiudicium: hic uerò protinus de pleno agitur præiudicio. Sic & doctrina Innocentij in d. c. G. perpetuus, quòd semel iussus à iudice exhibere instrumentum, si non pareat, iure ipsius instrumẽti priuari poßit, etiamsi simpliciter ea procederet ac uera esset, nihil sic obstat. Primùm enim responderi potest, multo facilius esse instrumentũ exhibere, quàm uel actionem uel accusationẽ instituere: ideoq; citius mandato iudicis parendum, arg. l. si quis instituatur, §. j. ibi, cui facilè parere poßit, ff. de hær. instit. Deinde ut quis instrumentum exhibeat, iussus iudicis est in ipso quasi medio iudicij processu, ubi iam legitimæ citationes præcesserunt, hinc inde actum, necdum uerò in caussa conclusum est. Hic longè diuersa est ratio, ubi primitùs pars ad agendum citatur, & protinus priuatio iuris sui subest: maximè uerò cum hic citatio non coactiua, sed ut suprà dictum, uoluntaria

taria sit. Vnde & sequitur, cum uoluntati ac deliberatio-ni diffamantis concedatur an agere uel accusare uelit, an-tequã protinus omni iure actionis excludatur, ipsum per iudicem omnino iterum monendum, æquitatis ac iuris esse apertissimi. Deniq; *doctrinam Innocentij inconuenienter in priorem illam opinionem detorqueri, patet ex not. eius dem, in c. consuluit, extr. de off. delega. sicut in hoc & eum* Bar. *allegat in d.l.* Titia, *uers. quæro utrum, &c.* Atque *in hunc omnino modũ & ad d.c. accepimus, de fide instrum. responderi potest, tum quoq; quòd ibi à* Papa *terminus sta*
50 *tuitur: cum & summi pontificis † in hoc summa sit pote-stas, ut* Spec. *in tit. de legato, §. nunc ostendendum, in uers. 89. in fin. arg. c. in memoria, dist. 19. &* Bald *in c. super, col. j. de causa poss. & propriet.* Sic *& quæ alia sunt aut esse possunt, facilè ex superius traditis resolutionem suam accipiunt.* Quòd *uerò in hanc partem authoritates* Dd. *quorundam allegantur, ex his ipsis hanc opinionem nec ueriorem nec communiorem esse euincitur: cũ opinio com*
51 *munis † ea dicatur, quæ* Doctores *habet maioris ponde-ris & authoritatis, ut* Bar Bal. *& omnes in l. fi. C. de pœn. iud. qui malè iud &* Abb. *in c. prudentiam, in princ. in j. col. de off. deleg.* Alex. *cons. 7. uidetur prima fronte, in 4. col. uol. 4.* Ias. *cons. 39. num. 17 & cons. 59. num 21. fac. c. in canonicis, 19. dist. & ibi* Dd. *& in §. uerũ illa senten-tia, de pœn. dist. 3.* Omnino *autem eiusmodi posteriorem sententiam plures grauioresq; amplectuntur.* Et *quidem*
52 *quòd gl. † adducitur in d. §. si quis autem non implens, in uerb. admonitus, satis iam constat, per eam posteriorem hanc sententiam magis probari, ac rectissimè in hanc ab* Ang. Aret. *allegari, quicquid miretur* Schurpff. *d. cõs. 75. num.*

num. 12. Sic etiam quod Rom. *adducitur in d. l. quandiu, num. 12. non solum hic nihil operatur, uerumetiam eius authoritate hanc sententiam magis comprobari manifestũ est.* Licet *enim ibid. d. sentẽtiam* Ang. *impugnare conetur, in fine tamen asserit, quòd ipso iudicante sequutus fuit hãc partem propter authoritatem* Angeli. Ita *&* Aret. Alex. Felin. *& aliorum authoritas pro priori opinione frustra adducitur, cum eos sequentem sententiam magis firmasse constet.* Et *sic licèt in priorem partem hic inclinare uideatur* Hieron. Cagno. *non tamen id firmißimè. ad euitandam enim opinionem* Dd. *duas admonitiones fieri laudat, eo q; abundans cautela non nocet: sicut in simili ferè ad effugiendas hic* Dd. *opiniones aduocatos instruit* Ang. *in d. l. quãdiu, in j. col. ff. de acq. hær. post* Innoc. *in c. lator. qui filij sint leg. ut infr. cap. 8. dicetur.* Et *in posteriorem hanc partem* Hieron. Schurpff. *d. consil. 34. uerius ac constantius concludit.* Vt *igitur certum est unicam in hoc iudicio citationem non sufficere, ita iudicia quæ pro more ac consuetudine sua hoc casu, trina uel bina citatione, monitione, uel termini constitutione utuntur, hoc nomine meritò ut legitimè constituta, probanda sunt.*

Et *quia in hoc l. diffamari iudicio, ut in nullo alio, generalis citatio † per proclama uel publicũ edictum quæ fiat,* 53
adeò frequenter locum sibi uindicat, ut ad eius etiam quasi proprietatem ac naturam præcipuè spectare merito iudicari poßit: itaq; licet de materia per edictum citationis ordinarie Dd. *in* Clem. *j. de iudic. & plenißimè* Felyn. *in c. quoniam frequenter, §. porrò, ut lite non contesta. & copiosè* Bart. *in extrauag. ad reprimendam, in uers. per edictum, & in alijs hinc inde iuris locis* Dd. *& uaria & multa*

ta

ta scribant: tamen ob iam relatam caussam quòd eiusmodi citatio frequentissima hic est, & quòd in eius materia etiã, num multæ quæstiones utiles ac præstantes, magnam inter Iurisperitos controuersiam ac disceptationem pariunt, diligentioriq; disquisitione opus habẽt, ac certiore discussione: ut contra quos eiusmodi per edictum citatio, & an contra certos aut utrosq; decernenda sit, & ex quibus caussis, an item occasione unius diffamantis, & contra alios quoscunq;, eiusmodi generale iudicium, ut inuiti agere & ius suum in iudicium deducere cogãtur, firmari possit: an deniq;, qualiter & quatenus per eiusmodi generalem per edictum uel proclama citationem absentibus præiudicetur? de ijs ipsis iam quæstionibus, quæ ut materiam nostram non parum illustrant, ita quoq; in se plurimum difficultatis continent, diligentius dispicere non inconueniens hic
54 *fuerit.* Et quidem *citatio generalis † uel per edictum ac programma, hoc est scripturam publicè propositam fit, uel etiam interdum per proclama seu proclamationem, ut cuiusq; loci cõsuetudo fert, ut edicatur, quicunq; sua interesse putauerit ad defendendam talem rem, &c. ut eiusmodi usus ac citandi formæ uarijs in locis à* Dd. *notantur.* Et sa-
55 *nè notandum, in omnibus casibus † in quibus lex permittit fieri citationem per proclama, in ijsdem etiam fieri posse per edictum: cum uox præconis paucis innotescat, Auth. qui semel, C. quom. & quan. iud. per edictum uerò res magis efficiatur notoria: ut no. Alex. in add. ad Bar. in l. j. §. præsides, ff. de requir. reis. sicut & in hoc argumentando concludit Marian. in sua pra. in 6. num. 95. Veruntamen Ioan. Andr. in Clem. grauis, in glo. uer. præconia, de sent.*
56 *excom. citationem per † proclama factam cum tuba per præco-*

præconem, fortiorem esse qualibet alia citatione asserit. Verùm necesse est eam fieri in multis & consuetis locis ciuitatis, ut Bal. in c. j. colum. 6. uer. quæro ubi quis citatur, de mi. uas. qui contum. est. fa. c. cum in tua, de his qui matr. acc. poss. c. quod dicitis, 16. quæs. j. ubi Archidiac. Ang. in l. j. §. hæc stipulatio, col. 8. ff. si cui plus quàm per leg. Falcid. Roffred. in libellis in Rub. si quis ius dic. non obtemp. Sicut & requiritur quòd citatio † per edictum fiat in tali 57
loco, quòd uerisimiliter poßit ad citati noticiam peruenire, l. semper, §. hoc interdictum, ff. quod ui aut clàm. nec in loco remoto, sed euidenti, l. sed & si pupillus, §. de quo palàm, ff. de instit. action. Et licet quanto tempore debeat stare † affixum edictum, iudicis relinquatur arbitrio, cum in 58
iure non reperiatur statutus certus terminus, ut Bar. in extrauag. ad reprimendam uers. publicè: tamen cum in hoc nostro iudicio de pleno agatur præiudicio, dubitandum non est, tamdiu affixum manere eiusmodi debere edictum, donec terminus in eo constitutus plenè fuerit finitus, ut simul elapso termino & edictum demum deponatur: idq; sanè hic, ubi aliàs trina requiritur citatio, fieri debere, ut citandum sæpius monere intelligatur, & iuris & æquitatis ratio postulare uidetur.

Est autem eiusmodi citatio † irregularis. Regulariter 59
siquidem citatio per edictum prohibetur. debet enim specificè fieri per nuncium seu literas, ut plenè nota. in d. Clem. j de iudic. Vnde citationes per edictum sunt & dicuntur exorbitantes à iure communi, & ideo strictè tenendæ in suis terminis & formis, c. quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. Rota decis. 367 si committatur, in notabil. sicut & manifestum est eiusmodi citationes publicas si certas contingant

personas, & quarum è re citari singulariter non interest, plerunq; odiosas haberi, ex eo maximè quòd semper uulgus quē ita citatum, latitare ac iudicium subterfugere arbitratur. Nec equidem eiusmodi per edictum citatio nisi in casu neceßitatis & in subsidium fieri debet, puta propter citandi incertam absentiam uel latitationem, uel quando citantur personæ incertæ si sua putauerint interesse: ut in hac materia frequenter fieri solet. Atq; *idcirco non debet temerè prosilire iudex ad eiusmodi citationem, si quoquo modo citatio ad citandum deferri potest: maximè uerò in caußis arduis, & ubi aliquo modo fama citandi ac existimatio per eiusmodi publicam denunciationem lædi poßit. id quod ut laudabiliter supremum illud iudicium Cameræ Imper. accuratè ac diligenter seruare deprehenditur: ita in conspicuo est, ab inferioribus in imperio iudicibus, maximè in imperij aliquot ciuitatibus, quæ sibi nescio quam potestatem attributam interdum somniant, sæpe ac facilè, & in gratiā interdum alicuius uilißimi hominis in magistratu existentis, dum mutuum muli scabunt, sanè festiuiter, absentium quantumuis honestorum famam temerè per eiusmodi publicas citationes lædi ac sugillari: quod tamen ius*
60 *nostrum, & æquitatis † honestatisq; ratio apertè detestatur.* Nec *dubium esse debet, quin cōtra eiusmodi magistratum ex leui aliqua caussa aut suspicione contra absentem aliquem honestum ac clarum, eiusmodi per edictum citationem proponētem, si aliquo modo eius existimationi inde detrahatur, iniuriarum agi poßit: ne quid grauius dicā.*

Atqui sanè ueri ac aperti iuris est, si proponatur edi-
61 *ctum † contra certam personam, & notum sit eam esse in loco in quo tutè per literas uel nuncium citari queat, eam*

eius-

eiusmodi citationem minimè adstringere, & sententiam uirtute talis edicti latam omnino nullam esse: ut notab. etiam concludit Old.consf.43. & clarè Felyn. in c. cognoscentes, col. 7. de constit. & fortius Domi. in c. fin. de elect. in 6. ut mox copiosius deducetur. Si uerò citandus non haberet aliquam domũ certam, nec de facili cognosci posset ubi esset, tunc sanè in illa ciuitate † in qua plurimũ con 62
uersari solebat, per publicum proclama uel per edictum citari poterit: secundum Bal. in l. si quando, in xj. q. C. de testim. & in l. si accusatoribus, col. fin. C. de accusat. & in l. consentaneum, in 2. notab. C. quom. & quan. iudex, & in l. ut perfectius, col. j. circa fin. & col. 2. C. de ann. excep. & fa. quod not. Bal. in c. j. col. 4. in fin. de mili. uas. qui con tum. est. & not. Dd. in l. 4. §. prætor, ff. de damn. infec. & Socyn. in cons. 56. col. 2. in fin. in 4. uol. Similiter si citandus procuraret uel impediret ne citatio ad eum peruenire posset, uel latitaret, tunc per edictum citari poterit, d. clem. j. de iudic. de cuius uero intellectu Felyn. in d. c. quoniam frequenter, §. porrò ut lite non contest. & Rot. decis. 223. si committatur, in notab. sicut & alios plures casus, in quib. eiusmodi per edictum citatio proponi potest, enumerat Maran. in sua prac. in 6 par. 40. quarta citatio est illa. Quo in loco etiam singulariter † notandum, si ad lo- 63
cum ubi citandus habitat non sit tutus aditus, ut quia nuncius Cameræ captus ibi fuit, &c. quòd tunc in iudicio Cameræ Imper. potest & debet contra citandum citatio per edictum impetrari, in locis uicinis affigendum, iuxta ordin. aliàs ibidem executionẽ citationis, si fiat ad aliquã curiã citãdi uel aliũ quempiã ipsius locũ, etiã ad manũ ipsius coloni nõ acceptari, utcũq; de nõ satis tuto accessu cõstet.

Et habet præterea locum per edictum citatio genera-
64 *lis, † ubicunq; plures admittuntur ad agendum aut accu-sandum uel contradicendum, uel aliquid simile agendum: ut in restitutione & in matrimonio, in adoptione & in na talibus, c. lator. extr. qui filij sint leg. l. nam ita diuus, ff. de adop. Authen. si omnes, C. si minor ab hæred. se abstin. qui omnes casus l. nostræ esse possunt.* In eiusmodi uerò quòd *ita edictum conceditur ac proponitur generale, ratio est, quòd & quando nescitur quæ certa persona citari debeat, sicut de electione actionum, l. 2. §. j. ff. quor. leg. ut pulchrè* Innoc. *in c. fin. de maior. & obedien. & in c. cum in tua, ubi &* Panor. *extr. qui mat. acc. poss. & in c.* Albericus, *de test.* Panor. *in c. gratum. de off. deleg. & clarius in c. quã-uis, de re iudic. circa fin.* Et *ita personis non certis similiter possunt fieri proclamationes publicæ ex parte iudicis, cũ aßignatione termini infra quem petant, aliàs non audian-tur: & hoc ut obuietur malitijs hominum, lites præcidan-tur, neq; dominia rerũ in incerto maneant, & c. l. si eo tem-pore, & ibi* Bar. *&* Dd. C. *de remiß. pig.* Cyn. Bal. Paul. *Ca strens. &* Salic. *in d. Auth. si omnes, & d. l. si pupillus, §. proscribere, ff. de instit. & not.* Panor. *in d.c. cum in tua, col. 2. in prin. &* Felin. *in d.c. quoniam frequenter, §. por-rò, col. 2. uers. considera in primis, &* Gem. *in c. fin. in fin. de elect. lib. 6. & ita communiter obseruari per totam* Ita-*liam dicit hic* Bald. *&* Ang. *Instit. de except. in rub. in 9.*
65 *quæsit.* Et *sic quãdo fit aliquis actus qui principaliter † cõ-tra aliquem non dirigitur, citatio generalis per edictum uel proclama sufficit, ut decidit* Bart. *in d. l. si eo tempore, per casum ibi, ut quando uenditur pignus. uenditur enim principaliter contra debitorem, consequenter uerò cõtra*

alios

alios creditores. itaq; hi per citationem eiusmodi generalem citari possunt, arg. l. j. §. cũ dicitur, ff. si cui plus quàm per l. Falc. & eorum quæ not. Innoc. in d. c. fin. de maior. et obedien. & in c. in nostra, de procur. Sic cũ de certis personis nescitur, nec constat † quis specialiter citandus sit: 66
tunc per edictum generale citari posse, idem comprobat Bar. in extrauag. ad reprimendam, in uers. per edictũ, circa fin & Bar. & Bal. in l. fin. C. de iure delib. & idem uult Bal. in l. fin. C. de edict. di Adr. toll. & in l. quinquaginta, ff. de excusat. tutor. & in l. 2. C. de testam. & Ang. in l. si diu, ff. ex quib. caus. in poss. eat. & Innoc. in c. præterea, de appellat. & in d. c. cum in tua. ubi sequitur & Panor. secundum l. j. & Auth. ibi positam, C. si minor ab hær. se abstin. Imol. post Innoc. in d. c. fin. & in d. c. Albericus. & sequitur Felin. in c. cognoscentes, col. 7. de const. & in d. c. in nostra. Car. cons. 74. in discussione præmissi articuli, col. j. uers. in cõtrarium est, Alexan. cons. 106. uisis & opportunè ponderatis, col. pen. in fin. uol. 5. ubi plura in hãc sententiam allegat Petr. de Anch. cons. 270. in primo dubio, in 2. col. & cons. 92. primà facie. Et in hunc modum concludit Rom. cons. 53. uiso themate, circa fin. quòd citatio eorum qui se ius habere prætendunt, tunc secundũ formam statuti per gridas & bannimenta fieri poßit, si incertæ personæ sint ius prætendentes. Et idem omnino uult idẽ Rõ. cõs. 410. ut clarior. sicut si hæres uult cõficere inuentarium secundum formam l. fin. C. de iure delib. Creditores enim si incerti sunt, citari per publicum proclama possunt in locis publicis, ut Bal. in d. l. fin. §. cum igitur, col. 3. & in Auth. sed cum testator, C. ad l. Falcid. & Bart. in d. §. cum igitur. ubi communiter Mod. Sicut & quãdo † cre- 67

ditor posterior uult uendere rem sibi hypothecatam, potest creditores incertos anteriores citari facere per edictũ uel publicum proclama, ut ueniant ad contradicendum infra certum tempus: quo tempore elapso non audiuntur ulterius. tex. est, & ibi Bal. *&* Dd. *in d. l. si eo tempore. Sicut & in agnoscenda bonorum possessione Carboniana uel uentris nomine, si aduersarij sunt incerti, per proclama citari possũt. ut* Bal. *in l. certũ, col. 4. uers. uiso, etc.* C. *unde leg. Vt uerò generaliter in omni casu in quo aduersarij incerti sunt, generalis eiusmodi citatio sufficit, ut* Bart. *in d. extrauag. ad reprim. uers. per edictum, longè post med. ibi, sic etiam admittitur: ita econtrà si certæ † extent perso-*
68 *næ, & quarum principaliter interest, tunc illæ specialiter & nominatim citari debent, illisq; in specie terminus assignandus est, nec generalis citatio per edictum uel bannimenta, &c. sufficit: ut hæc distinctio probatur per l. j. §. pen. ff. de uen. inspic. secundum* Bart. *in d. extrauag. & in d.* Authen. *si omnes, & in l. j. ff. de cura. bon. dan. & in d. l. si diu, & in d. l. si eo tempore, & per d. l. j. §. cum dicitur, iuncto c. fin. de ele. lib. 6. & per not.* Innoc. *in d. c. fin. & d. c. in nostra, & per* Bal. *in rub.* C. *de suc. edic. & in l. si quis ita hæres instituatur, in mag. ubi &* Ang. *ff. de hær. instit. & in l. nam ita diuus, ff. de adop. & in l. si curatoris,* C. *de iure delib. & per not. in d.* Auth. *si omnes, & communiter not. in d. l. si eo tempore, & no.* Innoc. *in c. humilis, de maior. & obedien. & fortius* Oldr. *d. cons. 43. &* Rom. *d. cons. 410. qui casum hoc in specie singulariter terminantem allegat in c. fin. de elect. lib. 6. ubi idem apertissimè tradidêre* Petr. *de* Anchar. *&* Dd. *ibi. in fin. & fac. d. l. fin.* C.
69 *de iure delib. Sic edictum per quod iubentur † uasalli uenire*

nire ad inuestituram accipiendam intra tempus, sub pœna priuationis, non arctare eos si sunt certi, consuluit Cardin. cons. 154. in quæstione quæ uertitur inter Andream: & cons. 76 Abbas S. Benedicti: & fortius dixit Dom. in c. si. de elect. in 6. quòd ubi contradictor est incertus, † si tamen de facili potuisset sciri, nõ ualet citatio generalis. Vnde quòd non sufficiat proclama generale, quòd qui uult esse hæres compareat, sed debeant citari quos proxima causa successionis tangit, rectè intulit Bal. in d. l. si curatoris, per d. §. pen. denunciari. Interdum tamen & contra certam personam ut suprà tactum, citatio per edictum conceditur atq; proponitur, atq; ita in casu necessitatis † in subsidium, ut si quis non inueniatur in loco ubi citari poßit, l. j. ff. de agnosc. lib. à paren. l. 4. §. toties, ff de dam. infec. l. aut qui aliter, §. j. ff. quod ui aut clàm, c. ex tuæ, de cler. nõ resid. sicut & de latitante, & c. suprà dictum est. 70 71

An uerò ratione unius diffamantis, † atq; eo prætextu fundari poßit generale iudicium contra quoscunq; prætendentes ius in aliqua re, intentando remedium l. diffamari? difficilior ac maximè ardua occurrit quæstio. Et quidem eam opinionem, quòd id neutiquam fieri poßit, argumentis hic uidetur † confirmare Cagno. eo quòd remedium l. diffamari non detur nisi contra diffamantem: ergo contra alios non posse competere. item factum unius non debere posse alteri præiudicare, ut cogatur inuitus contra iuris regulas agere, arg. l. si unus, in §. ante omnia, ff de pact. maximè quia machinationibus & malitijs hominũ esset obuiãdum, l. si fundo. ff. de rei uind. l. unica, C de sen. quæ pro eo quod inter. profer. deniq; pro hac opinione, quòd non debeat concedi generale proclama contra non diffaman- 72 73

tes, decisionem esse ait Rom. in d. consi. 53. à Dd. communiter approbatam, nisi ex causa, ut in scholari. Verùm in cõtrariam sententiam, ut si quis ab aliquo diffamtionem passus fuerit, quòd eo prætextu tanquam optima ratione fun-
74 dari poßit generale iudicium contra † omnes cæteros contradicere uolentes, intentando remedium l. nostræ, uidentur militare quæ communiter à Dd. notantur in d. Auth. si omnes. Et in specie in eam sententiã reperitur Bal. in Auth. si quis ab aliquo, in 2. col. uers. sed hic dubitatur de tali quæstione, C. de testib. per d. Authen. si omnes, & per l. at qui natura, §. si cum me absente, ff. neg gestor. & sequitur Salic. in d. Auth. si quis, nu. 2. circa fin. uolentes cautelam esse, ut per interpositam personam quis faciat se diffamari: & tunc cum illa persona iudicium fundari, & occasione illius posse citari cæteros, de quibus suspicatur si uolunt
75 contradicere. quam cautelam † pro singulari commendat Bart. Cæp. caut. 242. si poßideo: & salubriter notandam dicit pro illis qui habent possessiones, & non habent instrumenta de dominio, & alij quorum antiquitùs fuerunt habent instrumenta de suo quodam dominio antiquo. Et sequitur simpliciter Georg. Natta. in clem. sæpe, in princ. col. 35. de uerb. sign. Et quidem posteriorem hanc sententiam, ut melioribus ac certioribus rationibus fundatam, ueriorem, magisq; iure probatam, ex sequenti forsan responsione, ad argumenta cõtraria suprà posita, uideri poterit. Et quidem primùm, quòd obijcitur remediũ l. nostræ non
76 dari † nisi contra diffamantem, ergo contra alios nõ competere, multifariam solutionem suam recipere potest. & primùm sanè quòd latißimum l. diffamari remedium neutiquam intra eiusmodi angustos limites constringi poßit

aut

aut debeat, ut semper id uerum ac perpetuum sit, quòd nõ nisi cõtra diffamantem detur, neq; in hoc aliqua sit admittenda limitatio: ex summis eius ac amplißimis rationibus tam publicam utilitatem quàm priuatorum salutem respicientibus facilè intelligi ac percipi potest. Ex etenim ut latißimè † patentes, & generales omnino, ita & principa- 77
lißimæ sunt, ut in ijs non minima uniuersi quasi iuris fundamenta iacta conspiciantur, ut c. ult. hic clarè deducetur: nempe malitijs hominum obuiandum, & futura omnino præcauenda esse: ne item in incerto dominia rerum maneant, & lites quantum fieri potest diminuantur atq; præcidantur. quæ singulæ rationes ita perspicuè ex l. nostra elucent, ut in singulis eius casibus utcunq; uarijs ac multiplicibus eæ excludi minimè queant. Itaq; cum ex dictis rationibus generalioribus ipsa lege in specie, eius tamen salubre remedium uerè originem suam sumpserit, atq; in illis precipuè fundetur: sequitur nunc ex illis ipsis rationibus, non obstante legis aliqua specialitate, rectè argui posse &
debere, † arg. l. regula, §. fin. ff. de iur. & fa. ignor. & cap. 78
constitutionem, de regula, in 6. ita ut dictum remediũ nostrum ad oẽs res, casus et personas, in quibus eædem rationes aut aliquæ ex ijsdem reperiuntur, extendi queat, arg. l. item ueniunt, §. ait senatus. ff. de petit. hær. Atq; in ijs om-
nibus idem ac simile † ius statui debeat, l. illud. ff. ad l. A- 79
quil. & l. 1. §. 1. ff. de fonte. cum nullo modo discrepantia dicantur, quæ in ratione conueniunt, l. 1. §. per seruum, ubi Ias. in 10. notab. ff. de acq. poss. Iam uerò clarum est fieri non posse, ut certæ rei possessor, et quam se quietè ac sine omni controuersia poßidere, ac ea ratione quoq; hæredibus suis relinquere posse, persuasum planè habet, si ex

*inopinato ab aliquo diffametur, qui ipsi ius in ipsius pos-
sessione competere asserat, non iam non solum ex eiusmo-
di diffamatione, probabili suspicione ac cōiectura mouea-
tur, uerumetiam iustissimo timore ducatur: & præter il-
lum, utpote de quo æquè ac de alijs nunquam cogitauit aut
tale quid suspicatus est, alios quoque insuper fore qui uel
etiamnum uel aliquando itidem, quod certus iam diffama-
tor agit, prætendere ac asserere possent. Iam itaque ob e-
uidentes illas rationes relatas, ut diffamatus possessionem
rei suæ certò stabilire, ac sine ulterioribus controuersijs ac
litibus quietè possidere, & quandoque ad hæredes suos
dominium rei possessæ certum transmittere possit: quid
prohibebit ratione istius certi diffamantis, & cæteros si
qui esse ac similiter in ea possessione ius aliquod prætende-
re possent, simul ad iudicium euocari, ut intra certum ter-
minum de iure suo doceant? cum hoc in nullum eorum pe-
nitus aut certè, ut dicetur, admodum exiguum præiudiciū
tendat: id uerò ut fiat, plures æqui boniq; rationes præstò
sint: sicut & malitijs hominum obuiari, & rerum domi-
nia non in incerto esse, atq; lites quantum fieri potest am-
putari, unicè ac maximè Reipub. interest, nec minus pri-
uatorum salutem respicit. qua igitur ratiocinatione plu-
res rationes præstantes unam infirmam non superare ac
uincere poterunt? argum. l. re coniuncti, de leg. 3. §. sed ho
die, Instit. de adop. Authen. itaque, & ibi glo. C. commu. de
success. Sic autem manifestum est ex suprà dictis l. nostræ
generalioribus rationibus, Dd. eius remedium & extra dif
famationum quoque casus ad similes, ubi eædem rationes
militant, rectissimè extendisse: ut etiam is qui in possessione
80 sua † turbatur, quiue sibi ratione bonorum suorū aliquod
peri-*

periculum imminere metuit, aut uerisimiliter molestari timet, remedio hoc nostro uti, hoc est, implorare officium iudicis poßit, ut illi cui uerisimiliter eiusmodi ius competere existimari ac metui potest, terminum ad agendum præfigat, intra quē nisi egerit uel accusarit, illi super ea re, &c. imponat silentium, ut Bar. in d. l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infec. & in d. l. si societatem. §. arbitrorum. ff pro socio, & in d. l. si pater. C. qui bon. ced. poss. & hoc innuit Innoc. in d. c. conquerente. de offic. ordin. & uult expreßè Panorm. in d. c. si quis contra clericum, circa princ. de for. compet. & fa. d. l. fin. C. de usur. pup. & d. l. Aurelius, cum sim. suprà all. Sic similiter apparet, & eum cui exceptio † 81 competit, petere posse ut actori imponatur silentium, ut Ioan. de Imol. in d. cap. cum sit generale, de for. compet. & Ang. in d. l. si quis libertatem. ff. de petit. hær. & Dd. in d. l. si contendat. ff. de fideiuss. cum simil. suprà cap. 2. circa princip. deductis. Vnde luce clarius constat, remedium l. nostræ, ut non nisi contra diffamantem detur, eatenus constringendum non esse: sicut & id ex cautela suprà deducta, & à Dd. in d. l consulta diualia. C. de testam. communiter tradita manifestè quoque colligi potest, ut † si actor 82 suo foro frui, nec forum rei sequi uelit, coram iudice comparere ac petere queat, se acturum ad talem rem, &c. ut faciat proclamari ut omnes qui sua interesse putant, compareant, &c. quam pro ualde singulari notat ac commendat Socin. d. regul. 10. ad fin. in suis fall. Sicut & iam dicta manifestè comprobantur per ea quæ Dd. in scholari discessuro unanimiter tradunt in l. nostra, & d. l. 1. C. ut nem. inuit. cum simil. suprà cap. 2. num. 92. latè traditis: ut & pro iisdem confirmandis optimè fac. quod statuto, bo-

na ac salutari ratione induci potest, sicut & rectè fit, quòd emptor etiam nulla praecedente diffamatione posit gridas & bannimenta proponere, ut suprà c. 1. num. 47. copiosè etiam deductum. quae omnia, sicut & hic ad propositum multi alij casus praestantes, & in hoc hominum consortio communes adduci possent, expositis omnino legis nostrae rationibus procedere ac fieri manifestum est: & fac. opt. quae ĩ. ca. 8. num. 62. not. Sic similiter nec secundum argumentum, quòd factum unius nõ debeat posse alteri praeiudicare, ut cogatur inuitus contra iuris regulas agere, simpliciter aut generaliter hic consistere potest. hae enim iuris regulae ut limitationes suas multipliciter patiuntur, per iam dicta, & ea quae not. in l. nostra, et in rub. & ing. C. ut nemo inuit. cum sim. suprà relatis: ita & regula, quòd non debeat alteri per alterum iniqua conditio inferri, l. nõ
83 debet. ff. de reg. iur. † intelligitur: scilicet per priuatum, secus autem si hoc ex caussa & authoritate publica fiat, per ea quae not. in d. l. non debet. Itaque cum hic eiusmodi per edictum citatio authoritate iudicis fiat, qui priuatus non est, ut Hosti. in sua sum. tit. de libell. obl. uers. sed nunquid iudex? & id cum causae cognitione procedat, & tam publicam quàm priuatorum salutem spectet, neutiquam dictum argumentum hic consistere potest. Sic autem in simili uidemus remedium d. Auth. si quis ab aliquo, C. de testib. si caussa praestò sit, super qua fundari poßit, sibi locũ uindicare, arg. l. inter litigantes. ff. de iud. ut Bal. & Salic. eleganter in d. Auth. si quis. ubi quoq; testes licet illos caussa inter alios, ut aliena, nihil contingat, etiam inuiti depo-
84 nere coguntur. Id quod adeò etiam procedit, † ut iudex delegatus coram se testes productos si deponere nolint, cogere

cogere ac torquere poßit: ut Bal.in usib.feud.si de inuest. inter dom.& uas.lis oriat.& not.in l.2. de iurisdic.omn. iud. Ex caussa igitur atque ratione unius diffamantis,& cæteros prætendentes ius ea in re per iudicem citari posse,& iuris & æquitatis esse apparet: cùm ob rationes suprà positas,quæ partim & rempub.ac iudicis quoque officium respiciunt: cum hic constet dominia rerum in certum statum collocari, ac multas lites futuras seu de quibus timor esse potest, unà in caussæ continentia absolui ac finiri posse: tum uerò maximè, quòd hic eorum quibus ius in aliqua re non præsumptiuè, fictè aut fraudulenter, sed legitimè ac uerè quæsitum est,aut nullum prorsus aut exiguum uersetur præiudicium: propter periculũ uerò præscriptionis,ut maturè ius suum in iudicium deducant,eorũ magis intersit. Sicut & in simili propter partium emolumentum,quando testes † ad perpetuam rei memoriam re- 85
cipiuntur,omnes quorum interest citantur, ut not. Felin. in d.c. Albericus,uers.sed quæro,post gloss.extr.de test.ut in hanc rationem licet sæpe constitutum sit, res inter alios iudicatas alijs non præiudicare: idipsum tamen in aliquibus casibus,maximè materiam nostram respicientibus distinctionem habet,de quibus in l.sæpe constitutum, & ibi. not.ff.de re iudic.& fa.quod not.Innoc.in c.causa quæ, de testibus,& Bar.in l.2.C.de fruct.& lit.expens. & quæ idem Bar.notabiliter in repetit.l.admonendi,in 9.col.uersic.quæro quid si dicta testium.ff.de iureiur.per l.à sententia,in prin.ff.de appell.& quæ not.Panor. in c. quamuis, de sent.& re iud.& Alex.in rep.d.l.sæpe,in 22. col.uers. fortius dixit Anton.de Butr.&c. Ex quibus apparet, eos qui in aliqua re ius quæsitum habẽt,cum de ea iudicialiter inter

inter alios disceptatur, ad hoc ipsum citari, eorum quammaximè interesse: qui etiam nullo penitus inde afficiuntur detrimento, cùm ut dictum, tum uerò ob dilationes iudi-
86 *ciales † quæ ad probationes deducendas partibus à iudice legitimè concedi solent & debent, neq; aliquo modo probationum copia angustari debeat: sicuti id notißimi iuris est. Et cùm plerunque hi qui prætensi iuris sui probationes expectare modò aut quærere ac uenari solent, id sine dolo moliri non præsumantur: manifestum est, rationem generalem hic allegatam, machinationibus ac malitijs hominum obuiandum esse, maximè pro præsentis quæstionis posteriore sententia militare. Vt enim certum est, eorum qui in re ab alijs possessa iuris quæsitum habent, maximè interesse, de eo quamprimùm in iudicio experiri: ita contrà fieri nequit, ut qui eam rem differunt, ac occasionẽ modo agendi expiscantur, expectando inquirunt ac aucupantur, hoc non fraudulenter agant, ut possessoribus, si quandoque legitimis suis probationibus destituãtur, facilius imponere queant: contra quos & l. diffamari remedium potißimum competit, ut Innocent. in c. lator. extr. qui filij sint leg. sicuti id & in criminalibus hic luculentius apparet. Vnde constat, ut eiusmodi ueteratorum malitijs ac astutijs obuietur, rationem posteriorem maximè nostram confirmare sententiam. quod equidem directò uerum. Aliàs si-*
87 *quidem, si ut interdum fit, rerum gubernacula malitiosi † quidam teneant, ijsq; rerumpub. administratio commissa sit, qui licet alios subditos ac ciues suos nulla prudentia, nulla dignitate, aliáue re excellant, miram tamen in eosdẽ tyrannidem exercere non uerentur: dum illos non solũ publicis exactionibus euacuant, uerùm quoq; iudicia uenalia habent,*

habent, & modò ipsis bene sit, & ij rem suam bellè facere ac stabilire queant, paruo admodum in discrimine ponũt, ut publica utilitas ac priuatorum & subditorum salus, atque adeò ipsa ciuitas conseruetur: tum sanè in his dicta ratio per indirectum locum sibi uindicare posset. hi etenim dum hoc solum agunt ut ex ciuium ac subditorum suorum bonis se diuites faciant: iam certè si quis ex illis senatoribus seu gubernatoribus prædium quoddam, uel alia bona cuiusdam ciuis ac subditi per grauissimum fœnus seu alia iniqua ratione occupasset: in quibus tamen bonis & alijs ciuibus subditis plura iura competere sciret, eosq; aliquando eorum bonorum nomine esse acturos: ipse autem possessionem suam stabilire non dubitaret, eo quòd omnes collegas suos fautores ac iudices fauorabiles habiturum se sciret, nec quoque sententiam suam in iudicio exclusam iri: atque hac ratione non solùm publicum edictum impetrare se posse ut omnes qui contradicere uelint intra certum terminum id agant, aut postmodum non audiātur, uerumetiam se potiorem futurum ac certum possessorem, utcunque licet alijs contradicentibus, certò haberet cognitum: hoc sanè casu negare non potest, cum iura ualde pro abominabili habeant, eiusmodi constituere iudicia, argumen. l. extat. ff quod met. caus. & l. si quis in tantam. C. unde ui, doctrinam nostram iustam recipere limitationem. Et poterunt sanè alij ciues † quibus in dicta possessione seu re iu- 88
ra competunt, hoc casu maximè iudices ut suspectos recusare, eóque nomine se contra eiusmodi edictum opponere: cum etiam iudex ordinarius & delegatus ob legitimam suspicionis caussam rectè recusari queat. §. quòd si usuueniat, Authen. ut præsides qui interpell. alleg. aud. diff.

diff.c.ſi quis contra clericum,& c.licet,de for.compet.ca. eum ſpeciali,de except.l.apertiſſimi. C. de iud. c.ſuſpicionis,de off.deleg.c.ſi contra inuit.eod. tit.lib. 6. quanquam ubi ita ſiniſtrè, ut dictum, à magiſtratibus res geritur, ibi quoq; palàm eſt, magna ui ac ſummo terrore miſeros ciues & appellatione & omnibus beneficijs iuris competentibus priuari ac ſpoliari: quod ipſa dies loquitur. Verùm cum hæc contra legitimum politiæ ordinem,contra bonos mores,omnem æquitatis ac honeſtatis rationem,& ipſam manifeſtam ac ſacroſanctam iuſticiam uſuueniant:non debet eiuſmodi exceptio ſeu limitatio, aut ſimilis aliquis caſus,doctrinam noſtram bonis ac præſtantibus iuris fundatam rationibus,aliquo modo diminuere. Ibi enim ne generalis citatio permittatur,ut malitijs hominũ obuietur, conſtat eam rationem per indirectum ſaltem locum habere ac allegari poſſe: nos uerò hic in iudicijs bene ac rectè inſtitutis loquimur, ubi nihil tam ſpectatur ac exigitur, quàm ut malitijs hominum obuietur. Et ex ſuperioribus clarũ eſt, generalem hanc æqui boniq; rationem poſteriorem ſententiam, ratione unius diffamantis & cæteros qui ius prætendere poſſent citari poſſe, directò tutari: ſicuti & hæc ratio
89 *generalis non minimam † cauſſam l. noſtræ dedit, ut tali remedio machinationibus ac hominum malitijs,dolis ac futuris fraudulentis actionibus obuiari ac præueniri queat. quod ſanè in eo dici aut præſumi non poteſt,qui in iudicio rem à ſe poſſeſſam ad ſe ſolum optimo ac omni iure ſpectare contra omnes contradictores deducere ac probare paratus eſt:magis uerò in eo qui iudicium ſubterfugit,præſumitur.*Denique *quòd in contrarium adducitur deciſio* Romani *in d.conſil.* 53. *à* Dd. *communiter approbata,magis*

gis

gis posteriorem sententiam confirmat, cùm propter eas ipsas rationes quas ibidem partim refert, tum quòd ibidem manifestè decidit posse incertas personas † per edictum citari, idq́; ex caussa: sicut & condictio l. nostræ hoc planè postulat, quemadmodum & diffamationem unius caussam sufficientem esse iam edoctum est. Sic autem quòd non nisi ex caussa contra incertos edictum proponendum sit, omnino quoq; uolunt Bal. & Salic. in d. Auth. si quis ab aliquo: uti etiam in hanc sententiam communiter ac generaliter Dd. in uarijs locis hactenus allegat. præcipuè in d. Auth. si omnes, concludere conspiciuntur. Vbi & Paul. de Cast. apertè dicit, illas citationes generales fieri, cum difficile sit ire per singulos: & quòd statuta terrarũ in his certum dent modum: sicut & pro posteriore sententia, communem Italiæ consuetudinem Bal. hic allegat, uers. ultimo nota. & Franciæ, Boer. d. decis. 158. ut & hæc sententia æqui boniq; rationibus fundata ac munita, in omnibus bene institutis iudicijs recipi ac seruari debet. 90

Nunc igitur † cuius efficaciæ eiusmodi generales per proclama seu edictum citationes sint, & an absentes ligēt, dispiciendum uenit. Et quanquam ex iam traditis non obscurè intelligi potest, eiusmodi edicta etiam absentes, utpote incertos ligare: tamen contrariam † opinionem, quòd per proclama citatio existentes tantùm in loco, non autem absentes liget, constringátue, defendere uidentur Paul. de Castr. in d. Auth. si omnes, num. 4. & Ioan. Andr. in clem. grauis, in gl. in uer. præconia, de sent. excom. quæ licet opinio per tex. in d. l. si eo tempore, ibi, cum præsentes essent, & alijs quoq; euidentibus confirmari poßit rationibus: tamen & contraria ex suprà relatis uera existit, sicut in hoc 91 92

puncto Dd. in diuersis locis diuersa ac uaria tradunt, nec sibi satis constare uidentur. Itaque hoc in loco ut omnis scrupulus ac Dd. contrarietas tollatur, omnino distinguendum erit.
93 Si enim absentes † citandi sunt, tum hi aut certi sunt, aut incerti. Et si certi, tum aut sciri potest, ubi locorũ habitent ac commorentur: aut id ignoratur, nec certò sciri potest. Itaque si certi sunt, & sciri potest quibus in locis commorentur, tunc eos per citationem, per proclama seu edictum uocari non sufficiet, maximè si ad eorum noticiã ea peruenire non queat. & sic Castrensis & Ioan. And. & alij qui in eorum sententiam descendunt intelligendi sunt: in quod omnino quoque concludere uidetur Ioan. de Imo. in l. qui ante Calendas, in ult. col. in uers. item adde quòd citatio per edictum. ff. de uerbor. oblig & probatur l. 1. & quod ibi not. Bar ff. de lib. agnosc. & in l. prætor ait. ff. de dam. infect. & quod uult Felin. in c. cognoscentes, colu. 7. de const. cum simil. Si uerò citandi incerti sunt, aut certi quidem, sed ubi reperiri debeant, certò sciri non potest, cũ hi comparentur, argu. l. duo sunt Titij, in fin ff. de testam. tut. & l. in lege. ff. de contr. empt. tunc quidem eos per edictum uel proclama citari posse patet: ut Bar. in d. extrauag. ad reprimend in uerb. per edictum, longè post med. ibi, sic etiam admittitur, & uult Bal. in l. certum, colu. 4. uers. uiso, & c. C. unde leg. & Panorm. in c. cum in tua, colum. 2. in prin. extr. qui matrim. accus. poss. & Felin. in c. quoniam frequenter, §. porrò, col. 2. uers. considera in primis ut lite non contest. per not. in d. l si eo tempore, & in d Auth si omnes, & Gem. in c. fin. in fin. de elect. lib. 6 & hoc casu procedit doctrina, qua traditur per eiusmodi publicam citationem omnibus præiudicari, cum scilicet in

subji-

subsidium † & in casu necessitatis eiusmodi citatorium e- 94
dictum per iudicem decernitur, per d. Auth. si omnes, &
d. l. si eo tempore, & d. l. fin. ff. ubi pupil. educ. deb. & d. c.
fin. de elect. lib. 6. & c. fin. qui matr. accus. possunt & l. fi.
C. de bon. auth. iud. poss. maximè cum ibid. affirmetur id iu
dicis dimitti arbitrio posse. Itaque & ex citatione iudicis
tenebuntur, cum iudicis authoritas frustranea aut ludi-
brio esse minimè debeat, l. si prætor, in princ. ff. de iud. fac.
gl. in c. 1. de elect. lib. 6. & idem in effectu uult Innoc. in d.
c. humilis, de maior. & obedien. & Bar. & Alex. in l. mu-
nicipij. ff. de decret. ab ordin. facien. Quare hæc distinctio
diligenter retinenda, absentes ac incertos per citatorium
edictum ligari, si id casu necessitatis decernatur: sicut & a-
liàs fieri solet, si generaliter omnes quorum interest, citan
tur, si de ijs aliter ac certò constare non potest. Quò per-
tinet & quod † Bal. not. in l. neque natales, C. de prob. & 95
in l. fin. in 10. col. C. de edi. diui Adr. toll. Et hanc rem quo-
que rectißimè definire uidetur Accurs. in d. l. si eo tempo-
re, in uerb. præsentes. ubi finaliter cõcludit, hoc iudicis re-
linqui iudicio. Etsi enim nemo præsumitur ignorare † qd' 96
publicè agitur, l. sed & si pupillus, §. de quo palàm. ff. de
institor. act. ex qualitate tamen caussarum, ac personarum
ac locorum circumstantijs hæc res † à iudice dimetienda 97
erit, ut si in rebus quæsitis alicuius graue uersetur præiu-
dicium, tum ut absenti, ad cuius notitiam eiusmodi citatio
uix uel omnino non peruenire potuit, idcirco protinus
præiudicandum sit, iudex ratione loci ac itineris æstima-
bit, tum quoque qualitatem ipsius caussæ considerabit, &
an diuti⁹ rei petitæ dñium in incerto esse nõ expediat, etc.
Sic similiter ubi propter odiũ uel fauorẽ caussarũ celerior

requiritur discußio, maximè certè per eiusmodi publicam citationem & absentes constringi æquißimum fuerit: ut si tertiò matrimonium in facie Ecclesiæ editum ac consummatum exin sit, certè absentium, licet probabiliter ignorarint, nulla in posterum habebitur ratio, ca. cum in tua. ubi Innoc. extr. qui ma. accu. poss. & no. in c. cum dilecti, extr. de ele. Sic & idem in caußis criminalibus, utpote odiosis, cum terminus ad accusandum statuitur: certè eo elapso ad accusationẽ nullus in posterum admittetur, de qua re supr. cap. 2. copiosè dictũ est. Et ita quoq; Dd. opiniones variæ in hac extricãda quæstione rectè ac facilè cõponi possunt.

98 An verò eiusmodi proclama vel per edictum † citatio non subditos liget, pulchrè docet Ioan. Fabr. in suo bre. in d. l. si eo tempore. Quid verò præterea eiusmodi citatio ge
99 neralis operetur, no. Bal. in l. 2. in fi. in 7. col. cũ seq. † si ex nox. caus. ag. & Inno. in d. c. cũ in tua. & est locus ordinarius in d. l. sed & si pupillus. §. de quo palàm ff. de inst. act.

Et quia suprà pro & contrà latè argumenta deducta sunt, & plenè comprobatum, unicam in hoc iudicio citationem non sufficere: iam si quis contrà hoc ipsum, argumentum ex iam dicta generali per edictum citatione desumi quoq; posse, in hunc modum arbitretur, Si unica citatio ac termini aßignatio sufficit, ut etiam absentes hac ligentur: multo magis unica sufficiet citatio præsenti facta atque insinuata: is ex iam traditis leue illud ac puerile argumentum esse discat, tum quòd constat eiusmodi citatorium edictum irregulare esse, & per hoc etiam incertos, si ex caussa decernatur adstringi, qui præter hunc alio modo citari non possunt. denique quòd eiusmodi per edictum
100 citatio † singulis loqui, monere ac interpellare horis ac

diebus

diebus soleat. unde si legitimus & pro qualitate loci ac itineris longior in eiusmodi citatione constituatur terminus, minimè semel tantum, sed pluries quem ac omni momento per iudicem moneri manifestum est: cum per edictum res efficiatur maximè notoria, ut Alex. *in add. ad* Bar. *in l. 1. §. præsides. ff. de requirendis reis, & fac. d. §. de quo palàm, & quòd fama malum, quo non aliud uelocius ullum, & quòd qui ita citandi sunt, & in locis tam longinquis ac diuersis sæpe commorantur, plerunque mercatores esse solent, qui à socijs suis ea de re facilè moneri, aut etiam defendi possunt, nisi ij bonis cessisse credantur: quæ cessio hodiernis temporibus non flagitium, sed quodammodo exquisitus modus acquirendi reputatur, ueruntamen nō nisi ab hominibus æquè bonis, &c.*

Quo in loco etiam prætereundum non est, quòd licet clarè deductum sit in hoc iudicio ulteriorem iudicis citationem seu monitionem necessariò requiri: hoc ipsum tamen communem quoq; illam limitationem, sicut & in cæteris iudicijs ac actionibus, recipere: ut si diffamatus citatus † prima uice respondeat se nolle uenire, quòd iam etsi 101
actus de sui natura requirit trinam citationem, non tamen ulterius eum citare iudex teneatur, ut est decisio Rotæ *245. licet in caussis in not. circa fin. per notab. dictum* Innoc. *in c. ad petitionem, in mag. gloss. de accus. ubi uult. si personaliter citatus non uadat uel malitiosè procuret ne ad eum perueniat citatio, c. quoniam ut lite non contestat. quòd in his casibus iteratò citandus non sit nec ad testium receptionem, nec ad audiendam sententiam, sed protinus ad examinationem caussæ & sententiam procedi posse. ex ratione, quòd cum prædictæ citationes tres uel plures nō†* 102

fiant nisi ad probationē contumaciæ, & hic appareat contumacia: ergo alias solennitates fieri necesse non esse, cum in certis opus coniecturis non sit, l. continuus. §. cum ita. ff. de uerbor. obligat. l. contumacia ff. de re iud. fac. clem. si antè, de dolo & cont. Et hoc dictum Innocentij commendat Abb. in c. ex tuæ, in 5. col. de cler. non resid. & sequitur in c. cum parati, de appell. & in c. consuluit, de off. deleg. pen. col. & idem in simili not. Innocent. in c. Cumana, de elect. & fac. c. 2. de dol. & contum. lib. 6. & c. 1. de iudic. & probatur d. ca. quoniam, §. porrò ut lite non contest. & c. uenerabilibus, §. secus, de sent. exc. lib. 6. Atqui hæc quidem res in hoc nostro l. diffamari iudicio planè liquida quoque est. Cum enim citatio hic uoluntaria sit, ut possit comparere si uelit, &c. iam eo ipso quòd respondit se nolle uenire, & per consequēs nec agere uelle, rectè intelligitur, atque inde quoq; iuri si quod ei competere potuit, penitus renunciare. Et in hac quoq; sententia, quando citatus semel personaliter statim ascendit equum, & recessit in partes remotas, uel alio modo declarauit se nolle cōparere, quòd ulterius citandus non sit, est Bal. in l. cessante, in fin. C. quom. & quan. iudex, & Alex. in l. de unoquoq;, col. fin. ff. de re iudic. & in d. l. contumacia, uers quintò fal lit, & Ias. in l. nec quidquam, §. ubi decretum, col. 6 ff. de off. proconf. & sequitur simpliciter Maran. in sua pract. in 6. par. uers. citatio. num. 19. Et quidem pro hoc si apertè dicat, non ueniam, glos. not est in l. tres denunciationes, quam & Bar. & Cyn. & Pan. approbant, C. quom. et quan. iud. per suprà adductam rationem, arg. d. §. cum ita, & § fin. Auth. de rest. dot. rer. col. 4. & l. Fulcinius. §. fin. ff. ex quib. caus. in poss. eat. Quia uerò in locis suprà alleg.

Dd. eum qui citatus nihil respondet, cum eo quodammodo qui se non uenturum respõdet, æquiparant, atq; ideo idem ius contra utrunque statuunt, eo quòd tacens † contradicere uideatur, ut Cyn. in l. mutus, C. de procur. per text. in l. per quos. § Neratius. ff de fur. & per Canonistas in cap. nónne, de præsump. ubi Felin. latè in 1. col. & in c. cum M. circa fin. col. 17. de const. de tacente tamen rectè putat Hostien. in c. fi. de dol. & contum. quòd contra eum † tanquã contra apertè contumacem à iudice protinus procedi non poßit: sed præcedentibus demum tribus edictis, quòd & in eo qui dicit se deliberaturum, uerum credit: & bene. Idipsum enim in hoc nostro iudicio à iudice omnino seruandum: siquidem cum hic citatio eo modo fiat, ut planè ipsius deliberationi ac uoluntati relinquatur, an comparere ac agere nec ne uelit. Certè iam eo ipso quòd tacet, uel deliberaturum se respondet diffamans, rectißimè facit: nec commodius citationẽ eiusmodi recipere potest. meritò igitur à iudice ulterius secundum naturam huius iudicij citandus ac monendus erit. Et idem quoq; Host. in eo statuit qui non reperitur, quòd iterum citari debeat. quod tamen uerum, si se non occultet, uel non impediat quo minus citatio ad eum perueniat, iuxta d. § porrò, & Abb. in d. c. ex tuæ, col. pen. Sic autem & quod dictum est, si citatus se nolle uenire respondeat, iudicem in continenti contra eum tanquam contumacem procedere posse, Innoc. in d. c. Cumana, & pulchrè post eum moderatur Abb. in capit. fin. de dol. & con. in fin. id intelligendum esse, si in iudicio ita respondeat. † Si uerò is ocio extra iudicium hoc dicat, tunc quia id fortè calore iracundiæ, nec factum est notoriũ cum extra iudicium dicat, expectandum esse, utrum in termino

103 104 105

primæ citationis compareat nec ne: ac tunc demum si minus compareat, contra eum procedendum: & quòd tunc præsumptio sit pro dicto nuncij, cui & aliàs de consecutiuis ad citationem creditur, d.c. cum parati, de appel. & sic rectus intellectus ad tex. cum gl. in d.c. uenerabilibus, in §.
106 *secus, sumi potest. Quòd uerò relationi nuncij † credatur, affirmat* Bar. *in d.l. tres denunciationes, & not. in c. quoniam contra, de prob. & in d. c. cum parati, & in c. prudentiam, de off. del. &* Archid. *in d.c. uenerabilibus, & dicit* Abb. *in d.c. cum parati, quòd nuncio citanti non solum super nuda citatione creditur, uerumetiam super his quæ sunt uicina & proxima citationi. unde in ordin. iudicij Ca*
107 *mer. Imper. exquisita cura prospectum, † ut nuncij Cameræ in executionibus suis processuum, ac cùm partibus citationes insinuant, diligentißimè notent ac adscribant, cui, ubi & quando executionem fecerint: quid item à partibus, & ijs qui citationem receperunt responsum sit, &c. prout ibid. in 1. par. tit. 38. §. 5. & §. 19. cum sim. quæ etiam diligens nunciorum relatio iure exigitur, ut* Bar. *in l. 4. §. pretor, in 3. col. & not.* Ant. de Butr. *in c. caussam, de dol. & cont. &* Alexand. *cons. 201. in caussa, uol. 2. & consil. 2. consideratis, uol. 3. cum simil.* Proinde *in d. ordi. tit. 36. in 1. par. in princip. Imperator in hæc uerba disponit: Quòd plurimum sanè in nuncijs iudicij Cameræ situm sit, eo quòd ipsis in eorum relationibus credatur, & quòd super ijs semper processus contra inobedientes in contumaciam constituendi, &c. Atque hinc est, quòd ante nun*
108 *cij relationem sententia † contra contumacem lata, ipso iure nulla dicitur, ut notab.* Bar. *in l. hæc autem, §. 1. per illum text. ff. ex quibus cauf. in poss. eat. & in l. multum, in fin.*

fin.ff. de cond. & demon. & Alex.in l. sed si de sua, ff. de acq.hær.quod bene notandum.

Porrò sicut in reliquis iudicijs ac caußis, ita & hic citatio omnino ad locum tutum facienda erit. id siquidem si minus factum fuerit, licet iam diffamans † ad locum non 109
tutum citatus, eiusmodi citationem nō curans omnino non compareat:idcirco tamen eius iuri,quod ipsi contra diffamatum uel ratione personæ eius uel bonorum competere potest, per sententiam iudicis ac perpetui silentij impositionem,eiusmodi citationem eiusq; non paritionem sequutam, nihil detrahi ac decedere poterit, quo minus in alio iudicio idem contra diffamatum persequi queat. Locus siquidem iudicij exercendi securus ac tutus omnibus esse debet,qui ad iudicium uocati sunt,in fauorem partium, c. ex parte tua,de appell.ubi Abb.in j.col.notab.cōcludit,quòd non sufficiat procuratori tantum tutum esse,sed etiam domino : & econtrà non solum citato, sed & his qui pro eo interueniunt, & quòd aliàs quis procuratorem mittere non teneatur. Et licet hoc casu quidam dicant, quòd quis appellare debeat ad minus iudicialiter: ibidem tamen Panor.hoc mente tenendum constanter asserit,quòd quando notoriè patet locum non esse tutum, † quòd citatus de cita 110
tione nihil curare poßit,ex eo quòd citatio notoriè sit iniusta, neq; arctet citatum,clem pastoralis, §.notorium,& ibi glo.de re iudic.Innoc.in c. præterea, de dil. Sic nec ad locum pestiferum † citatus comparere arctatur,prout no. 111
gl.in c.communis filius,23.dist.& not.Bart.in l.de ætate, ff.ad Trebell. ex ratione quòd in tali loco stare, sit Deum tentare: & quòd homo laborare debeat quantum in se, ut mortem fugiat, & demum se misericordiæ Dei committe-

re, c. similia, 24. quæst. 8. quod tamen in aere non adeò corrupto, & pro citati complexione limitant Dd. prout in clem. quandiu, de app. & not. Abb. in c. cum dilecti, de dolo & contum. & not. in c. si uerò, de iureiur. Et quod supra de loco non tuto ac periculoso dictum est, usqueadeò
112 quoq; procedit, ut eo in casu saluum† præstari conductum non sufficiat, c. accedens, ut lite non contest. ut not. gl. in d. c. ex parte. quod bene hodie notandum, ac procedit maximè si itinera à raptoribus aut diffidatis infestentur, qui cũ pro rapina ac ut nocere poßint, uitam quibusuis exponãt periculis, parui admodum saluum conductum, præsertim si scriptis constet, faciunt, ac ut illi dicunt, illum nõ omnibus esse notificatum: sicut uulpes, gallinis in arbore residentibus, quibus persuadere conabatur ut descenderent, nihil esse periculi: pacem enim intra omnia animantia perpetuum esse constitutam, istæ autẽ de longinquo duos magnos canes aduentare dicerent, aufugiens respondebat.

DE TERMINI ASSIGNAtione.

CVM igitur iam de citatione in hoc iudicio, quoties illa ac qualiter à iudice facienda, sit dictum:
113 principaliter uerò ipsa in constitutione † termini fundetur, atq; eatenus, ut si citatus intra hunc non compareat, omni dein actione sua ac iure competenti priuandus ueniat: recto nunc ordine & de termini aßignatione, & qualiter terminus hic à iudice constitui, ac à partibus quoq; intelligi ac seruari debeat, dicendũ. Et quidem cum ex suprà deductis manifestum sit, in hoc iudicio iudicem diffamati iudicem competẽtem esse: clarè apparet, termini

aßi-

aßignandi potestatem contra quemcunq; iudici hic quàm maximè competere, ac omnimodo esse cõcessam: cum terminus † etiam à non iudice detur, scilicet de eius iurisdi- 114
ctione cum dubitatur, per c. cum contingat, & quod ibi not. de rescrip. Itaq; ut iudici in hoc iudicio termini constituendi potestas, ita & libera † concessa est. Tempus e- 115
nim eiusmodi terminum designandi, merè arbitrarium, & omnino iudicis sentētiæ ac potestati relictum est, l. nostra. Siquidem infra quantum tempus accusatores uel actores, qui plenè instructi & deliberato consilio uenire debent, poßint se instruere & plenius deliberare, lex non potuit esse certa, ideoq; iudicis commisit arbitrio: ut eam rationem in simili eleganter aßignat Salic. in l. si ea, circa prin. C. qui accus. non poss. & comprobatur per l. j. ff. de iure deliberan. ubi Vlp. inquit: Cum dicit tempus, nec adijcit diem, sine dubio ostendit esse in ius dicētis potestate, quem diem præstituat. Itaq; eiusmodi termini designatio cum ex iudicis consensu & arbitrio pendeat, atq; ipsius ministerio à lege relicta ac cõmissa sit, poterit is maximè ex caussa & terminũ uel minuere uel prorogare, iuxta not. Dyn. in c. indultũ, de reg. iur. in 6. Animaduertere tamē debet iudex, ne terminũ nimis breuē diffamanti cõstituat: ut proinde sciat, utrum cedere an contendere debeat, & si contendendum putet, ueniat instructus ad ad agendum, ut inquit Vlp. in l. j ff. de eden. Si etenim præscribat tempus tam angustum, ut impoßibile uel difficile admodum sit sese ad cõparendum, simul etiam ad deductionem iuris sui præparare, appellari poterit, † ut notab. Bal. in l. sed & si per 116
prætorem, §. ait prætor, uers. item not. in eo. uer. ff. ex quibus caus. maior, per tex. in l. Titia, ff. de accus. & in idem est

eſt tex. & ibi Abb. in c. j. de dil. & c. ſuper his, de accuſ. & idem uoluit gl. in c. legitima, in uerb. competens terminus, de appel. in 6. per tex. in d. c. j. ubi glo. ex hac ratione bo-
117 nam cautelam iudici † dat: ut ſi terminum peremptorium ex cauſſa nimis breuem aßignet, cauſſam ipſam in citatione exprimat, ne pars appellare poßit. Aliàs autem ſi pars de breuitate termini grauatur, poteſt ſtatim appellare, licet non excipiatur de breuitate termini coram iudice. per not. in d. c. j. ubi & quis terminus nimis breuis intelligi poſ-
118 ſit, docetur. Nam præſumitur etiam † in alijs grauare iudex, qui breuem terminum in citatione ſtatuit, d. c. j. fac. quod not. in c. ex literis, ex̃. de conſt. & l. quamuis, in fin. ubi pulchrè Luc. de pen. C. de decur. lib. 10. Et omnibus decretis id tacitè ineſſe intelligitur, ut tempus competens detur, arg. l. 2. §. qui ita ſtipulatur, ff. de eo quod cert. loc.
119 Similiter cauere debet iudex, ne à termino † peremptorio incipiat: ſimiliter enim appellari poteſt, ut Spec. in 2. par. tit. de appellatione, §. 2. uerſ. ſed quã dices. ubi Ioan. Andr. & probatur d. c. j. de dil. quod ſanè in hoc noſtro iudicio omnimodo uerum eſt ac procedit, alioquin de peremptorio nimis etiam breui intelligẽdum: cum aliàs citatio peremptoria habens competentia interualla ſeu competentem terminum, æquiparetur tribus citationibus, ſecundum practicam quam ponit gl. in c. conſtitutionem, de ſent. excom. lib. 6. l. contumacia, ff. de re iud. & l. tres denunciationes, C. quom. & quan. iud. c. de illicita, 24. quæſt. 3. ut not. Innoc. in c. ad petitionem, de accuſ. & Bar. in l. ad peremptorium, ff. de iud. & refert Pan. in d. cap. j. Itaq; quod de peremptorio nimis breui dictum, maximè hic, ubi ulterior iudicis monitio requiritur, iudici obſeruandũ. Debet enim

enim † hic iudex in termino aßignando maximè diligens 120
ac æquus esse, ut consideratis locorum ac uiarum distãtijs,
& personarum, temporis & negocij qualitatibus, hunc si
ita expedire ac æquum uiderit, moderetur & proroget:
cùm quòd hic de pleno præiudicio protinus agatur, tum
quòd id & aliàs manifesti iuris est, l. nonnunquam, ff. de
iud. l. 2. ff. de re iud. l. continuus, §. cum ita ff. de uerb. obli.
& l. j. ff. de eden. & l. qui bona fide, §. ult & l. seq. ff. de
dam. infec. c. quod ad consultationem, ex̃ de re iud. & c.
personas, & c. cum sit Romana, & c. oblatæ, ex̃. de app.
c. si episcopus, 3. quæst. 2. & c. tum ex literis, in fin. ex̃. de
in integ. restit. c. tempora, 26. quæst. ult fac. optimè c. si æ-
grotans, in fi. 5. quæst. 3. & gl. in c. fi. in uerb. competenti,
de elect. lib. 6. & quod not. Innoc. ioan. Andr. & Panor. in
d. c. j. de dil. sicut & rectè monet Spec. in 2. par. tit. de cit.
§. 3. uers. nam omnes. Etsi uerò aliàs iudex † omnes termi- 121
nos in una citatione inserere potest, ut Spec. in d. tit. de cit.
§. 3. uers. sed quid si tres? per l. sancimus, C. de iud. & c. re-
prehensibilis, §. sin autem, de app. & c. 2. de procur. illud
tamen in hoc iudicio à iudice fieri non posse, sicut & alàs
non nisi usq; ad sententiam diffinitiuam, ex suprà dictis pa
tet. Aliàs autem semper ac regulariter eiusmodi termi-
nus † à iudice datus, peremptorius intelligitur. quoties e- 122
nim iudex ex caussa terminum ad agendum uel accusan-
dum statuit, licet non adijciat Peremptoriè, uel non dicat,
Aliàs ultra terminum pronunciabimus te audiendum non
esse: nihilominus tamẽ eum terminum in dubio perempto-
rium dici, censere uidentur Bart. & Dd. in l. statuliberum,
§. Stichum aut Pamphilum, per illum tex. ff. de leg. 2. &
clarè Bar. in d. l. mancipiorum, per illum tex. ff. de opt. leg.
&

& per l.ad peremptorium,cum l.seq.ff.de iud.d.l.Titia.d. l. si eo tempore & idem omnino Bart. in l.fin. ff. de ferijs, & in d.l.nonnunquam,& plenè in d.l.si finita, §.Iulia.ff. de dam.Idem planè uult Salic. in l.si ea, nu. 6. uers. primo casu,C.qui acc.non poss.per d.l.Titia,& d.l.si eo, & l. si quis instituatur,§.si conditioni,ff.de hær.instit. d.l.manci piorum,& l.j.ff. de cur. bon.dan. non negat tamen, sicut nec ius nec æquitas negare hic patitur, iudicem adhuc nouum terminum cōstituere posse. Quod autem ibid. putat, si iudex in præfixione adderet,Et si infra hunc terminum libellum non porrexeris, ex nunc pronuncio te agere non posse:iam iudicem post terminum ita præfixum alium constituere nō posse,propter sententiam latam,&c. Id ut non procedat maximè hic, partim ex supra dictis patet, & j. cap.8.clarè & plenè deducetur. Sic autem & aliàs iudi-
123 *cis monitio † facta præsenti,quòd uim perēptorij habeat, uult gl.in l.2.C.quom. & quand.iud. & in c.consuluit,de off.deleg.& Abb.in c.Ecclesia S. Mariæ,de const. col.4. in fin.& in c.j.de mut.pet.col.j.Veruntamen nec eiusmodi hic sufficere clarum est,&c.Cōmodè igitur nunc quæri hic potest,an terminus per iudicem diffamanti aßignatus,*
124 *per partem † diffamatam ad cuius instantiam datus fuit, poßit prorogari absq; authoritate,iussu & consensu iudicis? & quidem quòd poßit uidetur probari per not. Bart. in l.j.§.& post operis,ff.de nou.op.nunc. ubi & decidit, an aduersarius in pœnam incidat.quod notandum ac mente tenendum monet Paul.de Castr.in l. cum stipulatus, nu. 3.ff.de uerb.oblig.& pro decisione Bar. uidetur bene fac. quòd contra contumacem non proceditur,nisi altera parte instante,prout tex. & Dd.in l. properandum, §. & si quidem,*

quidem, C. de iud. cum sim. cap. prox. s. nu. 67. alleg. Id uerò ut se ita habet, ita econtrà quoq; iste terminus à iudice † constitutus, præter partium consensum prorogari 125
non potest, c. de caußis, extr. de off. deleg. gl. in c. lator. in uerb. infra duos, in fin. extr. qui filij sint leg. quod diligenter quoq;, licet adeò præcisè intelligi ex caussa non queat, notandum. Neq; id hoc in loco prætereundum est, si iudex diffamanti ad accusandum uel agendum terminum † con- 126
stituat, ut id infra ipsum terminū uel usq; ad talē diē faciat, diffamantem qualibet die pendente termino cōparere posse. Veruntamen si ante ultimam diem comparere uult, debet facere partem aduersam citari: quia non cogitur comparere ante ultimam diem, cum non esset uerisimile quòd ille uellet accelerare, sed potius frui toto termino. Verùm si ultima die comparet, † necesse non est ut alteram partem 127
citari faciat: quia illa dies interpellet eam, per ea quæ not. Bart. in l. item illa, uers. & hoc est ualde notabile, ff. de const. pec. & idem uult gl. ordin. in clem. quamuis, de app. et ponitur per Modern. in l. qui ante calendas, & in l. si quis arbitratu ff. de uerb. oblig. & Ias. in l. nec quicquam, §. ubi decretum, col. 6. ff. de off. procons. & in rep. l. admonendi, col. 44 ff. de iureiur. quod diligenter notandum est, ut & Paul. Castr. monet in d. l. qui ante calendas, nu. 4. Potest autem ultima die termini citatus comparere, licet in assignatione termini iudex dixerit, ut infra talem diem compareat, & uideri poßit, id nō infra præscriptam diem, sed in die factum esse: ut notab. quoq; concludit Petr. Ferr. in sua pract. in tit. forma responsio. rei conuenti, §. 2. nu. 4. per l. si ita stipulatus decem, in fi. ff. de uerb. oblig. & melius per l. j. in §. quod dicimus, ff. de suc. edict. quod etiam

uult

128 *uult* Innoc. *in c.pia,extr.de excep.Et an dies dati † termi ni computetur in termino,*Panor.*plenè in c.super eo,2.de*
129 *app.*Et *quòd à receptione literarum † semper tempus computandum sit,notab.colligit gl.in c.quisquis,4.quæst.5. in uerb.ex ea die,per istum tex.& c.placuit,2.16.quæst. 3.& d.c. super eo, & l. quinquaginta,C.de exc. tut.sicut & id usus ac consuetudo curiarum & iudicij quoq;* Camera *Im.recepit,quemadmodum & id iuris ac æquitatis postulat ratio:neq; diem in quo quis literas recepit, computandum esse,arg.l.j.ff.si quis caut.*Similiter *etiam si termi*
130 *nus à iudice diffamãti aßignatus,ut ante triginta dies † cõpareat,licet uideri poßit eũ ante completã tricesimã diẽ cõparere debere, tamẽ tricesima die cõparere potest:hæc siquidẽ in termino includitur,& sic intelligitur ante tricesimã diẽ cõpletã:ut et omnino idẽ est,si infra triginta dies dicatur,p ea quæ not.*Ferr.*loco cit.ut et hoc specialiter not.* Io.And.*in c. præterea, 2.super uerb. infra uiginti dies,de*
131 *app.Si uerò iudex in præfigẽdo termino dicat, ut in † termino compareat uel faciat,tum omnino ultima die cõpare re uel facere debet,d.clem.quamuis,ubi gl.uers.nota quia, & ibi id eleganter prosequitur* Ant.*de* Butr.*& not.*Bart.
132 *in d.l.qui ante calendas.*Nec *uerò necesse est iudicem † horam apponere.citatus enim debet comparere hora solita caussarum, & ea hora qua congruè potest expediri actus ad quem citatur : prout* Bald.*in l.sicut proponis, la.2.* C. *quom.& quan.iudex.&* Innoc.*in c.cum nobis olim,de elect.*Alex.*cons.48.nu.13.uol.7.* Felin.*in c.consuluit,col. 3.de off.deleg.* Si *autem actus potest congruè expediri de mane & de sero,tunc qualibet diei hora : dummodo compareat ante noctis tenebras, ut iudex poßit perficere actũ*

in

in luce, sufficit quod compareat, ut c. consuluit. ubi Innoc. & Abb. de off. deleg. Abb. in c. cum super, col. 2. de testi. cogen. Dd. et Abb. in d. c. cũ nobis, circa fi. Itaq; si iudex hodie ad sentẽtiam audiendã terminũ aßignarit, debet is expectare usq; ad ultimam horam termini, prout no. Bar. in l. liber homo, §. decem, ff. de uerb. oblig. quod tamen secundũ consuetudinẽ iudiciorũ procedit. Si aũt certa in citatio
ne apponeretur † hora, & postea in ea nõ fieret actus, sed 133
in alia, nõ ualeret: ut Bar. in l. aut qui aliter, §. fi. ff. quod ui aut clàm, & Fel. in d. c. cõsuluit. Sic aũt similiter si citatus
die statuta non cõparuit, † q, iudex non sedit propter ali- 134
quod impedimentũ, non est cõtumax, nec iudex debet alia die procedere sine noua citatione, c. cõsuluit. de off. deleg. quod bene hic animaduertendũ, sicut hæc singula tãquam in praxi quotidiana diligenter notanda. Si uerò diffamãs citatus intra terminũ cõpareret ac ageret, atq; ius suũ assertũ contra diffamatũ in iudicio deduceret, iam cũ caussa illius termini aßignati extinguatur, eius quoq; termini ulte
rius nulla habebitur ratio: cũ cessante † caussa termini, ces- 135
set & terminus, ut pulchrè Panor. in c. fi. in prin. uers. nota quòd si datur, per l. fi. ff. ad l. Falc. Cæterùm an & ut post terminum illi à iudice aßignatum diffamans comparere poßit ac agere, infrà cap. 8. plenè dicetur.

CAPVT VII.

DE EXCEPTIONIBVS, ALlegationibus, litis contestatione, ac reliquo processu, intentato l. diffamari iudicio.

q SVM-

SVMMARIA.

1 *Termino constituto quid in hoc iudicio agendum: & quomodo procedatur, diffamato uel diffamatore aut non comparente, uel comparente quidem nihil autem agente aut probante. & num. 2.3.7.8.12.13. 18.20.21.22.*

4 *Testes recipiuntur super diffamatione, lite non contestata.*

5 *Testes lite non contestata quando recipiantur.*

6 *Litis contestatio de substantia est iudicij.*

9 *Exceptiones diffamator citatus ut in hoc iudicio opponat.*

10 *Reconuentio non habet locum intentato iudicio l. diffamari.*

11 *Exceptiones tantum litis ingressum impedientes in hoc iudicio diffamator opponere potest.*

15 *Litis contestatio requiritur ut ad diffinitiuam recte procedi poßit.*

16 *c. Cum olim, De testib. intellectus.*

17 *Lis non contestatur per positiones & responsiones singulariter factas.*

19 *Matrimonij in caussa semper sentẽtia in principalem personam ferenda.*

I igitur libellus oblatus, & diffamator actor certo constituto termino à iudice citatus est: quid ulterius in ipsa † præscripti termini die agendum, & qualiter hic in iudicio utrobiq; procedendum, recto ac legitimo ordine dici nunc poterit. Et quidem hanc rem Salic. in l. nostra, & Ang. inst. de except. in rub. in 9. quæst. distinguendo rectißimè tradũt. Diffamator siquidem aut in die constituti termini comparet

&

& agere uult, uel minus. Et quidē si cōtēpto iudicis iussu, uel q'a parū de iure suo asserto cōfidit, atq; adeò iudiciū illud cōmodius supersedendū cēset, in termino legitimè ac solēniter citatus † nō cōparet: tūc sicut citatus reus actore nō 2
cōparēte absolui debet ab instātia iudicij uel à termino, ut Panor. in c. cōsuluit, de off. deleg. Sic magis et hic diffamatus diffamatore non comparente, ad ipsius instantiam eatenus omnino absoluitur, ut contra eundem diffamans ius suum per diffamationem assertum, nunquam ulterius intentare queat: atq; diffamato in posterum à diffamatore suo, etiamsi quod ius assertum uel in personam suam uel res suas legitimè ac uerè habuit, eo nomine nihil omnino metuēdum sit: cum diffamatori omnis agendi accusandiue uia protinus per sententiam iudicis penitus ulterius præcludatur. Litis contestatio igitur † hoc casu super libello 3
diffamatorio nulla est, cum diffamator non comparuerit: & eiusmodi diffamati petitio solùm ad præparationem caussæ tendat, ut suprà declaratum est, & no. super Rub. ff. de interrog. actio. & uolunt Bal. hic & Salic. qui omnino asserit, quòd in eius contumaciam diffamatione probata iudex pronunciabit ut in libello petitur, scilicet eundem diffamantem de cæterò non esse audiendum si uelit petere, uel secundum literam l. nostræ, si uelit istum seruum suum esse. Et quòd in hoc l. diffamari iudicio lite non contestata procedatur, uult quoq; Goff. in c. licet, de acc. & ponit latè Soc. in c. quoniam frequenter, fol. 7. in 50. fall. ut lite non contest. Cum igitur super hoc libello diffamatorio litis contestatio non fiat, recipientur testes super probatione † diffamationis lite non contestata, contra reg. Rub. ex. 4
ut lite non contest. ut post Anto. de Butr. in c. cum olim, in

uers. tertius intellectus, de testib. uult Georg. Natt. in repe. clem. saepe, col. 35. uers. Non autem, de uerb. sig. sicut eum
5 & Cagno. hic allegat. Alios uerò casus, † quando & quoties testes lite non contest. recipiantur, not. ponit Abb. in c. fi. ut lite non contest. in §. j. & fa. quod idem no. in c. ueritatis, de dol. & contu. sicut & passim hinc inde in uarijs locis eiusmodi casus à Dd. recensentur. Nec hic quicquam impedire potest, quòd initium litis per contestationem fieri dicitur, l. uni. ubi gl. C. de plus peti. l. apertissimi, C. de iud. c. super quaestionum, §. j. ubi glos. & Dd. de off. deleg. &
6 quòd litis contestatio de † substantia sit iudicij, ut no. Bar. in l. prolatam, C. de sen. & ideo quòd omissa litis contestatione processus sit nullus. pro quo d. c. quoniam, & c. accedens, ut lite non contest. c. dudum, ubi Panor. col. 2. per illum tex. de elect. & not. Alex. cons. 2. consideratis, col. 2. uers. insuper, uol. 3. Hoc ipsum enim ut regulariter uerum, in pluribus attamē casibus limitationes suas recipit, ut Dd. in Auth. si omnes, C. si minor ab haer. se abst. & alijs locis notant: ita uel maximè in l. nostrae condictione euidentissimis ex rationibus specialiter exempta, nullatenus locum habere potest, ut patet. Hoc casu uerò si diffamatio probata, libellus datus, & citatio subsecuta sit, nec tamen diffamans comparuerit, ut postmodum non audiatur, ac illi perpetuum imponatur silentium: ipsius diffamantis non
7 cōparentis, in termino, ut & suprà dictū, contumaciā † accusare necesse erit, ac petere pronunciari illum contumacem esse, nec in termino statuto comparuisse: ideoq; secundum comminationem iudicis in citatione positam decaeterò super illa re eum audiendum non esse, per sententiam imposito sibi super ea silentio perpetuo, l. nostra, cū sim.

s. all.

§.all. & ut diligenter monet Ang.in Rub. Instit. de excep. in 9. quæst.ex doctrina Angeli, & Ioã.de imo.in d l. quãdiu, ff.de acq.hæred. per dictum Innoc. in c. cum in tuam, ex. qui matri.acc.poss. & fa.pro hoc text.aper. & Dd. in d.l.properandum, §. & siquidem, C.de iudi.cum sim. §.relatis, & j.cap. prox.nu. 25. An uerò illa secunda petitio diffamati in scriptis & in modum libelli fieri possit, suprà cap. 5. tactum est: ex quo & quæstio Ioan. Fabri. de duobus libellis hic mota fundari, ac cum suprà posito temperaméto determinari uidetur. Hoc igitur casu l.nostræ, quo diffamator non comparuit in termino, nec egit, sine omni litis contestatione ac ulteriori processu denuò saltem petendum, contra non comparentem ut contumacem ad perpetui silentij impositionem per sententiam procedi, sicut & fieri ac pronunciari solet & debet: qua & ratione iudicium l. diffamari exitum ac finem legitimum sortitur.

Aut uerò diffamator in † die constituti termini comparet: & tunc aut protinus agere uult, & ius suum contra diffamatum in iudicio deducere: aut uerò exceptiones opponendas habet & tum quidẽ eæ exceptiones † aut ipsam caussam principalem respiciũt, & nisi fortè exceptionem habeat litis iam pendentis, & controuersiæ seu continentiæ non diuidendæ, &c. opponere illas in hoc iudicio in uim exceptionis non poterit, sed solum, ut & suprà commemoratum, in uim actionis: hoc est, si quod illi ius respectu diffamationis ac assertionis suæ contra diffamatũ com petit, ut id secundum præscriptam formam iuris communis, tanquam si primitùs contra eundem agere uoluisset ut actor, sicut iam dicetur, deducat: quo & casu prior diffamati libellus in uim exceptionis conuertitur. similiter itaq;

30 *nec illi reconuentionem † hic opponere licebit, per ea quæ no. Are. in c. in præsentia, col. j. & in 5. not. de probat. & quòd duo libelli contrarij circa idem non admittuntur, ut* Paul. Castren. & Lancel. Dec. *in l. in tribus, ff. de iudic.* Felin. *in c. inter monasterium, col. 10. de re iudic.* Peruſ. *in c. dilecto, quæ. 16. cum ſeq. de appellat. & ut ſ. cap. 5. num. 44. deductum. Aut uerò exceptiones non quidem principale negocium reſpicientes, ſed tantum (qualis & ſuperior eſt) ad impediendum litis ingreſſum diffamatori citato competunt: & quidem eas, ut etiam in cæteris iudicijs,*
31 *uariè hic, reſpectiuè tamen † ac cæteris paribus, opponere poterit.* Atq; *cum hic quilibet iudex inuocatus, ut ſuprà deductum eſt, ſit iudex competens, ratione fori declinatoriam facilè opponere non poterit: niſi fortè contra perſonam iudicis legitimas exceptiones habeat, aut diffamatus ordinario ſuo omiſſo, ſuperiorem iudicem à quo appellatio non reſtat, protinus adierit: cum fauor actoris ſit, ut ſuprà dictum, plures habere iudices, &c.* Sic *autem & contra perſonam rei diffamati exceptiones ratione excommunicationis uel banni, &c. ut ſupr. cap. 2. circa finem declaratum eſt, obijcere poterit.* Ita *præterea & ſi contra exactam ac requiſitam formam iuris, ut ſuprà oſtenſum, reus diffamationis cauſſam iudici propoſuerit, nec ritè libellum formarit, exceptio ineptæ petitionis uel inepti libelli illi quoq; competit. Cæterùm ſi diffamatione prius non cognita iudex citationem in hoc iudicio decernat: uel aliàs ratione citationis uel termini in citatione aſſignati plus æquo grauatum ſe diffamans citatus ſentiat, datum eſt illi illius grauaminis nomine, uel etiam excipere ſi uelit, uel protinus appellationis remedio uti: ut j. de appellat. dicetur.*

tur. Si autem diffamator in termino comparens agere uult, tunc petitionem de † contentis in diffamatione ac as 12
sertione iuris sui coram iudice faciet, atque adeò libellum super negocio principali, ut in specie l. nostræ, super serui-tute istius quem suum asserit seruum: cuius quidem rei libellos ac reliquum processum exquisitè ponit Spec. in tit. de nat. ex lib. uen. col. 2. iudici offeret: uel super possessione ac quibusdam bonis, uel de crimine aliquo quod contra diffamatum intentare uult, sicuti hic ciuiles ac criminales caussæ, ut suprà dictum, intelligendæ ac accipiendæ sunt. Et quidem tunc iudicium super eius petitione solenniter uentilabitur. nec hic quicquam prior ille diffamati † libel- 13
lus ulterius impediet, cum tantum ad uolũtatem diffamantis, ut suprà relatum explorandam oblatus sit, tanquam extinctus, ac si nunquam in iudicio oblatus fuisset, reputabitur: adeò ut si quas defensiones sibi paratas diffamatus censeat, eas nũc loco exceptionis reseruet atq; opponat. Et instituetur hic cõmunis ac soleñis processus à iure requisitus, & debitæ solẽnitates † in hoc iudicio, ut in cæteris le 14
gitimis caussis, seruabuntur. Lis itaq; hic necessariò contestabitur, & omnia quæ ad declarationẽ ac probationem caussæ hinc inde faciunt, in iudiciũ deducentur, ut rectè uoluit Ang. Aret. in d. rub. de excep. in 9. quæsi. uers. si aũt actor, per d. l. si ea, & quæ ibi no. Vltramon. & Cyn. Bald. Ang. & Sal. latè, C. qui acc. nõ poss. & Bar. in d. l. mancipiorũ, ff. de op. leg. & in d. l. Titia, in fi. ff. de accu. & Ang. & Rom. in d. l. quãdiu, la grãde, ff. de acq. hær. & per Innoc. et Canonistas in d. c. cũ in tua, extr. qui matr. acc. poss. & idem uult Ioan. Fabri hic, & sequitur Nic. Boer. d. decis. 255. nu. 12. uers. si uerò in iudicio. Et ut ad sententiam

15 *diffinitiuã † procedi poßit, q litis conteſtatio neceſſariò requiratur, uult omnino in l. noſtra Sal. uerſ. quæro an litis conteſtatio, per gl. ibid. & l. Diui, §. j. in princ. & circa med. ff. de lib. cau. & hoc probari aſſerit per l. 3. §. fin. ff. de lib. hom. ex. Et ſumitur ex generali regula quæ ſe habet, Vt in caußis lis debeat & conteſtari, l. j. C. de lit. conteſt. et no. in l. prolatam, C. de ſen. nec obſtare inquit d. l. Diui, §. j. ad fin. neq; enim ibi quod prius dictum erat corrigi, arg. l.*
16 *nõ ad ea, ff. de cond. & demon. neq; obſtare † c. cum olim, extr. de teſtib. ubi ſuper libertate Eccleſiæ proceditur ad diffinitiuã lite nõ conteſtata: id ſiquidem in libertate eccleſiæ ſpeciale eſſe. quod licet quidam etiam ad ciuitatem referant, arg. l. fin. C. de ſacroſ. eccl. de eo tamen dubitat, cum Decretalis Papæ præſit legi, & cum à iure communi exorbitet, ideo non extendenda. Atqui ſanè hæc res nullã dubitationem in ſe hic habere poteſt, quin in omnibus caußis in quibus litis conteſtatio de iure requiritur, ſimiliter & in ijſdem ſi diffamator de iure ſuo in iudicio contra diffamatum iudicialiter experiatur, neceſſaria ſit: cum is proceſſus totus, ad inſtar aliarũ cauſſarum, ex cõmuni depẽdeat, nec id quod à reo diffamato primitùs ad iudicium prouocatus eſt, nihil hic quicquam inter eas cauſſas, ut dictũ, di-*
17 *ſcriminis pariat: ſicut & aliàs per poſitiones † & reſponſiones quæ ſingulariter fiunt, lis non conteſtatur, licet id quidã opinẽtur, tex. gl. & Dd. in c. j. de litis cõteſt. Si igitur in hoc iudicio, diffamatore actore citato cõparente ac agente lis conteſtata, legitimè proceſſum, & hinc inde partium iura ac probationes plenè deductæ ſunt, & in cauſſa utrinq; concluſum: tunc aut actor ius ſuum quod ſe contra reũ habere diffamãdo palàm aſſeruit, probauit, uel minus.*

Et siquidem in legitima probatione superior fuit, iam planè hic iudex sicut † in alijs caußis secundum petitionem li 18
belli sui, & deducta atq; probata, sententiam proferret diffinitiuam: à qua uel diffamatus in iudicio uictus, si illi aliqua appellatio competat, appellare poterit: uel sententia eiusmodi, ut in alijs caußis fieri consueuit, executioni mandabitur. Et *qualiter hoc casu, si actor diffamator ius suum in iudicium deduxit, tam contra ipsum principalem diffamatum quàm eius defensorem sententia formanda, ponit* Innocent. *in cap. caussa quæ, extr. qui filij sint legi. uersic. sed quæres quomodo fertur, & communiter not. in capit. querelam, de electio. ubi obiter notandum, in caussa † ma* 19
trimonij hic casu quo defensor admittitur, sententiam non in personam procuratoris sed principalis, licet semper fuerit absens, formandam, argument. cap. perlatum, extr. qui filij sint legi. & cap. 1. extr. qui matrimon. accus. poss. Si *uerò actor contra diffamatum intentionem suam in iudicio minus probauit, nec de prætenso suo iure docere potuit: † tunc reus ab impetitione eiusdem actoris ex defe* 20
ctu probationis iuris absoluatur, actorique perpetuum silentium imponatur, iuxta l. fina. Cod. *de rei uindicat. & l. prolatam. ubi* Dd. Cod. *de sentent. & interlocut. d. cap. 1. de lib. obla. &* Cardin. *in clem. sæpe, §. quæ omnia, de uerbor. significat.* Idem *si declarauerit in iudicio nullum super his contractum fecisse cum ipso reo citari faciente, tunc eidem actori perpetuum imponitur silentium, atque contra eum sententia fertur, per quam condemnatur ne decæterò infamet: ut* Nicol. Boer. *decisio. 255. nume. 12. uersicul. si uerò in iudicio. & sic quòd actori nil probanti silentium imponatur, probat &* Milis *in suo repert. in*

uerb.actor agens, ibi, Et si aduersarius in termino nihil probat, & uult hic Ioan. Fer. in sua pract. in ultim. capit. uersicul. sin autem postulatus. Et hoc casu sufficit iudicem reo adiudicare eiusmodi conclusionem in principio causse captam: neque de iure illi competente, de quo per actorem diffamatus erat, quidquam pronunciare debet, secundum Bal. in l. nostra, uersic. sed nunquid iudex: nisi in replica diffamatus allegauerit ad se pertinere, & in se onus
21 illud probandi † assumpserit, idq; nimirum actore instante atque agente: ut uidere est in casu cap. tuam, de ordin. cog. & d.c. causam, & cap. peruenit, extr. qui filij sint leg. tunc sententia declaratoria ferri posset, l. circa, in fi. & ibi gloss. ult. Iterum quæro an in omni caussa, & ibi Flo. & Iacob. de San. Geor. post Bar. ff. de probat. à qua quidem nisi appellatum fuerit, ipse uel eius hæres ratione illius iuris agere ulterius non poterunt, ut Boer. d. decisio. 255. pro quo facit quod infrà cap. 9. notatum, num. 62. & suprà quoque deductum est. Veruntamen aliàs hæc senten-
22 tia qua diffamatus absoluitur, ignorantibus † nihil præiudicat, l. etiam. ff. de minor. sicut eius regulæ clara exempla plenè deducit Innocent. in d. cap. caussa quæ, extr. qui filij sint leg. uersic. sed quæres si uno petente, ut infrà de senten. latius. quanquam ipsis diffamantis hæredibus ac successoribus eam nocere, not. in cap. 1. in fin. de concess. præben. & consuluit Anton. de Butr. consil. 44. & Alexand. consil. 30. num. 6. uolum. 5. sicut infrà cap. proxi. num. 62. clarius dicetur. Potest autem hinc aliquo modo hæredibus diffamati eiusmodi sententia prodesse, ut & eius successoribus qui molestari timet: quo casu tantum possessor, non uerò is qui rem minus poßidet, aduersario eiusmodi perpe-

perpetuum indici silentium petit, ut singulariter probat text. in l. 3. secundum Bal. in l. 1. uersic. Quod ut fiat implorare æquitatem præsidis debes, Cod. qui bon. ced. poss. quod alibi ita expressum reperiri non putat.

CAPVT VIII.

AN ET QVANDO POST terminum præfixum comparere possit diffamans, ac agere.

SVMMARIA.

1 An elapso termino ad agendum uel accusandum diffamanti constituto, nihilominus comparere ac agere possit: an uerò indictum silentium perpetuum intelligatur. num. 2.3.6.7.8.31.

4 Ignorantia in diffamante non præsumitur. fallit, ut numero 5.

9 Termini lapsus diffamantem suo iure non priuat: & num. 21. & quæ ad hoc requirantur. num. 10.11.12. 18. limitatio Dd. num. 13.14.15. limitationis restrictio. 16. exempla. num. 17. quid in Camera obseruetur. num. 30.

19 Contumacia, nisi de ea accusato, in l. diffamari iudicio non nocet.

20 Comminationis de non audiendo, insertæ termino, effectus. num. 22.23. contrariorum dissolutio. 24.25.

26 In legali termino clausula comminatoria non exigitur: & de differentia termini à lege, uel iudice constituti. 27.28.29.

32 Ius integrum in causis matrimonialibus ut sumatur, & de termino in causis matrimonial. n. 33.34.35.36.37.

38 Dif-

38 Diffamans an, & quatenus post silentium ei per sententiam impositum agere poßit: & de effectu huius sententiæ. nu. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46.

47 Nouum ius, post silentium per sententiam impositum, contumaci diffamatori, nec cõparenti superueniens, an faciat ut audiatur uel non?

48 Paria sunt actum non incipere, uel inceptũ non finire.

49 Paria sunt contra legem quid facere uel ultra legem.

50 l. Diffamari contra cessantem propter contumaciam locum habet.

51 Iudex beneficium legis adimere non poteſt.

NTENTANDO remedium l. diffamari duplex iudicium, non quidem semel nec simul, sed diuersimodè & causatiuè alterũ oriri atq; constitui posse, ex superiorib. manifestum est. Iudex enim si ad implorationem ac petitionẽ diffamati rei, diffamanti certum terminum intra quem de iure suo doceat ac experiatur, aßignat: iam actor uel in termino comparet, ac agit: & hoc casu proprium l. diffamari iudicium uires suas amittit, ac extinguitur, & aliud iudicium ordinarium nunc ac solenne inchoatur atq; efficitur: & pro ipsius caussæ qualitate, sicut in cæteris caussis fieri solet, communis processus, ubi omnia hinc inde solenniter aguntur, seruatur. Vel in constituto termino non comparet, nec agit: & iam iudicium l. nostræ uires suas exercet ac procedit, ut illi super diffamatione sua ac iure prætenso perpetuum silentium per sententiam imponendum ueniat. Rectè nunc igitur quæritur, an † post termi-
1 num ad agendum uel accusandum per iudicem in citatione diffamanti constitutum, is etiamnum comparere ac agere poßit:

poßit: an uerò illi perpetuum iam indictum silentium intelligatur? Et quidem quæstionem hanc uariæ Dd. *sententiæ ac opiniones uariam, difficilem ac nodosam fecêre: quæ tamen diligentius distinguendo, clarior ac certior reddi potest. Elapso igitur termino, aut sententia lata, & diffamanti per iudicem perpetuum impositum est silentium, uel nõ. Et hoc quidem casu licet sententia necdum lata, & silentiũ nondum impositum sit, uidetur tamen neutiquam ulterius post terminum diffamantem comparere ac agere posse, sicut ex hactenus traditis patet: & quòd regulariter contumacia eorum qui ius dicenti non obtemperant, litis damnó coercetur, l. contumacia. ff. de re iudic. quod & gl. in l. nostra, in uerb. inquietudinẽ. approbat. nam amittit caussam, cum deest cognitioni contumaciter, per d. l. contumacia, & l. 1. in fi. C. de asser. toll. quod adeò quoq; procedere uidetur, quòd semper quis uenire debeat ad iudicem, siue iustè siue iniustè uocetur: aliàs ut contumax puniatur, gl. in c. ueniens, in uerb. propter contumaciam, extr. de accus. per illum tex. & l. antepen. §. item si quis. ff. ne quis eũ qui in ius uo. est ui exim. & l. si reus. ff. iudic. sol. quod licet ibi glos. uerum dicat, si dubitetur an citatio teneat, per c. si duobus, & c. cum parati, de app. & l. si quis ex aliena. ff. de iud. tamen ea res in hoc iudicio nostro dubium non habet, cum legitima citatio etiam à quouis iudice facta, ut suprà de iudice dictum, hic teneat. Et quòd elapso termino illi ad agendum uel accusandum à iudice præfixo, amplius non audiatur, sed iudex eum effectu actionis priuare possit, expediti iuris esse asserit* Hiero. *Schurff. cons. 75. quòd prædicta, nu. 8. & 9. cent. 1. per tex. notab. & ibi* Bar. *in l. mancipiorum. ff. de optio. leg. Sed clarius hoc dicit* Bar. *in*

l. si

l.si ea, C.qui accus.nō poss.& hoc probari uidetur per gl. & Dd.in l.Titia,ff.de accus.& tex.& gl.in l.ob cōmissa, C.de adul.& l.si eo tempore, C. de remiss. pignor. & per no.in l.1.C.ut nemo inuit.& in c.per tua,qui matr.accus. nō poss.cum sim fa.item optimè quòd in dubio semper ac
2 *regulariter † eiusmodi terminus peremptorius intelligatur, licet iudex non adijciat peremptoriè,uel non dicat, Alias ultra terminum pronunciabimus te audiendum non esse,arg l.statuliberum, §.Stichum aut Pamphilū, ubi Bar. & Dd.ff.de leg.2.& clarè Bar.in d.l.mancipiorū, & in l.fi.ff de ferijs,& plenè in l.si finita,§.Iulianus. ff.de dam. infect.& in l.2.uers.sed circa hoc quæro,C.de eden.& Salyc.in d.l.si eum,nu.6.uers.primo casu. Sic actionem perdi,si infra terminum statutum ad agendum non agitur: licet secus,si ad excipiendum,testatur & Abb.in c.pastoralis,de excep.Sicut & post tempus statutū à iudice,ad producendum testes uel instrumenta ulterius produci non possunt,ut gl. 1.in d.l.si ea,& no.in d.l.mancipiorū, & Gul. de Suza asserit,se hoc pluries cōsuluisse de facto, qui ulterius inducit l.si quis ita instituatur, §.item si conditioni,ff. de hær.instit.& l. 4.C.de bon.auth.iud.poßid.et l.1.ff.de cu.bon.dan.Idem uult Spec.in tit.de dila.§.uidendū, uers. quid si data & quid si datus,& uer.si quid post datū,et in tit.de instrum.edi.§.nunc dicamus,uers.licet. fa.optimè d. c.pastoralis,et c.cum dilectus,de fide instrum.Terminus enim ille peremptorius,licet id nō exprimatur,intelligitur, ut per Panorm.in d.c.pastoralis,in pen col.uers.quæro an terminus.fa.l.oratione,ff.de fer.& cap. cum in multis, de*
3 *rescript. in 6.& quòd termino † ad probandum elapso amplius quis non audiatur,communis Dd.opinio fit. Bar.*
in

in l. 1. Cod. de dilat. & per eundem in extrauag. ad reprimend. in uerb. Super dicto crimine, & quod not. in l. 2. colum. 2. uersic. ego teneo, ff. de re iudicat. & in d. l. mancipiorum. Hoc ipsum autem licet de rigore iuris procedere, ac uerum dicat Salycet. in d. l. si ea, numero 4. uersic. ab opinione ergo Iacobi: aliud tamen de æquitate. Tum enim distinguendum esse, quòd aut testes uel instrumenta illa erant antea producenti nota: & tum quidem quòd nedum de rigore, sed etiam de æquitate debeat repelli: cum negligentibus æquitas non suffragetur, l. ab hostibus, §. fin. & l. non enim, ff. ex quibus causis maior, l. pupillus, in fin. de priuileg. cred. & d. cap. pastoralis. singulariter fa. l. admonendi, ff. de iureiuran. Aut testes seu instrumenta illa non erant prius producenti nota: & tunc duobus concurrentibus admittendum esse, & Iacob. de Aretin. & Cyn. opinionem procedere, & ita communem esse practicam: tamen hæc distinctio in diffamante actore locum sibi non uindicat casu quo agere cœpit, & in processu illi à iudice tempus ad producendum testes uel instrumenta ad comprobationem iuris sui, quod diffamando sibi competere proposuit, fuerit constitutum. hoc enim lapso simpliciter ulterius admittendus non est. Sicut autem † de iure 4
suo ac probationibus inquirere ac certus esse debebat, antequam diffamando reum ad iudiciũ prouocaret: ita quoque hoc casu in illo omnimoda noticia iuris sui competentis ac probationũ propter diffamationẽ suam, iure ac meritò præsumitur, ut nullatenus hoc noĩe ignorantiam prætendere queat: sicut et iustam ignorantiã facti alieni is allegare nõ potest, quem de eo inuestigasse constat, arg. l. non est ferendus, ff. de transact. item per quem de eo facto sæpe discus-

discussum ac tractatum fuisse apparet, ut Bal. *in l. cum alienam, in ult. col.* C. *de leg. per l.* Procula. *ff. de probat. & l. si patronus. ff. de confir. uti. & sequitur.* Ioan. *de* Imol. *in l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. 1. &* Iaf. *Instit. de action.*
5 *in §. si quis agens, num. 7. idq́; † sanè de iure diffamantis quod tempore diffamationis habuit, non quod de nouo sibi peruenit, ut infrà dicetur, intelligendum.* Et hinc Ioan. Fabri *in l. nostra in fin. notab. colligit, quòd hæc l. faciat, quòd termino peremptorio assignato elapso non possint produci instrumenta: & remittit ad c. sæpe, de uerbo. significat. in clem. & l. iudices, in fin.* C. *de iud. & quod not.*
6 Cyn. *in d. l. si ea.* C. *qui accusar. non poss.* Sic *similiter † si statutus est terminus ad probandum per omne genus probationis, licet regulariter iuramentum in probationis supplementum deferatur, tamen lapso termino non potest peti tale iuramentum, ut not.* Bal. *in c. cum contingat. de iure-iur. &* Domi. *de* San. Gemin. *in c. 1. §. 2. in princ. 2. col. de excep. & uidetur uelle* Ang. *in l. certum, §. si quis absentẽ. ff. de confess. & sequitur* Socin. *fall. 5. ad reg. 204.* Et *quòd præfixio termini ad aliquid faciendum excludat facultatem id faciendi post terminum, probat* Bar. *in d. §.* Stichũ, *&* Salyc. *in l. scimus. §. similiq́; modo, &* Bal. *in §. cum igitur, in ead. l.* C. *de iure deliberan. &* Abb. *in c. cum dilecti,*
7 *nu. 4. de fide instrum.* Et *quòd lapsus termini † renunciationem inducat, asserit* Bal. *in sua pract. in quæstionib. circa appell. quæs. 3. nu. 3. per l. fin.* C. *de his qui à non domi. & l. quamdiu, in fin. de acq. hær. fa. l. ab accusatione, §. destitisse. ff. ad Turp. sic* Bar. *in d. l. mancipiorũ, & d. l. si ea, per illos textus simpliciter & apertè decidit, quòd is qui tempore statuto à iudice non accusat uel accusationem nõ prose-*

prosequitur, postea non audiatur: quod & eatenus procedere uidetur, ut si iudex † præfixerit terminum alicui infra quem debeat accusare, etsi iam is minor sit, tamen si omisit infra terminum accusare, certè postea nõ restituitur ad accusandum, arg. l. auxilium, in princ. ubi id not. Bal. ff. de minor. ubi etiam dicit Bal. *quòd non restituitur ad opponendum crimina uel defectus, de quo* Archidiac. *in* 87. *dist. c. in religiosum, &* Specul. *de restit. in integ. §. quis autem, uers. sed pone* Ecclesia. *& not. in c. 2. de procurat. in clem. & fa. quod not. in* Spec. *de cessio. actio. §. 1. uers. quid si minor, fa. clem. constitutionem, de electio.* Et *quidem generaliter uidetur quòd quoties terminus statuitur ad id quod interest aduersarij non fieri, quòd quis termino lapso excludatur, ut* Bal. *in d. l. si ea. nu. 6. uers. Item nota, col. 1. de quo et in* Auth. *ad hæc, col. pen. uers. quæro etiam,* C. *de usur.* Ex *his itaq; diffamantem elapso termino illi à iudice assignato ulterius agere nõ posse, arbitrari potest.* Verùm *his & similibus non obstantibus, uerior sententia, maximè in ciuilibus, in contrarium est, quòd hoc casu, quo nõdum contumacia accusata necdum sententia † lata & silentium impositum est, etiam post terminum illi à iudice constitutũ semper quis comparere possit ac agere: idq; primũ tam ex mente quàm ex ipsis uerbis l. nostræ clarè probari uidetur. ibi enim apparet diffamantẽ à præside aliquoties certo assignato termino seu tempore uocatũ ut contradictionem faceret, si defensionibus suis confideret: illo uerò neutiquam comparente nec agente tandem præsidem allegationibus diffamati commotum sententiam dedisse, ne deinceps tero inquietudinẽ sustineat. Constat igitur † diffamantem nõ solo lapsu termini à iudice constituti, sed ẽt contumacia*

8 (margin, line 2) · 9 (margin, line 18) · 10 (margin, line 28)

accusata & sententia tandem subsequuta, iure suo penitus priuatum. hac itaq; declaratoria necdum facta eum semper comparere ac agere potuisse: cum superuacaneum sit alterum si duo suffragentur, ad idem & unum sufficiat. gl. in clem. 1. de sum. trin. & fide cathol. lex autem superflua remedia inducere minimè præsumatur, l. qui hic idem. ff. de stipul. l. hæc stipulatio, §. diuus, ff. ut leg. nom. cauea. cū simil. atq; hic de pleno agatur præiudicio: unde diffamans non nisi post impositionem silentij iure suo priuatus intelligitur: ut Dd. communiter uolunt, et ita hic simpliciter ac generaliter id Bal. declarat, sequitur & idem hic comprobat Ioan. Fabri, arg. c. si tibi absenti, extr. de præben. lib. 6. d. l. mancipiorum, & l. 2. de optio. legat. & in hoc allegat Innoc. in c. fin. extr. qui matr. accus. poss. & in c. lator. qui filij sint leg. Idem uult ac latè prosequitur Felin. in c. pen. col. 3. de iud. & uidetur clarè probari in c. licet, in fin. de probat. Et idem omnino apertè decidit Bar. in l. Titia, ut ibi patet ex primo & 2. notab. & ante fin. ff. de accus. Et quòd hæc ipsius planè fuerit mens & sententia, manifestū est ex eo q, in alijs & supr. all. locis ad not. in d. l. Titia se remittit, & quod ibi dixerit. Et in hanc sententiam q, talis adornatus post aßignationem termini comparendo audiatur intra appellationem, cum allegat ac sequitur Boer. decis. 255. ubi agit de modo procedēdi in isto casu: & illam sententiam clarè probat Salyc. in d. l. si ea & Ang. & Ioan. de Imol. in l. quamdiu, ff. de acq. hær. quos & Ang. Are. in rub. Inst. de except. in 9. quæst. uers. Quid si in termino prædicto non comparuit, omnimò sequitur: uolens q, quis
11 semper † audiatur post terminum sibi aßignatum, siue sit terminus ad agendum siue ad accusandū, siue ad testes inducendum,

ducendum, siue ad proponendũ exceptiones, siue ad probandum uel aliud faciendum, donec et quousq; fuerit facta declaratoria illum cui terminus fuit aßignatus fuisse contumacem in termino, & non fuisse audiendum & impositum sibi silentium. & hoc notandum admonet, & ad hoc allegat Innoc. *in d.c.cum in tua. qui matrim.accus.poss. &* Bal. *hic qui uers.* Et *differentia est dicit, quòd contra statutum iudicis poßit mora purgari si non transierit in rem iudicatam per sententiam diffinitiuam uel per impositionẽ silentij factam per interlocutoriam caussa cognita latam, per l. Titia, ff. de accus. & not. in d.l. mancipiorum.* Sic † *q. quis ad agendũ bis aut ter cum temporis præfinitione admonitus & citatus comparens ante sententiam semper audiatur etiam citra appellationẽ,* Nicol.Boer. *d. decis.* 255. *num.* 12. *hac ratione probat: quòd pro actione conseruanda habeat locum moræ purgatio, l. si ita quis. §. Seia. ff de uerbor. oblig. & l. si post tres. ff si quis cautio. non autem pro acquirenda, l. Thais, §. intra. ff. de fideicom. libert. ubi hoc & ad hæredem citari referre uidetur.* Et *quòd ante silentij impositionẽ quis audiatur, consuluit* Hiero. Schurff. *d. cons.* 34. *quod prædictus, num.* 8. *cent.* 1. *quodq; non solo lapsu tẽporis aut termini à iudice aßignati iure suo diffamans priuetur, fa. optimè text. &* Bar. *in l. ad peremptorium, & l. nonnunquam, ff de iudicijs, & quod hic* Bal. *not. quòd licet quis sit contumax ad agendum, quòd tamen ad sententiam citari debeat, & solenniter cum de pleno agatur præiudicio.* Licet *autem hoc ipsum quòd sententia necdum lata, post terminum quis comparere ac agere poßit,* Dd. *communiter limitent, ac uerum dicant, nisi iudex in aßignatione termini addiderit* Peremptoriè, 12

r 2 &

13 & etiam † comminatus fuerit q. agere debeat ĩ.tempus assignatum, aliàs eo elapso eum nõ audiet, q. tunc elapso termino alia ac ulteriori declaratoria iudicis opus non sit: ut sentire uidetur Bar. in d.l. mancipiorum, ante fin. per illum tex. in l. ad peremptorium, cum l. seq. ff. de iud. cum sim. & Bar. in l. 2. in 1. lectur. uers. sed circa hoc quæro, ibi, Si enim iudex, C. de eden. fa. quod idem de ista comminatione no. in d.l. si finita, in §. Iulia, circa prim. ff. de dam. infec. & quod no. Bal. & Salyc. in l. 1. C. commina. uel epi. ut refert & sequitur Ang. Aret. in præall. rub. de excep. pro quo allegat opt. tex. in l. tutor qui repertorium, §. si deponi, ff. de admin. tutor. & idem probari uidetur, in d. l. statuliberũ, §. Stichum. qui tex. à Dd. communiter ad hoc allegatur, ubi inter cætera deciditur, q. si hæres cui data est optio in legato alternatiuo tempore debito, scilicet tempore recitati testamenti, non optauerit, q. amplius optare non possit, sed quòd optio transferatur ad legatariũ: & pro hac opinione & ut unica termini assignatio sufficere possit, cautelam dat aduocatis, ut faciant eiusmodi comminationem in sta-
14 tuendo termino per iudicẽ addi, ut nisi quis † in statuto termino egerit ex nunc prout ex tunc, pronunciet eum decæterò audiri non debere. hac enim ratione effici, ut quis termino lapso actione priuatus habeatur, Ang. in d.l. quãdiu, la. ult. in 1. col. ff. de acq. hær. post Innoc. in c. lator. qui filij sint leg. Et q. alia silentij impositio post eiusmodi iudicis comminationem haud requiratur, tradit Felin. post Salyc. & Are. relatos, in c. pen. col. 4. uers. alius est casus, de iud. & in c. accepimus, col. 2. de fide instrum. eo quòd comminatio ea secum executionem trahat. idq; in tantum procedere ac uerũ asserit Sali. in d.l. si ea, ut iudex post eiusmodi

cum

cum comminatione terminũ præfixum alium ulterius con
stituere non poßit, tanquam suo functus officio, per l. dici-
tur, in fin. ff. de arbitr. l. quod iußit, & l. iudex, ff. de re iud.
& d. l. Titia. idq; etiam probari censetur ex ratione, quòd
manifestum est interlocutoriam sub conditione ferri pos-
se, ac sententiam † sub conditione intrinseca latam ualere, 15
l. generaliter, in prin. C. de reb. cred. l. admonendi, secundũ
unam lecturam, ff. de iureiuran. l. à diuo Pio, §. si super re-
bus, ff. de re iudic. l. cum iudex, ubi omnes Dd. C. de sent. fa.
singulariter quod not. Panorm. in cap. in literis, el. 2. circa
med. de off. delegat. per l. cum ad præsens, ff. si cert. pet. 2.
quæst. 6. c. biduum, l. 1. §. biduum, ff. quan. appell. sit. Com-
pleta itaq; conditione per non comparitionem, iudex præ-
existẽtem caussam habere uidetur, ut ex tunc eiusmodi in-
terlocutoria ualeat, sicut in sententia excommunicationis
uidere est, quæ sub conditione fertur, c. preterea, el. 2. de
appell. & hanc opinionem sequitur Schurff. d. consil. 34.
num. 9. & d. cons. 75. num. 10. in 1. cent. & in eandem &
Cagno. hic inclinare uidetur: tamen † cõmunior hæc Dd. 16
opinio, maximè in hoc nostro iudicio, simpliciter ueritatẽ
non obtinet. & in contrariam ac ueriorem sententiam con
stanter concludit Bal. in d. Auth. ad hæc, in penul. quæst. C.
de usur. quòd licet in ipsa aßignatione termini iudex dixis
set, Et ex nunc si non egeris in termino, pronun-
cio te non esse audiendum: quòd tamen adhuc agens post
lapsum termini audiretur, quum non sit lata caussa præce-
dente. & hanc sententiam simpliciter ac rectè amplectitur
Georg. Natta. in clem. sæpe, col. 33. & seq. de uerb. signif.
Et aptè huc quadrat quod singulariter not. Bal. in l. 2. C.
qui admitti. q. sicuti † cõminatio posita in termino de non 17

audiendo, effectum interlocutoriae non habet, l. 1. & tot. t. C commun. uel epist. ita & interlocutoria lata in aßigna tione termini. Nec enim potest iudex aliquem ut contuma cem condemnare, nisi iam praeexistenti contumacia, & eo tempore quo illi iam de contumacia ista certò constet: ut notab. scribit Bar. in l. multum interest. ff. de condi. & demon. & in l. haec autem, §. non defendi, per tex. ibi in prin cip. ibi, Constare debet liquereq; praetori, ff. ex quib. causis in poss. ea. Pone, inquit, quòd iudex pronunciauerit contra aliquem tanquam contra contumacem, cum ipsius con tumacia non esset iudici nota, licet iam ueritate esset contu max, non ualebit tamen processus: quia illud principale propter quod pronunciat & ius pronunciandi habebat, ignorabat. & in hoc allegat Innoc. in c. cum contingat, de off. delegat. & ita in d. §. non defendi, asserit propter hoc processum coram generali iudice ducatus Spoleti calcasse. & fa. pro hac sententia quod idem Bar. not. in d. l. haec autem, §. primo, ff. ex quib. caus. in poss eum alijs simil. suprà cap. 6. num. 108. alleg. quòd ante nuncij relationem sen tentia contra contumacem lata, ipso iure nulla dicitur. Et hanc Bartoli decisionem, quòd iudex contra contumacem non nisi praeexistenti contumacia pronunciare poßit, sequuntur Abb & Moder. in c. quoniam contra falsam, ubi Felin. plures in hoc enumerat, & probat. & tenet praecipuè Anton. de Butr. in c. cum dilecti, de dol. & contum. & in c. cum dilecti de electio. propterea Bal. in d. l. 2. subdit, secus esse si post terminum iudex sententiam ferat. Nam q, tunc praeexistentem caussam habeat, contumaciam eius sci licet qui non comparuit in termino: sicut in secundo membro dicetur. Vnde constat quod in contrarium allegatur,

interlocutoriam sub conditione ferri posse, ideoq; cõpleta conditione per nõ comparitionem iudicem caussam habere praeexistentẽ, ut ex tunc interlocutoria ualeat, & c. simpliciter hoc nostro iudicio, ubi de pleno protinus agitur praeiudicio, falsum esse: cum & aliàs expediti iuris sit, contumaciam † alicuius nunquam sibi nocere, nisi quando ad- 18
uersarius in termino comparuit, & eius contumaciam accusauit, nec antè contra contumacem ad sententiam procedi posse, ut tex. melior de iure secundũ Raph. Fulgo. Paul. de Castr. & Ias. in l. properandũ, § & siquidem, ibi, Parte fugiente ex una parte actoris absentiã incusante. ubi & id no. Dd. maximè Bal. & Salyc. C. de iud. & Bar. in l. consentaneum, ad fin. C. quom. & quan. iud. & in Auth. ei qui appellat, in fin. C. de temp. appell. & in d. l. si finita, §. Iulianus, in 4. not. & in extrauag. ad reprim. in uerb. neglexerit. & prosequitur idem latè Alex. cons. 100. discußis, nu. 3. uol. 5. Ita in iudicio Cam. Imp. ac caeteris rectè institutis iudicijs communiter uidere est, semper alicui terminũ statui, dilationémue concedi, hac appendice seu hac cõminatione, q, elapso eiusmodi tempore constituto seu concesso, ad ulteriorem partis aduersae instantiam fieri debeat quod iuris est. Et q, † contumacia alicui nocere non poßit nisi 19
accusetur, rectè & inde procedit: q, fieri potest ut in termino neutra partium compareat. quo sanè casu citatio circumducitur, nec citatus moram incurrere intelligitur, cum citare facientis non intersit, arg. l. 2. in fin. ff. si quis in ius uoc. non ier. idq; ibi reiecta gl. secundum communem Dd. opinionem, pro qua fa. & l. arbiter calendis, ff. de arbitr. & l. post edictum, §. 1. ff. de iud. et no. Alex. cons. 92. perspectis his, nu. 12. uol. 1. Neq; hic quicquam remoratur,

quod not.Bar. in l. 2. ff. si quis in ius uoc. non ier. & post eum Panor. in c. 1. in uerb. placuit, de iudicijs, iudicem posse mulctare contumacem etiam parte non petente, quòd parti respectu mulctæ imponendæ nulla competat actio, sed totum expediatur officio iudicis, cuius iurisdictio & authoritas contemnitur. siquidem hic non de aliqua mulcta imponenda, sed de omnimoda amißione iuris agitur. Dein in hoc iudicio citatio planè uoluntaria est, non coactiua, ut diffamans poßit comparere, si putauerit sua interesse ac agere, &c. ut suprà deductum. Neq; hic iudex non agenti aliam pœnam præter silentium imponere potest, ut Ang. in l. 1. C. ut nemo inuit. Cum uerò hic silentium non nisi solius rei diffamati super diffamatione conquerentis respectu imponatur diffamãti, itaq; ut ipse reus in hoc contumaciam non agentis accuset, illiq; eam pœnã imponi petat, necesse omnino erit: sicut ut id planè in termino à diffamato reo fiat, atq; ut is protinus contra non comparentem sententiam ferri petat, & diligenter & prudenter admonet Aret. in d. rub. Inst. de excep. in 9. quæsi. ut hic in secundo membro dicetur. Et ita licet ratione distantiæ, nec aliàs (quod tamen in iudicio Cameræ Imper. limitationem suam recipit, per ea quæ suprà cap. 6. num. 41. deducta sunt) ut Ioan. Andr. in add. ad Specul. in tit. de citat. §. uiso utrum licet, Innocent. in c. 2. circa fin. 2. col. de dolo & contum. Ioan. de Imol. in l. qui ante Calendas, in ult. colum. uersic. Item adde licet citatio, de uerb. obligat. & pulchrè prosequitur Schurff. consil. 82. ueritas, num. 6. cent. 1. quis poßit generaliter citari ab initio ad totam caussam, quòd amplius non requirantur aliæ citationes ad particulares actus, id tamen non nisi usq; ad sententiã diffiniti-

finitiuam,c.auditis,cum ibi not.de procura.c.cum ex literis,de restit.in integ.& c.fin.de dolo & contum.cum sim. & d.l.consentaneum,& l.si prætor,in princ. ff. de iudic. Licet enim quis sit contumax ad agendum,citari tamē debet denuò ad sententiam & solenniter,cum de pleno præiudicio agitur,ut ex mente d.l. properandum constat, & ut Bal.hic notab.decidit.fa.quod no.Cardin.in clem. 2. §. deniq;.in prima oppo.de re iudica.& Innoc.in c. dudum, el.2.de electio.idq; in tantum,ut in citatione etiam specificè ac clarè exprimi debeat caussa ut ueniat ad sententiam proferendam seu audiendam: neq; diceretur caussa sufficiens in citatione, si citaretur ad audiendam intentionem iudicis seu curiæ,ut tenet Felin.in c.consuluit,colum.6. de off.deleg.& Ioan.de Ana.in c.inquisitionis, §. ad petitionem,col.pen.in prin.de accusat. ubi etiam Felin. in 7. colum.per tex.in c.2.& ibi Gemin. de dolo & contum. lib. 6.& sequitur Maran.in sua pract.in 6.par. de denuncia. num.70.Et manifesti iuris est, sententiam nunquam ferri debere,nisi pars faciat instantiam, & faciat aliam partem citari ad sententiam,aliàs nō ualere:per ea quæ dicta sunt, & ut no.Imo.in l.de unaquoq;,ff.de re iudic.& Bart. in l. j.C.ut quæ desunt aduo.Castren.in l.j.C. de iud. & Ias. in d.l.properandum, §. & siquidem,colum. j. fa. quod not. Angelus consil. 266. colum. 2. & Maran. in sua pract. in 6.par. §. decimus actus,numer.10. Neque hic impedit quòd interlocutoria ferri poßit & ualeat etiam sine citatione partis, ut est gl. in l. nec quicquam, §. ubi decretum, ff.de off.proconf.& gl.in l.diem proferre,in prin.ff.de arbitr.& gl.in l.recusare,ff.ad Trebellian. In hoc nostro.n. iudicio de pleno agitur præiudicio, & interlocutoria hic

diffinitiuæ uim habet. Igitur necessariò ad eã audiẽdã pars citari debet, cum & interlocutoria magni præiudicij sine citatione partis sicut diffinitiua non ualeat, ut uolunt Bar. Imo. & Dd. in l. si opus, ff. de no. op. nunc. & Bar. in d. §. ubi decretum, ubi & Ias. plures in hoc enumerat col. 5. &
20 6. Et quòd dicta † comminatio de non audiendo in termino posita per se non eius efficaciæ in nostro iudicio sit, ut non comparentem ab agendo protinus excludat, maximè hinc demonstratur, quòd manifestißimi iuris est sentẽtiam contra absentem non legitimè ac solenniter citatum làtam ipso iure nullam esse, l. j. §. item cum ex edicto, ff. quæ sen. sine app. rescin. no. per gl. in clem. sæpe, in uerb. sentẽtiam, de uerb. sig. & per gl. & Dd. in c. consuluit, de off. deleg. Bart. in l. j. in 2. oppo. C. de aduoc. diuers. iud. Rot. decis. 425. sed pone, in no. Dec. cons. 118. Et pro tenui, nu. 4. uers. similiter nulla uidetur, cum sim. quod adeò ueritatem obtinet, ut etiam sententia lata in fauorem absentis qui non fuit legitimè citatus, non ualeat, ut est gl. no. secũdum Bar. in l. ea quæ, C. quom. & quand. iud. Iam uerò in hoc nostro iudicio unicam iudicis citationem seu monitionem non sufficere, ex superioribus de citatione satis superq; claret. Sequitur igitur nunc necessariò, quòd licet iudex in ipsa aßignatione termini addiderit dictam comminationem, quòd tamen termino elapso neutiquam eiusmodi comminatione ac præsumpta sententia obstante, si ultra hãc denuò iudex diffamantem non admonuerit, nec insuper ad instantiam diffamati aliam declaratoriam tulerit, diffamantem in iudicio etiamnum comparere posse ac agere, nec illum à iudice excludi posse, aliàs eiusmodi sententiam nullam iudicari. pro quo fa. & quod no. Fel. in c. j. colum. fin. de const.

Nec

Nec refero nunc argumentum quo Egid. & Guil. de Naassa. ad hoc, quòd sententia excommunicationis conditionalis scripta, ipso facto non liget, usi sunt, ut refert Panor. in d. c. præterea, in pen. col. uers. ulterius quær tur, de appell. quod sententia non lig. i, nisi iudex eam proferat ore suo, ut in c. fin. de re iud. lib. 6. & l. 1. C. de sen. ex peri. reci. & quòd consideratur caussa formalis respectu ipsius sententiæ, quia debet scribi & recitari de scripti recitatione, l. fi. ubi Bart. & Dd. C. eod. Atqui uerò quòd dicta comminatio uim ac potestatem iustæ sententiæ non protinus obtineat à congruo tempore, quo sententia ferri debet, argumentum conspicitur, arg. l. aut qui aliter, in princ. & in l. si uitem, §. fin. & utrobiq; per Bar ff. quod ui aut clam, & l. cum non eo die, C. quan. pro. non est necess. & habetur per Dd. in c. consuluit, de off. deleg. Denq; alijs hic pluribus argumentis omißis, cum processus hoc nostro iudicio ex ipsa l. nostra meritò sumi formariq; debeat, clarè iam inde apparet, quàm absurdum ac ineptum sit dicere, iudicem hic statim in ipsa citatione ac termini aßignatione simul & sententiam apponere, atq; inde † aliquem in perpetuum iure suo priuare posse: cum ex casu l. nostræ manifestum sit, unum atq; item alterum prætorem frequenter ac aliquoties diffamantem ad iudicium uocasse, & procul dubio quoq; in ipsis citationibus illi comminatos esse, & tamen demum post manifestam illam ac insignem citati cōtumaciam ac iudicij contemptum, prætorem ad instantiam Crescentis diffamati sententiam dedisse. Si igitur † dicta illa comminatio in termino à iudice apposita sententia dicenda est & si iam illa contra legis rationē non esset, cum tamen contra casum iuris expressum sit: sententia lata contra

21

22

tra

tra ius constitutionis dicenda est, ut Dec.in d. c. quoniam contra falsam,num.35. de probat. de quo c.cum inter, de re iudic.& Ias.in l.qui Romæ,§. duo fratres, num. 53.ff. de uerb.oblig. Nunquam ergo ea tanquam ipso iure nulla in rem iudicatam trãsit,& appellationis necessitas hic remittitur,l.j.§.item cum contra,ff.quæ sen. sine appell. rescind. Et quæc quidem de dicta cõminatione iudicis in termini designatione in citatione legitima, de qua in l. j. ubi Bart.ff.de liber.agnosc.& in l.prætor ait,ff.de dam.infec.
23 in nostro hoc iudicio certa sunt. Cæterùm si † diffamatus impediat ne citatio ad eum perueniat, uel ad eum non tutus accessus pateat,& quoties citatio per edictum fit, idq; urgentibus de caußis,ut Bart.in d.extrauag.ad reprimẽd. super uerb.edictum,& Ioan.de Imo.in d.l. qui ante Calen. in ult.col.uers.item adde quòd citatio per edicta, ff.de uerbor.oblig.cum sim.suprà cap.5.relatis:tunc ea iudicis cõminatio quid operari, ac pro qualitate rei sententiæ uim obtinere posset, sicut in sententia excommunicationis conditionali scripta ac in ualuis Ecclesiæ affixa,similiter & in citatione in diffamationis caussa matrimoniali,ut suprà uidere est.aliàs autem in citatione ac aßignatione termini eiusmodi per iudicem comminatio per se diffamantem lapso termino actione sua priuare haud poterit, ut ex iã tra
24 ditis satis elucet.Nec quicquam hic † argumentum à simili de excommunicationis sententia conditionali impedit, cũ ea non nisi caussa explorata ac penitus cognita, ut si de debito uel alia re iam certò constat, proponatur, dein ea nec propriè sententia sit, & ad materiam diffinitiuæ trahi non poßit,nec in rem iudicatam transeat:ut hæc not. in c. 2.de constit.lib. 6.& in c.per tuas,de sen.& in c.uenerabilibus,

bilibus,de sent.excom.lib.6.& tex.& ibi Dd. *in c. ad re-*
primendam,& ibi gl.in uers.suspēdatur, de off. ordin.&
in c.sacro,de sent.excom.& Dec.*in c.qua fronte, de app.*
Nec *quicquā itē hic† remoratur tex.s̄. in cōtrariū addu-* 25
ctus in d.l.tutor q repertoriū, §.si deponi. Ibi.n.*pretores*
cōminantur,ut si nō fiat depositio uel aliquādo tardius, le
gitimæ usuræ præstētur : ubi iā caussa cognita est,ibiq; pe
riculū nō adeo graue facilè euitari poßit, hic definitiuè de
magno ac pleno ꝓtinus agitur præiudicio,necdū caussa di
scussa,h.e.an diffamāti aliqd' ius cōpetat nec ne. Cōmina-
tiōe igitur illa non obstante,rectè ac generaliter hic cōclu-
ditur, ꝙ semper qs etiā termino ad agendū præfixo lapso,
necdum autem per sententiā iudicis silentio imposito, quis
comparere poßit ac agere,nòn obstantibus utrobiq; supe-
rius in contrariū adductis, ut partim uisum.ita nec obstat
d.l.contumacia, quòd contumacia litis damno coercetur.
Id *enim hic uerum esse constat,si contumacia accusata, &*
per iudicem ad sententiam contumax citatus, & insuper
pronunciatum sit,ut hic notab.Bald.infert. Sic quoq; alia
iura superius allegata in contrarium facere quæ uidentur,
facilè suam solutionem recipiunt.partim enim hæc loquun
tur ac intelligenda sunt, quando per sentētiam impositum
est silentium,ut etiam ad ea respondet Schurpff. *d. consil.*
34.num.8.partim uerò ea iura ut & d.l.statuliberum,§.
Stichum,cum sim. loquuntur in termino non à iudice, sed
à lege statuto atq; præscripto.hoc siquidem lapso,ulterius
quis non auditur,l.ob commissa,C.de adul. cum terminus
præfixus à lege uel statuto peremptorius sit, & statuatur
per modum præscriptionis: atq; adeò contra terminū tam
legis municipalis contra quem æquè uenire non licet,l.fin.

ff.de

ff.de decre. ab ordin. fac. quàm iuris cõmunis exclusiuum non detur reparatio, nisi probetur impedimentum, ut Panor. post Innoc. in c.cum in tua, uers. quid enim si sponsus, ibi, Quòd aut terminus fuit præfixus, & c. qui matr. acc. po. & Bald. hic in l. nostra, uers. Item interdum statuitur, per d.l. ob commissa, & l facta, §. si quis bonorum. ubi dicit Iacob. de Aren. quòd fortior est exclusio termini legalis, quàm repudiationis, ff. ad Trebell Legis siquidem authoritas maioris est potentiæ quàm hominis, ut no. & Anton. de Butr. in c. pastoralis, §. fin. de off. delegat. & Alex. cons. 225. ponderatis, num. 16. uol. 6. Pro quo fa. optimè tex. in l. quòd si nolit. § si quis ita, in fin ff. de ædil. edi. Vbi si is qui non restituit rem infra 60. dies, à lege aßignatos, non auditur postmodum: nisi iustam caussam probet, cur id in termino non fecerit. Non igitur hic æquè ac si à iudice terminus aßignatus fuisset, excusatio admittitur. ibi enim etiam post terminum si adhuc res sit integra, aut si de nouo superuenerit ius, ut infra dicetur, quis ad mittitur atque auditur: hic uerò termini legalis exclusio fortior est, nec sufficit simpliciter rem esse integram: quia illa esset iusta caussa, quæ superueniret post terminum quæ non contigisset in termino, ut & uoluit Aret. in d.l. quamdiu, in 7. col. ff. de acq. hær. Et de hoc impedimento legitimo per Panor. in c. fin. qui matr. acc poss. & no. in d l. ob commissa;

26 & d.l. fin. de decre. ab ord facien Et sic † in termino legali clausula comminatoria non exigitur, ut Innoc. in d. cap. cum in tua, circa med. qui matr. acc. poss. Sic facit quòd nõ

27 à lege † sed bene à termino iudicis appellãdum est, ut Bal. in add. ad Spec. in tit. de app. post §. fin. licet huius taxationis temporis nulla ratio uera ac præcisa reddi poßit;

nisi

nisi, quòd ita placuit legislatori, ut glos. in l. j. §. initium. in uerb. ratus, ff. de postul. & gloss. in c. j. in uerb. usq; ad annum, quæ incip. Istud est mirabile, in tit. si de inuestit. inter dom & uas. lis oriat. in usib. feud. & Bal. in conclusionib. feud. ad fin. & gl. in uerb quadragesimum, in clem. nolentes, de hæret. & glo. in uerb. si quatuor, in cap. 2. de rescript. cum sim. Neq; is terminus † legalis necessariò alicui notificandus est, eo quòd notus sit uel esse debeat, ut Bal. in l. 2. C. de temp. app. Lapsus igitur † termini à lege statuti, quem iure suo quidem excludit: secus uero à iudice aßignati. postmodum enim, nisi per sententiam condemnatio subsequuta fuerit, semper quis admittendus: sicut & in hanc sententiam communis Dd. authoritas magis ac clarius cõspicitur. Sic similiter nec obstat, quòd eiusmodi terminus à iudice aßignatus regulariter peremptorius intelligitur. Id enim ut sæpe demõstratum, maximè fallit in hoc nostro iudicio: cum & in alijs ordinarijs iudicijs post eiusmodi terminum, iudicem adhuc nouum terminum constituere posse non neget Salic. in d. l. si ea, C. qui acc. non pos. & aliàs ad sententiam usq; regulariter quis audiatur, refundendo expen. defectuum, ut Boer. decis. 51. Mundo. Sic nec ea quæ de termino ad probandum elapso dicta sunt, quicquam hic impediunt, cum magna inter hunc & illum terminum ratione processus ac præiudicij appareat rationis diuersitas, arg. l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de stipula. l. fin. ff. de ritu nup. Sic deniq; nec d. l. auxilium, quòd minor ad accusandum non restituatur, quicquã hic officit: cum auxilium in integrum restitutionis in executionibus pœnarum paratum non sit. ibid. Veruntamen quod hactenus dictum est, sententia nõdum lata semper diffamantem etiam

28 and 29 (margin numbers beside "Neq; is terminus †" and "Lapsus igitur †")

etiam post lapsum termini à iudice aßignati cōparere pos-
30 *se ac agere, an id quoq; in iudicio Cameræ* Imperialis† *lo-*
cum sibi uindicet, hic non immeritò quæri potest. Vt si cui
certus terminus aßignatus sit ad comparendum ac agen-
dum, aut aliàs ad uidendum & audiendum sibi super diffa
matiōe sua ac iuribus assertis perpetuum imponi silentiū:
an iam eiusmodi termino lapso, sententia autem nondum
sequuta diffamans tamen comparere poßit ac agere? Et
quidem non ambigendum uidebatur, si diffamati procu-
rator in termino negligentiam ac contumaciam citati mi-
nus accusarit, eum etiamnum audiendum fore: per ea quæ
s. adducta sunt. Si uerò in termino contumaciam accusa-
uit, simulac petijt iuxta editam comminationem aduersa-
rio perpetuum per sententiam imponi silentium, necdum
autem sententia lata est, sicut nec in eo supremo iudicio ad
instantiam partis in continenti pronunciari solet: an inte-
rim diffamans comparens de asserto iure suo docere pos-
sit, ac audiendus sit? Sanè in hoc puncto à communi hacte-
nus Dd. *tradita doctrina discedendi, iudicio* Imperia. Ca-
meræ facultatem concessam, statui nō immeritò debet: idq;
propter summam ac planè I*mperatoriam, qua in decernen*
do, statuendo ac iudicando utitur, authoritatem. Siquidem
ut Cæsar iurisdictionē omnimodam habet, & fons iurisdi-
ctionū est, ut Bal. *in usib. feu. in tit. de pace tenen. §. ad hæc,*
num. 2. & 11. ita & suo iudicio Cameræ iurisdictionem
suam largitur, secundum Bar. & Alex. *in l. moræ maioris,*
nu. 8. & alios ibi allegatos, ff. de iurisdic. omn. iud. ut in so-
lidum cum I*mperatore iurisdictionem Camera habeat, at-*
que quasi eius concurrens iudicanda atq; habēda sit. Cum
igitur nihil ulterius obijci poßit, ubi semel de mente prin-
cipis

cipis constat, & princeps nulli ordini seu formæ adstringatur, ut Bart. in l. Aemilius, prope fin. ff. de minor. Bal. in c. j. §. inuestitura, col. 2. de noua form. fidel. & Bal. in l. fin. col. 2. C. sent. rescind. non po. per l. j. ff. de constit. prin. idq; propter maximam & incomparabilem eius potestatem, Auth. de consue. in fin. l. 2. ibi, Sed quia diuinæ res, C. de uet. iure enucl. fa. c. cum nostris, §. nos uerò, de concessio. præben. iam non immeritò cum & simili ac planè Imperatoria authoritate in decernendo ac iudicando Camera utatur, propter hanc ipsam in decernendis processibus, ac statuendo, summam quoq; eidem potestatem attributam, statuendum est: sicut & singuli processus inibi ipsius Imperatoris nomine eduntur. Itaq; si cui terminus ad comparēdum & agendum, intra quem si id minus egerit ad uidendum & audiendum sibi super suo asserto iure perpetuum imponi silentiū à iudicio Imperiali fuerit constitutus: quin iam eiusmodi termini designatio propter Imperatoriam authoritatem maiestatemq; sufficiens planè ac tanti momenti æstimari queat, ut eam cōtemnens ac negligens porrò omni iure actionis priuatus iure intelligatur habeatúrque, dubium ea res nullum habere uideri potest: sicut in hoc ipsum omnino in specie ac finaliter cōcludit Schurpff. d. cons. 75. quod prædicta, cen. j. Vt si certus terminus alicui statuitur infra quem agat, à Consistorio Imperiali, ut scilicet sine omni dubitatione post terminum nō audiatur, propter contemptam maiestatem principis, &c. quod maximè inde corroboratur, quòd in iudicio Imp. Cameræ in causis simplicis querelæ termini, si minus seruentur, pro circumductis habentur. Iam uerò caussam l. diffamari, caussam simplicis querelæ esse constat: ergo, &c. Sed & a-

31 liàs † communiter quòd elapſo termino ad agendum per iudicem aßignato, quis tamen comparere ac agere poßit, intelligendum omnino uenit re adhuc integra. quod utiq; non tam ad ſententiam iudicis nondum latam, quàm ad emolumentum ac ipſum ius rei diffamati referendum: ſi ſcilicet ipſius non ſingulariter iam interſit, ut ſi lapſo termino non fecit præparamentum ad ea quæ ſine damno ſuo obtinere non poteſt, arg. c. caußis, & quod ibi not. de electio. ut hoc modo rem integram intelligit Panor. in d. cap. cum in tua, qui matrim. acc. poſſ. uerſ. Et in fi. gl. no. ſing. item ſi reo diffamato ius ſuum adhuc ſit integrum, ut Bar. in d. l. mancipiorum, ſecundum Iacob. de Are. & Cyn. in d. l. ſi ea, C. qui acc. non poſſ. ubi idem tenet Bal. & Rom. in l. una, C. ut nemo inuit. in fin. Si enim rei interſit, lapſo termino actorem non audiri, actor moram purgare non poterit, ut no. in l. ſi ita quis, in §. Seia, ff. de uerb. obligat. Et quanquam hoc poſterius de iure rei integro commodè referri poſſe uidetur ad inchoatum proceſſum, ut ſi eo pendente interim probationes rei contra inſtrumenta ob longa ipſius actoris non comparentis ſubterfugia perierunt, ut Dd. in præall. locis: tamen id & in proprio l. noſtræ caſu ac iudicio uſum habere poteſt, ut ſi interim dum actor non comparuit, uel dum iudex ad inſtantiam diffamati rei contra diffamantem ſententiam protinus proferre, illiq; perpetuum imponere ſilentium diſtulit, teſtimonia ac documenta ſublata ac amiſſa ſunt, quibus uel famam ſuam ac innocentiam tueri, uel rerum ſuarum titulum ac uerum dominium demonſtrare poterat: quo ſanè caſu ius diffamati rei deterius factum cernitur, nec poſt terminum illi à iudice ſemel ſtatutum ad agendum diffamator hoc nomine admittetur.

mittetur. Atq; hac ratione ius integrũ respectu rei, licet id Bar. ac Sal. in d. l. mancipiorũ, aliter atq; aliter intelligant, rectè hic utrobiq; percipi potest. Verũtamẽ in caußis † ma- 32
trimonialibus in hoc iudicio ius integrũ diffamati ulterius accipitur, ut præter sententiã nondũ latã, & intelligatur, si interim matrimoniũ non fuerit cõtractum. si enim fuerit contractũ, iam ex parte diffamati res nõ intelligitur integra, ideoq; post terminũ aduersa pars nõ audietur, ut Inn. in d. c. cũ in tua, per illũ text. qui matr. acc. pos. & per c. lator. extr. qui filij sint legi. & arg. d. l. si eo tẽpore, C. de remiss. pignor. & d. Auth. si oẽs, C. si minor ab hær. se abst. Et ita in d. c. cũ in tua, expreßè ac simpliciter uult gl. ult. in fin. q, contracto matrimonio de præsenti res iã integra & nõ sit audiẽdus tanquã suspectus, si potuit infra tẽpus procedere & denunciare impedimentũ. Præterea uerò in istis causis matrimonialib. ut sup. dictũ, & in alijs, res integra intelligẽda est, quando diffamatus lapso termino non fecit præparamentũ ad ea q̃ sine dãno suo obtinere nõ põt, arg. d. c. in causis, & q̃d' ibi no. de ele. ut si spõsus elapso termino præparauit multa, q̃ nõ possunt differri sine magno dispendio: iã absurdũ esset dicere accusationẽ admittendã esse post terminũ, ut notab. Pan. in d. c. cũ in tua, uers. quid. n. si spõsus. Et quia fauore matrimonij multa specialia conceduntur, ut Io. And. Ant. de Butr. & Dd. in c. j. ut lite nõ contest. an iã sicut in cæteris diffamationũ caußis, ita & in † 33
matrimonialib. lapso termino semper qs re integra opponere poßit ac audiatur, nõ immeritò gl. Host. et Inn. in d. c. cum in tua, §. alioquin, hinc inde argumenta disquirunt. quòd enim post tempus lapsum quis audiendus ulterius nõ sit, allegant l. Celsus, ff. de arbi. l. cum quidam. in fin. ff. de

legat.2.l.si filius,ff.ad Macedon. c. insuper qui matr.acc. poss.32.quæs.2.c.mulieres,c.cum olim, de offic. delegat. In contrariam partem adducitur itidem l.promissor, ff. de constit.pecun.l.ab eo,C.quom.& quan.iud.c.puella,20. quæst.2. Tertiò deniq; cum temperamento istam taciturnitatem intelligendam esse,arbitrantur iuxta l. quod dicimus,ff.de solu.l.ab hostibus,§.fi.ff.ex quib.caus.maior,c. pen.& ult.de loca.& cond. Verùm in hoc puncto & nostro hoc iudicio ut ueritas certius eluceat, ratione diffamationis & ratione enunciationis seu citationis omnino distinguendum erit.Is enim qui personam aliquam de matrimonio diffamat, aut uult accusare ac opponere solùm ut peccatum corrigat, ut si impedimentum scit consanguinitatis,uel simile:aut uerò quis,ut casus l.nostræ est, errore uel malignitate diffamat, quòd aliqua sibi alteriue fidem dederit, ac nupserit, & hoc solum cum legitima destituatur probatione,ut impediat ne tertiò nubere poßit,uel sibi
34 quãdoq; alteriue nubere cogatur. Primo sanè casu † si accusare uel denunciare uult ut peccatum corrigatur, quòd etiam post terminum hoc poßit, uolunt præcisè Bart. & Hostiens.in c.tua, de cogna.spirit. quod tamen non nisi re integra intelligendum, nondum scilicet contracto matrimonio,ut d.gl.ult.in d.c.cum in tua,finaliter concludit:sicut & hoc apertè probat Hostien.in d.§.alioquin, uersic. quid si tempus lapsum est,arg.l.is qui,ff.de cess.bon. & c. gaudemus,§.pen. de diuor. ubi refert Goff. qui plus scripsit, quòd semper audiatur usq; ad diem solennis benedictionis,quæ consummationem matrimonij debet præuenire,c.sponsus,23.distin.30.quæs.5.cap.j. & 2. quod tamen reprobat ex quo matrimonium est contractum, nisi

caussa

caussa rationabili excusetur: de quo specialiter no. in d. c. cum in tua, & c. cum inhibitio, de clandest. despon. &c. Secundo uerò casu si quis diffamat aliquam, quòd sibi alteriue fidem dederit, & hoc solum ut illam ne alteri matrimonio iūgi possit impediat, uel sibi nubat, etc. et quia hoc casu an alteri quoq; fidem dederit nec ne, nō distinguimus: iam ratione citationis enunciationisue distinctionē accipimus. Aut enim illa iudicium l. nostrae contra diffamantem intentauit, & terminus diffamanti à iudice ad comparendum & matrimonium suum probandum aßignatus est: aut illa uerò diffamationem hanc parui pendens ac negligēs, cum alio matrimonium contraxit, idq; de Christiana consuetudine † in facie Ecclesiae publicè enunciari fecit: & sanè hoc 35
casu si tertiò pro more nostro id matrimonium in Ecclesia enunciatum est, quin iam simpliciter omissa hic Canonistarum distinctione amplius audiri non poßit, hodie dubium planè nullum reliquum est: cum statim post tertiam enunciationem apud nos dies solēnis benedictionis ac nuptiae sequi soleant, quo modo ipsum matrimonium solenniter ac legitimè perficitur ac consummatur: & quis aliàs etiam nullo tempore certo praefixo intra modicum tempus uenire teneatur, ut communiter Dd. in d.c. cum in tua. & minimè dubium sit, tertia enunciatione facta diffamantem ut personam certam etiam indistinctè, hoc est nondum solenniter consummato matrimonio, nullo modo amplius audiendum, per ea quae no. in c. cum dilectus, extr. de electio. & quae no. Innoc. in d.c. cum in tua. de quo & sup. cap. 2. dictum est. Vt tamen hodierna consuetudine seruatur, post tertiam enunciationem quamprimùm matrimonium in facie Ecclesiae debitis solennitatibus comprobare atq; confir

36 mare:ita † ad omne euitandum periculum etiam diffamati maximè è re fuerit, cum multa cadant inter calicem supremaq; labra, post tertiam enunciationem protinus ad legitimam matrimonij properare consummationem. Si uerò iudicialiter actum, & per iudicem diffamanti ad instantiam ac petitionem diffamatæ partis terminus statutus est: tunc ut termino lapso, diffamator nullo modo ulterius au-
37 diatur, tutißimum ac consultißimũ † fuerit, statim in termino statuto in quo minus comparuit petere, ut per sententiam iudicis illi perpetuum imponatur silentium: ut & Innoc. in d.c. cum in tua, rectè in hoc monuit, in effectu uolens hanc sententiam necessariam & ad hoc prodesse, ut etiam si matrimonium non sequatur, tamẽ post sententiam diffamator ulterius minimè audiatur. ut idem Inn. & Dd. in c. conquerente, de off. ordin. & Abb. in d.c. cum in tua, uers. Aut terminus fuit præfixus ab homine. Vt igitur in priori caussa lapso termino statuto consummatio matrimonij omnem ulterius opponendi uiam præcludit: ita & in hac, iudicis sententia diffamantem prorsus quoq; excludit, ut & ex sequentibus clarius patebit. Et hæc quidem an lapso termino ad agendum à iudice præfinito, sententia uerò nõdum lata, comparere quis ac agere poßit, dicta sunt: nunc igitur ad secundum membrum deueniendum. Aut lapso termino sententia per iudicem lata, & diffamanti perpetuum impositum est silentium. Et quanquam hoc aperti, expediti ac indubitati iuris esse uidetur, quòd diffamatus post sententiam ulterius inquietudinem sustinere
38 non debeat, ut uerba l. nostræ clara sunt: tamen & hoc † casu, an diffamator etiamnum agere poßit, diligenter quoq; distinguendum est. Diffamator siquidem cui per sententiam

sententiam iudicis super diffamatione sua, atq; adeò ipsa caussa, perpetuum impositum est silentium, aut ab eiusmodi iudicis sententia ritè † ac legitimè appellauit, & denuò 39
coram superiore super ipsa caussa & de iure suo asserto in alio experiri poterit, non obstante priori sua in non agendo contumacia, prout infrà cap. 10. clarè deducetur: aut uerò non appellauit, seu minus legitimè: cum eadem sint, † aliquid non fieri, uel non debito modo, l. j. §. pen. ff. 40
quor. legat cum sim. Et tum quidem ut audiatur, aut illi de nouo ius superuenit, uel non. Et hoc quidem casu si nouum ius ortum illi non est, post sententiam † nullo modo am- 41
plius auditur: ac ipsa iudicis hic sententia à qua non appellatum est, protinus ac simpliciter in rem iudicatam transit, ut Bart. in d. l. Titia, in ult. not. ff. de acc. per no. in l. qd' iußit, ff. de re iud. & in c. cum cessante, extr. de appell. & idem Bart. in l. j. per illum text. C. de relat. & fi. l. peremptorias. & l. fi. C. sen. rescind. non po. & c. cum inter uos, & c. quod ad consultationem, de re iudic. Neq; post eiusmodi sententiam diffamator uel eius hæres aliquo modo amplius ratione illius iuris agere poterunt, per d. iura, & no. in c. j. in fin. de concess. præben. & quòd successoribus † eiusmodi sententia noceat, allegat Panor. tex. in d. c. cum 42
inter, & in c. cum olim, de præscrip. & idem cōcludit Anton. de Butr. cons. 44. & pariter per d. iura tenet singulariter Alex. cons. 30. Ponderatis narratis, nu. 6. uol. 5. in tantū quòd nec per in integrū restitutionem eiusmodi possit rescindi sententia, licet contra priuilegiū lata, † ut ibid. 43
Vnde conspicuum est, & hæredibus diffamati in possessione eiusmodi ad se transmissa, eatenus hanc sententiā latam prodesse: cum aliàs hoc l. diffamari remedium tantum cer-

tæ rei diffamatæ possessori competat, per tex. sing. in l. 3. secundum Bal. *in l. j. uers. quod ut fiat implorare, &c.* C. *qui bon. ced. poss.* Et *quòd per talem sententiam omnis hic obligatio magis sublata quàm per simplicem præscriptionem intelligatur, notab. tradit* Bal. *in c. debitores, de iureiuran. & quòd post sententiam nullatenus diffamator audiendus, idem* Bal. *in l. nostra, col. 2. uers.* Modò *hic quæro unum, &* Ang. *in d. l. una, C. ut nemo inui. qui alleg.* Innoc. *in d. c. cum in tua. idem no.* Innoc. *in d. c. conquerente, de off. ord.* Bald. Ang. *&* Sal. *in d. l. si ea,* Bal. *in Auth. ad hæc, col. 2. uers. quæro si ego, C. de usur.* Ang. *in l. quãdiu mag. ff. de acq. hær. & in l. si quis libertatem, in fin. uer.* Inter. *ibi,* Aut *finem, ff. de petit. hæred.* Cardin *in c. pen. extr. de iud.* Petr. *de* Anchar. *in c. aduersus, extr. de immuni.* Eccl. Ioan. *de* Imo. *in c. lator. col. 2. uers. ultimò tangunt, ext. qui filij sint legit.* Panor. *in d. c. cum in tua, col. 2. uers. aut terminus fuit præfixus ab homine.* Maria. Socin. *&* Felin. *post* Panor. *in d. c. pen. de iudic. & uidetur bonus tex. in c. licet in beato* Petro, *de accusat.* Vbi Panor. *col. 2. uersic. in gl. in dicto textu, ibi dicit:* Nos *igitur super prædictis silentium duximus imponendum, ne decæterò eis super his accusare liceat, uel etiam infamare.* In *quam sententiã & uerba l. nostræ aperta ac perspicua sunt, ibi,* Sententiam *dedisse ne decæterò inquietudinem sustineres, &c.* Ita *in hoc &* Ioan. Fabri *concludit hic, uers.* Et *dic quod quamuis, post* Ang. Aret. *in tracta. maleficiorum, in gloss. nec non tãtum. & sequitur* Nicol. Boer. *d. decis.* 255. *num.* 12. *Atq; ideo* Ang. Aret. *in præall.* Rubr. *de except. uersic. quid si in ter-*
44 *mino prædicto, causidicum † admonet, ut sit cautus, quòd lapso termino solicitus sit, ut non solùm contumaciam non com-*

comparentis in termino simpliciter accuset, sed etiam instanter petat pronunciari illum esse contumacem, & in termino non comparuisse, ac decaeterò super illa re non esse audiendum: & quòd etiam necesse sit, quòd iudex ad petitionem suam super hoc instanter pronunciet, & sententiam proferat, uidelicet Titium *fuisse contumacem in termino, & decaeterò super illo non fore audiendum. & in hoc allegat* Angel. & Ioan. de Imol. *in d. l. quamdiu, per dictum* Innocent. *in d. cap. cum in tua. Atque in hanc rationem* Bar. *in d. l. Titia, uersic. pro examinandis, sententiam format:* Absoluo te, quia accusator non potest accusare, quia infra terminum te non accusauit. *Sic igitur iudex praeexistentem contumaciam habet, ut inde sententia cum causae cognitione lata aestimetur, ac omnimodo seruari debeat. l. ea quae, C. commina. epist. Sicut & eiusmodi omnino standum esse sententiae, à qua non appellatum est, † licet etiam contra absentem indefensum* 45
& ignorantem, solenniter tamen citatum lata sit, asserit Bal. *in l. ab eo, C. quom. & quan. iud. Vnde cum hic iudicis sententia in rem iudicatam transierit, liquidum est postmodum quem non audiri, cum ea omnimodo ritè lata intelligatur, l. cum inter, de re iud. quod adeò etiam ueritatem †* 46
obtinet, ut infamiam quoque incurrere intelligatur, qui ut eiusmodi sententia retractetur supplicat: secundum Paul. *de Castr. in l. fin. C. ut lite. pen.*

Si uerò diffamatori post sententiam, per quam illi contumaci nec in termino comparenti perpetuum impositum est silentium, in causa ac re de qua diffamauit nouum ius superuenit, an audiatur nec ne, rectè hic quaeri potest. † Et 47
uidebatur quidem, cum illi super diffamatione ac ipsa causa

sa perpetuum per iudicis sententiam impositum sit silentium, ulterius eum non audiendum, arg. eorum quæ iam de efficacia huius sententiæ dicta sunt, & quòd illi super certa caussa ac re & suo iure asserto ac omnimoda cõtradictione perpetuum impositum silentium intelligatur, ut ex hoc aliqua ratione ulterius audiri, ac diffamatus absolutus molestari ac conueniri minimè debeat, ut dictum est. & fa. quod not. Baldus *in d.l. fin.* C. *ut lite pen. & hic, per not.* Innoc. *in d. cap. cum in tua, & quod not. decis.* Rotæ 120. *actore. in not. arg. c. cum* Ecclesia, *de caus. poss. & proprie. c. cum* Bartold. *de re iud. c. constitutus, de reli. do. c. licet, de probat. cum simil. quod maximè hic propter odium diffamationis ac ratione illius delicti præcedentis procedere uideri potest, &c. Veruntamen huiusmodi ac simili obiectione non obstante, ueritas in contrarium est.* Etsi *enim diffamator ius suum ac probationes suas, quod quásue tempore diffamationis ac constituti à iudice termini habuit haberéue potuit, termino lapso ac sententia lata ulterius in iudicium contra diffamatum proferre non potest, eo quòd probationes iuris sui quod diffamando diuulgauit, cognitas habere iure præsumatur, per ea quæ suprà deducta sunt, & ex ipsa l. nostra manifestè appareat, quẽ per sententiam iudicis ac perpetui impositionem silentij omni iure tum competenti quo diffamatum iudicialiter inquietare poterat, penitus exclusum, & fa. l. sub specie,* C. *de re iudicat. tamen hoc ipsum non nisi in certa diffamatione ac caussa locum habet, quam etiam potestas iudicis hic in pronunciando non egreditur.* Et *sicut sententia hæc contra certum diffamatorem lata, alijs ac ignorantibus non præiudicat, nec ius tertij lædit: ita & similiter diffa-*

diffamatori non nisi quatenus certam diffamationem suam ac ius quod respectu eius tum habuit haberéue potuit, spectat, sententia iudicis hic præiudicare ac obesse potest: cum petitio diffamati certis limitibus, ut suprà ostensum, circumscripta sit: itaque & hos sententia iudicis transgredi haud queat. Cum igitur super certa diffamatione, & super certo iure quod se habere diffamator diuulgauit, sententia lata, ipsiq; perpetuum indictum sit silentium: certum iam est, ius quod illi de nouo superuenit, quæsitum est ac competit, illi etiamnum esse integrum, atque de nouo quoque ad instar alterius tertij actoris, aliarúmque causarum forensium, illum de eo experiri ac agere posse: nec quidquam hic sententiam super præterita diffamatione latam impedire, cum ea ultra id quod in iudicium deductum est, non extendatur, & iudicium super futuris esse non poßit, l. non quemadmodum. ff. de iudi. fa. ad propositum optimè text. in l. non potest uideri. ff. eod. Sicut & decretum super futura controuersia non ualet, l. item eorum, §. si decuriones. ff. quod cuiusque uniuer. ut & rescriptum etiam Apostolicum ad futuras ac nouas lites non extenditur, ut Spec. in tit. de rescrip. repræsen. §. 9. num. 16. uersic. Item excipitur quod est ad futuras, &c. quod & Caldrin. approbat in suo repert. in uerb. futura quomodo. Sicut igitur sententia inter certos lata regulariter tertio non officit: sic nec hic sententia in priori diffamationis caussa contra diffamatorē lata iuri nouo quod illi postmodum superuenit, quidquam præiudicare potest ob prædictas caussas, & q. ea quæ de nouo emergunt, nouo remedio indigent, l. de ætate, §. ex causa. ff. de interrog. act. l. 1. in prin. ff. de uent. inspic. c. cæterùm, de iura. calu.

fa.

ſti.bene d.l.non poteſt, cum ſimil. Et *quæ iam dicta adeò etiam corroborantur & ueritatem obtinent, ut etiam iuramento contrauenire licitum ſit, quando aliqua cauſſa noua ſuperuenit, cap.cum inter,cap.ad noſtram,de renunciatio.l.fin.ubi moderni.ff.qui ſatiſdar. cogan. quod not. &* Dn. *Alciatus, præceptor uenerandæ memoriæ, in cap. cum contingat, numero 38. de iureiurand.* Sic *& licet dilatoria exceptio regulariter poſt litis conteſtationem opponi non poßit, ſi tamen reo etiam lite conteſtata de nouo ſuperueniat, ipſi prodeſt,l.ſi mulier reuerterit, l.rei iudicatæ,in princip.ff.ſolut.matrimon. l.ſin autem,§.1. ff. de rei uindic.*Paul.*de Caſtr.conſilio 119. latè* Alexan.*d.conſilio 100. diſcußis,numero 6. & 7. uolumin.5.* Dd.*in l. exceptionem, de probat. & in cap. paſtoralis, de except.* Veruntamen *ſi non liquidò conſtat, diffamatori poſt ſententiam ius de nouo quæſitum eſſe ut audiatur, hoc ipſum planè probare neceſſe habet,argum.eorum quæ not. in d. cap.paſtoralis,cum ſimil.* Poſtremo *denique hoc loco & illa quæſtio notab. quam* Cagno. *hic licet probabiliter decidat, cogitandam tamen reliquit, certius enodanda eſt:* An *ſi diffamans,cui ad faciendam fidem de iuribus ſuis certus per iudicem fuit aßignatus terminus, puta trium menſium,intra ipſum terminum compareat,ac experiri ac docere incipiat,nec uerò perficiat,nec intra terminum de iuribus ſuis omnino doceat: an propterea à perſequutione iuris ſui poſtea excludatur?* Hæc *quæſtio ſi ſecundum caſum ac proprietatem l. noſtræ formata eſſet, tunc nullum penitus hic relinqueretur dubium: ſed limites legis noſtræ, atque adeò in hoc noſtro iudicio iudicis in ſtatuendo, decernendo ac pronunciando poteſtatem egreditur.*

Neque

Neque enim iudex hic, ſicut & communiter ac generaliter aliàs primitùs ac cauſſa nondum cognita eiuſmodi terminum protinus ad omne deducendum ac produm ius eatenus actori conſtituere poteſt, ut ſi minus hoc in termino ſtatuto peragat & ad finem deducat, omni dein actionis iure priuatus habeatur: cum ſæpe non actoris, cui terminus ad deducendum ius ſuum ſtatuitur, culpa accidat, ut minus cauſa infra certum terminum expediatur, quod & ei imputari non debet: prout notabiliter Dyn. Cyn. & Bald. *in l. ſi cum ipſe, iuncta l. præcedenti, ff. de excuſation. tut. &* Dd. *in l. petendæ*, C. *de tempor. in integr. reſtitut. peten. fa. text. in l. ultra utile, in princip. ff. de minor. & l. contra maiores*, C. *de inoff. teſtam. & l. fin. in fin. ubi* Cyn. Bal. & Salyc. C. *de adult. & quod not.* Ioan. Andr. *in add. ad* Specul. *in tit. de dila.* §. 1. *ſuper uerſ. ſed pone quod cauſa. & proſequitur idem* Alex. *conſ.* 71. *Videtur in conſultatione, nu.* 4. *uol.* 5. Et *maximè in hoc noſtro iudicio, cum diffamatori ut actori per iudicem ad agendum terminus ſtatuitur, etiamnum incertum eſt, quod & quale ius diffamanti competat, quid item diffamatus conceſſurus negaturúsue ſit, & quibus exceptionibus uſurus: quibus item hinc inde utraque pars probationibus inhæreat atque nitatur. Atque idcirco iudicis hic in decernendo ac pronunciando poteſtas limitata atq; conſtricta eſt, ut ad comparendum tantum ac agendum terminum actori conſtituere poßit: qui ſi agat, eius actionis finis ex proceſſu dein ac determinatione iuris communis dependet: cum illi comparenti ac agenti omnia beneficia iuris ac dilationes legitimæ ac debitæ competant, atque ſi principaliter ſine diffamatione actionem*

nem instituisset. Veruntamen assumendo quæstionem, ponamus iudicem aliquem, sicut paßim hinc inde eiusmodi multos iudices iuris ualde imperitos reperire est, actori diffamanti constituisse terminum, intra quem de iure suo edoceat, aliàs ulterius non audiatur: an iam diffamans qui intra terminum agere quidem, ac de iure suo docere cœpit, nec uerò intra eundem penitus de iure suo docuit, ulterius audiendus nec ne sit? Et uidebatur quidem, cum
48 iure paria reputentur, † actum non incipere uel cœptum non perficere, l. fin. §. illud. Cod. de codicill. §. penultim. Institut. quibus modis testament. infirm. cum simil. eum ulterius ius suum persequi non posse, eo quòd id in constituto termino secundum monitionem ac iussum iudicis non fecit neque absoluit. Verùm sine omni hæsitatione hic respondendum, ac constanter statuendum est, diffamantem, si semel in termino comparuerit, ac agere & de iure suo docere cœperit, lapso termino nihilosecius ius suum secundum communem processum & tempus ac terminos l. properandum, Cod. de iudi. persequi posse, non obstante quòd iudex illum in constitutione termini, ut intra hunc de iure suo asserto penitus doceat, fidémque in iudicio faciat, onerarit: cum id non legitimè fecerit. Neque enim hanc potestatem lex hic iudici tribuit, ut sine omni causæ cognitione primitùs statim in constituendo termino intra tam curtos limites actorem compellere queat: & iudex hoc
49 ultra legem facere uideatur. paria uerò sint, † contra legem quid facere uel ultra legem, l. 1. in fin. ff. de loc. publ. fru. deim remedium l. nostræ propter contumaciam contra cessantem locum habet. Si igitur is qui uocatus est in termino comparuit ac agere cœpit, cum contumax non fuerit

rit nec cessauerit, à persecutione iuris sui minimè excludi debet: sicut & hæc uera l.nostræ † mens est, ut & ibidem 50
gloss.rectè ac apertè id comprobat, ibi: Quod præses statuerat tempus intra quod inciperet agere, quod potest, &c. Si igitur incœpit, iam utique authoritatem iudicis non contempsit, ac legitimæ constitutioni termini satisfecit, ut hoc nomine iam omne ius illi integrum conseruatum sit: ac exin iam in terminis iuris communis caussa sua uersetur, ac secundum illos iudicium super petitione sua uentilari debeat: sicut & id ostendit Angel. in d. rubr. de except. in 9. quæsi. uersic. si autem actor in termino comparuerit, per d.l.si ea, & quod ibi Vltramon. & Cy. Bal. & Angel. & Salyc. latè, Cod. qui accus. non poss. & Bar. in d.l.mancipiorum.ff. de optio.legat. & d. l.Titia, in fin. & Angel. & Rom. in d.l.quamdiu.ff. de acquir. hære. & per not. Innocent. & Canonist. in d. cap. cum in tua, qui matrimon. accusa. poss. Cum igitur diffamans si intra terminum illi à iudice constitutum semel agere incœpit, secundum terminos iuris communis procedere habeat: sequitur hic iudicem † beneficium d.l.properandum de ter- 51
mino ad finiendam caussam à tempore litis contestationis datum, ipsi in deducendo iure suo tollere non posse: neque eiusmodi termini constitutionem per iudicem ad omne probandum ius, in hoc iudicio diffamantem quidquam coarctare, quo minus si semel agere cœpit, in processu ac terminorum constitutione, beneficio iuris communis utatur.

CA-

CAPVT IX.

SENTENTIA QVALIS SIT, & ut ea ferenda; & quod in hoc l. diffamari iudicio iudicis in pronunciando munus sit, quæq; potestas.

SVMMARIA.

1 *Proprietas sententiæ in iudicio l. diffamari: potestas iudicis in ferenda sententia. & num. 4.*
2 *Iudicis potestas in temporis præfinitione quæ. & n. 3.*
5 *Forma sententiæ in casu l. diffamari.*
6 *Sententia lata in l. diffamari iudicio an interlocutoria an definitiua: ea s. qua diffamatori intra terminum non comparenti nec agenti perpetuum silentium imponitur, discutitur latißimè usq; ad finem.*

VPEREST *igitur nunc de ipsa sententia, eius qualitate, ac iudicis in hoc nostro iudicio in pronunciando potestate dispicere. Etsi uerò superioribus capitibus distinctio, quantum ex hac l. nostra processum spectat, facta est, an diffamator actor compareat ac agat nec ne, & inde quoq; distinctim de ipsis sententijs, quæ suos processus singulariter sequuntur, obiter dictum: tamen quando actor in iudicio comparet, ac intentionem suam contra diffamatum probare paratus est, cum integer is processus ad similitudinem aliarũ caussarum ex forma solennis ac ordinarij iudicij atque iure communi dependeat, atque adeò diffiniendus, & de hoc supra cap. 7. dictum, nec propriè hic casus sit noster: penitus*

nitus nunc illo omisso, hic de † ea simpliciter ac solum sen- r
tentia dicemus, quæ iuxta naturam ac conditionis nostræ proprietatem pro diffamato reo fertur: hoc est, per quam actori diffamati non comparenti nec agenti perpetuum super diffamatione sua ac iure asserto silentium per iudicem imponitur. Cum uerò similiter ex superioribus pateat, etiam diffamanti comparenti & agenti, intentionem autem suam minus probanti, æquè tamen silentium imponi, argum. l. fin. Cod. de rei uindic. & l. prolatam, ubi Dd. C. de sentent. & interlocut. cap. 1: de lib. oblat. & Card. in clem. sæpe, §. quæ omnia, de uerbo. signific. cum simil. cap. 7. num. 20. deductis: iam inde quoque quis putare posset, eiusmodi sententiam quasi hic unam cum nostra, ac eiusdem planè qualitatis ac naturæ esse: cum idem planè sit, quid ab initio esse tale, uel ex facto fieri tale, l. nec interest. ff. ad l. Falcid. l. penul. ff. de action. empt. & sint paria, non comparere uel comparere, sed nihil probare, argumen. l. duo sunt Titij. ff. de test. tutel. Et eadem reputari queant, aliquem iam esse condemnatum, uel ex processu apparere ipsum condemnandum, l. qui pœnæ. ff. de manumiß. tamen ne quidem hanc hic distinctionem admittemus. etsi enim diffamanti comparenti ac agenti, nihil uerò probanti æquè silentium imponitur: ibi tamen ordinarium & alium processum & iudicialiter inter partes super caussa disceptatum fuisse constat, atque idcirco ibidem super toto negocio in iudicio inter partes controuerso ac discusso, prout in cæteris causis iudicialiter actitatis, sententiam diffinitiuam ferri: quæ & quo ad eius proprietatem & qualitatem, longè alia quàm hæc nostra iudicanda est. Vnicam igitur hic ac singularem iudicis sententiam statuimus,

atque eam solam quæ contra diffamantem non comparentem uel non agentem à iudice profertur, cum alius casus aliam sententiarum qualitatem pariat. Constat autem hic iudici ut in decernendo ac terminum aßignando, ita & in pronunciando eandem quasi ac parem potestatem iure esse concessam, ac quodammodo in constitutione termini in hoc iudicio iudicis repræsentari sententiam, &c. Potest enim iudex actori ad agendum terminum statuere, quo elapso decæterò non audiatur, l. nostra, & l. Titia. ff. de accusat. l. si ea. C. qui accus. non poss. & l. si eo tempore. Cod. de remis. pignor. cum simil. supr. allegat. Vt uerò
2 hic † ad comparendum & agendum iudex terminum statuit, ita & eius potestas aliàs in temporis limitatione ac designatione latè se hinc inde extendit, sicut & ipsius officium latißimum est, l. 1. ff. de iurisdict. omn. iud. Sic interdum alicui per iudicem terminus statui potest ad faciendam omnem defensionem suam, l. 3. §. si ad diem. ff. de re mili. ubi tamen maximè iudicem pro ratione omnium circumstantiarum circumspectum esse necesse est, ne in hoc partem grauet, argum. 7. quæ. 2. cap. ult. & 42. distin. c. quiescamus, cum simil. Interdùm sic ad aliquem certum articulum terminus statuitur, interdum generaliter ad causam, ut not. Innoc. in c. consuluit, de off. delegat. ut cum hic & Bal. refert, atq; concludit, ita terminum interdum ad iudicij ingressum, interdum ad progressum, interdum ad egressum, id est ad terminum litis constitui: cuius rei plura
3 exempla suprà c. 2. uidere est. Et sicut † interdum per legem tam communem quàm municipalem, contra quam æquè uenire non licet, l. fi. ff. de decre. ab ord. fac. terminus statuitur, qui & omnino ac præcisè seruandus est, l. facta,
§. si

§.si quis bonorum. ubi Iacob. de Aret. ff. ad Trebell. sic & eadem planè ratione, licet non eadem potentia ut ex superioribus patet, per iudicem, ut Bar. & Dd. in d. l. Titia, & Bar. expressè in l. 2. in 1. lectura, uers. sed circa hoc quæro, ibi, Si enim iudex, C. de eden. Res igitur clara est, iudicem ad agendum uel accusandũ terminum præfigere posse, quo elapso ulterius actor non audiatur. quod ipsum tamen, ut s. c. 1. dictum, eam distinctionem recipit, ut id non nisi caussa cognita poßit, cum uel periculum in mora est, uel fama, uel alia caussa, uel præsumptio contra aliquem q̃ calumniosam moueat accusationem, secundum Host. Ioan. Andr. [illegible] clarè per Innoc. in d. c. lator. qui filij sint leg. & Host. in c. cum in tua, §. alioquin. qui matr. acc. poss. & in sum. in tit. de libelli obla. uers. utrum poßit actor, cum sim. s. allegatis. Sic autem & † iudicis in sententia hic ferenda 4 potestas certis quoque terminis atq; limitibus definita atq; constricta est, ut ultra perpetui silentij impositionem contra diffamantem non comparentem, in pronunciãdo progredi nullo modo poßit: sicut & suprà dictum, reum diffamatum qui hoc remedio utitur, ulterius petere non posse, quàm ut ad agendum diffamatori terminus statuatur, eóque elapso ipsi non comparenti perpetuum imponatur silentium. itaque ultra id quod petitum est, iudex pronunciare non potest, iuxta l. fin. C. de fideicommiss. lib. 50. ut fundus. ff. comm diuid. cap. licet Heli, extr. de simon. quod ipsum ex natura huius nostræ condictionis rectè procedit, ubi simpliciter iuxta petitionem diffamati sine ulteriori indagine ac probatione, iudex pronunciat diffamantem decætero non audiendum esse, si uelit agere. Itaque reo diffamato aliquod ius circa id de quo diffa-

matus fuit, competere ut liber is seu legitimus seu certæ rei possessor sit, non pronunciabit, cum id non petierit, nec de suo iure ut de libertate, legitimitate uel legitima possessione sua probarit aut docuerit: & sufficiet ei adiudicare conclusionē in principio causæ captam, ut uoluit Innoc. in d. c. causa quæ, qui filij sint leg. & post cum Bal. hic circa fin. uers. Sed nunquid iudex pronunciabit, & Nicol. Boer. d. decis. 255. num. 12. quod equidem secundum propriam cōditionis nostræ naturam, ubi diffamatus ut reus absoluendus uenit, rectè procedit: cum eo casu, ultra silentij impositionem nihil exigendum præstandúmue sit. Cæterùm si in iudicio ulterius processum atq; probatum sit, eo casu de quo s̄. c. 7. dictum, quemq; hic studiosè omittimus, ulterius quoq; pronunciari posset: quam tamen pro diffamato sententiam declaratoriam ac absolutoriam, ut inter certos latam, ignorantibus non præiudicare suprà dictum est, & probatur per l. etiam. ff. de minor. Cuius regulæ exempla clarè deducit Innoc. in d. c. caussa quæ. uers. sed quæres si uno petente. ubi generaliter concludit, eiusmodi sententiam non obesse, nisi contra illos qui fuerūt in iudicio: nec postea alijs petentibus exceptionem rei iudicatæ obijci posse. ad quam tamen doctrinam & limitationes subiungit, & limitatio elegās sumi potest ex ijs quæ suprà de citatione generali, item de successoribus diffamati, s̄. ca. prox. nu. 62. relata sunt. Et ex illa doctrina hic argumentum deduci potest, ut si in contradictorio iudicio sentētia pro diffamato absolutoria non nisi præsentibus obstat: multo igitur minus eiusmodi sentētia iuxta propriam conditionem l. nostræ cōtra non comparentem nec agentem lata alijs oberit, ualido argumēto à maiori, c. si Paulus, ubi

&

& gl. 32. quæst. 5. & gl. Ioan. And. Panor. Ioan. de Imo. & cæteri in c. cum in cunctis, de elect. cum simil. quod tamen similiter ut suprà dictum, limitandum.

In casu igitur l. nostræ proprio, non immeritò de forma † sententiæ Bal. hic quærit, & definit ita formandam 5 sententiam, ut ex ea consultum sit diffamato, secundum uerba l. nostræ, ne scilicet decæterò inquietetur. Id nanq; idem esse quod imponere perpetuum silentium super diffamatione & ipsa causa. de quo per Innoc. in d. c. cum in tua, & fi. quod no. in l. Aurelius, §. centum. ff. de lib. leg. Et huiusmodi sententiam iudex absente altera parte rectè ferre poterit, dum tamen legitimè fuerit citata, ut dictum, cum scilicet absoluatur à toto iudicio, ut Innoc. in c. consuluit, extr. de off. deleg. & Bar. in d. l. Titia, num. 7.

An uerò eiusmodi iudicis † sententia, qua secundum l. 6 nostram diffamatori intra terminum non comparenti nec agenti perpetuum imponitur silentium, sententia diffinitiua an uerò interlocutoria censenda ac dicenda sit: quæstio sanè ambigua, ac multum inter Dd. controuersa, certius nunc explicanda est. Et quidem primum omnium, quòd iudicis sententia in hoc nostro iudicio lata, sententia non sit, nec diffinitiua nec interlocutoria sententia dici debeat, sed decretum, Odofredus hic afferre uidetur in l. nostra, circa fin. ibi. Sed nos dicimus quòd est decretum, non sententia. & in l. præsenti, C. de his qui ad Eccles. confug. ibi & eodem modo respondetur ad l. diffamari, quia ibi fecit actor quòd iudex interponeret decretum suum. sic & alibi iudex decernit, non sententiat, ut in l. mancipiorum. ff. de optio. lega. & l. sancimus. C. ad Trebell. ad quod Odofredi obiectum licet uideri queat responderi posse, quòd id

nullam hic differentiam pariat seu constituat, cum sententia & decretum æquiparentur, per not. in l. cum non solū, §. sin autem patre, C. de bon. quæ liber. & c. dudum, 2. de electio. c. ex parte, de uerbor. sign. & probatur 11. quæ. 3. c. graue, iuncta decre. dudum, de præben. in 6. & quòd sententia sit decretum, l. 1. C. sent. rescind. non poss. c. olim. de except. c. constitutis, 2. de appell. ut hæc not. Caldrin. in suo repert. in uerb. sententia & decretum. Item quòd ita indifferenter decretum interdum dicitur sententia diffinitiua, ut l. decreta. ff. de re iudic. interdum interlocutoria, ut l. 1. in fin. ff. de assess. ut not. Spec. in tit. de primo & secund. decret. in princ. ubi omnino latè ac in uarias partes illud nomen Decretum interpretatur: sicut & quòd istud nomen Decretum largè sumptum sit, nomen generale comprehendens omne id quod decernitur per iudicem, & sic comprehendat diffinitiuam & interlocutoriam, plenè declarat Ias. in l. nec quidquam. §. ubi decretum, in 1. colum. ff. de off. procons. strictè uerò sumptum dicatur omne id quod decernitur per iudicem cum causæ cognitione circa absolutionem uel condemnationem, ut Ias. ibi. & col. 2. & secundum hoc communis fit Dd. conclusio decretum dici interlocutoriam, ut not. Phil. in cap. cum cessante, col. antepen. uersic. 15. de appell. & glos. in §. si quis autem, Auth. de hær. & Falcid. pro quo tex. in l. qualem, in fin. ff. de arbit. & Franc. de Aret. in l. si is apud quem. ff. de acq. hære. &c. Verùm hæc utut sint, certum tamen est, his nihil impedientibus Odofred. inter sententiam & decretum certam differentiam designare uoluisse, ut hic in l. nostra, & in d. l. præsenti clarè ex ipsius notatis apparet: sicut & in specie hanc differentiam constituit in Authentic. si omnes,

nes, C. si minor se ab hær. abstin. ubi post med. uersic. Alij dixerunt, &c. per d.l. nec quidquam, §. ubi decretum, & arg. l. 3. §. si causa. ubi in hoc clarus textus. ff. de bon. poss. quod idem designat & Spec. in tit. de restit. in integr. §. 2. in fin. & idem declarat Alber. in d. Auth si omnes, & Aretin. in l. iustè. ff. de acqui. poss. Sicut & in hoc uariæ differentiæ inter sententiam & decretum in uarijs locis hinc inde ex D.d. scriptis conspiciuntur: quemadmodum & per se patet, aliud esse iudicem decretum interponere, & aliud sententiam ferre: sicut eam differentiam aliqui in d. §. ubi decretum, demonstrare conantur, licet uim diuersitatis nō satis explicent. Eam igitur differentiam apertius ponit Dn. Alciat. Paradox. lib. 2. cap. 3. circa med. inquiens: Scire oportet, decretum in hoc à sententia differre, quòd ex ea regulariter aut absolutio sequitur aut condemnatio: in decreto solum iudices authoritatem suam interponunt, & quod agitur sibi iustum uideri pronunciant. Ex quibus manifestum est, Odofred. inter sententiam & iudicis decretum discrimen hic ponere, nec in hoc nostro iudicio iudicem sententiam ferre, sed decernere. Cuius equidem intentio & magis ex ipsius not. in d. l. in præsenti, circa med. uers. or segnori, circa istam legem opponitur, conspicitur. Ibi enim dum Martini sententiam quòd lite non contestata contra absentem per contumaciam diffinitiua ferri poßit, impugnare, & argumenta ipsius in eam sententiam adducta infringere ac confutare conatur, ea sic diluit, ut iam dicat iudicē nō sententiā ferre, sed partē mulctare, ut in l. ult. C. ubi quis de curia. cohor. uel alia cond. Iā uerò lit. cōtest. fuisse, ut in Auth. qua in ꝓuincia, C. ubi de crim. agi opor. iā aūt interlocutoriā esse latā asserat, ut in d. l. præsēti, etc.

ad l.diffamari uerò cum respondet, cum ibi interlocutoriã latam affirmare nolit, eo quòd diffamantem planè condemnari constat: nec etiam diffinitiuam esse admittere uelit, eo quòd hic litem non contestatam esse apparet: idcirco decretum hic iudicem interposuisse, non tulisse sententiam affirmat, arg. d.l. mancipiorum, & d.l. sancimus, & l. si eo tempore, C. de pignor. remiss. Verùm quòd hic in scirpo nodum non solùm quærat, sed & faciat, dum in hoc nostro iudicio iudicis sententiam, sententiam rectè dici non posse contendit: & ex ipsius responsis ad argumenta Martini hinc inde uidere est, sicut & dum in casu d. l. in præsenti, contra reum absentem interlocutoriam dari, & mitti actorem in possessionem dicit. eam enim sententiam uim diffinitiuæ habere constat, ut Bal. in l. per hanc, circa fin. C. de temp. appell. cum simil. infra allegan. maximè similiter dum fatetur, & ante & post litis contestationem contra actorem absentem ferri posse diffinitiuam, & hoc odio actoris esse introductum, qui trahit reum inuitum, l. inter stipulantem, in princ. ff. de uerb. obligat. clarum inde iam est, & hic contra diffamantem iudicem omnimodo sententiam ferre potuisse, cum is diffamando reum inuitum ad iudicium prouocare ac trahere intelligatur, ut hic Bal. & quòd diffamatio non minima delicti sit species, l. nostra, in princ. sicut & aliàs quòd contra contumacem etiam lite non contestat. sententia ferri possit diffinitiua, melior est glos. in l. sancimus, §. ult. in uerb. contumaciam, C. ad S.C. Trebell. & ita Guliel. de Cugno. in casibus d.l. ult. Cod. ubi quis de curia. cohor. tenet & sequitur ibidem reiecta glos. ibi. Bar. quòd contra contumaces proferri sententia possit. quod bene notandum, & mente tenendum admonet, sicut

& contumaci iurisdictio denegatur, ut no. in l. sed & si per pretorē, §. sed & si dum, ff. ex quib. caus. maior, cum multis sim. supr. cap. 2, deductis. Verùm omißis his ac alijs pluribus, quæ facilè in medium pro tuenda ac comprobanda sententia in hoc nostro iudicio lata, produci possent, cum & omnis iussus iudicis sententia dici queat, arg. l. cum clericis, ibi, Sententiarum tuarum authoritate, C. de episc. & cler. res hæc clarißimam suam resolutionem & ex mente, & ex ipsis manifestis uerbis l. nostræ accipit. Hic enim per sententiam diffamantem iure suo asserto omnino exclusum, ac diffamatum ab obseruatione iudicij absolutum esse constat. Præterea lex hic dicit apertè, rectorem prouinciæ sententiam dedisse, non autem decretum interposuisse. Itaq; cū nos non distinguere debeamus, ubi lex nõ distinguit, l. de precio, ff. de publica. & ibi, Vbi textus iuris est, nulla sit dubitatio, ut Bal. in l. ancillæ, C. de furt. & hic uerba legis sint expressa: liquidum est, sententiam iudicis hic latam, sententiam omnino dici debere, & hanc ueritatem, ut iam uidebitur, communi Dd. uoto comprobatam esse atq; receptam. Ea igitur an diffinitiua, an uerò interlocutoria iudicanda atq; dicenda sit, rectè hic quæritur. Et quidem quòd hæc sententia diffinitiua sententia sit ac dici debeat, uidetur esse gl. in l. nostra, in uerb. sententiam. in j. lectu. & quòd hic lis fuerit contestata, arg. l. diui, §. j. ff. de lib. cau. secundum Al. Et in hanc quoq; sententiam quòd diffinitiua sit, Odofredus hic & Martinum refert, uerùm diuerso argumento: scilicet quòd contra absentem poßit ferri sententia diffinitiua, lite non contestata, ut hic & d. l. præsenti, C. de his qui ad Eccl. confug. ubi sententiam Martini in hoc Odo. latius refert: nempe quòd sicut lite conte-

stata potest ferri sententia diffinitiua cōtra præsentem uel absentem, ita lite non contestata potest ferri sententia diffinitiua contra absentem per contumaciam, arg. d. l. in præsenti, & d. Auth. qua in prouincia, & d. l. ult. & d. l. sancimus, §. cum autē, & Authen. qui semel, C. quom. & quan. iud. l. si prætor, ff. de iudic. & l. diffamari. Et in hanc sententiam, quòd nostra hæc sententia diffinitiua sit, refert Milis in suo reper. in uerbo, actor agēs. Anton. in c. cum olim, de testi. pen. col. in fin. & Bart. in d. l. Titia. Et quòd hæc sententia diffinitiua sit, uelle uidentur Cardin. Alexand. in c. cum in tua, col. 5. uers. quæro secundò, qui matrim. acc. poss. & Ant. de Butr. in d. c. cum in tua. Sic & Bald. quoq; cum ad petitionem eius cui liberatio ad tempus relicta est, interim hæredi silentium impositum sit, l. Aurelius, §. centum, ff. de libera. lega. quem text. etiam allegat in l. cū Papinianus, C. de senten. & interloc. eiusmodi sententiam diffinitiuam esse asserit in l. præses, in ult. quæstio. C. eod. Contrà autem quòd dicta sententia non diffinitiua sed interlocutoria sit, uult Bart. ita tamen ut uim diffinitiuæ habeat, dum tradit interlocutoriam postquam non speratur diffinitiua, transire in authoritatem rei iudicatæ, secus in alia interlocutoria, in d. l. Titia, in ult. nota. per illum text. referens se ad no. in l. quod iussit, ff. de re iudic. & in c. cum cessante, extr. de appell. Et in hanc omnino sententiā quicquid uoluerit in d. l. præses, est Bald. hic dicens falsum esse quòd hic contra non agentem lata sit diffinitiua, cum hic lis non fuerit contestata, l. post edictum, ff. de iudic. Et ut iudicium ordinarium solenniter debeat incipere per contestationem, pro quo l. unic. ubi glos. C. de plus petit. & l. apertissimi, C. de iudic. cum sim. ita & solenniter diffiniri

per

per diffinitiuam, allegans glo. sing. ad hoc, quam alibi non esse dicit in l. proinde, la. 2. in fin. glo. fin. ff. ad l. Aquil. *& propter huius contrarij timorem hic primam opinionem gloss. dicit, quòd lis fuerit contestata, quæ tamen non uera: neq; enim hic diffamans comparuit nec egit, & processum fuit lite non contestata ad impositionem silentij, propter contumaciam diffamantis. Itaq; secundam lecturam amplectitur, quòd hic sentẽtia interlocutoria fuerit lata, & pronunciatum diffamatorem eo quòd intra terminum non egit, decæterò non audiendum: cum contumaci iurisdictio denegetur, ut no. in l. sed & si per prætorem, §. sed si dum decreto, ff. ex quib. caus. maior.* Idem uult & Bald. *in l. fin. C. si tutor uel cura. & in* Auth. *q semel, in 4. col. C. quom. & quan. iud. ubi dicit interlocutoriam per quam imponitur perpetuum silentium, habere uim diffinitiuæ, ut idem prosequitur in d.* Auth. *in ult. col. uers. ibi ab obseruatione iudicij. & in hanc* Bal. *sententiam hic &* Salic. *reperitur, &* Ang. *in l. si ea, C. qui acc. non poss. ibi, Sis cautus aduocatus ut semper dictam sententiam interlocutoriam ferri facias.* Licet *autem ibidem dicat, quòd nulla alia diffinitiua post eam speretur, nec ualeat nisi per appellationẽ rescindi: tantundem est ac si dixisset, eiusmodi interlocutoriam esse, ac uim diffinitiuæ habere. quare frustra eum in hoc alicuius contrarietatis arguit* Boer. *d. decisio. 255.* Et *idem uult* Ang. Are. *Instit. in d.* Rub. *de excep. in 9. quæsi. &* Mi*lis in suo reper. in uerb. actor agens, ibi,* Et *dicta sententia non est diffinitiua, sed interlocutoria. Sic quòd hæc interlocutoria sit, & uim diffinitiuæ habeat, quum aliam post se non expectet, declarat* Felin. *in rub. de re iud. col. j. & pen. & fi. quod no.* Phil. *in c. cum cessante, col. fin. ubi etiã*

Anton.

Anton. de Butr. Imo. & Panor. de appell. & in hanc quoq; sententiam concludere uidetur Maran. in sua pract. in 6. parte, §. expedita secunda parte, num. 34. octauò quæro. Et in hoc ipsum cōcludit Schurpff. d. cons. 34. quòd prædictus, num. 2. cent. j. Et idem probat hic Ioan. Ferr. in sua pract. in 3. part. cap. ult. uers. Cæterùm quia iudicis officium. & secundum Bald. & Salic. hic Cagno. Ex quo enim diffamator intra terminum sibi aßignatum non egit, iudex absq; aliqua litis contestatione, in contumaciam ipsius diffamantis eum decæterò non esse audiendum pronunciabit, siue diffamatum inquietudinem non debere amplius sustinere: quæ & posterior sentētia ut cōmunior ac receptior, ita & uerior ac constantior est. Etsi enim Martinus & alij quidam hanc sententiam diffinitiuam esse uoluerunt, id inde factum esse uidetur, quod respexerunt ad id quòd hic reus ab obseruatione iudicij absolutus, & actori perpetuum impositum silentium est, & sic quasi tota caussa finita uidebatur: cùm & aliàs interlocutoriæ uim diffinitiuæ habentes tantum præiudicent sicut diffinitiuæ: quod & nomen ipsum importat, ut Bal. in l. j. C. quan. pro. non est ne. & fa. quod no. Aret. cons. 20. & sententia habens uim diffinitiuæ iudicetur diffinitiua, cum non curemus de diuersitate nominis, dato eodem effectu, ut itidem uerba sunt Bal. in l. minoribus, C. de his quib. ut indig. Vnde & hic non multum referre uideri queat, eiusmodi sententiam uel diffinitiuam dici, uel interlocutoriam diffinitiuæ uim habentem: atq; idcirco quoq; non adeò in præsenti quæstione ut ea altiorem indaginem & disquisitionem mereatur, esse situm. Veruntamen non parum in discußione huius quæstionis situm esse, & eos qui hanc sententiam nostram interlo-

terlocutoriam esse uoluerunt, quæ tamen uim diffinitiuæ habeat, altius ac melius rem perpendisse certum est. quod enim iam ex no. Baldi de paritate sententiarum relatum est, constat id Bal. solum quo ad earum effectum retulisse: cæterùm quo ad formam, proprietatem ac qualitatem ipsarum sententiarum, ad eas id minimè referri debere, cum ex his non exiguum discrimen inter ipsas iure constitutum appareat, quorum ratione & hic inter diffinitiuā, & sententiam in hoc nostro iudicio latam differentia non exigua apparet: cum ea diffinitiua sententia propriè dicatur, quæ definit ac finaliter decidit ipsam caussam in iudicium deductam, ac inter partes legitimo ac iudiciario ordine cōtrouersam, l. j. ff. de re iudica. l. præses, & l. post sentētiam. ubi clarè Salic. C. de sen. & interlo. om. iud. Bar. in l. qualem, & l. dicere, ff. de recep. arbi. & fa. c. diffinitiua, 2. quæ. 6. & quod no. Ioan. And. in c. non solum, de appell. lib. 6. ubi scilicet manifestum est, & litem contestatam & omnia in iudicio inter partes solenniter esse acta, controuersa, ac earundem partium iura hinc inde deducta: sicut in hoc & Bal. conspicitur per l. post edictum, ff. de iudic. uolens quòd ut iudicium ordinarium solenniter debet incipere per contestationem, ita & solenniter diffiniri per diffinitiuam, pro quo & Salic. hic uers. quæro an litis contestatio, &c. In hoc uerò nostro iudicio actor omnino non cōparuit, nec egit, nec aliquod hic ius ab aliqua parte deductum, nec lis contestata est, adeò ut etiam iudici tempore latæ sententiæ incertum fuerit, an actori diffamatori aliquod ius, quod se diffamando habere asseruit, competierit nec ne. Igitur hic legitimè ac propriè loquendo, sententia diffinitiua quæ ipsam certam principaliter causæ controuer-

trouersiam ac disceptationem in iudicio ordinario inter partes solenniter iam factam respicit, ferri non potuit. Potuit autem hic iudex, quia diffamator legitimè citatus in termino non comparuit nec egit, propter contemptam ipsius authoritatem interloqui, ac diffamatori quasi diffinitiuè super diffamatione sua ac ipsa caussa perpetuũ indicere silentium. Et sic regula, Vt lite non contestata, ad sententiam diffinitiuam non procedatur, hac exceptione hic non grauabitur: ad quod seruandum magis adstringimur quàm ut noua exceptione regulã iuris infringamus, arg.gl.fin.in l.2.ff.de app.recip. & quod no. Innoc. in c. præterea, de dila. & Bar. in l. 2. col. j. ff. si quis in ius uoc. Non obstat d. l. ult. C. ubi de curi. quæ inter cætera argumẽta maximè urgere hic uidetur. Id enim ibi speciale est in eo qui conuenitur pro publicis functionibus, ut ibid. Guil. de Cugno. & Bar. Dein ibi in ipsa caussa cognita iã sententia lata est. ibi enim conuentum ac obnoxium teneri constat: propterea quasi in contumaciam eius lis contestata intelligitur, ac in caussa satis rectori prouinciarum nota meritò contra eum in contumaciam ad diffinitiuam proceditur: quæ & sententia protinus exequenda erat. Sic autem in simili uidere est in ordin. Cam. in 3. par. tit. 43. de non comparentis rei contumacia, in prima instantia, in §. ult. ubi si actor propter contumaciam rei nolit ad declarationem banni, uel mißionem ex primo decreto agere, sed in causa principali uelit pergere: tunc ad petitionem eius lis in contumaciam pro contestata accipitur, ac articuli ipsius admißibiles ac pertinentes admittuntur, ac ad diffinitiuam proceditur, arg. l. 2. C. ubi in rem actio, & glos. in Auth. qui semel, C. quom. et quan. iud. allegãs, §. si uerò, in Auth. ut omnes obed. iud. per quod articulus in ordina-

tione positus fundari posse uidetur, etiam lite non contestata. Et hæc quidem uera apparent, ubi caussa in iudicium deducta clara est seu probata, ut eo in negocio principali meritò in contumaciam sententia diffinitiua ferri poßit. Longè aliud est in casu ac iudicio l. nostræ. ibi enim neutra partium ius suum in iudicium nullo modo deduxit: nihil itaq; in ipsa caussa pronunciatum seu diffinitum. nec enim diffamatus ingenuus pronūciatus est, propterea quòd ingenuitatem suam in iudicio probare paratus erat ac defendere: eo usq; siquidem in caussa non processum est ut ad probationes admitteretur, cum hoc non actum nec petitum sit, & aduersarius in termino non comparuerit nec egerit. Itaq; hic non in caussa ipsa, ut in alia inter partes solenniter ac iudicialiter controuersa, sententia lata est: uerùm quia neglecta authoritate iudicis semel atq; iterū uocatus in iudicio comparere ac agere posthabuit, meruò illi super diffamatione sua perpetuum, iuxta petitionem diffamati, per interlocutoriam iudicis imponitur silentium: quæ & sententia contra alios absentes ac ignorantes, ut suprà dictum, in rem iudicatam non transit. Interim tamen quia ea sententia quantum certum diffamatorem respicit, aliam post se sententiam non expectat, & iudicis officium iam quantum hoc iudicium spectat finitum est, quo ad sententiam, dicitur ea sententia interlocutoria uim diffinitiuæ habens, arg. eorum quæ no. Bar. in l. quod iußit, ff. de re iudic. Sicut & sententia absolutoria ab instantia uel obseruatione iudicij non diffinitiua sententia dicitur, cum ipsam caussam non decernat: interim tamen quia partem à præsenti obseruatione iudicij absoluit, sententia interlocutoria uim diffinitiuæ habēs dicitur, gl. est sing. in l. harum,

in

in uerb.absoluatur,ff.si serui.uind.Bart. in l. generaliter, C.de decurio.lib.10.Ang. in l.1.C.de sent. ex breui. recit. Alexan. consi.192.uisis actis,in 2.& ult.col. in 2. uol.& uult Felin.in rub.extr.de re iud. Sicut & sententia ab obseruatione iudicij liberatoria, qua expirauerunt tempora accusationis,ut Bart.in l.Titia, ff.de accus.& in l. infamē, ff.de pub.iud.uide no.in c.examinata,de iud. & quod no. Ioan.Andr.in c.finē litibus,de dol.& contum.Eadem planè ratione licet ipsam caussam per se non concernat, quia tamen pars ab ulteriori instantia absoluitur, sententia interlocutoria & uim diffinitiuæ habere censetur, qua pronunciatur appellationem esse desertam,secundum Bald.in l. 2. in 14. quæ. C.de episc. audien. & in l. eos, in 2. col. uers.scias tamen,C.de appell.& Bal.& Salic. in l. si præses,C.quom.& quan.iud.& per Panor.in c. peruenit, el. 2.de appell.fa.quod uolunt Bart. Ias.& Zas. in d. l. quod iussit,ff.de re iud.& Phil.in c.ex ratione, uers.circa septimum,ibi,Quo ad secundum dictum,in 33.col.& uers. circa nonum membrum principale,ibi,Sed quæritur primò, in 38.col.& in c.sua nobis,in 4.no.de appel. & Felin. in d.rub.de re iud.& clarè Henning.cons.14.mulier,nu.13. in 2.par.& Are.d.cons.106.ubi econtrà meram interlocutoriam esse ait, si pronuncietur appellationem non esse desertam.De qua sententia super desertione appellationis lata,uide Rot.decis.13.si iudex,& decis.86. si à pronunciatione, & deci. 427. Fuit dubitatum, in no. & Guid. Pap.quæst.xj.utrum sententia,per tot.& quæst.12.nu.4. & quæ.220.locum tenens,&c. Sic uero omnino in simili,interpositio secundi decreti licet dicatur sententia interlocutoria,c.cum cessante,de appell.& ut Bal. in l.cum & mino-

minores, in 2. oppo. C. si aduers. rem iudi. & gl. in l. praesenti, §. cum autem, C. de his qui ad Eccl. habet tamen uim diffinitiuae, quia imponit finem negocio, licet principale negocium non determinet, ut Felin. in c. consultationibus, col. 2. & 3. de off. dele. & Petr. Phil. Com. in cons. 65. col. fin. in j. uol. & Bar. in l. non uidetur, ff. de iud. & in l. si finita. §. si fortè, ff de dam. infec. & Bal. in d. l. si praeses, C. quom. & quan. iu. & in l. per hanc, circa fin. C. de temp. app. & in l. 2. C. de epis. audien. Sic sententia lata super attentis, licet sit reuera, ut Ioan. And. in c. non solū, de app. lib. 6. quia per eam non diffinitur negocium principale, tamen uim diffinitiuae habet, tanquam super exceptione peremptoria lata, arg. eorum quae no. in clem. ad compescendas, de sequest. & quae no. Ioan. And. in clem. fin. de appel. & ita est decisio Rot. si à sententia, in no. & Perus. in c. cum cessante, de appell. & Felin. in d. rub. de re iud.

Sententia etenim qua pronunciatur exceptionem peremptoriam obstare uel non, probatam esse uel nòn, interlocutoria uim diffinitiuae habens iudicatur, l. intra utile, ff. de minor. & clem. cum à repulsione, in gl. in fin. de appel. Bart. in l. 2. ff. de app. recip. de quo etiam latè Aret. cons. 20. & d. cons. 106.

Eodem planè respectu sententia, qua quis pronunciat se incompetentem, à quibusdam habetur pro habente diffinitiuae uim, arg. l. post sententiam, C. de sen. & interlo. om. iud. & per no. in d. l. qualem, & d. l. dicere, ff. de recep. arbi & in c. significantibus, de off. delega. & ita uelle uidetur Bar. in d. l. quod iussit, ff. de re iud. & Ioan. Ferr. in sua pra. lib. 3. cap. 2. de sent. uers. ad sententiarū, circa fin. Licet Aret. teneat contrarium, d. cons. 106. per d. c. si-

 gnifi-

gnificãtibus, ad quod uidenda d. decisio. Rot. 86. si à prouincia. in no. uers. Nec istud per omnia est uerum. Et idem in sententia qua iudex pronunciat caussam compromittendam esse uel non, quòd uim diffinitiuæ habeat, statuit Perus. in d. c. cum cessante, num. 22. de app. Bald. in l j. C. si qua. præ. fue. potesta. Petr. de Anch. cons. 421. incip. Ista sententia, Dec. cons. 22. Et pro tenui, nu. j Atq; aliàs interlocutoriarum sententiarum, uim diffinitiuæ habentium & 26. formas refert Philip. Franc. in d. cap. cum cessante. Ac de interlocutorijs uim diffinitiuæ habentibus quomodo cognoscantur ac etiam regulentur, an secundum interlocutoriarum uel diffinitiuarum normam ac naturam, & earum plura exempla, uide pulchrè ac latè Felin. in d. rub. de re iud. ubi plures remißiones ponit: & de ijs infr. cap. seq. de appellatione ulterius dicetur. Et hæc de sententia in nostro iudicio sufficiant.

CAPVT X.

DE APPELLATIONE: AN ET quomodo ea in hoc iudicio locum habeat, & ut appellari debeat.

SVMMARIA.

1 Appellatio quid sit, utrũ in hoc iudicio locum habeat. num. 4. 7. 8. 15. 16. 17. & an ab interlocutoria poßit appellari. num. 3. 9. 10. 11. 12. interlocutoriæ species & à quibus appellari poßit uel non? n. 23. & inde.

2 Nemo præsumitur suum iactare, & post sententiam contra se latam non appellare uelle.

5 Cõtumax uerus an appellare poßit. & 6. & de contumacia eiusq; effectibus quo ad appellationẽ. nu. 21.

13 Dif-

13 *Diffamans non solùm à sententia, sed & illatis grauaminibus appellare potest.*
14 *l. Diffamari integer processus.*
18 *Termini designatio ubi arbitrio iudicis relinquitur à iure, relinquitur ut iudici.*
19 *Appellari an queat à grauamine illato, uel sententia lata per iudicem priuilegiatum; & plura de priuilegiorũ usu et abusu, & priuilegiatis personis latiß.*
20 *A termini designatione, comminatione, grauamine, quatenus appelletur. num. 22.24.32.*
25 *Appellatio nulla censetur, quæ fit à sententia nullas & de effectu nullitatis. 29.30.33.*
26 *Appellatio etsi prohibita, operatur tamen quo ad iudicem ad quem, ut is grauamen corrigere poßit.*
27 *Appellatio ab interlocutoria uel grauamine deuoluit ad superiorem totum negocium, etiam principalis causæ. & num. 3.*
28 *Appellatio geminata non nocet.*
31 *Appellatione omissa iudex superior super principali negocio cognoscere potest.*
34 *Appellationes ut in Camera recipiantur, & quis inibi seruetur processus.*

VM *de sententia in hoc iudicio uisum sit, legitimo nunc ordine & de appellatione dicendum erit, quæ prouocatio † est ad maiorem* 1 *iudicem ratione grauaminis per sententiam illati, nec quicquam aliud quàm defensio data ac concessa oppreßis per iniuriam ac iniquam sententiam iudicis, iuxta l. 1. ff. de app. & c. ad Romanam, 2. quæst. 6. c. cum speciali, §. porrò, de app. & Socin. cons. 195. col. 3. in 2. uol. Et hæc plerunq; sentẽtiam sequi solet. Nemo siquidem tam*

2 resupinus præsumitur, † quòd suum iactare uelit, l. cum de indebito, §. primo, ff. de probat. & post sententiam latam, qua quis grauatum se sentit, non appellare nec conqueri, ut Boer. decis. 255. nu. 12. uers. & hoc minus iuuat.

Principaliter itaq; hic quæstio quam Bald. in l. nostra,
3 & Bart. in d. l. Titia, ff. de accus. mouent, an ab hoc † interlocutoria appellari possit? diligentius excutienda est: ex cuius integra resolutione & qualitas appellationis in hoc iudicio sese perspicuè offeret. Et primum quidem uidetur in hoc iudicio iudicis sententiæ omnimodo ac protinus standum, neq; hic appellationi † locum esse: cum semel & legitimè super diffamatione & ipsa caussa actori perpetuū
4 dum, neq; hic appellationi † locum esse: cum semel & legitimè super diffamatione & ipsa caussa actori perpetuū indictum sit silentium, in tantum ut hoc nomine ulterius diffamatus nullatenus molestari debeat: sicut & id uerba legis nostræ dilucidè exprimunt, ibi, Sententiam dedisse ne decæterò inquietudinem sustineres. quam & sententiam ipsos Imperatores tanquam superiores ad quos appellari poterat, approbasse confirmasseq; apparet: ut & in hoc & in simili casu superior ab eiusmodi sententia appellationem recipere haud debeat, sed protinus eam sententiam latam confirmare ac executioni mandare: sicut & in l. nostra Imperatores executionem quamprimùm decernendam censent, cum in eadem obstinatione perseueranti in pœnam grauius & apud eundem iudicem expectandum esse iudicium statuunt. In quem etiam modum Dd. communiter concludere uidentur. Ita Abb. in d. c. licet in beato Petro, col. 2. uers. in glossa, in d. textu, de acc. in hanc formam sententiam ponit: Nos igitur super prædictis silentium duximus imponendum, ne decæterò eis super his accusare liceat, uel etiam infamare. & Bart. in d. l. Titia, num. 3. uers. pro

pro examinandis, in hunc modum: Absoluo te, quia accusator non potest accusare, quia infra terminum te non accusauit: quòd sanè propter contumaciam legitimè citati, qui potuit in termino comparere & non uenit, sicut superiori capite de sententia hunc casum constituimus, rectè procedere ac confirmari uidetur. Cum eiusmodi uerò contumaci † beneficiũ appellandi iure denegatũ sit. l. & post 5
edictum, § fin. ff. de iud. & l. j. C. quor. app. non recipian. & l. ex consensu, §. fin. & ibi gl. Bart. Imo. & Dd. ff. de appell. & no. Innoc. in c. preterea, uers. sic nec appellari potuit, de dilation. & Archi. in c. statuimus, de electio. super uerb. Infra mensem, lib. 6. & Alexan. in l. properandum, §. sin autem reus, col. 3. in fin. uers. octaua conclusio, C. de iudic. ubi plus dicit, quòd etiam si peremptoriè citatus sit contumax, ad solam sententiam non appellet. Idem tenet Alex. in l. sæpe, col. 24. ff. de re iud. fa. opt. d. l. & post edictum, §. fin. idq; adeò uerum, ut uerus contumax etiam à sententia quæ † nunquam transit in rem iudicatam appel 6
lare non queat, ut Anto. de Butr. & Imo. in c. tenor, de re iud. & in l. j. si procurator, col. 5. ff. si quis ius dic. nõ obtemp. Atq; hinc fundamentum iudicij nostri constitui manifestum est, cum suprà dictũ sit, iudicium l. diffamari hoc casu solum ac propriè dici posse, si diffamatus non comparuit nec egit, atq; ideo illi per sententiam iudicis perpetuum impositum sit silentium, l. nostra & l. sed & si per prætorem, §. sed & si dum, & quæ ibi no. ff. ex quib. cauf. cum sim. Cæterùm si diffamans comparuit, ac ius suum in iudicium deducere ac agere cœpit, iam iudicium l. nostræ ac nomen eius penitus extingui, & alium atq; ordinarium inchoari processum de integro secundum ius commune

deducendum atque determinandum. In hoc igitur iudicio nostro ut diffamanti per sententiam iudex perpetuum imponere possit silentium, causam praeexistentem ipsam diffamantis contumaciam habere constat. Verùm his & similibus non obstantibus, uerior, constantior ac receptior sententia in contrarium est, quòd in hoc nostro iudicio ap-
7 pellatio maximè † locum habeat, & quòd ab impositione perpetui silentij uel à declaratione & pronunciatione de non audiendo ulterius diffamans appellare possit, est hoc casu gl. in d.l. Titia, quod ipsum ibid. ulterius ac magis Bart. in 4. nota. asserit ac comprobat, quem & communiter Dd. sequuntur, & Bal hic notab. & Ang. in d. l. si ea, C. qui accus. non poss. Panorm. in c. cum in tua, col. 2. uers. Et in fine gl. qui matrim. acc. poss. cum sim. & fulcitur haec sententia rationibus firmis ac manifestis: sicut in
8 casu l. intra utile, † ff. de minor. à simili quodammodo interlocutoria appellatur, ex ratione quòd ibi secum executionem trahit, & caussam ferè totam determinat, ut gl. in l. pen. in uerb. discussione, post med. C. quor. app. non recip. unde Bar. in d.l. Titia, num. 5. in hunc modum argu-
9 mentum facit: Ab interlocutoria, per quam † grauamen illatum non potest reparari per appellationem, à diffinitiua potest appellari, l. arbitro, & l. Ab arbitro, ff qui satisda. cogan. & l. 2. ff. de app. recip. ubi idem Bar. plenè. Sed quando alia diffinitiua non fertur, ut hic, tunc non potest reparari per appellationem à diffinitiua grauamen per interlocutoriam illatum: ergo ab ista interlocutoria appellari poterit. Quod & simili argumento confirmatur per regulam, quòd ab interlocutoria post quam non speratur
10 diffinitiua, † appellari possit, l. ait praetor, §. permittitur, ff. de

ff.de minor.& d.l. intra utile, eod. ſi. item argumentum, quòd ab interlocutoria habente uim diffinitiuæ, æquè ac à diffinitiua † appellari poteſt,c.cum eccleſia,ubi gl.ſing. in uerb.iniuſta,de appell. Pan.in c.peruenit,el.2.eo.& dicetur infr.plenè. Sed hæc interlocutoria noſtra habet uim diffinitiuæ,ut ſuprà cap.prox.oſtenſum:ergo,&c.Probatur deniq; idem argumento à fortiori, hoc modo:Si ab aßignatione termini hic appellari poteſt,ut Bart.in d.l.Titia, col. fin. & mox plenius uidebitur: † magis ergo ab ipſa ſententia hic appellari poterit. idq; in tantum uerum eſt, ut tum demum cum ab huiuſmodi declaratione ac ſententia impoſitionis perpetui ſilentij non appellatur,ea in rem iudicatam tranſeat,ut Bart.in d.l.Titia,uerſ. Tertiò nota. per no.in l.quod,ff.de re iud.& in c.cum ceſſante,extr.de app.& idem Bart.in l.j.per illum text.C.de relat.& quòd poſtmodum diffamator uel eius hæres ratione illius iuris nullo modo ulterius agere poßit,arg.l.peremptorias,& l. fin.C.ſen.reſcin.non poſſ.c. cum inter, & c.quod ad conſultationem,de re iud.& ut tradit Alex.conſ. 30. ponderatis,num.6.uol.5.ut ſupr. cap.prox. dictum. Nec quicquam hic prius in contrarium adducta, quo minus in hoc noſtro l.diffamari iudicio appellatio locum habeat,impediunt: & ad ea egregia ſolutio ex ijs quæ hic de contumace Bal.notat,ſumi poteſt. Et primum equidem non obſtat, quòd caſus l.noſtræ in hoc apertus uidetur,quòd per ſententiam præſidis diffamanti perpetuum impoſitum eſt ſilentium,adeò ut hoc nomine diffamatus ulterius inquietudinem ſuſtinere haud debeat,& cauſa penitus ſopita intelligatur. Id ſiquidem in eo qui legitimè citatus in termino omnino non comparuit, rectè ac ſimpliciter procedit: &

11 12

hoc casu constat diffamantem utpote uerum contumacem apparenter & existenter, regulam d.l.ex consensu, §.fin. ff.de app. & d.l. & post, § fi.ff.de iud.cum sim.indistinctè ueritatem obtinere, ac procedere constat: cum contumax in non ueniendo se faciat à iudiciorum copia alienum, ut Bal. hic per l.sancimus, C.de iud. & huiusmodi iurisdictio denegetur, per no.in d.l.sed & si per prætorem, §. sed & si dum decreto, ff.ex quib. cauf. maior, & fa. hic quod de expresso contumace Bald.no. quòd is appellationem introducere non poßit, & si introduxerit, quòd tamen id frustra ac nulliter: cum ex uera & expressa contumacia contra contumacem duplex oriatur exceptio, declinatoria scilicet, & peremptoria: & ita intelligi debere quod no. in c. si ante, de dolo & contum. in clem. Sicut in hoc quoq; concludit Archi. in c. statuimus, de elect. super uerb. Infra mensem, lib. 6. & quòd personaliter inuentus & citatus ut uerus contumax non audiatur appellans, expreßè deducit Spec. in tit. de contum. §. j. uers. Et no. quem allegat Ioan. Andr. in clem. j. de dolo & contum. ubi plenißimè de hac materia, & in clem. causam electionis, §. penul. in ulti. gl. ubi remittit ad no. per compost. in c. j. de electio. Et hoc modo Dd. quando uolunt per impositionem perpetui silentij quem iure suo penitus exclusum, ut nullatenus amplius nec per appellationem audiatur, intelligendi sunt, quòd tunc in uero ac expresso contumace loquantur: quemadmodum & in hoc iudicio citationes tres non alia ratione requiruntur ac fiunt, nisi ad probationem contumaciæ, ut & aliàs quando plures citationes fiunt, per ea quæ no. Innoc. in c. ad petitionem, de accusa. & Rot. decis. 245. licet in causis, in fin. in no. fa. l. cõtumacia, ff. de re iud. & clem.

si ante, de do. & con. Maximè igitur in hoc iudicio legitimè citatus ac à iudice monitus, nec tamen comparens beneficio appellationis, ut uerus ac expressus contumax priuatur: sicut & aliàs regulariter simplex iudicis iussus uim peremptorij habet, & iussum in uera contumacia constituit, adeò quòd non poterit appellare si non comparuerit, ut sing. Ang. per glo. sing. ibi in l. 2. C. quom. & quan. iud. ante fin. Et hæc quidem res in uero contumace, qui legitimè citatus non comparuit, quòd is appellans non audiatur, clara est, neq; hic aliquam dubitationem habet. Quòd uerò inde inferendum sit, hunc casum solum propriè legis nostræ esse, ergo per consequens regulariter hic decidendum, in hoc iudicio appellationi neutiquam esse locum: id simpliciter uerum non est. Etsi enim is proprius casus l. nostræ, non tamen solus est, aut esse potest aut debet: nec eatenus lex nostra quæ in omnes actiones latißimè patet, præsertim cum hic de pleno actoris præiudicio agatur, ubi cautius procedendum est, constringi debet: cum & fictus contumax, ut qui citatus ad domum non comparuit infra decendium, à tempore etiam scientiæ appellare possit, c. uenerabilibus, de sent. excomm. lib. 6. & Ioan. Andr. in clem. causam electionis, §. pen. de elect. & not. Rot. decis. 49. si feratur, in not. quod idem & in citato per edictum, ut manifestè probatur Rot. decis. 364. Cum iura clamitent, in not. idq; adeò, ut etiam secundum Bar. uerus contumax apparenter sed non existenter, casu l. diuus. ff. de restit. in integr. audiatur appellans à iudice ad quem, l. sciendum. ff. de appell. l. præcipimus, & l. à proconsulibus. C. de appell. de quo in add. ad d. decis. Rot. 49. Imò etiam uerè contumax secundum obseruantiam Rotæ audiatur

appellans à sententia infra decem dies, computandos à tempore prolationis sentētiæ, sed non scientiæ, ut d. dec. 364. in fin. Dein quoq; & casus huius iudicij sit, quòd diffamās comparere, nec tamen agere poßit. quo casu licet uerè etiā sit contumax, id tamen solùm, ut dicetur, quo ad sententiā contra eum ferendam, non similiter quo ad priuationē appellationis: sicut & diligentius quoq; scrutanti non ita nudum ex lege nostra iudicium intentatū apparet, ut solum in sententia iudicis, qua actor in non ueniendo contumax penitus iure suo excluditur, id quiescat. Nam & in hoc quoq; causæ cognitio ac aliquis processus conspicitur, idque in tantum ut etiam extra sententiam iudicis hic † ac
13 perpetui silentij impositionem, à qua tamen æquè appellari potest, diffamanti actori appellationes suæ à grauaminibus cùm præiudicium primariæ causæ, tum uerò ipsam termini aßignationem respiciens, de iure reseruatæ sint: sicut id ex processu huius intētati iudicij patet. in quo hæc ex ordine diligenter ac necessariò seruanda colloca-
14 mus: † & primum quidem diffamati supplicationem pro citatione, ac libellum, in quo cum loco facti ex quo obligatio oritur, ipsa diffamatio narretur, & super ea libellus fundetur, per ea quæ notab. Bald. in l. 2. C. ne fil. pro patr. iam eius probationem subiungimus, quæ maximè de substantia huius est iudicij, neque sine ea hic iudex procedere queat, quæ & hodie uel in libello inseri, uel simul doceri debet: cum iudex terminum statuere non poßit, nisi cum causæ cognitione, & sic facta prius informatione de dolo uel malitia diffamantis, uel quacunq; causa iusta ubi imminet periculum, ut Dd. in d. c. lator. extr. qui filij sint leg. & d. ordin. iudicij Cam. Imp. lib. 2. c. 25. cum simil. supr. c. 1.
latè

latè deductis. Exinde in hoc iudicio ipsas iudicis citationes, ac legitimum terminum intra quem diffamans in iudicio comparere, ac de iure suo docere debet, ponimus: postmodum huius termini lapsum qui non comparentem diffamantem nisi sentētia, ut suprà dictum sequuta ac lata protinus non excludit. Itaq; subsequenter hic annectimus alteram diffamati officij iudicis implorationem ac contumaciæ diffamantis accusationem. Vltimo demq; loco ipsam iudicis sententiam, qua perpetuum diffamanti super diffamatione sua ac ipsa causa, ut dictum, silentium imponitur, statuimus: qui singuli hic actus iudiciales, etiam extra iudicis sententiam, nisi legitimè præstentur, semper diffamans beneficio appellandi uti poterit. Ita si diffamatus † primi- 15
tùs diffamationem non deduceret neq; probaret, atq; sine causæ cognitione iudex terminum istum statueret: tunc ab aßignatione talis termini appellari posset, & per appellationem rescinderetur, ut Bar. in d. l. Titia. circa fi. quē simpliciter sequuntur Ang. Aret. d. rub. Instit. de except. in 9. quæsi. uers. Ex quibus not. & Nic. Boer. decis. 255. reprehendens in hoc Panorm. qui Bart. aliter intelligit, in c. cum in tua. qui matrim. accus. poss. & sequitur Geor. Natta. in d. clem. sæpe, de uerbor. signific. & Cagno. hic, num. 6. Sic quoq; si ad locum non satis tutum citatio fieret, argu. c. ex parte, el. 1. ubi Dd. de appell. & ut supr. dictum. Sic etiam quo ad ipsam requisitam citationem, termini item constitutionem, si plus æquo diffamans grauaretur, † semper il- 16
li beneficium integrum ac reseruatum intelligitur. Licet enim non à termino legis, bene tamen à termino iudicis appellandum est, ut Bal. in add. ad Spec. in tit. de appell. post. §. final. uersic. si iudex pronunciat: sicut id in hoc iudicio pluri-

plurimum contingit. Neq; impedit hic quòd certus terminus à iure non est expressus,ideoq; relinquatur arbitrio iudicis,ut s. c. 6. de termini aßigna. deductum est: & q, ab
17 *arbitro † simpliciter non appelletur, sed tantum locum habeat exceptio doli, l. non distinguemus, §. cum quidam. ff. de arbitr. cum simil. & quòd ab arbitratore quoq; non appelletur, sed fiat reductio ad arbitrium boni uiri, ut* Bar. et Dd. *in l. si societate, §. arbitrorum, ff. pro socio, & in l. si quis ab arbitratu. ff. de uerb. oblig. &* Dd. *in c. quinta uallis, extr. de iureiur. Nam ubi certus terminus à iure nõ ex-*
18 *primitur, † ut hic, relinquitur quidem arbitrio iudicis moderatio, sed ut iudici non ut arbitro: qui si non consideratis circumstantijs & contra legitimum iuris modum partem in constitutione termini grauat, ab eo tanquam à iudice rectè appellari poterit, & iudex ad quem postea cognoscet, ut est text. & ibi* Panor. *in c. 1. de dila. & c. super his, de accus. & gl. in l. si qua, in uerb. de pœna, ubi &* Bar. *ff. de uerb. sign. ut si parti terminum nimis breuẽ constituat, poterit protinus appellari, ut s. c. 6. de term. constit. dictũ, & j. latius dicetur. sic & si aliàs in cõstituendo iudex grauaret, itidem appellari poterit, cum hic protinus de discrimine ac præiudicio totius causæ agatur.*

Verùm hic incidenter quis non immeritò quærere posset, quid si is iudex qui præter omnem iuris & æquitatis rationem, partem in summum eius præiudicium ac manifestam causæ perniciem in aßignando termino grauat, sit
19 *priuilegiatus, ut † ab eo ad superiorẽ appellari non queat, ac omnimodo eius sententiæ seu constitutioni standum sit? Sicut memini in quadam ciuitate, quæ nescio quibus priuilegijs mirificè tumet, quamq; honoris caussa iam nõ nomino, à*

no, à sene quodam tum consule, cuius quoq; nomē nunc ho
nestè reticeo, cum & aliàs uerum sit hoc tritum, Mali cor
ui malū esse ouum, cuidā ipsius iurisdictioni minimè subie
cto, ac præter omne meritum à quodam coram ipso uoca-
to, non attento quòd is opponeret ac certò fidem faceret,
honestos uiros ipsius testes, quos & ad obtinendā causam
illam solos habebat necessariò producendos, iam in longin
quas partes profectos, nec itidem cōsiderato, quòd is se ad
satisdandum & iudicio sisti, etc. omnibus modis paratißi-
mum offerret, biduum tantum & ad comparendum in iu-
dicio, & ad decudendū omnes probationes suas, & ad au-
diendam sententiam, et ad expectandam quoq; ac sustinen
dam protinus executionem, simul et semel ac peremptoriè
fuisse constitutum, eundemq; graui ac seuera comminatio-
ne & metu carceris incusso ad præstolandum termino ini
quißimè præscripto coactum. sicut sæpe ea ratione proce-
di solet, ubi pro ratione uoluntas. Quid igitur hoc & simi
li casu, & subdito grauato agendum? an omnino illa iniu-
ria deuoranda, & illi tanquam omni beneficio iuris peni-
tus destituto succumbendum ac pereundum erit? Sicut &
aliàs multorum experientia compertum est, uarijs difficul
tatibus ac summis periculis ac discriminib. implicari subdi
tos, si illis uel aliqua ratione cum superioribus suis conten
dendum sit. Miror profectò hanc rem ab ijs qui ex professo
sò appellationum seu priuilegiorum tractationē suscipiūt,
non diligentius excuti: cum manifestum sit, in quibusdam
rebuspub. quandoq; gubernatores aliquos, salua interim
omni modo bonorum existimatione, de quo omnino pro-
testor, ipsorum priuilegijs ac singularibus beneficijs ab o-
ptimis Cæsarib. ipsis nequaq̄ in hoc concessis, in perniciem
ac

ac tyrannidem subditorum, ac eorum qui coram illis agerẽ necesse habent, malitiosè conuertere: dum contra uocem diuinam Deut. c. 1. audiunt partes cum προσωποληψίᾳ, hoc est, corruptè causas cognoscunt, ut iam fauor, iam inuidia uel alij adfectus cognitionem eorum ac iudicia perficiant: ubi omnino uerũ esse apparet, quod Aristoteles lib. 3. Politicorum scribit, Imperio adiungi belluam, dum id humano arbitrio præter certam legem scriptam tribuitur. Et licet hæc ita geri interdum à quibusdam manifestum sit, tamen summam illi iniquitatem ac iudiciorũ suorum peruersitatẽ rõe priuilegiorum non solùm defendere, sed eatenus quoq; extollere atq; efferre audent, ut miseri subditi, uiduæ ac pupilli miserè per iniusta illorum iudicia oppreßi, ne quidem contrà mutire audeant: & illum iam crimen læsæ maiestatis perpetrasse clamitent, qui uel summa neceßitate, uel manifestißima ac iustißima iuris ratione ductus uel minimum uerbum illorum iudicijs ac manifestißimæ iniquitati obijcere tentat: idq; non aliter ac Iudæi Saluatorem nostrum CHRISTUM, quòd contra locum istum sanctũ loquutus esset, exclamantes, ac sacrilegiũ id reputantes, ac atrociter minitantes isti proterui: cum tamen ipsi econtrà iudicium Cam. Impe. summum illud in Imperio iusticiæ asylum quod esse debet, interdum ob unicam malè formatam supplicationem, ratione stili ac iustißimis de causis non admissam, quasi denegatæ iusticiæ, si non palàm eo q; causse suæ diffidunt, clàm tamen insimulare non uereantur. eousq; & in tantam eorum egregia illa libertas prolabitur petulantiam ac proteruitatem, ut etiam supremo illo Imperiali tribunali, pedanea sua iudicia, quasi illa magis conspicua ac priuilegiata essent, iniquißimos ac stultißimos illos tacitè ante-

anteponere minimè pudeat. ita (ut Ennius inquit) uadūt so lida ui. & hi sunt contra quos sanctus uates exclamat Psal. 81. Vsquequò quod iniquum est iudicabitis, & personam impiorum suscipietis? Ius reddite tenui & pupillo, adflicto & pauperi iustè iudicate. Hæc illis Iurisconsultos, utpote iusticiæ sacerdotes, indicare necesse est, qui & hanc quoq; ob caussam, utut illi nescio quo supercilio interim eos sper nant, longè uetustioribus, dignioribus ac maioribus priui-legijs meritò ac optimo iure decorati sunt. Quid igitur partibus, ab eiusmodi priuilegiatis, scilicet gubernatori-bus seu iudicibus, præter omnem iuris rationem grauatis aut condemnatis faciendum? an propterea omni iuris re-medio exclusi ac destituti censendi ac relinquēdi sunt? Re-spondeo simpliciter, quòd minimè: & quòd ita iniquè gra uatis contra iudices ac etiam contra magistratum suum iu ris beneficia maximè reseruata ac præstò sint, & quòd ijs quoq; liberrimè uti poßint ac debeant, neutiquam obstā.e ipsorum iuramento. debitam enim obedientiam, & quan-tum in se salutem Reipub. neutiquam uerò omnis iniuriæ & manifestæ iniquitatis, in ruinā totius ciuitatis, toleran-tiam, ciues magistratib. iurare iure præsumuntur: sicut nec ulterius tenentur aut iure teneri possunt: cum omne iura-mentum ad hoc ut seruandum sit & obliget, debeat habe-re comites iusticiam & ueritatem: quorum si alterū desit, non est seruandum, Auth. Quod eis, & ibi gl. C. de nup. & Ang. in l. fi. ff. qui satisd. cog. & Bart. Soc. cons. 115. uol. 1. etc. Itaq; licet hæc priuilegiorum sit natura, q; uarient à iu re cōi, ut Alex. cons. 187. nu. 15. uolu. 5. tamen necesse est ut limites diuini atq; humani iuris non egrediantur, ne sci-licet in totū à iure naturali & gentiū recedatur, iuxta gl.

&

& Dd.in l.ult.C.si cõtra ius uel.ut.pub.Itaq; & si appellationem principem tollere posse quidam existimant,eo q iure ciuili introducta sit: contrà tamen certum est, defensionem cõtra manifestam iudicis iniuriam ac iniquitatem omnino ereptam non esse:cum defensio iuris sit naturalis, & ea quæ iuris naturalis sunt in totum per principem tolli aut immutari nõ poßint,d.l.ult.cum ibi no.& quod no. Panor.in c.dilecti filij,de excep.& quod no.in c.pastoralis,de re iud.quæ res clara est.Primùm igitur si contra quẽ à magistratu suo utcunq; priuilegiato seu iudice iniquius grauamen decretum,seu sententia manifestam iniquitatem continens,fuerit lata : iam egregiè iure cautum,ut licet ab ea prohibitus sit appellare, tamen ei stare cogi non poßit, & ipsi etiam citra appellationis neceßitatem sit succursum, ne inde aliquod ei grauius præiudiciũ inferri queat, eáq; sententia in rem iudicatam minimè transeat, ca. inter cæteras,& ibi gl.extr.de sent.& re iud.& arg.l.si expressum.ff.de app.& l.1.§.item si contra,& tot.t.ff.quæ sent. sine app.rescind.& C.quan. pro.non est ne.& q ita grauatus poßit se nullitatis exceptione defendere pꝑetuò,hoc est,40.annis,c.uigilanti,extr.de præscrip. Et potest eiusmodi iniquitas ex testimonijs diuini et humani iuris ostendi,c.1.& ibi gl.extr.de sent.& re iud. et d.l.si expressum. Sic aũt et constat, q etiam in rescripto uel priuilegio principis iudici dato ista clausula,appellatione remota nihil in præiudicium tertij operari queat,ut est text.in c.super eo, & ibi Panor.de off.deleg.& Bar.in l.1.§.fin.ff.à quib.appel.non lic.& Phil.in c.pastoralis,col fin. de appel.& fa. optimè d.c.inter cæteras.Imò q ea clausula tantũ de friuola appellatione intelligẽda sit,uult Bar.in d.l.1.§.fi. et Iaf.

in l. 3. §. si is pro quo, col. 1. ff. q. quisq; iuris. Sic & q. appellatio in casibus prohibita, operetur tamen quo ad iudicem superiorem ad quem, ut si is grauamen uideat, illud emendare poßit ac corrigere, præclarè tradit Panor. *in d. c. pastoralis, col. 4. uers. in tertia quæstione, per gl. sing. in clem. 1. in uerb. oneramus, de iure patron. Sed obijciet hic aliquis, hæc quidem, ut omnia, salutari ac sancta ratione iure sancita esse ac constituta, & hac iuris munificentia eum quidem, qui tutò eiusmodi gubernatorum uiolentiam effugere, euitare, atq; etiam ex merito suo spernere queat, uti posse: uerùm præsenti in casu salutari eo iure uti, miseros prohiberi subditos, cum iudices in dictis locis & iudices & protinus ex ui priuilegiorum suorum, sententiarũ suarum utcunq; iniquè latarũ, strenui sint executores: & subditi ibidem uxores, liberos & bona sua sita habeant, neq; illorum tyrannidem facilè effugere queant, séue contra illos competentibus iuris remedijs tueri. Scimus equidẽ hoc, & hac ratione multos bonos ciues, pupillos & uiduas, dũ illis ius non redditur, miserè opprimi ac perire: ueruntamen etiamnum illis æquißima iura opitulantur, & contra eiusmodi notoriam iudicum iniquitatem defensionem legitimam præseruant: sicut in hoc unicè solicita sunt, ut undequaq; iniquè oppreßis succurratur, & cuiq; quod suũ est tribuatur. Secundo itaq; modo poterit is cui per iudicem ratione termini, alióue modo grauamen iniquum ac intolerabile infertur, uel contra quem sententia nulla æqui boníq; rõe fertur, & is magistratus tyrannidẽ metuat, nec illi integrũ sit eiusmodi nullitatẽ seu iniquitatem spernere, aut inde prouocare, ut iam dictum est: per querelã superiorẽ adire, ac super uiolentia ac iniquitate iudicis sui cõqueri,*

ac proinde nobile eius officium, iustitiam ac omnia competentia iuris remedia sibi impertiri, inuocare ac implorare, arg. eorum quæ not glo. & Panor. in c. querelam, de procur. & Felin. in c. querelam, col. pen. de iureiur. Est enim querela quando oppressus reclamat, ut sibi per uiam iuris succurratur, ut dicit Dec. cons. 125. In causa spoliationis, circa fin. per iam allegat. & per not. Bar. in l. 3. C. quom. & quan. iud. & fa. text. in l. 2. §. dominorum. ff. de his qui sunt sui uel alien. iuris, in c. ex frequentibus, de inst. & in ca. cum contingat, de for. compet. & fa. optimè quod not. Alex. in c. cum sit Romana, col. 1. in fi. & 2. de app. & quod no. Alex. in l. si ab arbitro, in fi ff. qui sa isdar. cogan. Nec hic obstat quod no. Abb. in c ad reprimendam, de off. ord. & in ca. consanguinei, de re iud. & quod not. Paul. de Castr. & Alex. in 9. col. circa fin & seq & Ias. col pen in l. fin. C. de edi. diui Adr. toll. quòd coram eodem iudice querela proponenda sit. loquuntur enim ibi in alio casu, & in hoc nostro locum habere non potest, ut per se patet et per supr. alleg. & ea quæ euidenter no. Panor. in d. c. pastoralis, col. 4. in uers. in tertia quæstione, de app. arg. gl. sing. in clem. 1. in gl. in uerb. oneramus, de iure patron. & quæ no. Bal. in l. fin. §. illud, per illum tex. C. de temp. appell. & quæ idem Bal. not. in l. obseruare, §. proficisci, in 8. quæst. ff. de offic. proconsf. & in cap. 1. §. iudices uerò, de pa. iura. fir. in usib. feud. & Rom. in l. dies cautior. ff de dam. infec. cum simil. Meritò igitur hic arbitrari potest subditos, uel etiam alios qui coram dictis iudicibus inferioribus in Imperio necessariò habent agere, si præter ius & æquum in causæ suæ perniciem grauentur, & iniquitas manifesta sit, uel facilè demõstrari queat, non obstantibus aliquibus

priui-

priuilegijs, iniquitatem eiusmodi notoriam ad superiorẽ, ut in casu præsenti proposito, ad iudicium Cameræ Imper. deferre, ac insuper ibidem officiũ iudicis pro administranda iusticia, ac alijs legitimis iuris remedijs implorare posse. In hoc siquidem supremum illud in Imperio iudicium sancta ac optima ratione constitutum esse constat, ut indifferenter omnibus Imperij ciuibus ac subditis, contra quorumuis in Imperio iudicum, ut & aliorum grassantium tyrannidem ac iniquitatem, solidum sit perfugium, ac uera iusticiæ officina, ad quam tanquam ad sacram anchoram, in summis iniusticiæ ac iniquitatis procellis fugere liceat. Et quo quæso prætextu magistratus utcunque priuilegiatus, subditum præter iuris & æquitatis rationem in iudicio grauatum seu in causa condemnatum, prohibere posset, aut punire, quo minus liberè dicere ipsi liceret, submittere se protectioni & tuitioni Imperatoris, aut ipsius Cameræ iudicij? Iam uerò constat, eiusmodi uerba uim appellationis inferre, secundum Bal. in l. 1. C. si quacunq; prædi. pote. & est text in c. ad audientiam, & ibi Cardin. Alex. de appell. Maximè igitur hæc extrema defensio iniquè à iudicibus inferioribus in Imperio oppreßis ac grauatis integre conseruata intelligitur: cum & ipsum priuilegium Imperatorium, ut rem iudicatam absq; ulla appellatione rescindant, aut appellationem non admittant, l. 1. §. si quis ultrò. ff. de quæstio. & l. fin. C. de sent. & interloc. iud. eatenus accipiatur, quòd ij quidem ad rituum iudicialium obseruationem non teneantur: non autem poßint prohibere, quo minus corã illis partes suas causas defendant, cũ defensio iuris naturalis sit, & ipsi Impatores rectè sacrosanctæ iusticiæ executores legitimi dicãtur: sicut et perspicuũ est,

quemq; Imperatorem ut optimum, ita quàm maximè omnium iustas querelas recipere & audire, et protinus quoq; grauatos, omnibus modis contra iniquitatem inferiorum iudicum subleuare atq; restituere: quemadmodum & D. Hadrianus sententiam iudicis iniquam reuocari iußit, l. diuus. ff. de re iud. & l. 1. & ult. C. de fals. instrum. Vt igitur per iniusta iudicum imperia suppreßis succurratur, præcipuè ad sanctum Imperatorium spectat munus: ita & similiter ad Imperialis Cameræ iudicium, cùm id cum ipso Imperatore iurisdictionem habeat in solidum, ac omnimodã, ut Bar. & Alex. & alij quos idem ibi allegat, in l. moræ maioris. ff. de iurisd. omn. iudi. & ut suprà dictum est. Et qua quæso fronte, qua ratione, quo iure, quibúsue priuilegijs magistratus seu iudex iniquior, si quando præter omnem iuris ac iusticiæ normam causas subditorum ex affectibus magis metitur, eiusmodi suam in decernendo, statuendo ac pronunciando iniquitatẽ defendere ac tutari poterit? quo minus superior illius iniusticiam, uiolentiam ac tyrannidẽ contra miseros subditos reprimere ac coercere poßit ac debeat? & secundum Esaiam prophetam cap. 1. quærere iudicium, subuenire oppresso, iudicare pupillo, defendere uiduam? Quid quæso illud aliud esset, quàm priuilegiorum nomine opt. Imperatores sanctißimarum legum authores ac custodes unicos, omnis iniuriæ ac iniquitatis architectos cõstituere? & quod inde unde unicè iura nascuntur, iniurias nasci oporteat? quo quid crudelius excogitari potest? quid item stultius ac magis absurdũ, quàm summum illud Cameræ Imperialis iudiciũ syndicatui esse debere expositum: interim contra manifestißimam pedaneorum ac inferiorum iudicũ iniquitatem, nullũ restare præ-

sidium

sidium posse ac perfugium, opinari aut asserere? Et quomodo maior iniuria aut contumelia diuis ac opt. Cæsarib. inferri potest, quàm ab ijs in commune bonum ciuitatis, ac singulorum ciuium salutem, sancta ac optima ratione concessa, nunc à superioribus non solùm in eorundẽ summam perniciem ac extremum exitium peruerti, uerumetiã eam iniquitatem, ex primis illis causis, impia planè ac crudeli ratione defendi? quasi uerò sanctissimos Imperatores, dum eiusmodi priuilegia magistratibus ea, sub prætextu publicæ ac singulorum ciuium salutis, astutè petentibus concedunt, per hoc ex certa scientia innocentiam ciuium malignis ipsorum cupiditatibus prodere, præsumendum aut credere fas sit? aduersus quas defendi bonos ciues legũ præsidio unicè uolunt, ac in tantum constituerunt, ut earum quoq; legum authoritati & totius Imperij sui authoritatem piè submittere non dubitarint, l. digna uox, C. de legi. qua peruersa interpretatione quid magis nefandum? cum aperti iuris sit, nequaquam præsumi aliquid Principi placere, nisi iustum & uerum sit: & ideo clausulam, Si preces ueritate nitantur, semper intelligi debere in omnibus rescriptis principum, iuxta l. 2. & l. fin. Cod. si contra ius uel util. pub. & fa. opt. cap. quamuis, de rescript. lib. 6. & quod not. Panorm. in c. suggestum, extr. de decim. Itaque cum manifestum sit dicta priuilegia hoc modo, titulo ac prætextu, ut dignitas Reipub. ac subditorum salus eo magis conseruari ac augeri queat, & ne ciues expensis ac diuturnitate litium sese inuicem exhauriant, &c. à superioribus impetrata esse aut etiamnum impetrari: contrà autem similiter in clara luce positum sit, à quibusdam quandoque gubernatoribus hac ratione iudicia pro uo-

luntate sua deinceps dirigi, eodemq; modo dominationem inter ciues occupatam, in tyrannidem planè ac nullã subditorum salutem, sed eorundem extremam perniciem, dum iudicia uenalia quasi habent, ac personam potentum ac impiorum suscipiunt, ius tenui & pupillo non reddunt, adflicto & pauperi iustè non iudicant, turpiter conuertere. Sequitur igitur nunc necessariò, eiusmodi impostores nequiter optimo Cæsari eiusmodi priuilegia concedenti imposuisse, eaq; propter illos dignißimos qui non solùm dignitate sua ac priuilegijs exuantur ac priuentur, uerumetiam à superiore grauißimè puniantur. Certè ex historijs notũ est, ueteres nõ hac ratione priuilegia acquisiuisse, retinuisse, conseruasse, ac ad posteros suos transmisisse, qui sine προσωποληψίας *iudicia sua constituerunt, indeq; Respub. suas egregiè auxerũt: cuius rei insignia exempla quasdam Germaniæ Respub. quondam exhibuisse certum est. Et qua opinione opt. Imperatorem id quod ob gratiam alicuius singulariter conceßit, si id in eiusdem dispendiũ retorqueri uideat ac animaduertat, idem iterum non reuocare posse ac debere, censebitur? Cum igitur ex iure deductum sit, partem præter ius & æquum à iudice grauatam, uel omnino non, eiusmodi iniquam iudicis constitutionem seu sententiam curare posse, illiq; iniquitatis exceptionem perpetuò esse reseruatam, uel etiam notoriæ iniquitatis ratione ad superiorem prouocare, utcunq; iudex iniquior priuilegiatus sit, aut saltem per querelam eam rem ad superiorẽ deferre, ac ut ipsi per uiam iuris succurratur, petere posse: sequitur nunc & ex iam deductis, partẽ ita iniustè grauatam seu in causa condemnatam, & tertiò ac acriori modo, contra priuilegiatos eiusmodi iudices, sinistrè priuilegijs ac*

gijs ac singularibus suis beneficijs utentes, agere ac experiri posse: idq; non solùm ut sibi in præsentia subueniatur, sed & omnib. simul ciuibus, in iudicio iniquius desertis ac oppreßis in futurum succurratur, ac meliori ac salubriori iterum rōe prospiciatur. quam & iustißimam petitionem, iustißimus Imperator, aut ipsius Cameræ iudex, recipere ac exaudire ex officio Imperatoriæ Maiest. nō dedignatur. Et poterit ea actio seu supplex petitio, plenè antea demonstrata iudicum in iudicando iniusticia ac iniquitate, eò dirigi, ut eiusmodi iudices aut corrigantur, ac legitima iterum ac incorrupta constituantur iudicia, in quibus iudices priuilegiorum beneficijs ad communem ciuium singulorū salutem utantur, & sine affectibus & personarum respectu æquè iudicent, ut nemo lædatur, & cuiq; quod suum est tribuatur, eaq; rōe denuò pristina ciuitatis dignitas ac honestas conseruetur: aut uerò ut ipsa priuilegia contra iuris cōis præscriptum aliquo modo iudicibus concessa, in totū reuocentur, & iterum ciues libertate iuris cōis uti permittantur: cum melius ac potius sit, ea quæ cōiter ac generaliter ad omnium utilitatem sanciuntur, ualere, quàm ea quæ singulariter interdum conceduntur, ac ad corruptionem communium legum ac subditorum perniciem à malis ingenijs detorqueri possunt, arg. §. quia uero simile, in fin. Authent. de non alienan. uel permut. & manifestè constet, priuilegia ab initio bona si progressu temporis cœperint alijs, propter sinistram eorum detorsionem ac enormē abusum, intolerabiliter esse onerosa, peti posse ut ea reuocentur ab ijs à quorum iurisdictione ea profecta sunt, arg. ca. suggestum, de decim. & c. quanto, de censib. sicut & maximè constat priuilegia reuocari posse & debere, si quoquo

modo eorum perspiciatur abusus, arg. l. hæres. ff. de iudi. l. eos, C. de aquæ duc. lib. 11. §. antepen. Authent. ut iud. sine quo suffra. Spec. in tit. de instrum. edi. §. nunc autem, uers. pen. 11. q. 3. ca. priuilegium, c. abusionibus, de pœn. & remiß. Alber. de Ros. in d. l. digna uox, Cod. de leg. Abb. in c. gratum, de postul. prælat. Idem Panor. & alij in ca. nouit, de iud. & Zabar. in d. c. abusionib. gl. fi. in c. decet, de reg. iur. in 6. no. in c. ueniens, de præscr. & not. in c. 1. de treuga. & pac. Inno. in c. in nostra, de iniurijs, Bal. in l. nuptiæ. ff. de senatorib. l. si mora, & ibi Ias. ff. solut. matrim. & fa. quod not. Dec. cons. 287. in casu, num. 4. in prin. & dicit Imperator clarè, q; delinquentes aliquibus priuilegijs uti non sint permittendi, §. q; si delinquentes, Auth. de manda. prin. Optimo igitur iure iudices iniquè priuilegijs abutentes deturbandi: cum hoc detestandum sit flagitium. Dubiū itaq; nullum est, quin ad reuocationem priuilegiorum ex caussa poßit agi: idq; in tantū in præsenti casu nostro procedere ac uerum esse apparet, ut si de causa ac iniquitate constat, propter quam petitur ac debet priuilegium reuocari, id etiam ab inferiore iudice decerni ac declarari posit, arg. l. ex facto, de uulg. & pup. Si uerò de eiusmodi caussa ac iniquitate necdum certò constat, q; tunc superior adeundus sit, ut apertè not. Panor. post Cardi. in d. c. suggestum, de decur. & fa. opt. d. c. in nostra, & ibi Innoc. quod not. & Anton. de Butr. de iniur. Iam uerò is agendi modus tradendus erat, nisi intra propositi nostri limites consistendum esset. Et sanè hæc paucula de priuilegiorum abusu in iudicando ac decernendo, præter opinionem ac institutum ἐν παρόδῳ, obiter ac casu adumbrata hic sunt: ut saltem eos q appellationū ac priuilegiorū traditionē exprofessò

susci-

suscipiunt, eius rei commonefacerem, cum in ea plurimum situm esse piæ mentes facilè intelligant: & ea res & copiosam & accuratißimam disquisitionē necessariò requirat. Vellem equidem præsentis esse instituti, de ea hic diligentius dispicere, ut uel unius ciuitatis insolentis exemplo, ea quæ hic obiter, non frustra tamen tacta esse, clarum reddi posset: sed fiet forsan, ut tandē idē luculētius præstetur, etc.

Et ad rem nostrā ut redeamus, diximus suprà, quis huius nostri ex l. diffamari iudicij sit processus, & ut inde appellationes multifariam oriantur: & quidem ab aßignatione termini ut appellari queat & debeat, dici cœptum est, & quòd à nimis breui termini constitutione rectè appelletur, dictum. Sic itaq; similiter si iudex statim † in pri- 20 ma citatione hic terminum peremptorium aßignaret, maximè appellari posset. quod & ex natura huius iudicij, ubi præter primam citationem iudicis ulterior requiritur monitio, uerum est: & probatur per ea quæ no. Spec. in 2. par. tit. de appellatione, §. 2. uers. sed quid dices. ubi & Ioan. And. in addi. & fa. d. c. j. de dila. Vnde itidem sequitur, si iudex in citatione ac aßignatione termini protinus quoq; comminationem adderet, Et ex nunc si non egeris in termino, pronuncio te non esse audiendum, similiter appellari posse. Etsi enim Dd. huiusmodi sententiam lapso termino sufficere ac ualere arbitrantur, ut Salic. in d. l. si ea, C. qui acc. non poss. & Ang. in d. l. quamdiu, la. ult. in j. col. ff. de acq. hær. post Innoc. in d. c. lator. qui filij sint legi. & tradit Felin. in c. pen. col. 4. uers. alius est casus, de iud. & in c. accepimus, col. 2. de fid. instru. tamen id in hoc nostro iudicio uerum non est, ut per se patet, & fa. quod no. Bal. in Auth. ad hæc, in pen. quæs. C. de usur. & in l. 2. C.

qui admitti.de quo supr.cap.8.latè dictum. Sic quòd à cõminatione per iudicem illata appellari poßit, Bart. in l. de pupillo, §. si quis ipsi pretori, ff. de no. op. nunc. Imo. Inn. & Phil. Perus. in d. c. cum cessante, de app. & no. Guid. Pap. quæstio. 436. Cum materia appellationum, nu. 14. Sic, ut dictum, si iudex terminum nimis breuem diffamanti constitueret, intra quem de iure suo non plenè deliberare, nec commodè comparere posset, appellare is poterit, arg. glo. in c. legitima, in uerb. competẽs terminus, de app. in 6. per tex. in d. c. j. de dila. & notab. Bald. in l. sed & si per pretorem, §. ait pretor, uers. Item no. in eo uer. ff. Ex quibus caus. maior, per tex. in d. l. Titia. & potest hoc casu grauatus statim appellare, licet non excipiatur de breuitate termini coram iudice, prout no. in d. c. j. Sicut & econtrà si iudex diffamanti ad comparendum ac agendum terminum nimis longum, & qui tempus instantiæ excederet, aßignaret, quia interim diffamatus suis probationibus destitui posset, & grauamen illud irreparabile est, nisi per appellationem: certè ab eiusmodi termini aßignatione diffamatus appellare, ac ad alium iudicem prouocare poterit, arg. eorum quæ no. Bar. in l. si cum dies, §. si intra, ff. de arbi. & Bal. in l. 2. C. de episc. audien. uers. 12. quæritur. & quæ no. in l. properandũ, in prin. C. de iudic. & in c. de causis, ex̃. de off. deleg. & no. Guid. Pap. d. quæs. 436. Cũ materia, nu. 85. Sic quoties in aßignatione termini iudex grauamẽ irreparabile apponit, uel cõminationẽ grauiorẽ, seu conditionẽ quæ grauamẽ irreparabile cõtineret, ac principali caussæ preiudiciũ adferre posset, quæue beneficiũ iuris cõmunis tolleret: ut si addat, Et nisi intra hũc terminũ cõpareas, ac de iure tuo plenè edoceas, te ulterius au-

diendum

diendũ non fore pronũcio: q̃a is beneficiũ d.l.properandũ de termino ad finiendã causãã à tẽpore litis contestationis datũ tollere nec põt nec debet, ,pinus ita citatus diffamãs appellare potest.cũ & à futuro grauamine appellari posſit,l.& in multis, C.de appell. & §. si quis prouocauerit, Auth.de collatio.coll. 9. & plenius Guid. Pap. in tracta. suo,de appell. quæſ. 26. Si tamen iudex eiusmodi grauamẽ,quod fuerat cõminatus,reuocarit,tũc ab eiusmodi grauamine qđ reuocauit appellari non potest, nisi alio modo esset suspectus,d.c.cum cessante,de app.& quæ ibi no. Similiter uerò si post lapsum termini,contumacia tamẽ necdum accusata,nec sententia lata, iudex diffamanti audientiam denegaret, pari ratione appellari poterit per ea quæ supr.cap. 8.dicta sunt:& quòd à denegata audientia iudicis appellari potest,ut Phil.Peruſ.in c.ex ratione, & in d. c.cum cessante,de app.& Curt.in l.j.colum. 14.ff. de iurisdic.om.iud. sicut & à negligentia iudicis appellari potest:quod tamen legitimè fieri ut queat, requiritur ut ter à parte fuerit requisitus,ut Bal.in d.l. sed & si per prætorẽ, §.ait prætor,& Io.And.in c.dilecto, & Abb.in c.ex parte,in pen.nota.de appel. Quo in loco diligenter præterea notandum,quòd quando aliquis appellauit ab interlocutoria seu grauamine, & iudex non admisit appellationem, quòd etiam ab ista non admiſsione appellare debet: aliàs appellatio censetur deserta,& non potest grauamen reparari per appellationem à finali sententia subsequuta, per ea quæ no.Cardin.in clem.j.col.4.uerſ.Et ex hac gloſſ.de dol.& contum.& Innoc.in cap.pastoralis,colum.j. super gloſ.in uerb.suspendatur, de off. delegat. Et Mathesil. in suis notab. in 2. no. quod plurimum notandum, & quòd quis

quis per hoc sæpius appellantē illaqueari poßit, ficere monet Maran.in sua prac.in 6.par.de app.nu. 410. Deniq; quoties requisita in processu huius iudicij nō fuerint seruata, licet sententia secuta: tam ab ipso processu nullo q̄ à sententia nulla, ut dicetur, appellari poterit. Et eiusmodi appellatio legitima à grauamine non solùm suspendit, sed etiam abdicat iurisdictionem à iudice à quo, ut Ioan. Andr. in cap. ex parte A. de testi. ut etiam ulterius in causa principali cognoscere non poßit, cùm quòd & in alijs grauare præsumitur, arg. c. j. de dila. & eorum quæ no. in c. ex literis, extr. de constitut. tum uerò quòd & regulariter iudex appellationi ab interlocutoria interpositæ deferens iurisdictionē à se uideatur abdicasse, c. cum appellationibus friuolis, ubi Dd. de app. lib. 6. Clarum igitur est, in hoc iudicio etiam antę latam sententiam appellationi locum esse, idq; propter defectus ac grauamina in ipso processu conspicua: sicut & in alijs iudicijs ante diffinitiuam ab interlocutorijs grauamen irreparabile per appellationem à diffinitiua continentibus appellatur. Sic igitur magis ab ipsa sententia in hoc iudicio lata appellari potest, idq; si citatus non fuit uerus contumax apparenter & existenter, prout latè supr. deductum, & latę in add. ad d. Rot. decis. 49. si feratur, in no. item si citatus comparuit quidem sed
21 non egit. licet † enim uerus contumax in non ueniēdo non appellat: tamen secus in uero contumace in non agendo, ut rectè hic Bald. quia contumax in non agendo licet uideatur diffidere de iure suo, non tamen uidetur renunciare: quæ præsumptio iudicis est, non tamen statutæ legis: & tamen clarè probatur inde, quòd uerus contumax is dicitur, qui legitimè citatus non comparuit. propter contemptum

ptum igitur iudicis beneficium appellandi ius illi denegat, l.ſancimus,C.de iud.& d.l.& poſt.§.ſciendum. ubi Bart. ff. eod. cum ſolus contemptus faciat ut appellans non audiatur,ut Ioan.Andr.in clem.ſi ante,de dol.& cōtum.Iam uerò qui comparet,licet non agat, non utiq; authoritatem iudicis contēnere uidetur,nec item liti ac iuri ſuo renunciare,per no.in d.l. ſed & ſi per prætorem, §.ſed & ſi dum. ff.ex quib.cauſ.maior. Hoc igitur caſu illi appellandi ius integrum intelligitur,ut Dd.in d.l.Titia,& in d.l.properandum,§.ſi autem reus,C.de iud.& gl.ordin. in d. clem. ſi ante. Eſt igitur & is quoq; uerus legis noſtræ caſus in diffamante, qui quidem comparuit,non autem egit: cum ei ſimiliter ac uero contumaci per iudicis ſententiam perpetuum imponatur ſilentium. quod licet ita ſe habet, non tamen quo ad appellationem idem hic ius ſtatuendum eſt, non obſtante quod ſupr. de uero contumace dictum eſt. Etſi enim paria ſunt, nihil facere, uel partem tantum indiuidui facere,l.furioſum.ubi gl.per hunc tex.ibi pro nihilo eſſe,C.qui teſtam.fa.poſſ.& l.dicere, §. ſed & ſi de pluribus,& l.quid tamen,circa princ.ff.de recep.arbi.hic uerò iudex terminum ſtatuerit ad comparendum & agendum: igitur uideri idem ius in eo qui non cōparuit, & eum qui quidem comparuit non autem egit, utrobiq; ſeruandum id ſiquidem quo ad ſententiam uerum eſt, non uerò quo ad appellationem, ut dictum eſt:tamen inde pro diffamante cautela egregia ſumi poteſt, ut ſi illi contra diffamatum aliquod ius competat, atq; id in iudicium deducere ſua intereſſe putet ac uelit, necdum uerò ſatis inſtructus ad cauſam ſit:uel coram eo iudice à quo citatus eſt, non libenter agat ac ius ſuum perſequatur, ut is citatus ne uerus & expreſſus

pressus contumax reputari queat, uel per se uel per procu ratorem in termino quidem compareat, ad intentionẽ autem diffamati nihil agat, & ex eo quoq; sententiam cõtrà se ferri patiatur postmodũ. hoc modo siquidẽ ius ac benefiũ appellandi integrũ sibi conseruat: & appellando interim melius de iure suo dispicere, et caussam ad aliũ ac superiorẽ iudicẽ deuoluere poterit. Patet igitur in hoc iudicio q̃ maximè appellationi locũ esse, & tã à grauaminib ante sententiã illatis, q̃ ab ipsa sentẽtia rectè hic appellari posse.

22 *Nunc itaq; qua ratione ac quo modo † in hoc iudicio à sententia interlocutoria ac dictis grauaminibus legitimè appellari queat, cõmodo ordine dicendum uenit. quod sanè quantũ ad propositum nostrũ spectat, ritè ut fiat, diligenter prius inter ipsas sententias interlocutorias potißimùm ratione appellationis distinguendum erit. Et earum*

23 *quidem tres † species esse apparet. Sunt enim interlocutoriæ ipso iure non appellabiles, de quib. l. pen. C. quor. app. nõ recip. & l. 2. ff. de app. recip. cum sim. & in ordin. iud. Cam. Imper. in 2. par. tit. 28. A quib. iudicib. in quib. caussis, & à quib. senten. ad Cam. app. §. ult. ubi denuò constitutum, ne in iudicio Cameræ Imp. appellationes ab interlocutorijs, si grauamen per appellationem à diffinitiua sarciri potest, acceptentur. unde etsi per interlocutoriam quasi tota causa decideretur, si tamen grauamen per appellationem à diffinitiua reparari potest, ab ea appellari non posse, rectè tradit Bar. in l. 2. ff. de app. recip. & in d. l. intra utile, ff. de minor. licet in contrariũ allegetur in d. l. pen. C. quor. app. non recip. harum uerò interlocutoriarum tractatio huc non spectat. Sunt dein interlocutoriæ, quæ uim diffinitiuarũ habent, & quædã aliàs ipso iure ciuili appellabiles*

labiles, continentes scilicet grauamen irreparabile per appellationem à diffinitiua: ut hæc distinctio colligitur ex ijs quæ no. Paul. de Castr. cõs. 25. & Ang. de Are. super Rub. ff de re iud. & plenè Are. consilio suo 20. & clarè ex d. ordin. iud. Cam. Imper. par. 2. tit. 29 quo ad iudiciũ Cam. Imp. appellandũ, §. 3. & 4 et par. 3. tit. 31. De primo termino in secun. instan. § 10. & 11. Ista uerò inter duas postremas interlocutoriarum species, quæ partim & huic nostro iudicio cõmunes sunt, distinctio, cum diuersam quoq; appellandi rationẽ pariat, & supr. c. præcedenti deductũ sit, sententiam interlocutoriã in hoc iudicio latã uim diffinitiuæ habere: nunc itaq; qualiter ab eiusmodi interlocutoria legitimè appelletur, dicendum. Et quidem uidebatur ab ea interlocutoria in scriptis tantũ appellari posse, arg. c. cordi. de app. in 6. quod omnino habere locum in interlocutoria habente uim diffinitiuæ intelligit Alex. in add. ad Bar. in l. eius qui, uers. primò quæro, ff. de appell recip. per ea quæ no. Dd in c. cupientes, de ele. in 6. Idem uult Io. Mona. in c. cupienti, §. & si uerò per uiginti dies, de electio. lib. 6. quem simpliciter sequitur Guid. Pap. quæst. 12. præceptum, nu 3. & idem uult Guid. quæst. 120. Dominus, & cons. 70 & 89. Verùm contra quòd eiusmodi interlocutoria uim diffinitiuæ habens, in forma ac potestate appellationis sententiæ diffinitiuæ comparetur, & ab ea tanquã à diffinitiua in scriptis ex interuallo uel uiua uoce in continenti appellari poßit, sententia firmior, uerior ac receptior est: & quòd etiam dari debeant apostoli reuerẽtiales, sicut ad appellationem à diffinitiua, plenè probat Phil. Perus. in c. ut debitus, in 7. quæs. col. 12. & plenius in 14. quæst. col. 16. de app. & fa. pro hac sentẽtia gl. sing. in c. cum

c.cũ in ecclesia, in uerb. iniusta, de app. & qđ no. Bal. in l. minorib. C. de his quib. ut indig. & Panor. & Io. Ang. in c. peruenit, el. 2. de app. & Card. in clem. fi. q. 2. & in clem. appellanti, q. pe. de app. recip. & quod no. in l. ait prætor, §. permittitur, ff. de minor. & in hoc cõsulendo conclusẽrũt Aret. d. cõs. 20. Ang. cõs. 297. Rom. cõs. 41. in princ. & Hẽnig. cõs. 14. Mulier, nu. 13. & 14. in 2. par. Nouissimè deniq; hæc sentẽtia Imperiali quoq; authoritate cõprobatur cõfirmaturq;, ut uidere est in ordi. Cam. Ann. 1523. edita, & clarè in d. nouiss. ordin. d. §. 3. tit. 29. in 2. par. Hæc igitur sentẽtia hodie clari ac expediti iuris est. Cæterùm cũ in hoc iudicio, ut dictũ, non solũ ab interlocutoria hac nostra uim diffinitiuæ habẽte appelletur, uerumetiã à grauaminibus ante hãc ratiõe processus à iudice illatis, similiter & à cõstitutione termini ratione diffamationis nõ probatæ uel alterius grauaminis, ut deductum, appellari queat: nũc qualiter ab istis grauaminibus, quæ etsi causam principalẽ directè nõ contingũt seu definiũt, huic tamẽ tacitè irreparabile præiudiciũ adferũt, appelletur, dispiciendũ. Et ab his quidẽ, ut in cæteris iudicijs ab interlocutorijs, quæ uim quidẽ diffinitiuæ nõ habẽt, sed grauamẽ irreparabile per appellationem à diffinitiua continent, & ipso iure ciuili appellabiles sunt, appellandum, in scriptis scilicet, & ut ipsum grauamen in appellatione exprimatur, unde præiudicium imminet, arg. c. consuluit, uers. si uerò, ubi gl. & c. ut debitus, de appell. c. j. eod. in 6. & quæ no. Panor. in c. j. in 2. notab. de dila. & fi. quod no. Rot. decis. 7. si appelletur. A dictis siquidem interlocutorijs in scriptis & cum causæ insertione appellandum est, d. c. cordi, de app. lib. 6. Bar. in d. l. eius qui, & d. c. ut debitus, clem. appel-

appellanti, iuncta gl. uerb. alias, de app. & fa. quod no. Io. Andr. in c. uera, in pen. char. 4. col. de cohab. cler. & mul. quod & nouiss. constit. Imperiali b. comprobatur, ut in D. Maximiliani Cæsaris constitut. de offic. notaria. Coloniæ, Anno Domini 1512. edita, circa fi. de instrumentis appellat. & d. nouiss. ordin. Cam. Imp. in parte 2. d. tit. 29. d. §. 4. Quo in loco diligentissimè obseruandum, appellationem huiusmodi non censeri in scriptis factam, nec in iudicio Cam. Imp. admitti, si ex causis oretenus appello, & notarius desuper instrumētum erigat ex illa subtilitate: quòd appellatio non dicitur fieri in scriptis per uerba, Appello, & tu notarie ita scribas. necesse enim est illam in scriptis esse factam, & schedulam appellationis instrumento notarij esse insertam: & ideo non sufficit attestatio notarij in instrumento super appellatione coram eo facta sine schedula, ut in Camera sæpe obseruatum: & adeò uerum est, ut etiamsi attestetur in scriptis coram eo appellatum, tamē nō sufficiat, nisi dicat in his scriptis. uide Spec. in form. libell. de appell. §. j. uers. Et notabiliter, & no. partim Bertarh. in uerb. appellatio qualiter, nu. 9. all. Bal. in add. ad Spec. de app. uers. dubium fuit, el. 4. Et quid si in actis primæ instātiæ dicatur in scriptis appellatum, neq; appareat scriptura? Imo. in l. sciendum, de uerb. obligat. Licet autem regulariter appellationes in scriptis coram iudice fieri debeant, & ei insinuari, c. ut debitus, & c. cum speciali, de appel. tamen etsi in præsentia ipsius non factæ sint, nec illi insinuatæ, nihilominus in Camera recipiuntur, iuxta decisionem lap. 39. & doctrinam Baldi in l. præses, C. de app. sicut & id hodie in d. no. ordin. expreßè constitutum est. Etsi uerò à dictis interlocutorijs in scriptis omnino appel-

landum, prout & in d.ordina. statutum, & Cameta Imper.diligenter obseruat:hoc tamen loco quoq; notandum est, quòd si uiua uoce ab huiusmodi interlocutoria ad Cameram fuerit appellatum, & pro iustificatione seu ualidatione illius appellationis allegetur, consuetudinem illius loci seu fori in quo lata est sententia, esse quòd appellationes ab omnibus interlocutorijs ibidem coram iudice uiua uoce fiant, allegantem ad probandam talem consuetudinem tanquam ualidam admitti:& sic cōtrarietas ac disputatio illa Dd.an hodie ualeat statutum quod ab interlocutoria sine scriptis appellari poßit, certam suam determinationē accipit, de qua Rom.in Rub. de arbi. in 12. char. & Bart. & Bal.in l.eos, §.sin autem, C.de appell. & Bal. in l.programma, ubi tenet quòd non ualeat, C. commina. epist. program. & disputant Moderni in l.j. §. libelli, ff. de appell. Cum itaq; constet, à dictis grauaminibus in hoc iudicio, etiam nondum sequuta sententia appellari posse: si igitur iudex non deferat appellationi eiusmodi, & ea spreta, à qua tamen non admißione similiter ut dictum appellandum: nihilominus tamen ad sententiam ac perpetui silentij impositionem contra diffamantem procedat, uel aliàs non seruatis requisitis hic, quod multifariam fieri potest, sententiam proferat: an ab † eiusmodi sententia denuò
24 appellari poßit aut debeat? & an per eiusmodi nullitatem ac appellationem similiter causæ principalis cognitio ad iudicem ad quem deuoluatur? hic non incommodè dispiciendum. Et uidetur quidem cum iudex hoc iure non faciat, atque adeò ipsius sententia subsequuta ipso iure nulla sit, appellatione hic opus non esse, & rem tanquam nihil unquam actum, esse integram: cum appellatio legitima

à gra-

à grauamine faciat sententiam postea latam esse nullam, quæ nec reconualescit, licet appellatio deseratur, c. licet. de sentent. excom. lib. 6. & ibi not. Ioan. Andr. & Archidia. & Lap. alle. j. & sententia lata omißis requisitis sit nulla, arg. c. cum ex literis, de restit. in integ. cap. j. de re iudic. l. iudices, C. de iud. l. 2. C. de sent. & interlo. omn. iud. Et appellatio nulla † censeatur, quæ à sententia nulla fit, de quo 25
in cap. ei qui appellat, §. diffinitiua, 2. quæs. 6. Et sententia nulla nunquam transeat in rem iudicatam, uerùm semper retractari poßit, ut est text. cum gloss. & ibi plenè Bart. in l. si expressum, ff. de appell. & quòd huiusmodi nullitas per uiam simplicis querelæ deduci debeat, ut Bar. in l. 2. ff. de appell. recip. &c. Veruntamen his & similibus & quæ sup. in secundo modo contra iudicem priuilegiatum iniquè decernentem, obiter adducta sunt, cum ibi alius sit casus, non obstantibus: ueritas hic, ubi remotis istis priuilegijs, de æquitate iuris nostri communis loquimur, est quòd ab huiusmodi sententia licet nulla, appellari poßit, & quòd propterea aliquo modo appellans per eiusmodi appellationem sententiam nullam confirmare non uideatur, eleganter tractat ac concludit Ioan. de Imo. in d. l. si expressum, & fa. quod de gemmata appellatione, quòd ea non noceat, no. gloss. in clem. j. de dolo & contum. & probatur per text. in c. dilecti, de app. in d. l. si expressum, in l. quædam mulier, ff fam. hercisc. & fa. tex. in l. fin. ff. de iure patron. & singulariter deciditur nouiss. ordin. Cam. Imper. in par. 3. tit. 34. De causis nullitatis, &c. Imò ut causa ad alium ac superiorem iudicem deuoluatur, planè etiam requiritur, ut ab huiusmodi sententia infra decem dies, sicut ab alijs sententijs appelletur: aliàs siquidem so-

lum habebit locum querela, nec poterit postmodum iudex appellationis adiri: cum per lapsum decem dierum tollatur remedium deuolutiuum, ut est gloss. sing. in cap. ad reprimendam, in uerb. suspendatur, de offic. ordin. quam ual de exclamat ibi Abb. & idem Abb. in c. consanguinei, col. penult. & fin. de re iudic. & in c. ex parte, colum. 4. uers. concludo breuiter, de restitut. spoliat. & Felin. in c. lator. colum. 4. & 5. uersic. Tertia declaratio, de re iudic. & Phil. Perus. in c. directè, colum. penult. de appell. ubi etiam plus dicit, his casibus si appellatum, & appellatio deserta sit, remanere sententiam firmam. pro quo fa. c. pastoralis, §. quia uerò, de offic. delegat. sicut & quòd deserta appellatione iudex ulterius non posit pronunciare super nullitate, tenet Abb. in c. dilectus, de appell. & Rot. decis. 5. Nota. in antiq. & in no. decis. j. Attentata, & Ioan. Andr. super Spec. tit. de sententijs, §. iuxta, §. sed nunquid, fa. d. c. licet, de senten. excom. lib. 6. de quo tamen ulterius Ferr. in d. form. app. à diffini. uers. & in quantum sit aliqua, & Imol. in d. l. si expressum, & Marian. Socin. in c. quoniam frequenter, uersic. 80. fallit, ut lite non contesta. Idq; sanè diffamanti cui per iudicis sententiam perpetuum impositum est silentium, licet nulliter processum fuerit, diligentissimè obseruãdum: cum ipsius unicè intersit causam ipsam, ne hac penitus cadat, & iure suo in totum priuetur, ad superiorem deuolui. Etsi enim appellatio interposita à processu nullo uel à sententia nulla, non operatur istum effectum appellationis, scilicet quòd suspendat actum uel pronunciatum, cum suspendi non posit quod non est, de quo in effectu cap. uenientes, de iureiur. & in l. j. ff. ad Turp. tamen eiusmodi appellatio effectum deuolutionis causæ ab inste-

inferiore ad superiorem operatur, c. si à iudice. de appell. in 6. de quo Innocen. Anton de Butr. Panorm. & alij in d. c. dilecti, de appell. & fa. quod not. Rot. decis. 341. Dubitatur, quòd appellatio à sententia nulla deuoluit causam ad curiam nedum appellationis, sed etiam negocij principalis, &c. Quod ipsum magis confirmatur ex notabili dicto Panorm. in c. pastoralis, colum. 4. uersic. In tertia quæstione. ubi dicit, quòd etiam in casibus † in quibus 26
prohibita est appellatio, si aliquis appellat, quòd hæc appellatio operatur quo ad iudicem ad quem, ut si uideat grauamen, poßit illud emendare & corrigere, licet non operetur aliquem effectum suspensiuum respectu iudicis à quo. ad quod ponderat gloss. sing. in clemen. j. in uerb. oneramus, de iure patron. Sic igitur quàm maximè in hoc nostro iudicio, ubi prius à grauamine legitimè appellatum est, iudex autem appellationi non deferens nihilominus ad sententiam proceßit, diffamans per appellationem à sententia eiusmodi nulla causam principalem ad superiorem deuoluit, atq; coram eo ius suum contra diffamatum quod prætendit deducere poterit: cum & appellatio legitima à grauamine non solum suspendat, sed etiam abdicet iurisdictionem à iudice à quo, ut Ioan. And. in c. ex parte, de testi. & ut supr. num. 70. dictum. Quod simpliciter in l. nostræ iudicio ueritatem obtinet, sicut & aliàs in reliquis causis ubi secundum processum iuris communis agi cœptum, per delationem appellationis ab interlocutoria interpo deuoluitur ad superiorem † cognitio, non solum appellationis, sed etiam totius negocij principalis per 27
d. iura, & c. cum appellationibus friuolis. & ibi Dd. de appel. lib. 6. & not. Felin. in c. ut debitus, in fin. de appel. Nec

quicquam impedit, quòd hic primò appellans à grauamine, dein & ab ipsa sententia appellauit. nec enim ideo, ut suprà dictum, primæ appellationi renunciasse intelligitur, cum & à non admißione appellarit, & gemmata appella-
28 tio † non noceat, ut d.gloss. in clem. j. de dolo & contum. Maximè itaq; hic diffamans actor à processu nullo uel sententia nulla appellando, causam ipsam principalem ad su-
29 periorem deuoluit, ut dictum est, & quòd iudex † nullitatis potest etiam in causa principali cognoscere: ut Bart. in d.l. si expressum, col. fin. & causa nullitatis sicut causa appellationis, totam causam deuoluat, per l. absentem, C. de accusa. & l. j. § j. ff. quæ sent. sine app. rescind. & Inno. in c. cum contingat, de off. delegat. & in c. bonæ, extr. de app. & idem no. Bar. in l. si ut proponis, la. j. C. quom. & quan. iud. & l. iudex, ff. de iud. & l. iudex postquam, ff. de re iudic. quem omnino sequitur Petr. de Anch. in clem. j. de re iud. & in idem concludit Ferr. in forma appellat. à diffini. in uerb. fuisse & esse nullam. & licet in contrarium reperiatur Ang. tamen prædicta Bart. opinio ueritati ac æquitati magis est consona propter circuitum euitãdum & communis secundum Imol. in d.l. si expressum, col. 12. 13.
30 & 14. ubi limitat eam dummodo petatur † à parte nullitatem præcẽdente simul super negocio principaliter pronunciari, & hoc siue ab initio, siue in processu causæ, arg. l. 4 §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infect. quod & uoluit Bal. in l. tale pactũ, in §. qui prouocauit, quæst. 14. ff.
31 de pact. sicut & appellatione † omissa, iudex super principali negocio cognoscere potest, ut & in Camera Imperiali usitatũ, arg. c. j. §. post hæc, de app. Quod in iudice in tã-
32 tũ quoq; procedit, quòd licet instãtia causæ appellationis † à gra-

grauamine uideatur diuersa ab instantia causæ principalis, si tamen appellatus consentiat & petat, ut omisso articulo grauaminis cognoscatur in principali, quòd tunc iudex appellationis etiã inuito appellante, protinus possit de principali negocio cognoscere, per no. Host. & Pan. in d. c. ut debitus, & c. interposita, § idẽ quoq;. de app. Io. And. & Phil. Franc. in c. j. §. post hoc, eo. tit. in 6. Siquidẽ ut cognoscatur prius super articulo appellationis, fauor est appellati: cui si uelit, renũciare potest. Quæ singula respectiuè in hoc iudicio nostro rectè procedũt. ut si nulliter processum atq; pronunciatum sit, ab eiusmodi grauamine seu nullitate, diffamans ad superiorem prouocare, simulq; per eiusmodi appellationem causam principalem deuoluere, ac ius suum coram eo deducere queat. Hoc casu uerò quando de nullitate † agitur coram superiore, adeundus est immediatè superior: & sic etiam sicut aliàs in appellatione gradatim eundũ, ut Bal. in d. l. si ut proponis, la. j. C. quom. & quan. iud. Fel. in c. super literis, col. fin. de off. deleg. 33

Vltimo hic loco prætereundum non est, quòd licet de iure communi non liceat in una eademq; causa tertiò appellare, l. j. C. ne liceat in una ead. ca. tex. pro. & Spec. in tit. de app. §. quoties, in prin. & per gl. et Dd. in c. directè, & c. sua nobis, de app. idq; tam in diffinitiua quàm interlocutoria procedat, & fa. decis. Rot. 2. Aduersus. in no. tamen in iudicio † Cameræ Imp. etiãsi coram tribus iudicibus gradatim iudicãtib. pars una tres apportarit sentẽtias conformes, nihilominus à parte succumbente appellationem recipi idq; ex egregia ratione, quòd aliàs unusquisq; inferiorũ ducum, principum ac statuum Imperij præiudiciũ supremi iudicij Imperialis in suo ducatu ac territorio 34

plures facere posset instantias, atq; hac ratione iurisdictionem supremi iudicis eludere: quod tamen statuto fieri non potest, ut Bal. in l. fi. C. de sen. & interloc. om. iud. Neq; enim ciuitates uel ducatus aut principes aliquid statuere, ordinare, aut per consuetudinē inducere, in præiudiciū iurisdictionis Cæsareæ Maiestatis aut Imperij ac superioris possunt, c. uenientes, & ibi Dd. ex. de iureiur. Quanquā uidemus paßim status Imperij, ne etiā in magna summa et arduis in causis, ab eorū iudicijs ac sententijs appellari possit, priuilegia impetrare. quod quàm è re subditorum sit, eorum sæpe querelæ ac lacrymæ testantur, maximè ubi insolentes rerum gubernacula tenent, qui facilè muneribus corrupti, aut nouo regnandi ardore incensi, superbo, & prauo affectu ducti, frequenter ex iure summam iniuriam faciunt atq; constituunt. quod ipsa dies loquitur. Vt uerò appellationes in iudicio Cameræ Imper. recipiantur, necesse est eas gradatim fieri, iuxta l. præcipimus, C. de appel. l. imperatores, ff. eod. c. dilecti filij, cum gl. 2. extr. de appel. & ordinat. Vuorma. Anno 1495. edita. nisi ex iusta causa omisso iudice proximiore ad Cameram Imperialem prouocatio fieret, ut d. ordin. nouiß. Camer. Imper. in 3. par. tit. 29. quomodo & qua for. appellationes ad Camer. Imper. fieri debeant, in princ. Quo in loco obseruandum, quòd etiamsi iudex appellationis medius seu immediatus, ad partis appellantis petitionem appellationem recipere, & processus seu citationem contra appellatum decernere recuset uel deneget, & appellans deinde ab eadem denegatione appellet ad Cameram Imperialem, & citationem ac processus contra partem appellatam super huiusmodi appellatione sibi decerni petat, tamē denegari illi: uerun-

ueruntamen si in defectum iusticiæ & denegatæ iusticiæ processus à Camera Imperiali contra appellatum roget, illi æquè atq; si peteret mandatum super administranda iusticia, contra iudicem immediatum decerni. De decendio præterea intra quod appellandum, hoc in loco notandum, illud à scientia latæ sententiæ computari, & partem appellantem, quòd à tempore noticiæ debito tempore appellarit, & sic ignorantiam probandam iuramento in Camera Imperiali admitti, arg. nimirum, l. præses. ff. de app. Quanquam decendium illud in d. nouiss. ordin. Came. Imper. in par. 2. d. tit. 29. quom. & qual. appel. ad Cam. §. 2. ita strictè præfinitum est, ut nullo modo ulterius nulláue ratione ad partis appellantis petitionem id à iudice prolongari queat, & sic iuri communi derogatum. Rectissimè itaque monet Ioan. Andr. in c. Romana, §. si uerò, de appell. lib. 6. quòd cautè appellantes portant secum sententiam diffinitiuam uel interlocutoriam, & ipsam appellationem, ut appareat ex ijs esse appellatum infra decem dies. id enim primitùs probandum, nec antè fundata est iurisdictio iudicis ad quē, unde nec antea procedere aut inhibere potest: ut in Camera Imperiali utplurimùm obseruari solet, nisi cum appellans in ijs se refert ad acta producenda. tunc enim suo periculo decernitur citatio, & aliquando inhibitio. Deniq; postremò hic quoq; non omittendum, sex menses in d. ord. Cam. in 2. par. tit. 30. Intra quæ tempora ad Camer. appellari debeat, §. 1. & 2. appellanti præfixi ad appellationis persecutionem in Camera Imperiali incipiunt currere non à die latæ sententiæ, sed à die interpositæ appellationis: ut in ord. expressum est, & est text. in clem. sicut, de appellat. ubi determinata est diuer-

sitas,gl.& Dd.in l.fin.C.de temp.appel.& fa.c.quamdiu, & c.concertationi,de appell.lib.6. Et quanquam aliàs si iudex ad prosequendam appellationem terminum dat, sufficit intra illum arripere iter,ut Rot.*decis.*539.*Nunquid. in antiq.& decis.*94.*Si iudex,& fa.decis.*135.*Si mandetur,in not.& quod not.Lapus,in clem.*1.*de app.&* Spec. *in tit.de appell.§.nunc breuiter,col.*6.*nu.*29.*& ibi* Apo*still. notandum tamen quòd in Camera* Imperiali *non sufficit si appellans in hoc destinato sex mensium termino citationem impetret, & parti insinuet, nisi & eodem in tempore iudicialiter reproducat, & terminus comparitionis intra hos sex menses comprehendatur.* Reproductio *siquidem cum effectu fieri debet, scilicet in termino quo reus comparere tenetur, ut hoc hodie in ordinatione clarū est: & debet omnino per actum ualidum fieri prosequutio seu reproductio & litis pendentia,sicut & aliàs per actū ualidum præscriptio interrumpi debet, ut Guil.de Cug. in l. sicut,C.de præscrip.*30.*uel* 40.*annor.* Alex.*in rubr.ff.de in ius uoc.&* Bal.*in l.*1.*eod.tit.*Bal.*&* Alex.*in l.fi.in princip.ff.de eo per quem fac.erit.* Et *facit quòd tempus fataliū præcisè obseruari debet,per not.in l.eos,* C.*de appell.quo lapso ultimo die est ius quæsitum parti,l.*1.*ubi gl. de app. d.clem.sicut eod.*Paul.*de Cast.in l.*1.*ff.si quis cautio.quod etsi ita se habeat, propter nimiam tamen itineris distantiā potest quis prorogationem termini sex mensium petere, quæ & illi,causa perspecta, à iudice concedi debet: ut id clarè in d.ordin.tit.*30.*§.*2.*continetur.* Et *potest eiusmodi prorogatio eodem tempore peti,quo processus seu citatio petitur, aut etiam postea:ita tamen ut infra sex menses destinatos petatur.*Neque *enim post lapsum fatalium fieri*

potest

poteſt prorogatio:ſed opus eſt uia reſtitutionis, & ſic extraordinaria, quæ non facilè conceditur: cum partes habeant uiam ordinariam prorogationis, iuxta dictum articulum in d. §. 2. arg. l. in cauſæ, 2. in princ. ff. de minoribus niſi quis impeditus fuerit ea uia ordinaria uti. Vt uerò ab executione illegitima aut iniquiore appellandum, nunc cap. ſequent. dicetur.

CAPVT XI.

DE EXECVTIONE IN HOC iudicio, contra eum cui per ſententiam iudicis perpetuum impoſitum eſt ſilentium.

SVMMARIA.

1 *Sententia in hoc iudicio ſi non appellatum ſit, in rem iudicatam tranſit: eoq́; executioni mandatur. nu. 2. & qualis ſit executio, eiusq́; modus. nu. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 11. & deinceps latè, 14. 15. 16. 19. 20.*

6 *Ius dicenti non obtemperaſſe quis propriè dicatur.*

10 *L. 1. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. uerus intellectus.*

12 *Cameræ Imp. iudicium ut in exequendo procedat.*

13 *Diffamans ſententiæ contra ſe latæ parère præſumitur quouſq; contrarium probatur.*

17 *Alterum executionis cap. in l. diffamari iudicio, Cautio de non ueniendo contra ſententiam.*

18 *Diffamato quoque contra diffamatorem, ratione non paritionis ſententiæ, actiones grauiores competunt.*

21 *Exequi ſententiam hic ſi minor iudex non poſſit, brachium ſuperioris inuocare poterit.*

22 Exe-

22 *Executio sententiæ ut à iudice peti debeat: et quid in Camera seruetur.*

23 *Nullitatis exceptio ad impediendam executionem opposita, à iudicibus admittenda.*

24 *Iudex superior in puncto appellationis ab executione se intromittere potest.*

N hoc igitur iudicio si à sententia lata uel omnino non, uel non legitimè ac intra debitum tempus appellatū: seu appellatio apud superiorem ab appellante non prosequuta est, cum hæc paria reputentur, arg. l. 1. §. pen. ff. quor. leg.
1 *ipsa sententia † in rem iudicatam transit, per ea quæ not. Bar. in d. l. Titia, ult. not. ff. de accus. & in l. 1. C. de relat. et Bal. hic col. 2. uers. Modò hic quæro unum, & in l. ab eo, C. quom. & quan. iud. et in Auth. ad hæc, col. 2. uers. quæro si ego, C. de usur. & Ang. in l. una, C. ut nemo inuit. & in l. quamdiu mag. ff. de acqu. hær. & in l. si quis libertatē, in fin. uer. inter, ibi, aut finem, ff. de pet. hær. Bal. Angel. & Salyc. in d. l. si ea. C. qui accus. non poss. Innocent. in c. cum cessante, de appell. & in c. cum in tua, qui matrimo. accus. poss. & in cap. conquerente, de offic. ord. Card. in cap. penult. de iud. Petr. de Anch. in c. aduersus, extr. de immuni. Eccles. Ioan. de Imol. in ca. lator. colum. 2. uersicul. ultimò tangunt, qui filij sint leg. Marian. Socin. & Felin. post Panorm. in d. c. penult. de iud. & fa. l. peremptorias, & l. fin. C. sentent. rescind. non poss. & c. cum inter uos, & c. quod ad consultationem, de re iud. cum sim. suprà c. 7. allegatis. Cum uerò sententia in rem iudicatam transijt, unicum il-*
2 *lud superest, ut ea † executioni mandetur: cum ea alioquin parti pro qua lata est, non prodesset, ca. cum aliquibus, &*

d. cap.

d.cap. quod ad consultationem, de re iud. gloss. in rubr. C. de execut. rei iud. d. ord. Camer. Imper. in 3. part. tit. 48. de execut. sentent. in prin. & Paria iudicentur, sententiam non esse latam, uel non posse exequi, l. habere licere, ubi Bal. ff. de euictio. & fa. l. qui habebat, §. final. ff. de manumiss. testam. Vnde præclarè admodum Hennig. à Goden. iuris Doctor insignis, dicere solitus fuit: iurisdictionem sine executione esse uelut campanam sine pistillo. Sic licet iudex post sententiam diffinitiuam aliquo modo dicatur functus officio suo, l. iudex, & l. cum quærebatur. ff. de iudic. non tamen omnino functus dicitur, sed demũ post executionem factam, ut Panor. in c. in literis, el. 1. uers. ultimò nota, quòd post sententiam, de off. deleg.

Recto itaq; ac necessario ordine, cum sentẽtiam in rem iudicatam transactam executio sequatur, per alleg. iur. & l. 1. C. de exec. rei iud. & l. si cũ nulla. ff. de re iud. iam qualis executio sententiæ in hoc nostro iudicio sit, † & ut fieri debeat, dicendum. 3 Est autem in hoc iudicio executio non eadem cum ea quæ in alijs causis generaliter ac communiter fieri solet, ubi uel pœna grauior per sententiam imposita est, cum hic non nisi impositio silentij ueniat: uel ubi per sententiam iudicis condemnatio facta in quantitate uel in genere, aut etiam in una certa re siue specie, &c. de qua Bar. & Dd. communiter in l. à Diuo Pio, §. in uenditione. ff. de re iudic. & Moderni in l. 1. C. de iuris & fa. ignor. & Dd. in c. ex ratione, de appell. Is etenim qui l. diffamari remedio utitur, nihil aliud in iudicio petit ac agit, cũ iam integræ sit famæ aut uerus rei possessor, quàm ut diffamans ius quod contra se ratione status, famæ seu bonorum ac possessionis suæ habere pretẽdit ac diffamat,

in iudicium legitimè deducat, aut uerò porrò taceat, ac diffamare desinat, atq; ad hoc silentium præstandum iudicis officio adstringatur. *Vnde manifestum est, in hoc iudicio executionem sententiæ per quam diffamāti super diffamatione sua ac ipsa causa perpetuum impositum est silentiū, non in grauiori pœna aut solutione seu restitutione alicuius rei*
4 *sed in silentij præstatione,† ac adeò ipsius condemnati uoluntate sitam: ac eam tantū esse, ut diffamans in obsequendo ac parendo sententiæ, hoc est ulterius non diffamando retineatur, & ad hanc seruandam sententiam legi-*
5 *timis compellatur † remedijs: sicut & alios legitimos modos iura præscribunt, quibus per sententiam condemnatis, ad satisfactionem ac executionē sententiæ generaliter compellitur, ut & istam executionem Imperatores in l. nostra clarè ac finaliter his tradunt uerbis :* Si igitur adhuc diuersa pars perseuerat in eadem obstinatione, aditus præses prouinciæ ab iniuria temperari præcipiet. *Ex quibus uerbis patet, Diffamationem ante sententiam cōdemnatoriam Obstinationem dici: post sententiam uerò illud delictum crescere, nec diffamationē obstinationem solùm, sed & Iniuriam uocari. Cum igitur diffamatio per se species sit magni delicti, ut in l. nostra in princ. constat, si contra iudicis præceptum ac legitimam inhibitionem denuò fiat, delictum id longè grauius ac atrocius reddi & censeri, atq; inde rectè ac meritò crescente delicto & pœnam eius esse aggrauandam, argum. l. quicunque, in princip. Cod. de ser. fugit. & l. relegati. ff. de pœn. cap. clericos, in fin. extr. de cohabit. cleric. & mul. 2. quæ. 5. quando ad fin. & quæ not. Specul. de sententia, §. 6. ut autem, numero 31. Itaque cum generaliter omnibus*

bus magistratibus secundum ius potestatis suæ concessum sit, iurisdictionem suam pœnali defendere iudicio, l. 1. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & non obtemperans iudici in his quæ sunt prima in causis, siue in medijs, siue in extremis, mulctari posset, ut per d. l. 1. not. Odofred. in l. præsenti, uersicul. item non obstat, infrà. ubi decur. & c. Cod. de his qui ad Eccles. confug. maximè in hoc iudicio, iudex diffamantem ut sententiæ pareat, cogere, ac pœnali indicta mulcta coercere potest & debet. Is *siquidem † præcipuè ius dicenti non obtemperasse uidetur, qui quod extremum est in iurisdictione non fecit: id est, qui sententiæ diffinitiuæ uel quæ uim diffinitiuæ habet, uel executioni eius quæ extremum iudicij est, non paruit, ut germana hæc est sententia uerborum, d. l. 1. in princip. rectè igitur is pœnali iudicio coercebitur. id quod hic &* Imperatores *clarè exprimunt, & gloss. hic in uerb. sententiam, argument. d. l. 1. comprobat: & etiam hic rectè* Bald. *tradit, uolens quòd executio † contra eum cui est silentium impositum, uel in alijs factis negatiuis ad hunc modum fiat, ut si contrà ueniat, puniatur.* Quòd *igitur diffamans per sententiam iudicis ad perpetuum silentium super diffamatione sua condemnatus, ad hanc seruandam iniuncta pœna à iudice cogi possit, dubium non est: quæ etiam potissima in hoc iudicio executio statuitur, & pœna ea pro modo delicti aggrauari debet, argument. l. 1. ff. de iure patron. ubi inquit* Vlp. *Patronorum querelas aduersus libertos præsides audire & non translaticiè exequi † debent. hoc est, nimis leuiter, sed facto seu delicto pœna exæquata. & fa. l. 1. §. 1. ff. si uentr. nom. mul. in poss. missa. Id igitur magis hic seruandum, propter contemptam ac læsam iurisdictionem*

6 7 8

ac

9 ac maiestatem iudicis. nullatenus siquidem leges,† manda ta iudicum seria ludi aut suspendi temeritate subditorum patiuntur,l.si prætor,in prin.ff.de iud.l.ult. ff. ne quid in loco pub.fiat. Vnde & Prætor olim solenne edictū aduer-
10 sus ius dicenti non † obtemperantes proposuit, ex quo & actio magistratui ac Reipub.concessa est, qua iurisdictionem suam pœna indicta à contemptu uindicare possint, d. l.1.ff.si quis ius dicen.idq; quanti ea res est, hoc est quanti est offensio, contumacia uel contemptus iurisdictionis: cum res uocabulum sit πολύσημον, l.1.§.rei.ff.si cert.pet. & hoc modo ibidem accipiendum,ut ibid.Ias.Zas. & re-
11 centiores. Maximè itaq; in hoc nostro † iudicio diffamantem sententiæ suæ iudex parêre coget,ac etiam non obtemperanti pro qualitate contumaciæ ac contemptionis pœnam ac mulctam irrogabit,arg.d.l.1.ff.si quis ius di. Nec uerò solùm pecuniaria pœna iudex iurisdictionem suam à contemptu uindicare potest,ut pœnale iudicium,glo.in d. l.1.in uerbo Iudicio,communiter ibi à Dd. approbata,interpretatur arg.l.multarum,& l.eos,C.de modo mult. de quo & Ias.in l.1.§.quod prætor,in fin.ff.ne quis eum.Sed & id alijs insuper potest rationibus,ut per denegationem iurisdictionis, ut qui dicto iudicis non obtemperauerit, is quoque ulterius non audiatur, l. sed & si per prætorem, §.sed & si dum,& ibi Dd.ff.ex quibus causis minor.idem potest & hic, cum in hoc iudicio alia communia remedia ut primi & secundi decreti,&c. locum non habeant, sed solum silentium super diffamatione requiratur,contumaciam exemplo perniciosam grauiori pœna coercere, d. l. 1. §.1. ff.si uentr. no. mu. sicut & potest per carcerem eam reprimere,argum.l.non consentaneum, C. quom. & quan.

quan.iud. & l.iniuriarum actio, §. si quis quod decreto. ff. de iniur. Similiter uerò potest & ipsi non obtemperanti sacris interdicere, uel eum excommunicare, uel proscribere, quod uulgò bannire uocant: cum proscriptio etiam mulctæ loco ducatur, l. 1. §. quid ergo, & ibi gloss. ff. de uentr. inspic. Et quanquam bannum soli Cæsari, qui generalem ubique iurisdictionem habet, & per consequens Cameræ ipsius iudicio, quod eandem potestatem, ut suprà dictum, ab Imperatore mutuatur, iure indicere licet, sed cæteris magistratibus relegationibus, alijsq; pœnis uti: uidemus tamen & hodie aliquo modo in causis grauioribus principes eodem in suis prouincijs uti. Et sumptus est hic banni usus à Romanorum instituto, qui Draconis legem imitati, igni & aqua interdicere solebant: in cuius interdictionis locum successit & deportatio, quasi circumfinitio, cum alicui certo spacio circumscribitur pœnæ perpetuò pendendæ locus, l. 2. §. 1. ff. de pœnis. & sic Cagno. hic scribit, se uidisse aliàs confinari in loco remoto magnum quendam uirum, eo quòd ueniebat contra sententiam principis, per quam sibi fuerat perpetuum silentium impositum. Aliàs hodie frequentius ac mitius magistratus relegationibus, idque ad certum tempus, utuntur, l. exilium, & l. inter pœnas, §. hæc est differentia. ff. de interdic. & relegat. Et sunt suprà dicta omnia legitima remedia, quibus condemnatus ut sententiæ pareat, à iudice compelli potest: quorum in libellis frequenter mentionem facimus, cum petimus aduersarium condemnari, & legitimis remedijs compelli, &c.

Omnino autem hic ad iudicis officium spectat, cum crescente delicto & cõtumacia, pœna quoq; rectè augeatur,

ut in dictis & similibus exequendi modis ordinem debitum obseruet, & primitùs nō parenti dicto ipsius pœnam quidem pecuniariam constituat, dein si necdum sententiæ obtemperet, ad grauiorē mulctā procedat, usq; dū executionem sententiæ semel obtineat: sicut & in causis Cameræ
12 *Imper. seruare solet, ut † primitùs executoriales sub pœna pecuniaria decernantur, & si in ijs constituto termino nō edictum sit de paritione, postmodum ad petitionem partis uictricis arctiores decernantur executoriales sub banno, cum annexa clausula citationis, &c. sicut id in d. ord. par. 3. tit. 48. de executione sententiæ, post prin. clarè continetur. Et partes hoc casu in iudicio Cameræ ad pœnā banni omnino procedere debent. Et si condemnatus contumax non habet rationabiles causas, debet condemnari in pœnas utriusq; executorialis, d. ordi. d. tit. §. 3. quanquam Spec. in tit. de contum. §. fin. uers. sed pone iudex, &c. arbitratur, quòd iudex comminando uel exigendo uideatur recedere à minori pœna, & quòd pars parēs ultimo præcepto euitet primam pœnam. Et hoc in loco obiter pro stilo Cameræ Imp. notandum, quòd quidem non licet ulteriorem terminum indulgere, cum ordinatio ad præfixum terminum paritionem iniungat: sed tamen aduertendum, quòd ultra tempus paritionis, quod de communi stilo sex septimanarū est & trium dierum, postmodum alius terminus conceditur ad docendum de paritione, loco nouæ citationis ad declarationem faciendam. Et inde lapsis sex septimanis & tribus diebus, non licet statim petere declarationem ratione puncti quòd non dictum sit de paritione: sed ad hoc etiam alius terminus desuper concessus lapsus esse debet, & ideo decernitur, talem petitionem nondum*

dum habere locum, & repetitur prior sententia. Veruntamen hæc res aliter se habet in hoc iudicio nostro. semper enim intelligitur diffamans, cui per sententiam perpetuum impositum est silentium, sententiæ † parere, donec cõtra- 13 *rium probetur: & quoties illum contra sententiam uenire cognoscitur, semper pro modo contumaciæ, ut dictum, iudex eum mulctare potest, eaq; ratione ut semel sententiæ pareat, etiam grauiori iudicio compellere.*

Atque cum lex in hoc nostro iudicio executionem sententiæ, atq; adeò constitutionem pœnæ contra non obtemperantem, iudicis arbitrio committat atque relinquat: certè iudicis cuiuslibet hic erit, magnitudinem † mulctæ ex 14 *qualitate causæ & alijs personarum ac rerum circumstantijs æstimare ac moderari, iuxta l. respiciendum, in princip. ff. de pœn.* Neque *is in præcepto pœnam iniquiorem seu inconsuetam adijciet, cum tale † mandatum repudiari* 15 *poßit, argum. gloss. in l. quæ sub conditione. ff. de cond. in ser. & communiter Dd. in l. fideicommissa, §. si quis decem, ff. de legat. 3. &* Angel. *in l. ulti. C. de cau. largition. & ab eiusmodi mulcta † indicta prouocari poßit, l. ultim.* 16 Cod. *de mod. mulct. ut* Bar. *in d. l. 1. ff. si quis ius dic. per l. & in mulctis,* Cod. *de appellat.* Alterum quoque *executionis in hoc iudicio, præter expressæ mulctæ modum, contra eum cui silentium impositum est,* Bal. *hic subiungit, quòd teneatur † satisdare de non ueniendo contrà, quo* 17 *& modo fit executio in omnibus factis negatiuis, pèr l. à quo fundus. ff. de dam infect. & l. harum, & l. egi. ff. si ser. uindic. & l. si priusquam. ff. de nou. oper. nunciat.* Et *in hoc iudicio pro causarum omnino ac personarum qualitate eiusmodi cautio sufficienter ut fiat, omni-*

no quoque ad iudicis prudentiam ac diligentiam spectat: sicut & interdum, maximè ubi hoc rei grauitas suadet, uel aliter idoneè caueri non poßit, per fidei præstationem uel iuramentum ea præstanda, quæ æquiparantur, ut Alex. & Iaſ. in l. si quis maior, C. de transactio. Ang. Alex. & Iaſ. in l. 3. §. iurari, ff. eod. Ioan. Andr. & Anton. de Butr. in c. ex tempore, de arbitr. Panor. in c. ad aures, quod metus cauſ. & in c. querelam, de iureiur. Vt igitur aliàs iuramentum uim rei iudicatæ habet, l. 1. in fin. ff. quar. rer. actio non da. l. si duo patroni, §. si quis iurauerit. ff. de iureiuran. & ibi Rom. & iuramentum efficacius facit obligari, c. 1. de iud. Bal. in l. fin. C. de non num. pecu. Alex. in l. 1. ff. de pact. ita magis & hic diffamator metu etiam pœnæ periurij, propter cautionem iuratoriã sententiæ parére tenebitur. Post sententiam igitur ac impositionem silentij, si pars nolit acquiescere, iudex his ac alijs modis pro arbitrio ac prudentia sua eam sententiæ suæ parére coget, & inobedientem etiam ut dictum, grauius mulctabit.

18 Præterea quoq; illius inobedientiæ ratione, & parti † quæ sententiam pro se obtinuit contra diffamantem, post perpetuum illi à iudice impositum silentium certius ac maius ius quæsitum intelligitur, ut iam actione iniuriarum et alijs uijs sibi competentibus poßit eum conuenire, ut rectè ac notab. hic tradit Odofred. sicut & ad intereſſe ac pro omni detrimento ac damno, quod ex eo quòd aduersarius diffamans sententiæ non paruit, paſſus eſt, rectè contra eundem agere poterit: quemadmodum & ex præstito iuramento actio utilis oritur, d. l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, & ibi Rom. Vnde in hoc nostro iudicio licet ex edicto prætoris, si quis ius dicenti non obtemperauerit,

solum Reipubl. ac magistratui ad defendendam iurisdictionem suam actio ad pœnam ac mulctam per iudicem inobedienti impositam, & sic contra non obtemperantem pœnale iudicium propriè detur, non uerò ex eo aliqua parti ad intereße priuatim nascatur actio, ut aliàs gl. Bar. *&* Dd. *communiter in d.l.1.§.hoc iudicium. ff. si quis ius dicen. non ob. phrasi orationis ibidem decepti, tradunt: constat tamen ex eadem edicti ratione, hoc est, propter contemptum iurisdictionis, & sic ratione inobedientiæ eius qui ius dicenti non obtemperauit: cum semper iurisdictio impedita, & damnum parti uincenti adferat, eidem respectu intereße & damni inde emergentis, ut sumptus, intereße ac damna non obtemperans soluat, certa remedia iure eße conceßa: sicut & aliàs regulariter in emolumentum partis per iuramentum in litem, quasi in uniuersam æstimationem litis, contumacia non obtemperantis punitur, quod iuramentum inde & affectionis dicitur, l. si per alium, §.1. ff. ne quis eum qui in ius uoc. l.1. & 2. ff. de in litem iurand.* *Vnde & ex eadem ratione, consuetudine, ac diuturno usu receptum, & hactenus* Imperiali *authoritate comprobatum, ut mulcta quæ à non obtemperante ius dicenti exigitur, partim fisco, partim alteri parti soluenda indicatur, pro quo est text. in l.lege, §.1. ff. de* S.C. Syllan. *& in l.nemo, C. de aßeßo. d. ordina.* Camer. *d. titul. 48. in princip.* *Idq́; in emolumentum partis adeò procedit, ut licet pœnam adiudicatam fisco remittat princeps, & propter paupertatem etiam iudex: secus tamen in pœna adiudicata parti, gloß. in l.2. & ibi* Dd. *Cod. de in ius uoc.* Alexand. *in d.l.1.§.final. ff. si quis ius dic.* Et *sic licet fiscus tantum exigendæ mulctæ actionem ex d.*

 edicto,

edicto, atq; ita pœnale iudicium ad defendendam iurisdi-
ctionem suam habeat: tamen & parti, pro qua sententia
lata est, si minus eidem condemnatus pareat, ratione illius
inobedientiæ maximè in hoc nostro iudicio, diffamato con
tra diffamantem ius agendi grauius, ut & Odofred. tra-
dit, quæsitum esse constat: præterea quoque eidem ex mul-
cta dimidiam partem accedere, & si quid ulterioris illius
diffamationis caussa dispendij tulit, pro eo ipso quoq; re-
media iuris esse in promptu. quæ singula rectè faciunt, ut
19 sententia executioni suæ mandetur. Et cum † mulctæ seu
pœnæ constitutio in hoc nostro iudicio principalior ac
præstantior modus sit, quo sententia executioni mandari
rectè ualeat: non omnibus autem ex æquo iudicibus, secun
20 dum ius potestatis suæ iurisdictionem suam † pœnali liceat
defendere iudicio, præsertim grauiori, d.l. 1. in princ. ff. si
quis ius dicen. & l. 2. in fin. ff de iudic. cum sim. suprà uerò
dictum sit, quemlibet iudicem inuocatum, hic etiam inferi-
orem iudicem esse competentem, ac ex causa diffamanti
perpetuum per sententiam suam imponere posse silentiũ:
rectè itaq; nunc quæritur, si iudex inferior silentium diffa
manti imposuit per sententiam suam, quæ in rem iudicatã
transacta exequenda uenit: diffamantis autem contumacia
in non obtemperando dicto iudicis adeò excrescat, ut ex-
emplo publicè perniciosa sit, alijsq; datura ansam non ob-
temperandi, adeoq; maior mulcta ac pœna ipsi imponen-
21 da ueniat, ad quam tamen exigendam † ipsius inferioris iu
dicis potestas se non extendat: an iam iudex superior hanc
alienam sicut suam iurisdictionem à contemptu pœnali
poßit defendere iudicio? Et quidem quòd & alienam iu-
risdictionem iudex defendere, & in hoc magistratus alteri
magi-

magistratui porrigere manum, & omnis iudex brachium alterius iudicis pro executione facienda implorare poßit, text. est in l. episcopale, Cod. de episc. audien. ca 1. de offic. ordin. & ita rectè decidit Bar. *in d. l. 1 ff. si quis ius dic. & in l. à diuo Pio, uersicul. sententiam. ff. de re iud. ca. dilecto, de sent. excommu. in 6.* O'dra. *consil. 89. sicut fit in Camera Imperiali per literas compassus, ad iudices Ecclesiasticos, quibus petitur bannitum Imperij censura Ecclesiastica quoque innodari.* Et pro eo *quòd iudex minor maioris magistratus potestatem, ut sententiam eius exequatur, inuocare poßit, etiam fa. quod not. in clem. 1. de hære. & in c. licet, de offic. uica. lib. 6. & in c. si quis contra clericum, de foro compet. c. in literis, c. quærenti, & c. significasti, de offic. ordin. & quod* Panorm. *notabiliter in cap. quod sedes, eod. & in c. de cætero, de re iudic.* Et *sic licet de alieno processu alius iudex regulariter non poßit se intromittere, id tamen fallit si requisitus sit: quia tunc imaginem illius gerit, ut notab.* Bal. *in l. fin. Cod. de edi. di.* Hadria. *toll.* Sic *& in hoc quoque iudicio, ut in alijs causis sententia lata per iudicem unius loci seu territorij, in alio executioni mandari potest, pro tanto quòd iudex unius iurisdictionis poßit requirere iudicem alterius territorij, ut suam sententiam exequatur, per iam adducta, & ita est text.* Bar. *&* Dd. *in d. l. à diuo Pio, §. 1. & text. &* Dd. *in c. postulasti, de for. compet. idq; ex egregia ratione, ne scilicet sententia per iudicem unius loci seu iurisdictionis, reddatur elusoria, contra l. si prætor, in princip. ff. de iudic. & ca. commissa, § porrò, de elect. in 6.* Aliàs *uerò regulariter sententia quæ in rem iudicatam transijt, mandatur executioni ab eodem iudice qui eam tulit, c. quod ad con-*

sultationem, de re iud.l. cum quædam puella. ff. de iurisdi. om.iud.d.l.à diuo Pio, & fa.l.fin.§.eum autem, in fin. C.ut nemo priua.tit.& quod not. Innocent. in c. cum nostris, de concess. præben. quod uerum, nisi sit appellatum: quia si confirmatur, non mandatur executioni per primum iudicem à quo, sed per iudicem ad quem, & sic iudex appellationis exequitur, ut Bar. in l.eos, §.1.in fin. & in l. præcipimus, uer. officijs, C. de appel. & tenet Specul. & Ioan. And.in add.in tit.de execut.sent.§.nunc dicendum, uersic. sed pone quòd iudex, &c. nisi appellatio sit deserta: quia tunc executio per iudicem fit à quo, ut Bart. Bald. & Dd. in l.si contra, C.de appell.& in d.l.præcipimus, uers.officijs, & Bal.in Auth.si quis litigantium, C.de episc.audien. de quo plenè & notab.Panorm.& Dd.in c.pastoralis, §. preterea.de off.deleg.

22 Qualiter autem executio sententiæ † per partem quæ obtinuit à iudice peti debeat, intelligi potest ex ijs quæ no. Bar.in d.l.à diuo Pio, §.sententia, & Panor.in c.fin.de iudic.& in c.1.de libell.oblat. & in c.cum aliquibus, in fin. de re iud.& Rom.cons.336. Neq; uerò aliqua in executione sententiæ huius iudicij necessaria est dilatio & cognitio, arg.eorum quæ not.Innoc.in c.ex tenore, de appel. Et quia hæc de executione sententiæ, quantum ad iudiciũ nostrum pertinet, sufficere uidentur, cum alia ex locis iam adductis latè cognosci queant: ultimo adhuc loco generaliter notandũ, appellationes in Cam.Imp.iudicio ab executione, si nulliter & iniquè à prioribus iudicibus fuerit iudicatum, & tamen exceptione nullitatis à reo opposita non admissa, ad executionem procedatur, recipi: siquidem iudi
23 ces aut mixti sunt executores, & tenẽtur exceptionẽ † nul

litatis

litatis admittere, & desuper cognoscere, maximè si nullitas ex ipsis actis appareat, aut in continenti probari possit, prout Bart. in l. 4. §. condemnare, ff. de re iudic. aut uerò sunt nudi executores ad requisitionem alterius uel commißionem superioris, & hi quoq; eiusmodi exceptionem audire, & in exequendo supersedere, ac causam ad superiorem remittere debent: aliàs modum in exequendo uidentur excedere, ac ab eis appellari poterit, c. de cæterò, de sen. & re iud. c. pastoralis, §. quia uerò, & ibi bona gl. in uerb. Et si sciat, uers. Et no. quòd à mero executore, de off. deleg. Dd in l. ab execntione, C. quor. app. non recip. Spec. in tit. de appell. §. nunc dicendum. In puncto siquidem appellationis † ab executione iudex superior se intromittere potest. Itaq; si bene appellatum, pronunciabit Camera executorem malè proceßisse, & exceptiones admittere debuisse: sin secus, pronunciabit bene decretũ processum, malè appellatum, cum condemnatione expẽsarum, secundum Spec. in d. §. nunc dicendum. 24

CAPVT XII.

DE EXCELLENTI L. DIFFAMARI præstantia, amplitudine ac utilitate, in genere: & de uerò & legitimo huius postulationis condicticiæ usu atq; effectu.

SVMMARIA.

1 *Legis diffamari dignitas.*
2 *l. Diffamari caussa finalis quæ sit, latè explicatur.*
3 *Pœna diffamantis.*

4 *Fama semiplenam dicitur facere probationem.*
5 *l. Diffamari utilitas.*
6 *Caussa alia l. diffamari: dominiorum certitudo: & finis litium. & num. 9.*
7 *l. Diffamari effectus præstantissimi. & num. 10.*
8 *l. Diffamari initio stricta fuit & angusta: nunc ampla & lata: & de eius dignitate.*

TSI ex hactenus traditis satis ac clarè patet, quæ huius l. nostræ rationes sint, quis item eius sit usus, quæq; utilitas ac amplitudo: tamē ut singularis eius præstātia ac eximia efficacia, atq; inde uarius eius, egregius ac latissimus usus magis appareat, ac tanquā in speculo clarius ac plenius eluceat: de his ipsis singulari ac extremo hoc capite tractare, & quæ hactenus latè ac uariè hinc inde ea de re ex iure adducta sunt, denuò hic breuiter ac quasi uno contextu ob oculos ponere, idq; more ueterum Iu-
1 *risconsultorum, uisum est. ad quorum † consuetudinem si quis diligentius respiciat, uidebit apud eos in more positum fuisse, ut ea quæ fusè, latè ac uariè tradiderunt, loco postremo succinctè, & uno quasi fasce complecterentur, ac doctrinæ suæ amplioris quasi epitomen exhiberēt, &c. Hæc igitur l. diffamari est illa lex, quæ sola inter tot tantasq; leges Romanas hucusque à tanto tempore, quo D. Iustinianus sacratiss. Imperator Iuris ciuilis uolumen ultimum conclusit, denuò Imperatoria authoritate nec semel, sed aliquot in comitijs publicam declarationem confirmationemq; eximiam sumere meruit, dignaq; iudicata est. Quod equidē siue ex legitima interpretatione eius, ipsius amplitudinem, siue celeberrimum usum, siue dignitatem*

ac præstantiam respicias, mirum uideri non debet: cum his nominibus cæteras omnes actionum formulas longè lateq; postulatio nostra condictitia superet. In omnibus siquidē actionibus ac causis tā ciuilibus quam criminalib. & tam realibus quàm personalibus, & tā in possessore quàm petitore locum suum obtinet: unde quoq; & in actionibus mixtis sibi maximè locum uindicare, manifestum est. quod sanè cum adeò ad calumniam humanū genus pronum existat, ut famam, existimationem, itemq; bona propter calumniam litium, fraudem item ac aliorum malitiam, quietè conseruare, difficilimū sit, ut iniustè diffamatis hac quoque ex parte undequaq; consultum prospectumq; esset, rectißimè introductum. Et hinc etiam fit, ut præ hac legis nostræ condictione, nulla alia actionis formula in foro celebrior, communior atq; frequentior existat. quod & inde clarum est, quòd huius legis nostræ nomen omnibus hodie in ore ac notißimum est, adeò ut etiam in inferioribus iudicijs, procuratores interdum planè ἀναλφάβητοι, cum aliquam actionem suo nomine speciali ac proprio designare, aut aliquam legem allegare neutiquam poßint, hanc tamen poßint: cuius legitimum usum certè si tam notum ac nomen haberent, sæpius maiore cum laude ac clientulorum fructu ac emolumento hac condictione in foro experirentur. Quod autem tantam amplitudinem, dignitatem ac frequentiam lex nostra consequuta est: id propter plures ac præstantißimas eius rationes, quæ ut priuatorum ita & Reipub. quoque utilitatem, dignitatem atque tranquillitatem luculenter respiciunt, meritò factum esse, uidebit is qui eas ipsas diligentiori cōsideratione complexus fuerit. Vt enim semper non unam tantum, sed plures

res legis rationes aßignari posse præsumendum est, ut rectè Alex. in l. si constante, col. 2. in fin. ff. sol. matrim. & Salic. notabil. in l. si serui uestri, in 9. col. C. de noxal. & Ias. in l. quamuis, in fin. C. de fideicommiss. ita hoc ipsum iam sine omni ulteriore ambiguitate in lege nostra uel maximè procedit, ut ex perspicuis ac obuijs rationibus, propter quas ut legitimam, ita & amplißimam interpretationem lex nostra secũ attulit, ac processu tẽporis magis magisq; consequuta est, euidenter patet. Ex quibus omnibus quatuor
2 tuor præcipuè † tanquam principaliores cõstituimus: inter quas cum causa finalis potißimum attendi debeat, l. fin. ff. de hær. instit. primam generalem omnino, ac ob quam legum prudentiam cum Theologia introductam prudentes quidam tradidêre, ponimus, scilicet ut malitijs hominum obuiam eatur, l. in fundo, cum sim. ibi per gloss. no. ff. de rei uind. & arg. l. j. ff. de eo quod cer. loc. c. ut famæ, de sentent. excom. cum constet, diffamationem malignam delicti non minimã esse speciem, l. nostra, in princ. & manifestißimũ sit, hac contra secundã Diuinorum præceptorum tabulam grauißimè delinqui. absentem siquidem indefensum eo modo diffamari, ut uel honori uel famæ eius facilè nota inuri, uel bonis eius damnum aliquod uel omnimoda quandoque iactura adferri queat, periniquum est. dein manifestum sit, eos qui accusare uel agere remorantur, cum tamen id intermittere nolint, hoc plerunque malitiosè ac fraudulenter agere, ut & suprà declaratum est. Itaque & hac ex parte ne quis indebitè lædatur, idoneum lex nostra remedium exhibet: sicut & hoc casu iudex pronunciare tenetur, ut in posterum diffamato consultum sit, ne scilicet decæterò inquietetur: quod idem est

quod

quod imponere silentium super diffamatione ac ipsa causa, ut rectè Bald. hic per no. Innoc. in c. cum in tua, extr. qui matrim. accus. poss. quod & ipsa legis uerba apertè innuunt, ibi, Ne decæterò inquietudinem sustineres. Sicut igitur quæque delicta † pro modo puniri debent, l. locatio, §. quod illicitè, ff. de publica. l. si operis, C. de pœn. 3
cum sim. ita & hic diffamatori sua pœna proposita ac parata est. Primùm etenim protinus causam amittit, cum deest cognitioni contumaciter, ut hic, & ibi gloss. in uerb. inquietudinem, per l. contumacia, ff. de re iudicata. & l. j. in fin. C. de asser. tol. fa. l. sancimus, C. de iudic. & quod no. in l. sed & si per prætorem. §. sed etsi dum decreto, ff. ex quib. caus. maior. dein si adhuc in eadem obstinatione perseuerare uelit diffamator condemnatus per sententiam, grauiori mulcta coercebitur, ut in præced. cap. dictum est. & quòd hæc ratio, ut malitijs hominum obuietur, ratio legis nostræ finalis sit, ex ipsius exordio sumitur, sicut in statuto argumentatur & tradit Alexan. cons. 20. Viso processu causæ, col. 2. uers. sexto, Quia cessante ratione legis, uol. j. & cons. 55. quoniam, in prin. uol. 5. Et Rom. consil. 16. uiso themate, & consil. 90. uiso themate, in prin. & Cardin. cons. 132. duo sunt, in prin. & Ioan. de Ana. cons. 7. uisis, & Dec. cons. 335. agitur, num. 2. Clarum autem legis nostræ exordium est, Diffamari statum ingenuorũ seu errore seu malignitate, periniquum esse. Vnde infertur, innocentem de crimine argui ac diffamari iniquius, ac quoque periniquum esse, uerum alicuius rei possessorem, quasi non legitimè possideat, diffamari. Huic igitur hominum malignitati ut obuiari possit, rectißimum ac conuenientißimum remedium

Impe-

Imperatores in lege nostra exhibuerunt. Et sicut generalis haec ac principalis iuris ratio, quòd hominum malitijs indulgendum minimè sit, é repub. est, in singulorum commodum ac emolumentum redundans: ita & hic secunda ratio quae est, ex hac pendet, & priuatorum ac cuiusque incolumitatem per se singulariter ac principaliter respicit: per consequens uerò, & publicam: cum Reipub. intersit, subditos habere honestos & locupletes, §. consideremus, Authent. ut iudi. si quo. suffr.

Est autem quod quilibet praeuidere debet, quod contingere potest: & futura damna si qua metuit uel praesentit, quantum fieri potest, praecauere. quam & hominis salubrem prouidentiam & leges sua authoritate ac ope comprobare ac iuuare minimè dedignantur, l. si quis domum, §. idem quaerit, & §. si fullo, ff loca. & condu. c. j. ubi glo. in uerb. praecaueri, & Hostien. & Ioan. Andr. de ser. non ordin. c. in nomine Domini, distin. 24. cum Adrianus, dist. 63. c conuenientibus, j. quae. 7. Vnde ea quae uenire possunt non temerè considerari, prudenter admodum Iurisconsultus monuit: quod maximè hic ubi de fama, ne ulterius diffundi ac nocere queat, cohibenda agitur, locum sibi uindicat: cum

Fama malum, quo non aliud uelocius ullũ:
Mobilitate uiget, uiresq; acquirit eundo:

ut rectè Poeta inquit. Vnde plurimum sanè refert, quae in futurum detrimentum diuulgatur, quamprimùm cohiberi eam, atq; extingui.

Et quia beneficio legis nostrae existimationi ac famae bona ex parte consulitur: iam etsi Mens conscia recti famae mendacia ridet, tamen cũ hic exquisitum remedium cõtra diffa-

diffamationes ac mendacia famæ constitutum sit, hoc plane in tempore arripere ac uti, hic non immeritò cōsultius esse, statui potest: cū is crudelis sit qui famā suam negligit, c. nolo, 12. quæ. j. & præclarè alibi Cicero dicat, eum qui nō defendit nec obsistit si potest infamiæ, tam esse in uitio, quàm si parentes, aut amicos, aut patriam deserat: ut idem monet Spec. in tit. de aduoc. §. 3. nu. 5. & Aret. in l. si quis aduoc. C. de aduoc. diuers. iudic. & glo. & Rom. in l. Iulianus, ff. si quis omissa caus. testamen. sicut & id in cæteris rebus ac casibus ne fama latiùs sparsa lites & futura incōmoda ac damna adferre queat, prouidi omnino esse debemus: cum fama non temerè quin aliquid subsit, nasci credatur, ut alibi Cicero tradit. Et ne diffamatori, cui aliàs in rebus nostris nullum omnino ius competit, propter malitiā ac diffamationem suam quandoque aliquod ius quæratur: cum iustam causam credendi fama faciat, ut Bart. in l. 2. C. si seru. uel liber ad decurion. aspira. lib. 10. & fama communiter † semiplenam probationem dicatur facere, 4 ut notab. in l. 3. §. eiusdem, ff. de testib. aliquando etiam plenam, ut Anton. de Butr. in cap. præterea, de testi. & in cap. transmissa, qui filij sint legit. Bart. in l. de pupillo, §. si quis ipsi prætori, ff. de op. no. nuncia. in 8. quæstio. & quod not. Cyn. & Bart. in l. siquidem, C. solut. matrim. Rom. consil. 7. gloss. & Dd. in cap. illud. de præsumpt. Quapropter is qui se diffamari, ac in detrimentum aliquando suum famam hinc inde spargi animaduertit, ne eiusmodi diffamatio in publicam uocem ac famam excrescat, uerùm quamprimùm coerceatur resecetúrq;, quod hoc l. nostræ remedio idoneè ac rectißimè fieri potest: omni studio ꝓuidere ac elaborare debet. Melius.n. est ante tempus

tempus occurrere, quàm post causam uulneratã remediũ quærere, l. j. C. quan. liceat uni. sine iud. se uind. l. fin. C. in quib. caus. in integ. rest. nõ est neces. Sic rectè monet Poeta:

Principijs obsta: serò medicina paratur,
Quũ mala per longas cõualuere moras.

5 *Itaque ne alicuius fama seu † bona, per iniquam alterius diffamationem ulteriori periculo exponantur, cum salubriter lege nostra prospectum sit, & iura uigilantibus subueniant, l. pupillus, in fin. ff. de his quæ in fraud. credi. neq; lex suppleat, ubi quis sibi non prouidit, argumen. l. fin. C. de pact. cuiusque plurimum interest, tantum legis nostræ beneficium quàm diligentißimè obseruare, ut quisque hac ex parte statum suum illæsum, famam item suam, existimationem ac dignitatem integram ac saluam, & uitam quoque interdum extra omnem criminis ac discriminis metum ac periculum incolumem conseruare, item bona sua sine ullius diffamatione seu turbatione tranquillè ac quietè poßidere, & ad suos quoque hæredes certò transmittere poßit: sicut huius rei uerum ac legitimum usum Imperatores eleganter in l. final. C. de usur. pupill. in hæc uerba exornant: Quo facto tam uobis ipsis, quàm securitati filiorum uestrorum consuletis. quod non minus ad statum quoque alicuius referri potest, cum constet eius quæstionem, necdum in uiuis finitam aut decisam, etiam post mortem alicuius, proptèr emolumentum succeßionis durare, l. quamuis, & toto tit. C. ne de statu defunct. post quinq. quæra. & fac. quod not. Innocent. & Panorm. in cap. causa quæ, extr. qui filij sint legit. pro communi practica. Et hunc finem etiam, ut tam nobis quàm hæredibus nostris satis certoq; prospectum sit,*

ſit, & Cicero alibi generaliter iuris ciuilis conſtituit: ut cuique quid ſuum, quid alienum, & quid à patre accipere, aut liberis relinquere poſſit, exploratum eſſe poſſit. Vt igitur malitijs hominum obuiari, publicè intereſt: ita quoque ad ſingulorum & cuiuſque officium ſpectat, ſibi in hoc non deeſſe, rebusq́; ſuis quàm optimè proſpicere: & ſi quod periculum ſeu damnum per alterius malitiam ac diffamationẽ famæ ſuæ ſeu bonis imminere aut emergere animaduertit, huic quamprimũ occurrere, et hoc l. diffamari remedio repellere.

Et ſicut his duabus † rationibus tanquam ſolidis fundamentis lex noſtra potiſſimùm innititur atque inſiſtit: ita & plures, præcipuè uerò duæ rationes æquè dignæ ac principales, nec minus Reipub. dignitatem quàm priuatorum utilitatem reſpicientes, luce clarius hic ſeſe ſimul exhibent: ne ſcilicet dominia rerum in incerto maneant, & finis litium ſit, argumen. l. j. ff. de uſucap. & l. final. ff. pro ſuo, l. properandum, & l. apertiſſimi, C. de iudic. l. quiſquis, §, præterea, C. de poſtuland. l. fratris, C. de tranſactio. l. Terminato, C. de fruct. & lit. expenſ. cap. finem, & cap. uenerabilis, extr. de dol. & contumac. & argumen. cap. cum olim, & cap. cum inter nos, extr. de uerbor. ſignificat. cum ſimil. Hac noſtra ſiquidem legis conditione, ſi quis ſtatus ſui ſeu rerum ſuarum cõtrouerſiam quandoque ac futuras lites animaduertit ac metuit, protinus iudicialiter hac hæſitatione ſeu hoc metu liberare ſe penitus ac ſecurum reddere poterit, ita ut rerum ſuarum dominium certum ſit, nec ulterius hoc nomine ipſe uel hæredes ſui litibus uexari queant: idq́; maximè ſi ratione diffamationis generalem citationẽ à iudice, ut ſuprà dictum, 6

consequatur. sicut has duas etiam rationes in simili adducit Lud.Rom *consil. 53. Viso themate prænarrato, uersic. sed attenta ipsius statuti dispositione.* Et *his duabus rationibus motum quoque Iurisconsultum cognoscimus in d. l. j. ff. de usucap. & d. l. fin. ff pro suo.* Etsi *uerò bono publico, usucapio quæ aliàs naturali æquitati contraria reperitur, ut gloss in d. l. j. in uerb. bono publico, per l. nam hoc natura. ff de condic. indeb. & l. j. in fin. ff. negoc. gestor. ob dictas has rationes, ne rerum diu & ferè semper incerta dominia essent, & aliquis litium finis esset, iure ciuili introducta est,* Instiut. *de usucap. in princip. maximè tam ex his ipsis rationibus & lex nostra, quæ non solum naturali æquitati non aduersatur, uerumetiam præter hanc nulla lex scripta extat quæ plures habeat in natura causas, quæq; propius ac magis ad diuina secundæ tabulæ præcepta accedat, ualidis uiribus subsistere debet: cum manifestum sit saluberrimo eius remedio dominia rerum dubia ac incerta, certa ac firma effici, lites finiri, ac discordiarum occasiones penitus remoueri: quod ut fiat, iura solicita sunt, l. æquißimum, ff. de usufruct. l. cum pater, §. dulcißimis, ff. de legat. 2. l. quidam, ff. si cert petat. §. denum, & §. si tibi quoque,* Authent. *de manda. princ. cum sim. per gloss. in cap. conquerente, uerb. specificantes, extr. de offic. ordinar.* Qua & *ratione iudicia in ciuitate multiplicari uetuit* Socrates, *teste* Platone, *ne scilicet daretur ciuibus ansa litigandi: quoniam naturalis ad dissentiẽdum hominum est facilitas, ut* Vlp. *in l. item si cuius, §. principaliter, ff. de recept. arbitr.* Sic Δίκη *Dea iudiciorum dicitur præses: quæ dictio etiam ius significat, ob id Græcè dicta, quia lites & contentiones dirimat, eiusq; Deæ dia-*

coni-

coni & ministri διαιτηταὶ, id est iudices dicuntur, quasi litium diremptores, cum & uniuersi quasi iuris finis appareat, uel anteuertere uel celeriter dirimere controuersias. Itaque cum principales iam positæ rationes † ac causæ, propter quas præcipuè lex nostra introducta, eiúsque generale quasi remedium constitutum est, summæ meritò æstimandæ sint, & in his magna ex parte tota legum sanctio uertatur: fieri iam nequit, ut effectus quoque legis nostræ non præstantißimus sit, ac in multas actionum partes non latißimè pateat: cum idem sit causæ & causati iudicium, l. quo minus, ff. de flumi. l. & si amicis, ff. ad l. Iul. de adulter. l. Maritus, ubi Castren. & Dd. C. de procurator. & causæ dignitas, causati quoque dignitatem arguat, cap. 2. de præbend. in 6. l. restituendæ, in fin. iuncta gloss. fin. C. de aduoc. diuers. iudic. Et quòd ex dictis rationibus effectus l. nostræ illustrior ac amplior reddatur, & inde quoque magis procedit ac clarum fit, quòd ut quæque ratio per se generalis ac præstantißima est: ita & in l. nostra omnes sibi inuicem quasi cohærent, simúlque connexæ apparent, argum. cap. innotuit, uers. Multa enim, de electio. l. j. & quod ibi not. Bal. C. de fideicom. quæ res exemplo dilucida ac clara fieri potest. Vt si uerus possessor prædij, quòd ipse legitimè id non poßideat, & malæ fidei possessor sit, ab aliquo qui se uerum prædij dominum asserit, & quòd quandoque agere uelit, diffametur, & sic in poßeßione sua molestetur, cum etiam uerbalis inquietatio dicatur molestatio, ut Bart. in l. j. §. huius autem interdicti, ff. uti poßid. & in l. si prius, in 5. opp. j. part. ff. de oper. no. nunc. & Bal. in l. non ab re, C. unde ui, & in l. ordinarij, in 5. colum. C. de rei uind. & latè Alexan. cons. 52. ui-

 so te-

so testamento, nu. 6. & 7. in 2. uol. Iam si is possessor impetrata à iudice citatione ex l. nostra, id consequutus sit, ut propter ipsius contumaciam eidem per sententiam iudicis sup eiusmodi sua diffamatione, atq; adeò ipsa causa perpetuum impositum sit silentium: is iam hoc remedio effecisse uidetur, quòd diffamantis malitiæ sit occursum, item quòd in possessione sua extra id periculum sit positus, & quòd certum ac firmum rei suæ dominium consequutus sit ac constituerit: deniq; quòd possessionis huius nomine ulteriores lites iam præcisæ sint, nec his ipse uel hæredes sui ulterius molestari queant. ex quibus rationibus amplissimis ac ex media Iurisprudentia desumptis, quàm rectissimè diffamato remedio legis nostræ consultum esse conspicitur: sicut & hæ singulæ rationes in speciali casu legis nostræ uires obtinere apparet, arg. d. l. quāuis, C. ne de sta. defun. post quin. quær. &c. Itaque etsi superius dixerimus, in hoc nostro iudicio diffamatum ab illata diffamia per sententiam non rectà absolui, ac liberum, &c. pronunciari: sententiam item non nisi contra certum citatum intelligi: tamen reuera tantundem diffamatus hoc iudicio ac si expreßè ac rectà ab illata diffamia ac hoc nomine omni futuro periculo per sententiam iudicis absolutus liberatusq; esset, consequutus est: cum & ex superioribus constet, ratione unius diffamantis iudicium contra quoscunque, qui ibidem aliquod ius prætendere possent, fundari posse: item perpetui hic silentij impositionem tantundem operari, ac si diffamatus rectà ac diffinitiuè per sententiam iudicis absolutus esset: siquidem silētium hic super diffamatione ac ipsa causa intelligitur: & ne decaterò quis inquietudinem sustineat, ut uerba legis in hoc clara sunt, & ibid.

Bald.

Bald. & in l.fin.C.ut lite penden.id notabiliter deducit,ac adeò etiam uerum est, ut diffamator in posterum graui quoque mulcta indicta à diffamatione sua per iudicem cohiberi, & ne is qui diffamatus fuit ulterius diffametur ac molestetur, etiam pœnali iudicio defendi poßit ac debeat, ut hic in fin.l.nostræ, & arg.l.j.ff.si quis ius dicen.non ob temp.& ut præcedenti cap.clarè deductum.

Vt igitur rationes suprà positæ uniuersam Iurisprudentiam ac præstantiam eius finaliter respiciunt: ita cum ob has ipsas l.nostræ remedium introductum primitùs,ac subinde his ipsis rationibus suadentibus ac urgentibus in omnes actionum partes magis ac magis usurpatum ac frequentatum sit: meritò nunc & optimo iure & usus ac effectus eius,ut latißimè patens, ita & præstantißimus iudicandus est: quo & hominum status, honor item, fama ac dignitas,res præterea,poßeßiones ac bona unicè defendũtur,ac in certo ac tuto collocantur atq; constituuntur. Neque hic quicquam † impedit, quòd forsan aliquibus uideri 8 potest, l.nostram primitùs intra curtos limites fuisse constitutam,ac solùm in casu diffamati status ingenuitatis loqui:de quo hodie amplius cum non quæratur, nec ratione libertatis,quæ res inæstimabilis,ac omnibus rebus fauorabilior est,l.libertas,la.j.& 2. ff. de regul.iur. facilè ad similia argumentari poßit:igitur ad omnes indifferenter diffamationum causas,ut suprà traditum, legem illam nõ extendendam, cum eatenus & eiusmodi intentioni uerba legis non conueniant,argumen.l.4.§.toties,ff.de dam. infec.& l.quod constitutum,ff.de milit.testam.cap.2.re qui.extr.de appell.&c. Nam his & alijs similibus leuiculis minimè obstantibus, constanter statuendum est, à

primis huius legislatoribus ipsis imperatoribus hanc quidem legem in casu tum temporis communissimo, sicut & leges in ijs quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον, non in ijs quæ ἐκ παραλόγου constitui solent & debent, esse constitutam: interim uerò eadem, quasi commune ac generale remedium aduersus omnes omnium calumniosas, falsas ac perniciosas diffamationes, saluberrimè esse propositam: cum quoties lege aliquid unum uel alterum introductum est, bona occasio sit, & cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem, uel interpretatione, uel certè iurisdictione suppleri, l. nam ut ait, ff. de legibus. sicut & inde usque ad D. Iustiniani sacratiss. principis tempora, hanc legem in summo precio ac usu esse habitam, & Iustinianus Cæsar sua authoritate satis comprobauit: & inde etiam semper eius dignitatem & frequentiam creuisse & innotuisse, primi iuris ciuilis interpretes argumentum faciunt, ac postmodum reliqui qui utrunque ius commentarijs suis illustrarunt, traditione sua comprobarunt, sicut & ab ijs, ac omnibus qui hactenus ius in usu habuerunt, maximè Imperatoria accedente authoritate, legitimè ac rectissimè hæc amplissimæ legis prouisio ad omnes res, casus & personas, in quibus eædem rationes reperiuntur, ampliata atque usurpata est, argum. d. l. nam ut ait, & l. item ueniunt, §. ait senatus, ff. de petit. hæred. l. Gallus, §. & quid si tantum, ubi Dd. ff. de liber. & posthum. l. his solis, C. de reuocand. donat. l. cum mulier, ubi Alexand. in 6. notab. ff. solut. matrimon. Omnino namque clarum ac certum est, Imperatores primitus ad sanctionem huius legis ijsdem planè rationibus, quas suprà diximus, esse adductos, & principaliter quidem, ut malitijs hominum obuiam eatur: cum diffamari

mari statum ingenuorum periniquum sit. quod ipsum ut præcaueretur, & ingenui diffamati ratione libertatis ac item bonorum suorum unicè intererat, ut is de statu ac bonis suis certus esset, neq; eiusmodi status quæstio propter emolumentum hæreditatis suæ post mortē eius etiamnum duraret, d.l. quamuis: ac lites hoc nomine iam præcisæ sopitæ ac finitæ, ulterius non resuscitarentur. Quæ rationes cum in lege nostra luculenter appareant, atque in ijs anima, uis ac ueritas legis sita intelligatur, arg.l.cum ratio, ff. de bon.damna.l.solam, C.de testi.l.scire, ff. de legi. Bald.in l.si quis seruo, C. de furt. Bal.in l.non omnium, ff. de legi. Bal.in l non dubium, C.eod.& in cap.dilectis, de rescript. c.consuetudo, dist.j. Panor.in c.ratio nulla, in princ. extr. de præben.& in cap fin.de rescrip 3.colum.& cap. nihil est, de electio.colum. 9. meritò secundum easdem rationes cum eæ generales sint ac amplißimè pateant, & ipsa lex ampliata est, argum.d.l.cum pater, §. dulcißimis, & l. unum, §.fin.ff. de legat.2.l.si is qui animo, ubi glos.ff.de acquir.possess.Panorm.in d.cap.fin de rescript. Et cum diffamationem malignam & quæ alteri nocere obesseq; potest, rem peßimi exempli, ac huic omnino obuiandum esse Imperatores in exordio legis nostræ statuant: dubium non est, si in alio casu, ubi itidem uel famæ periculum, uel bonorum dispendium propter diffamationem alterius subfuisset seu emersisset, interrogati fuißēt, quin eadem planè ratione respondissent, atque idem planè remedium singulari quoque lege exhibuissent. Quare meritò & eiusmodi casus comprehensi, ac si de ijs singulariter quoque & in specie dispositum esset, censendi sunt: iuxta gloss.ult.in l.tale pactum, in fin. de pact. l.Titius, §. Lucius, ff. de lib. &

posthum. Idq; *maximè propter rationum identitatem uerum hic est, ac in tantum procedit, ut non similitudo, sed eadem lex dicatur, ubi eadem est ratio: ut* Bal. *in l. data opera, in 8.col.C.qui accusa.per l.illud,C.de sacrosan. eccl. &* Alexan.*cons.75.uidetur in præsenti,nu.3.uol.5.*Et *etiam in materia pœnali idem uideatur cautum, ubi eadem reperitur ratio, ut* Bal.*in d.l.data opera, per text.in l. his solis,C.de reuoc.dona.& l.fin.de indic.uidui.* Certum *autem est, omnibus diffamationũ causis, in quibus remedium legis nostræ petitur, adhibetur, atque præstatur, prædictas rationes singulas ac easdem, si non omnino ex æquo, maiori tamen ex parte semper subesse: sicut in omni sanè actione hic finales hæ ac principaliores causæ conspiciuntur, ut malitijs hominum obuietur, & quemlibet posse ac debere famæ suæ, sibi, rebusq; suis quàm optimè prospicere: denique ut lites, quantum fieri potest, præcidantur ac finiantur.*

9 Et *licet ea ratio, ne dominia † rerũ in incerto maneant, in ciuilibus ac realibus præcipuè actionibus locum habere, uideri queat: tamen non minus & ea ratio in personalibus rectissimè procedit, ne scilicet alicuius fama uacillet, seu status in dubio statuatur, &c.* Itaque *sicut ea in causis criminalibus, fractæ pacis, turbatæ possessionis, iniuriosis ex dolo, matrimonialibus, quoties status quæstio mouetur, ac similibus semper quodammodo subest: ita & propter rei grauitatem in his ipsis causis, rationes has præstantiores grauioresque frequenter quoque reperiuntur, quæ ex media similiter* Iuri*sprudentia procedunt, & omnino generales sunt, ac latissimè patent.* Itaque *cum rationes legis nostræ ampliores sint dicto legis, rectè iam dictum extenditur ad amplitudinem rationum ipsius legis,*

legis,ut est gl.in clem.1.de elect.quam Cardin. ibi reputat singularem.fa.l.regula,§.fin.ubi Bar. & Bal.ff.de iur. & fa.ignor l.nomen,§.fi.ff.de leg.3.c.constitutionem, de regula,in 6.& in c.2.requiris,de appel. & fa. quod uoluit Cyn.in l.non dubium,C.de leg.& Dyn.in c.fi. de reg. iur. lib.6.& prosequitur Alex.cons.52. Circa hāc dubitationem,num.10.uol.4. Neq; hic quicquam tot tamq; uariarum causarum cumulatio ac concursus impedit: cum non dicantur discrepantia quæ in ratione conueniunt, l.1. §. per seruum,ubi Ias.in 10.notab.de acq.poss. & adductarum rationum hic,ac ipsius legis nostræ apertus, principalis ac unicus finis sit,ut diffamatio quæ nocere potest cohibeatur, compescaturq; : per quem iam malitijs hominum occursum, cuiq; salubriter prospectum,singula bene, ac in certo & tuto disposita,et lites futuræ præcisæ ac finitæ intelliguntur. Et ad hunc solum ac unicum finem omnes diffamationum causæ, in quibus remediū l.nostræ quæritur, indifferēter ac unicè tendunt,referuntur ac spectāt.Quod cum ita sit,earum quoq; easdem rōes extare mirum nō est, l.oratio.ff.de spons. Vnde rectè ratio,cōiunctio diuersorū casuum ad eundem finem tendentiū dicitur,ut Bal. in l.oēs populi,col.17. de iust.& iure,et Ias.in d.l.1.§.item acquirimus,in 10.notab.de acq.poss.Itaq; cum legis nostræ effectus omnibus diffamationum causis unicè conueniat: licet iam uerba ex toto non conueniant, conuenit tamen eius dispositio,ut gl.nota. in clem.unica,in uerb.censura, de usu. Socin.cons.71.col.3.uol.1.Dec.in c.nouit,in fi.pri.col.de iud.idq; maximè hic in materia fauorabili,ubi uerba generaliter accipienda sunt, c.Rudolphus, ubi Panor.col.1.de rescrip.Alex.cons.248.ponderatis,col.pen.uers.pro quo

etiam facit, uol. 6. Vt igitur diffamatio maligna, quæ et naturali æquitati ac ciuili honestati maximè contraria est, coerceretur, & singulis rõe status sui, famæ ac bonorum suorum, hoc nomine rectè consultũ prospectumq; esset, legem hanc nostram in omnibus actionibus ac diffamationũ causis locum sibi uindicare, rectissimè hactenus seruatum. Vnde quoq; in hunc numerum & ad principalem legis nostræ effectum ac finem, præter diffamationũ causas & cæteræ † quædam similes ac affines recipiuntur atq; referuntur: ut si quis de facto molestatur, aut in possessione sua turbatur, uel uerisimiliter molestari timet, eiusmodi remedio l. nostræ sibi consulere possit, ut Panor. in c. si quis contra clericum, circa prin. de foro comp. & fa. quod not. Bar. in l. si finita, §. eleganter. ff. de dam. infec. & in l. si societatẽ, §. arbitrorum, ff. pro socio, cum sim. s̄. c. 2. not. Vnde certum est, & in causis turbatæ possessionis ex hac l. agi posse, sicut s̄. c. 5. nu. 56. 57. 58. cum seq. clarè deductum. Sic uerò similiter & tutus exceptione, potest agere antequam conueniatur, implorando iudicis officium, ut silentium imponatur actori, sicut in negatoria quæ datur possessori, l. Aurelius, §. centũ, ubi gl. ff. de liber. leg. cum sim. alleg. per And. hic. in d. c. si quis contra clericũ, col. 4. & per ea quæ s̄. c. 1. num. 3. c. 2. nu. 6. adducta. Itidem quoq; ut ei qui directò agere potest, terminus ad agendũ statui potest, ut in d. l. nostra: ita & ei qui non directò agere põst, sed p obliquum, mouendo litem contra unum in modũ contradictionis, etc. ut elegans est doctrina Ang. in l. si quis libertatem, uers. planè ff. de pet. hæred. & ut s̄. dictum est sicut & plures eiusmodi casus finalem causam, ac quodãmodo formalem legis nostræ spectãtes, in superius traditis inuenire est,

sicut

sicut præsertim c.2.plenè et coaceruatim deducti sunt. Nec *immeritò etiam ad remedium legis nostræ & præter diffa mationum causas & aliæ similes, in quibus propter easdē rões, officium iudicis inuocari, ut terminum cōstituat, etc. contingit, & ubi postmodum silentium imponendū uenit, referuntur: cum eædem rões & idē ius exigant, arg. l. illud quæsitum, ff. ad l. Aquil. l. à Titio, ff. de uerb. oblig. cū sim. Rectè igitur & beneficiū l. nostræ durare censetur, ubi & rões eius durāt ac manifestæ sunt, per s. dicta, & argumen to à contrario sensu desumpto, l. q. dictum. ff. de pact. l. libe rorum autē, §. 1. ff. de his qui notan. infam. l. illud quæsitū, in princ. ff. ad l. Aquil.* Bart. *conf. 6.* Vt *igitur regulariter, ita & hic rões generales legem ampliant & declarant, d. l. regula, §. si quis. ff. de iur. & fa. ignor. & q. not. gl. in l. si is qui animo, ff. de acq. poss. &* Alex. *conf. 59. Attentatis uerbis, nu. 3. uol. 3.* Quod *maximè hic ubi rationes nō tam priuatorum quàm* Reipub. *ut dictum, salutem ac utilitatē respiciunt, concludendum est: cum iura etiam exorbitātia, quando de fauore publico agitur ex identitate uel maiori-tate rōis extendantur, ut* Bar. *&* Dd. *in l. si constante, in 2. q. ff. solut. matrim. &* Bar. *in l. quemadmodum,* C. *de agri. lib. 10. Cum igitur usum nostræ l. diffamari amplißimū, et in foro hodie frequentißimum ac summum esse cōstet, hæc qualiacunq;, ut is uel hac ex parte aliquantum illustrior ac perspicacior redderetur, aut saltem peritioribus eo in pro posito ulterius progrediendi explicandiq; ansam præbe-rem, pro communi commodo ad dictam l. nostram anno-tare uolui.*

Sit nomen Domini nostri IESV CHRI-STI benedictum, Amen.

LECTORI TYPOGRAPHVS.

NE quid ad perfectiorem huius legis explicationem Iuris studiosis deesse uideretur, libuit Clariss. I C. D. Ioan. Oldendorpij Commentationem in hanc ipsam legem subijcere : breuem quidem illam sed quæ multum quoque lucis legi huic allatura sit. Tu nostrum erga Rempub. literariam studium æqui bonique consule, & feliciter philosophare.

IN-

INTERPRETATIO L. DIFFAMARI. C. DE ingenu. manu.

SVMMARIA.

VLLA unquàm lex est scripta, quæ plures habeat in natura caussas, quæq; hisce corruptis temporibus, hoc est, perperàm educatis hominibus huius seculi, alioquin fœlicissimi, magis conueniat, quàm ista. Omnibus enim † modis respondet decalogo, in quo 1
sunt axiomata diuini Iuris: Non occides: Non sis testis iniquus: Non furaberis. Quæ omnia facit diffamator, sicut inferius apparebit. Tum adeò frequens est diffamandi maleficium, ut meritò pœna illius ex bono & æquo sit aggrauanda. l. aut facta, in fin. ff. de pœn.

Opera-

Operæprecium itaq; facturum me existimaui, quando quidem collationem iuris tracto, si locum hunc per rationes boni & æqui studiosis exhibeam: quia non mediocrem iustæ educationis partem continet, si inculcetur iuuentuti, quàm turpis sit omnibus quidem, præsertim autem Christianis, iniuria diffamandi proximi.

IMPP. DIOCLET. ET MAximian. AA. & CC. Crescenti.

2 DIffamari statum † ingenuorum, seu errore, seu malignitate quorundã, periniquum est: præsertim, quum adfirmes, diu prȩsidem unum atq; alterum interpellatum à te: uocitasse diuersam partem, ut contradictionem faceret, si defensionibus suis confideret. Vnde constat, meritò rectorem prouinciȩ commotum allegationibus tuis, sententiam dedisse, ne de cætero inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc diuersa pars perseuerat in eadem obstinatione: aditus præses prouinciæ, ab iniuria temperari præcipiet.

Quô magis uim & potestatem huius legis intelligat tyro iuris, ponenda est ob oculos facti species, hoc modo.

3 *Titius homo † leuioris farinæ falsò sæpè (ut Dauid dicit) gloriatus est in malicia, Crescentem esse seruum suumẽ ut eò magis conditionem illi fortè oblatam impediret. Crescens intellecta hac diffamatione, nec conscius sibi ullius in perso-*

personam suam alieni iuris: uocauit Titium in ius, dictaturus illi iniuriarum & læsæ famæ formulam: audiendo tamen, si quo iure seruitutis uindicandæ, posset contradicere actioni. Titius mala territus consciētia, non uenit. Quarè, cùm iterum uocatus iudicium contempsisset, magistratus tandem sententiam dixit: de cætero Titium ea de re in iure non esse audiendum aduersus Crescentem. Cæterùm Titius sathanæ furijs agitatus, ne sic quidem desijt suggillare nomen Crescentis: ideoq; aduersus hanc impudentiam progrediendum est omnibus modis. Nam inuocatus iudex competens, legitimis remedijs, pro qualitate delicti, diffamatorem metu pœnæ ab iniuria reuocabit.

Videamus nunc uerba & mentem huius loci aliquantò latius.

Diffamari.] In bonam aliquandò † partem accipitur. Augustinus de ciuitate DEI lib. 3. Romanum imperiū tam longè lateq; non potuisset augeri, & tam grandi gloria diffamari. In malam uerò partem frequentius reperitur usurpatum, pro eo ferè, quod est infamare, siue id iure, siue iniuriâ fiat. Iure, cùm dicimus, actionem & sententiā infamare. Iniuria, cùm sceleratus aliquis dilacerat famam proximi, ductus ad hoc prauo quodam adfectu, sicut hic. Nam diffamare, est per diuersas partes famam diuulgare, uiciorum facta commemoratione. Hieronymus: si Originem (inquit) nunquàm secutus sum, frustrà infamare me cupitis. 4

Statum ingenuorum.] Sic enim euénit tunc temporis, cùm ista lex scriberetur, quòd Titius diffamasset Crescentem de statu & conditione personali: adserendo illum seruum, quum ab omnibus reputaretur liber & ingenuus.

Semper

Semper enim huiusmodi fex hominū & alienæ famæ sugillatores contemnunt alios, ac philautia quadā insaniunt. Quid enim profuturum id erat uanißimo diffamatori, etiam si dicamus Crescentem seruū fuisse, quòd absentis statum suggillaret? Per hoc enim uindicare extrà ius non poterat. Itaq; nihilo delinquitur minus hodie, cùm in grauioribus rebus æmulatione quadam maculatur nomen proximi. Nam, quum inter nos cognationem quandam natura constituerit: consequens est, hominem homini insidiari nefas esse, dicit Florentinus in l. ut uim. ff. de iust. & iur.

Seu errore, seu malignitate quorundam.]

5 *Sed, distántne † longo interuallo error & malicia? Error enim non habet consensum. l. si per errorem. ff. de iurisdictio. l. 2. ff. de iudic. Et ignorantia solet excusare delictum, l. in omni parte. ff. de iur. & fact. ignoran. l. quæcunq;. C. de seru. fugit. Respondeo. Quanquàm Titius in illo potuerit errare, quòd existimauerit, Crescentem esse seruum suum: certo tamen certius, uel dictante illi conscientia, sciuit non oportére nomen eius traduci anteà, quàm eum admonitum iure conuicisset: turpißimumq; censeri, absentis rodere famam. Vndè leges quoque nolunt sine contumacia absentem ullo grauari iudicio. l. absentē. ff. de pœnis. Quapropter Imperatores hîc rectißimè coniungunt errorem & dolum malum.*

Periniquum est.] *Superat iniquitatem, qua præsentes solent à delinquentibus grauari. Nam qui adsunt, hi poßunt plerunque aduersus imminentem maliciam se defendere. Absens uerò læditur, perdit famam nesciens, sine ulla defensione: non aliter, quàm si ligatus occideretur sine caussa. Quid autem crudelius? Itaque delinquit diffamator*

mator iniustus, occidit hominem, furatur nomen, improbo lædit testimonio.

Præsertim.] *Semper quidem iniquum est lædi famã absentis indefensi: sed ex circumstantijs tamen potest multò censeri turpius, ut sequitur.*

Quum adfirmes.] *Et actis publicis fidem facias.*

Diu Præsidem unum atque alterum.] *Præsidis † appellatio generalis est, eô quòd comprehendat omnes, qui prouincias regunt l. 1. ff. de offic. Præsid.* Vnde *paulò inferius uocat* Rectorem *prouinciæ. Per unum autem atque alterum* Præsidem, *Accursius intelligi putat successorem. Sed cùm multis sæpè annis præessent prouincijs, nõ est uerisimile, tamdiu fuisse suspensam hanc diffamationis cognitionem. Quam ob rem haud dubiè Crescens quocunque in loco iniuriatorem diffamando delinquentem deprehendit, sine mora (& quidem iure) inuocauit officium iudicis, iuxta. l. 3. d. tit.* Habet (inquit Paulus) *interdum imperium & aduersus extraneos homines: si quid in alium manu commiserint. Quasi dicat :* Delinquens *ubique in foro est competente.* 6

Hodie iudices seu magistratus ordinarios, uno uerbo rectè dixeris Præsides. *Nam ad significandũ quoq; quemlibet rectorem porrigitur, qui alicui præest ordini.*

Interpellatum à te.] *Hoc loco interpellare † ponitur pro postulare iusticiam, & inuocare officium iudicis. Aliâs significat rogare quadam instantia.* Valerius *lib. 3. Cato rogatus, ut socios apud auunculum iuuaret: constanti uultu, non facturum se respondit. Iterum deindè ac sæpius interpellatus, in proposito perstitit. Aliâs interpellare, est loquentem, uel aliquid agentem interrumpere.* 7

rumpere. Vnde interpellatores dicti sunt.

Vocitasse diuersam partem, ut contradictionem faceret.] *Duæ difficultates hic negociũ facere possunt tyroni iuris.*

9 I. *Quum † paulò inferius dicatur, rectorem prouinciæ dixisse pro Crescente sententiam absolutoriam: constat Titium diffamatorem fuisse uocatum ad intendendã, si quam haberet, actionem. Itaque hoc loco impertinens uidetur mentio contradictionis & defensionis, quæ ad reum conuentum pertinet. Certè multis hoc imposuit. Itaque respondeo: Ad id respexisse imperatores, quod principaliter agitur. Crescens enim diffamatus, tametsi rectè absolutus sit: prior tamen & principaliter ad iudicium, exigente tuendi nominis necessitate, prouocauit: ideoq; meritò (quátenus istam respicias persecutionem) actor censetur. Caius in l. in tribus. ff. de iud. Sed magis (inquit) placuit, eum uideri actorem, qui ad iudicium prouocasset. Habet enim diffamatus, uel officium iudicis, quod inuocare potest, uel condictionem ex hac lege.*

10 *Proinde, ut ueram quoq; praxim intelligas, iudex † audita læsæ famæ querela, uocabit ad se diffamatorem, puta, Titium: ut Crescenti, propter diffamationem iudicium dictaturo, respondeat: audiendum quoq;, si ius ullum intendere uoluerit aduersus Crescentem, quo adsertionem suam confidat defendere. Tum, si non ueniat Titius, neq; legitimis caussis excusetur: iterum citabit eum magistratus nominatim præscripto tempore: intrà quod nisi aduersus diffamatum iure experiatur, nunquàm de cætero sit audiendus. Et hæc est uera praxis, quam & Doctores sentire communiter uidentur, teste Iasone, in l. 2. C. de eden.*

Tu

Tu† adde praxim longè utiliorem:ut formula quadam interdicti(sicut nunc utimur) summatim exposita diffamatione,iudex prohibeat talem omnibus modis improbandã suggillandi nominis iniuriam: addita clausula uulgari iustificatoria: Quòd si confidat sibi competere aduersus diffamatum aliquid iuris,ut tali die ueniat,expositurus in iudicio persecutionem sibi competentem: Alioqui,ad uidendum postulatorẽ eo nomine prorsus absolui. Nam,si propter cloacam(ut sic dixerim) aut ædificiolum aliquod nemo dubitet interdictum competere: cur non de grauißima nominis caussa, quæ periculum adfert longè maximum,dicamus utile futurum? 11

11. *Sed, dices, eritne † secundùm prædicta nimis durum : urgeri quempiam ad agendum,ni uoluerit ius suum amittere? Est enim iustißima iuris regula. C. ut nemo inuitus agere uel accusare cogatur. Respondeo :* Non cogitur ad agendum simpliciter:sed ut honeslè uiuat,& neminem lædat,hoc est,ut uel iudicio utatur, uel abstineat à diffamatione. Nemo autem inuitus compellitur id persequi, quod ad se pertinet,neminemq; lædit, imò quod non petitum,prodest alij. Id enim condonare proximo,præsertim egenti,laudandum charitatis officium est, quale prædicta regula confirmat. Cæterùm nec uelle persequi iure,nec ab iniurijs desistere:lex improbi censet hominis.Ideò,quàmuis neminem cogat ad agendum : omnes tamen uel multos retrahit à delinquẽdo.Et hic est uerus dictæ regulæ sensus. 12

Inferius uidebis multa id genus exempla.

Vnde constat.] *Optima † enim iuris consequentia est : Magistratus semel atq; iterum uocauit ad se diffamatorem, exhibẽs illi officium administrandæ iustitiæ, quod* 13

ille contempsit: ergo debuit absolui is, qui passus est diffamationem. Ratio consequentiæ: quia talis contumax amisit causam. Contumacia (inquit Hermogenianus) eorum, qui ius dicenti non obtemperant, litis damno coercetur. ff. de re iudic. Sic propter repetitam aduersus seruos accusationem, domini priuantur suo iure. l. 1. in fin. C. de adsertio. tollen.

14 In eadem obstinatione.] *Nihil pestilentius † est obstinato ad malum ingenio: quippè quòd sola obstinatio producit hæresim, & quidquid est malorum. Et ferè omnium æmulatorum una est sordes, ut cùm semel insanire cœperint, non resipiscant, nisi* DEVS *aut Magistratus eos perdat.*

Ab iniuria temperari præcipiet.] *Quid autem, si præcepto Præsidis non obtemperet? Certè legitimis compellendus est remedijs, de quibus alibi diximus.*

15 *Est ergo summa † huius légis sententia hæc. Diuino & humano iure nefas est, hominem sine cognitione diffamari. Sed Titius diffamauit Crescentem absq; iudicio. Igitur Titius rectè à diffamatione coercetur, ut aut agat, aut taceat. Ecce, tali epilogo potest amplißima iuris materia in angustum contrahi. Quo genere docendi cùm sæpè exercetur iuuentus, tum incipit gustare ciuilis disciplinæ uim & potestatem, quæ paulatim ad uerum fori usum, & Reipublicæ utilitatem potest perduci.*

16 *Videamus nunc † exempla, quæ tractat hic Accursius. Potest enim magistratus ex legitima caussa præscribere alicui tempus, intra quod nisi agat, non sit deinde audiendus: quia licet nonnunquàm iurisdictionem inuocanti denegare.*

I. Si

I. *Si primus creditor uenditurus rem sibi obligatam, impetret à iudice programma, hoc est, solemnem proscriptionem, qualem diffinit Vlpianus in l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de instit. actio. Hæc species probatur. C. de remiß. pign. Si eo tempore (inquiunt Diocletianus & Maximianus) quo prædium distrahebatur, programmate admoniti creditores, cùm præsentes essent, ius suum executi non sunt: possunt uideri pignoris obligationem amisisse.*

II. *Si tutor uel curator, cuius rationem administrandorum bonorum adultus uel maiorennis audire noluerit, uocato eo in ius, deponat pecuniam reliquam apud iudicem, ne obligetur ad usuras. l. fi. C. de usur. pupill. Pupillus (aiunt ijdem Imperatores) agere uobiscum actione tutelæ compelli nõ potest. Verùm aduersus futuram calumniam, ut si quid ei debetis, eius cursus inhibeatur usurarum, denunciationibus frequenter interpositis, ad iudicium eum prouocate: ac si rem dißimulatione protrat, actis apud Præsidem prouinciæ factis, uoluntatis uestræ rationem declarate. Quo facto tam uobis ipsis, quàm securitati filiorũ uestrorum cõsulatis. Quod & in curatoribus locũ habet.*

III. *Si curator detur, etiam non creditor, inuitus. l. 2. §. quæritur. ff. de curat. bon. dand. Voluntarius itaq; (inquit Vlpianus) quærendus est: nisi & magna neceßitate, & Imperatoris arbitrio hoc procedat, ut & inuitus crearetur.*

IIII. *Si quis iudici non obtemperauerit in caussa alterius: is potest in sua quoq; non audiri. Vlpianus in l. sed & si per Prætorem. ff. ex quib. cauf. maior. Sed & si (ait) dum decreto Prætoris non obtemperat, iurisdictionem ei denegauit: non esse eum restituturum, Labeo scribit. Idemque,*

que, si ex alia iusta caussa non fuerit ab eo auditus.

V. *Mancipiorum electio legata est, ne uenditio, quando que non eligente legatario, interpelletur.* Decernere debet Prætor: *nisi intra tempus ab ipso præfinitum elegisset, actionem legatorum ei non competere, ait* Pomponius. *ff. de opt. leg.* Paulus *ibid. Si tibi (ait) electio serui, & mihi reliqui legati sint: decernendũ est à* Prætore, *nisi intra certum tempus optaueris, petitionem tibi non datum iri. Idẽ paulò inferius.* Pomponius *scribit: emptore hæreditatis postulante, ut is, cui serui optio legata sit, optet: uidendũ esse, an* Prætor, *ut id faciat, cogere debeat legatarium, quemadmodùm si hæres institutus id postularet: quia poßit per hæredem id empto consequi. Et quare non poßit, non uideo.*

V I. *Excusanti moram, ob publicas functiones, non institutæ accusationis de adulterio,* Imperatores Diocletianus & Maximianus *sic rescripserunt. Post depositam sollicitudinem, qua detineris, integram accusandi potestatem habebis. Ad quam, cùm uacaueris, properare debebis: ne effrenatam licentiam ad terrendam aduersariam futuræ accusationis speciem prætendas. l. ob commissa. C. ad leg. Iul. de adult.*

V I I. *Si seruus sub conditione hæres sit, aut dubium sit, an is hæres liberq́; futurus sit: non est iniquum, postulantibus creditoribus ità decerni: ut si ante certum tempus is hæres non extiterit, perinde omnia obseruentur, ac si is hæres ità institutus esset, authore* Paulo *in l. 4. ff. de reb. iud. auth. poßiden.*

V I I I. *Si cui controuersia fiet, an inter liberos sit, & impubes sit: caussa cognita perinde poßeßio datur, ac si nulla de ea re controuersia esset: & iudicium in tempus pu*

bertatis,

bertatis, caussa cognita, differtur: aliàs, ut statim exerceãt, compellendi sunt tutores, authore Vlpiano in l. 1. & in l. 3. ff. de Carbon edict. Duæ autem (inquit) sunt causæ cognitiones. Vna dandæ Carbonianæ possessionis: quæ habet commodum illud, ut perinde, atq; si nullam cõtrouersiam pateretur impubes, possessionẽ accipiat. Alia est causæ cognitio illa: utrum debeat differri in tempus pubertatis cognitio, an repræsentari. Hoc enim diligentißimè Prætori examinandum est: an expediat pupillo repræsentari cognitionem, an potius differri in tempus pubertatis: & maximè inquirere hoc à cognatis, matre, tutoribusq; pupilli debet. Finge esse testes quosdam, qui dilata controuersia, aut mutabunt consilium, aut decedent, aut propter temporis interuallum non eandem fidem habebunt. Vel, finge esse anum obstetricem, uel ancillas, quæ ueritatem pro partu possunt insinuare: uel instrumenta satis idonea ad uictoriam, uel quædam alia argumenta: ut maius damnum patiatur pupillus, quòd differtur cognitio, quàm compendium, quòd non repræsentatur. Finge pupillum satisdare nõ posse: & admissos in possessionem, qui de hæreditate controuersiam faciunt, multa posse subtrahere, nouare, moliri. Aut stulti, aut iniqui Prætoris erit, rem in tempus pubertatis differre, cum summo eius incommodo, cui consultum uelit. Diuus enim Hadrianus ità rescripsit. Quòd in tempus pubertatis res differri solet, pupillorum caussa fit, ne de statu periclitẽtur antè, quàm se tueri poßint. Cæterùm, si idoneos habeant, à quibus defendantur, & tam expeditam causam, ut ipsorum intersit de eo maturè iudicari, & tutores eorum iudicio experiri uolunt: non debet aduersus pupillos obseruari, quod pro ipsis excogitatum est: &

 pendère

pendêre ſtatus eorum, quum iam poßit indubitatus eſſe. Hæc ille. Cuius uerba non potuimus non recenſere: quoniam inſigne habent exemplum exigendæ ad æquitatem cauſæ per circumſtantias. Et cur non ſcriberemus tam breuem grauis iuriſcos. ſententiam, quandoquidem alij leuiſſimas referunt commentatorum altercationes ſine exitu? Planè intereſt ſtudioſorum, ut in omnibus libris obuias habeant legum ſententias.

IX. *Generaliter omnibus magiſtratibus, ſecundùm ius poteſtatis ſuæ, conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam bonis largiri, malis negare, & cùm opus eſt, defendere pœnali iudicio. l.1. ff. ſi quis ius dicent. non obtemp.*

FINIS.

BE.

BENEVOLO LECTORI salutem.

IN illud Indicum compositores quosdam incumbere, ut unam eandemq; sententiam uocibus transponendis per omnes literas alphabeticas quę in illa ipsa sententia cunque reperiantur deducant, obseruare licet. Id quamuis illi Lectoribus gratificandi causa facere uideantur: quòd existiment eos aliquam quæstionem si non in una quadam, at in alia certè litera reperturos esse: nos tamen in hac re contrarium prorsus & statuendum & faciendum esse iudicauimus. Illa igitur, quæcunq; ad nauseam usq; in indice repetitionis in hanc excellētissimam legem diffamari, uetere sæpius inculcata occurrebāt, expungentes, ea tantummodo retinuimus, in quibus causa & subiectum priorem: effectus & adiunctū posteriorem locum obtinere uidebantur. Ita factū est, ut singulæ quęstiones, singulis saltem literis alphabeticis asignatæ fuerint: nisi fortasis aliquæ tales offerrentur, in quibus causa de effectu, & subiectū itidem de adiuncto suo reciproca uicisitudine prædicari possent. Sic oculus iusticiæ iudex, & anima legis ratio in O & I, item in A & R collocauimus, quòd unum de altero reciprocè dici posset. Vocabulorum uerò Iusticiæ & Legis rationem hic nullam habendam fuisse duximus: quòd de eis directa quæstio nulla uideretur institui. Eiusmodi forma Indicis q́d aptius & commodius esse queat, equidem uidere nequeo. semper enim, nisi cum ratione, quod sæpe fit, & pugnare & insanire uelimus, de re quæ in dubitationem uocatur, loco primo quærere solemus. Ea igitur & in ipsis indicibus primo loco uerbis consuetis, & in illa lingua, qua liber in quem index componitur, est scriptus, usitatis poni debet: ut, si quidem hoc nullam aliam afferat utilitatem, cùm battologia inanis effugiatur, tum papyraceis etiam parcatur impensis. En qualem nos in indice, quod ad facilimam quæstionis alicuius attinet inuestigationem, secuti fuerimus ordinem. Itaque si quid in eodem uolueris

B 5 ris

ris indagare, primò diligenter etiam atque etiam meditare, quid illud ipsum, de quo dubites, quodque scire aueas, sit: deinde quoque de uocabulo maximè proprio, quo res ea quam quæres latinè enuncietur, cogita, & illud in sua serie tādem quære. Id si facies, si quidem in hoc opusculo tacta fuerit, in indice dubio procul inuenies. Monendus es etiam è numeris duobus punctulo distinctis priorem columnam, posteriorem uersiculum, in quo res quærenda proponatur, significare. Cum uerò numeri duo nota copulationis Et interueniēte ponuntur, ij rem partim in columella præcedente, partim consequente reperiri declarant: quam numerus deinde subiunctus (ut antè dictum fuit) propius & expresßius ostendit. Quòd si duos illos numeros per Et copulatos nullus alius sequatur, rem quandam notatu uel maximè dignam in subiecta columnæ uel columnarum materia contineri, quæ breuitatis habita ratione in summarijs proprio numero nullo proposita sit intelliges: id quod de uno simili ternumero tibi fuerit accipiendum, Bene uale, nostrumq; iuuandi tui studium boni consule.

IN

IN REPETITIONEM L. DIFFAMARI INDEX: IN quo cum fructu uersari cupiens, rectè faciet, si admonitiunculam proximè praecedentem perlustret.

ab

dolum

Lapsus

L

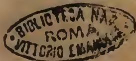
M

unica

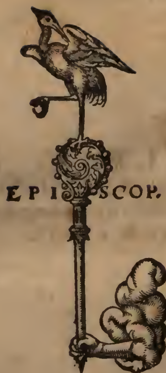
Q

reus

FINIS.

BASILEAE, PER
EVSEBIVM EPISCOPIVM
& Nicolai fratris hæredes.
M. D. LXXIX.

EPI SCOP.